

»Kje je ključ do sreče?«

Dragotin Kette.

Bodi svoje sreče kovač!

Nauki za vsakdanje življenje.

Spisal

JURIJ TRUNK,

duhovnik krške škofije.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1904.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

»Kje je ključ do sreče?«

Dragotin Kette.

Bodi svoje sreče kovač!

Nauki za vsakdanje življenje.

—○—
Spisal

JURIJ TRUNK,

duhovnik krške škofije.

—◇—
Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

—∞—
1904.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Uvod.

Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava
Za pridne nje lega najprava;
Polje, vinograd, gora, morjé,
Ruda, kupčija tebe redé.

Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in trdne postave;
Išče te sreča, um ti je dan,
Našel jo boš, ak' nisi zaspá.

Glej, stvarnica vse ti ponudi,
Le jemat od nje ne zamudi;
Lenega čaka strgan rokav,
Pal'ca beraška, prazen bokav.

Val. Vodnik.

Darsikaj in morebiti zelo veliko bi se izpremenilo v življenju mnogih ljudi, ko bi se krepko poprijeli besed našega prvega pesnika Val. Vodnika. Ugodnosti ali neugodnosti človeškega življenja niso sicer povsem odvisne od človeške volje, ker nad nami je Bog. On je naš začetnik in vladar, on odkazuje vsaki stvari življenja tir, njegovi volji se mora podvreči vse, v prvi vrsti človek, ki je „delo njegovih rok“.

Božja roka je nad nami
On, kar všeč mu je, stori!

Fr. Levstik.

Človek je pa tudi navezan na svoje sovrstnike; sam ne more živeti, drugi vplivajo na njega, in on na nje. Modrijan Aristotel že imenuje človeka „družabno bitje“. Torej ne v vsem in v vsakem oziru, a navadno, posebno v današnjih družabnih razmerah, je posameznik svoje sreče kovač. Od njegove volje je odvisna sreča ali nesreča; sam si more pot svojega življenja ogladiti ali jo narediti trnjevo.

Za srečo je ustvarjeno človeško srce. Bog sam je je odredil za njo. A kristjani vemo, da nam ta svet popolne sreče dati ne more. „V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh,“ te besede veljajo za vse čase in stanove, za posameznike in narode. Noben zdravnik ne more odstraniti vseh bolezní in bolečin, cesar in državlján ne popolnoma revščine in drugih bed, nihče ne uide smrti, ki pokosi

bogatine in reveže brez izjeme. Zoper moč smrti ni rože na vrtu. „Bog dá zdravje in življenje in blagodar.“ (Sir. 34, 20.) Ni tu mesto, da bi razmotrivali o potrebi ali blaženosti časnega življenja, ali to je gotovo, da do popolne sreče na svetu ne pride noben človek, in da si marsikaj hudega dostikrat nakoplje sam po hudobiji ali nespameti. Jasnó je pa tudi, da je v rokah vsakega človeka, ali je njegovo življenje bolj ali manj ugodno, kakor pravi prislovica: „Vsak je svoje sreče kovač.“ Prešern sicer poje:

Sem videl, da svoj čoln po sapi sreče,
Komur sovražna je, zastonj obrača;
Kak veter nje nasproti temu vleče,
Kogár v zibeli vid'la je berača.

A osode nad nami ni, temveč le božja previdnost; v krogu te previdnosti smo pa sami, ki „obračamo svoj čoln“ na pot sreče ali nesreče.

Sreče, tudi časne, zemeljske, si želi vsak človek in navadno tudi meni, da pot, po kateri hodi, vodi do nje. A sreča ni sreči podobna, kakor jajce jajcu. Marsikdo si domneva, da bo prišel do sreče, končno se pa pokaže prevara . . .; zaželena, navidezna sreča mu je v pogubo. Pijanec išče sreče v pijači; nespametnež! Ravno pijača mu ugonobi dušo in telo ter naredi njegovo življenje podobno živemu peklu. Ne vsa pota vodijo do sreče in pripomočki, katerih se ljudje poslužujejo, da bi postali srečni, so pogostoma ali nedostatni ali že sami v sebi napačni in zlobni. Tat krade in hoče tako priti do denarja in sreče, a ta pot in to sredstvo ni pravo in ga navadno ne dovede do sreče, temveč v zapor ali celo na vislice.

Smelo trdimo, da dandanes veliko ljudi ne zna prav živeti, da ne zastopijo kovati si svoje sreče.

Dežela lepa, ljudstvo krepko, zdravo,
A kdo mu kaže pot do sreče pravo?

Sicer nam ne manjka naprav in naporov, po katerih naj bi naše življenje postalo srečno in prijetno. Države nam hočejo z vsimi svojimi napravami uglasiti časno pot in skrbijo za naš telesni blagor. Ves človeški napredek, in ta je posebno v zadnjih desetletjih ogromen, meri nató, da bi storil naše življenje prijetno. Parlamenti, deželni odbori, občinski zastopi, javna društva kakor posamezni državniki si belijo glave in delajo postave, po katerih naj bi se nam odprl vir časne sreče. Da ne zadenejo vedno pravega, vé vsakdo iz lastne izkušnje. Trudijo se rodoljubi, da podučujejo ljudstvo in mu kažejo pravo pot do dosežne časne sreče. A pred vsem je treba, da posameznik pride do prepričanja, do more delati sam za svojo srečo in se po pameti posluževati pripomočkov, katere mu ponujajo drugi. Kako moreš priti sam do časne zadovoljnosti in sreče, naj ti kažejo nauki te knjige.

Delaj!

Zdaj nove pesmi se pojó,
Čuj borna koča, čuj palača;
Na delo vsi! potem ne bo
Ne bogatina, ne berača!

Peter Samotar.

Delo imenujemo breme, težko breme. Kdo bi ne bil že čutil te teže in tožil o mukah in težavah, katere mu povzročuje njegov stan? Pošteno, resno delo je in ostane človeku breme, katero mu izvabi marsikatero potno srago. A ni bilo vedno tako.

Človek je ustvarjen za delo, katero mu je bilo vedno namen. Kako tudi ne? Delo v resnici ni drugega, kakor vedna vadba raznih moči, ki jih je Stvarnik podelil človeku. Bog sam je vedno delaven. Življenje in delovanje je pri njem eno in isto, kakor pravi Zveličar: „Moj oče dela do sedaj, tudi jaz delam.“ (Jan. 5, 17.)

Človek je dobil od Boga z umom in prosto voljo obdarovano dušo, katera naj bi delala; dobil je telo, katero ima bistre počutke, čudovito modro urejene ude, da more izvrševati mnogovrstne reči. Vse to je dobil z namenom, da te moči porabi, ali z drugimi besedami, da dela.

Enega ne smemo prezreti. Bogu je delo največja blaženost in ravno tako tudi angelom. Tam delo nima nobene težave, muke, ni utrudljivo, zoperno, temveč veselo, blažilno. Tako je bilo tudi v raju pred grehom; bilo je Adamu v kratek čas, vir sreče. Enako je še pri živalih. Bog jim je dal razne nagone; v teh so živali neumorno delavne in v tem najdejo svojo slast, kolikor moremo o tem pri živalih govoriti. Poglej ptice pod nebom, kako letajo, živali v gozdu, kako se gibljejo, opazuj gibčnost in delavnost najneznatnejše živalice. To „delo“ je njih življenje. Zato priporoča že sv. pismo živali v vzgled: „Pojdi k mravlji, o lenuh, in ogleduj nje pota, ter se uči modrosti!“ (Preg. 6, 6.) Pesnik pa poje:

Če hočeš na sveti
Veselo živeti,
Težavno ti ni;

Posnemaj čebelo!
Od cvetke veselo
Do cvetke hiti;

Med prvi izpije,
Peroti razvije
Pa k drugi brenči!

I. Delo človeku dolžnost.

Življenje ni igra; ta uk naj hrani
Globoko vsak si vdolbe naj v srcé:
Brez delovanja, truda ni uspeha.

F. Stritar.

Bog je hotel človeku dobro, ko mu je določil delo, a človek si je bil sam kriv, da mu je delo postalo — težavna dolžnost. Grešil je in greh je vzel delu sladkost. Bog je nepokornemu človeku naložil breme dela ter je storil težavno, mučno. Rekel je: „V trudu se boš živil od zemlje vse dni svojega življenja; v potu svojega obraza boš užival kruh.“ Drugo je pa skrivnostno prokletstvo, katero je Bog položil na delo in ki je povsod spremlja: „Zemlja bodi prokleta v tvojem delu.“ (I. Mojz. 3, 17.) Naj je kdo papež, cesar ali knez, naj je revež ali bogatin, naj bi mu bila cela zemlja v last, otrok Adamov je in kot tak je obsojen od večne Resnice, da mora vzeti náse trdo breme dela.

Kartuzijanec Rolewink († 1502) piše: „Sv. pismo izpričuje, da sta Bog in delavec prava gospodarja vsega, kar služi človeku. Kdor ne dela, pravi apostol, naj tudi ne jé. Vsi drugi so le prosjaki. Zato naj si nihče ne domneva, da bi mogel živeti v prazni lenobi; drugače bo zvedel, kako preti Gospod takim v knjigi modrosti: Tedaj bodo stali pravični o obilnem veselju nasproti onim, kateri so jih tlačili in jih okradli za njih trud.“ In v nekem „krščanskem opominu“ iz srednjega veka beremo: „Delo je služba božja po njegovi postavi in zato morajo vsi delati; eni z rokami na polju, v hiši in delavnici, drugi v učenosti in umetnosti, še drugi kot vladarji narodov in predstojniki. Eni v vojski domovini v bran, drugi kot služabniki Kristusovi v cerkvah in samostanih; zopet drugi le z molitvijo Bogu v čast in v zadostilo za grehe ljudi. Takih delavcev, ki molijo noč in dan, je silno treba, in ne mislite, da lenarijo, zakaj delo molitve je rodovitno delo in vsem potrebno, posebno tebi, če malo moliš. Kdor pa lenari, zaničuje božjo zapoved.“

Torej ni prav, če tožiš, da moraš delati več od drugih.

Nijednemu poklic ni bil lchak
In starih nauk modrijanov slóve,
Da pokoj le po borbi je sladak.

Cimpermann.

Vsi, brez izjeme, vzdihujejo pod tem jarmom rednega dela; to je volja božja. Pač živijo mnogi brez posebnega, rednega dela; ker imajo dosti kruha, delajo, kar jim ugaja. A tako delovanje je dostikrat le lenoba in pred Bogom ne bodo obstali.

Delo vsakega človeka mora biti resno in urejeno, in slediti posebnemu namenu. Držati se mora od Boga postavljenega reda in ne sme prekoračiti svojih mej; človek mora resno delati z vsemi močmi, da doseže svoj namen na najpopolnejši način. Če torej živi kak človek v okoliščinah, katere mu ne nakladajo posebnega dela, si ga mora sam poiskati; naj posveti svoje moči v prid bližnjemu,

revežem, ubogim, naj dela v službi vere in cerkve, ali na polju znanstva, umetnosti, resnice. Delo, katero narekava le dobra volja, ali delo brez odmora, kateremu sledi dolga lenoba, pred Bogom ni delo. Kjer ni vztrajnosti, zatajevanja, kjer je le letanje od enega do drugega, kjer je vse le površno in polovičarsko, tam ni pravega dela; to je, kakor pravijo, le delavna lenoba.

2. Delo kazen za greh.

„Velike nadloge so prisojene vsem ljudem
in težak jarem je nad Adamovimi otroki
od dne, ko izidejo iz materinega naročja,
do dne, ko se vračajo v mater vseh ljudi.“

(Sir. 40, 1.)

Zemlja bi imela postati vesoljnemu človeštvu raj radosti, človek pa nje kralj. Za neizmerno čast je bil človek ustvarjen: „Ponižal si ga malo pod angele, s slavo in častjo si ga ovenčal in ga postavil črez dela svojih rok. Vse si podvrgel njegovim nogam, ovce in goveda vsa, vrh tega še drobnico polja. Ptice neba in ribe morja, ki pohajajo po morskih potih.“ (Ps. 8, 6—10.) Zemlja je rodila vsega v obilnosti, živali in vse je radovoljno služilo človeku.

Prišla je pa huda zmešnjava. „Morilec človeški od začetka“ (Dan. 8, 44) je prevaril človeka, da se je spuntal zoper Boga. Prišel je greh, z grehom prokletstvo, zemlja se je izpremenila v dolino solz, delo je postalo grozna kazen. S trudom mora človek siliti zemljo, da mu dá to, kar potrebuje za živež in obleko. Osat in plevel rodi zemlja sama v obilnosti, hrano pa dá človeku povsod le, če jo porosijo človeške potne srage. Tudi v toplih krajih, kjer se narava bujno razvija pod gorkimi solnčnimi žarki, zemlja ne rodi ljudem sama ob sebi živeža; vse raste, vsega je v obilnosti, le živež si mora tudi tam človek trudapolno pridelati. Ravno v južnih deželah je lakota, kakor pravimo, na dnevnem redu, pri vsej rodovitnosti zemlje umirajo na lakoti milijoni. Resnično, „v potu svojega obraza boš jedel svoj kruh!“

Bog govori tu v prvi vrsti o kmetskem delu, ker to je bilo prvo delo. A s tem je kazen izgovorjena tudi vsakemu drugemu delu in vsak se poti v svojem poklicu, ako vestno izvršuje svoje delo, vsako delo je težavno: „Veliko težav je prisojenih vsem ljudem.“

Nespametno je torej, če mislijo kmetje, delavci itd., da je samo njihovo delo težavno. Nima sicer vsak stan enakih opravil, a vsakemu stanu je poklic težaven, če ga hoče le resno in vestno izvrševati. Kdor si delo olajša z zanemarjanjem, bo kaznovan, ker ne izvršuje svojih od Boga mu naloženih dolžnosti. Tudi najvišji stanovi, bogatini itd. se morajo truditi in potiti. Le tako delo je tudi res blažilno.

Veliki cesar Karol V., v katerega kraljevstvu solnce ni zatonilo, je oddal, že precej priletjen, krono svojemu sinu ter govoril izročivši mu jo: „Moj sin! Dam ti to krono, katera je sicer okinčana z biseri, katera je sicer vabljava, a niti ure nisem srečno preživel pod njo. Mnogo ostrih trnjev ima.“

Res, če hoče papež, kralj, cesar najti milostno sodbo, mora se podvreči jarmu težkega dela.

Ali, praviš, mnogo pa je ljudi v višjih krogih, pri katerih ni duha ne sluha o resnem delu. — To more biti gola resnica, a s tem ni ničesar dokazanega. Tudi uživanje in razveseljevanje je mnogokrat grenkosti polno. In če se živijo od žuljev drugih ljudi, ne da bi z resnim, koristnim delom izpolnjevali svojih mest v človeški družbi, potem trpi človeški red, in drugim naložen jarem se mora ravno nad njimi grozno maščevati. Zgodovina dokazuje, da so prišle grozne kazni nad višje stanove, kateri so le lenobo pasli in druge izžemali. Pomisli samo na veliko francosko vstajo. Zakrivili so jo višji stanovi, a tekla je tudi kri v potokih. Tudi naši časi so v marsičem slični tedanjim razmeram na Francoskem. Brezsrčni kapital stiska mnogo ljudi. Če torej tudi v naših dneh povsod vre, in se povsod kaže nezadovoljnost, če živimo v hudo napetih družabnih razmerah in voditelji nezadovoljnih milijonov očitno izražajo, da bodo podrli palače milijonarjev, trone knezov in cesarjev, — ni li tudi to glasen opomin za brezsrčne mogočnejše? Rešitev je le mogoča, če se vsi povrnejo k resnemu delu, ne v sebičen, temveč v splošen prid.

Goljufali se bodo pa tudi vsi oni, na katerih težko leži jarem trudapolnega dela, a se hočejo po nepostavnem potu s šuntanjem in prevratom maščevati nad svojimi trinogi. „Ne delajte si sami pravice, preljubi, ampak dajte prostor jezi božji. Zakaj pisano je: Meni gre maščevanje; jaz bom povrnil, reče Gospod.“ (Rimlj. 12, 19.)

Ne veruj takim zapeljivcem in ne pridružuj se njih društvom, drugače ti pojde, kakor je šlo vsem hujskačem pri francoskem prevratu. Zadelala jih je ona kazen, katero so pripravljali drugim. Tudi njih kri je tekla v potokih, končali so v zaporu ali v prognanstvu, kot samomorilci, ali v neznanški bedi. Le en vzgled naj sledi v resno svarilo.

Nek človek, z imenom Kolo d' Herboa (Collot d' Herbois), je bil pri francoski vstaji eden izmed onih, kateri so delali s plemenitaši kakor divje zverine. Brez krvi ni mogel živeti. A tudi njega je zadela roka vsemogočnega Boga. Dne 2. sušca l. 1795 so ga zaprli in poslali v prognanstvo v Kajen (Cayenne). Tamošnji prebivalci so zvedeli o njegovem divjanju ter ga zaničevali iz dna srca; imenovali so ga le morilca ljudi in vere. V svoji nesreči piše: „Kaznovan sem; strašna samota in zapuščenost, v kateri živim, je za me pravi pekel.“ Lotila se ga je mrzlica in moči so mu pešale. Zdaj je klical on, kateri se je prej bahal s svojo nevero ter divjal zoper Boga in vero, Najvišjega in Devico Marijo na pomoč. Vojak, katerega je prej hotel zapeljati, da bi tajil Boga, ga vpraša, čemu je nekaj mesecev poprej preklinjal in zasramoval Boga. „Oh, prijatelj,“ odgovori, „usta so goljufala moje srce!“ Potem je rjovel: „Moj Bog! Moj Bog! Ali morem še dobiti odpuščanja svojih hudobij? Pošlji mi tolažnika, pošlji mi koga, kateri me reši strašnega ognja, ki razjeda moje srce. Moj Bog! Daj mir moji duši!“ Njegovi zadnji trenutki so bili tako strašni, da so ga morali prenesti v odstranjeno sobo. Poslali so po duhovnika, a med tem je umrl 7. rožnika leta 1797 s srpim, strašnim pogledom. Njegovi udje so bili vsi zviti in iz ust mu je neprenehoma tekla kri.

Zamorci, kateri bi ga bili imeli pokopati, so ga zagrebli le na polovico, tako da so ga trgale divje zverine. — Zares: „Moje je maščevanje, govori Gospod!“ —

Dandanes se vsak hoče iznebiti bremena, katero je Bog kot kazen naložil vsem ljudem. Vsak bi le rad užival, trudil se pa nič. Tudi to je punt zoper voljo Najvišjega in vsem takim veljajo pomembne besede: „Ako mi ne bote pokorni, bom vam sedmero naložil kazni zavoljo vaših grehov, ter bom potrl prevzetnost vaše trdovratnosti. In dal vam bom od zgoraj nebo kakor železo in zemljo kakor bron!“ (III. Mojz. 26, 18. 19.)

„Težko, trudapolno delo“, piše l. 1484 Henrik Langenstein, „je neizogibno breme kazni, katero je naložila božja pravica Adamovim otrokom. Ali mnogi Adamovi potomci se hočejo na zvit način iznebiti bremena težavnega dela; v lenobi in brez dela mislijo živeti v obilnosti potrebnih in koristnih reči. Nekateri kradejo, drugi ropajo in plenijo, zopet drugi odirajo ter tirjajo neznosne obresti; drugi se lažejo in goljufajo in vsi drugi, neštevilni načini nepoštenega ravnanja, po katerem so izkušali in še izkušajo mnogi Adamovi otroci imeti v lenobi obilnost bogastva. Ali ko se izkušajo taki ljudje otresti jarma od Boga jim naloženega dela, si nakopičijo težko breme grehov; in ko so preživeli tukaj svoje dneve v uživanju, bodo jih ti grehi nepričakovano pokopali v pekel. Tako pa ne ravnajo pametni Adamovi potomci; temveč vzdihujejo, premišlujejo, da je jim bilo po pravični božji razsodbi za greh prvih starišev naloženo breme dela, da bi si pridobili potrebni živež, in potrpežljivo sprejemajo to breme ter upajo, da bodo pridobili s tem odpuščanje svojih grehov, in česar je treba za to in ono življenje. Nekateri izmed teh pridelujejo v potu svojega obraza zase in za druge potrebni živež, kakor kmetje, rokodelci, kupčevalci. Drugi, kateri izvršujejo častnejša opravila, zaslužijo, da jih prvi redijo, n. pr. predstojniki. Zakaj po njih trudu naj bi vsi imeli mir, brez katerega ne morejo obstati. Enako je tudi z onimi, kateri skrbijo za duhovne reči, na katere mora meriti vse naše prizadevanje. Posebne hvale vredni so oni, kateri se pečajo s telesnim in duhovnim delom. Njim moramo prištevati apostola Pavla, ki je živel od dela svojih rok in ob enem poganom oznanjal evangelij.“

Resno delo je torej vsem dolžnost; kdor si ne služi svojega kruha tako, živi na stroške drugih.

3. Delo nam v — prokletstvo.

Trpi, če poka ti srce;
Prah z Bogom kregat se ne sme!
Bürger-Koseski.

Neko skrivno prokletstvo sledi našemu delu, in to je druga kazen za greh. „Zemlja bodi prokleta v tvojem delu.“ (I. Mojz. 3, 17.) Človeška pamet si tega ne more raztolmačiti, še manj skrivno prokletstvo odstraniti. Poglejmo v življenje!

Tu dela človek neumorno od jutra do večera; ne boji se potnih srag, pošten je, delaven in varčen. Mislili bi, da mora tako delo imeti blagoslov in uspeh. A v resnici mnogokrat ni tako: uspeha ni, ves trud se zdi zastoj. Glej, skrivnostno prokletstvo! Opazuj onega delavca, rudarja. Resno skrbi za svoje, da jih varuje lakote in bede. Sam se odpove radovoljno vsem prijetnostim, da bi mogel pošteno preživeti svojo družino. Ali sredi dela ga zadene nekaj; zlomi si roko, nogo; žena in otroci stojijo okoli njegove postelje, izgubili so svojega rednika. Ni li to nekaj čudnega? Takih slučajev je pa mnogo.

In ta skrivnostna nezgoda ne sledi samo delu rok in delu za časno srečo, temveč vsakemu delu, če je izvršeno tudi iz najboljšega namena. Marsikdo se trudi, uči in se muči, a ne postane nič. Naš Prešeren poje o sebi in o pesnikih:

Slep je, kdor se s petjem ukvarja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu vedno sreča laže,
On živi, umrje brez d'narja.

Najbolj blažilno delo je krščanska vzgoja otrok. A mnogi skrbni stariši žanjejo za ves trud le nehvaležnost! Nekako prokletstvo sledi celo delu in trudu, kateri je naravnost namenjen Bogu v čast in dušam v korist. Mislimo na vse one, kateri so oznanjevali sv. evangelij, koliko so se trudili, a ves njih uspeh je bil dostikrat neznat. Zveličar sam se je neznansko trudil in potil tri leta, a Judje so ostali zakrknjeni. Zgodovina vseh misijonov izpričuje nam to skrivnostno resnico.

Dà, kar solnce ga obseva,
Bol in beda svet zadéva,
Slcherna trpi tu stvar!

Tudi starim poganom je to bilo znano, ne da bi si znali raztolmačiti, zakaj je tako. Bali so se človeka, kateri je imel povsod srečo.

Mnogo ljudi tarna in kliče: „Kako je mogoče, da gre vse tako narobe, da sledi nezgoda vsem našim delom? Kdo nam reši to uganko? Reši jo nam sv. pismo, a ljudem sévé ta rešitev navadno ne ugaja. Tam je jasno zapisano: „Zemlja bodi prokleta v tvojem delu“.

Ne slutiš, da cvetje na stezo nastlano,
Le trnje zakriva, da zvene ti rano?

Povsod gledamo razdrta dela, visokoleteče nade splavajo po vodi, vzvišeni načrti se ne uresničujejo. Če se tudi tebi tako godi, ne jezi se in ne preklinjaj! Naš škof Slomšek pravi: „Hočeš veselo in srečno živeti, uči se potrpeti.“

Trpi, če poka ti srce,
Prah z Bogom kregat se ne sme!

Ne samo tebi, temveč vsem ljudem je odmerjena enaka usoda in o vseh veljajo besede našega pesnika-prvaka:

Sem dolgo upal in se bal,
Slovo sem upu, strahu dal,
Srce je prazno, sreče ni,
Nazaj si up in strah želi!

4. Čemu nosimo kazen dela?

Vroč na čelu stoj,
Teci s curkom znoj,
Nam da delo v čast izide;
Blagor sicer iz neba pride.

Schiller-Koseski.

Breme dela naj bi nas kaznovalo, ponižalo in nam tako bilo v prid. Muka vsakdanjega dela nam kliče, da smo grešniki, da je naše življenje na svetu čas pokore, potu in solz. Od narave je človek nagnjen k prevzetosti in ravno ta resnica mu ne ugaja; zato tudi splošen upor proti delu na vseh krajih in koncih. A resnica ostane resnica in kdor se zoper njo vzdiguje, tega bo zdrobila. Delo in vse neprilike, katere so združene z njim, morajo potlačiti naš napuh in kazati našo ničevost. Mnogo ljudi zabi na Boga in menijo, da je vse, kar si pridelajo, le delo njih rok in njih prebrisanosti. S tem raste njih prevzetnost. Sv. pismo pripoveduje, da so tako delali potomci Noetovi. Svesti si svoje moči so govorili: „Nujte, zgradimo mesto in stolp, da bo vrh segal do neba; proslávimo svoje ime, preden se razdelimo po vsej zemlji!“ In kako se jim je godilo pri tem delu? Sv. pismo pripoveduje dalje: „Prišel je pa Gospod, da bi videl mesto in stolp, ki so ga gradili otroci Adamovi, in je rekel: Glej, jedino je ljudstvo in jeden jezik govore vsi. Začeli so to delati in ne bodo odnehali od svojih mislij, dokler jih ne izpolnijo v dejanju. Torej idimo in zmešajmo tam njihov jezik, da ne bo vsak slišal besede svojega bližnjega. In takó jih je Gospod razdelil iz onega kraja po vsej zemlji, in ponchali so graditi mesto.“ (I. Mojz. 11, 4—9.) Gospod je pokazal, da je brez njega vse delo zastonj. „Ako Gospod hiše ne zida, zastonj delajo, ki jo zidajo. Ako Gospod ne varuje mesta, zastonj čuje, kdor je varuje.“ (Ps. 126, 1.)

Pred leti je živel kmet, ki je vedno mogočno po koncu nosil svojo glavo. Pošteno se je sicer trudil na svojem polju od jutra do večera; pretil je marsikatero potno srago, pri tem pa tudi menil, da mu ni treba prositi božjega blagoslova. Redno delo je pravi blagoslov, tako je dejal drugim, kateri so v molitvi in procesijah prosili Boga za pomoč. Res je bila njegova žetev obilnejša od drugih. Zdad bahanja ni bilo ne konca ne kraja. Drago je prodal svoje žito v bližnjem mestu. Tisočak, katerega je izkupil, vtakne v žep, potegne parkrat prav krepko iz glažka, poda se domov ter še enkrat zakliče zbranim kmetom: „Kakor vidite, ne potrebujem Boga; opravil sem tudi brez njega.“ Od zaužite pijače je postala kmetiču glava vroča, in da bi se nekoliko odpočil, se vleže pod drevo, ki je stalo tik deročega potoka. Kmalu zaspi. V spanju se mu sanja, da leze po njem grda žaba in se hoče spraviti celo v žep. Nehoté seže v spanju v žep, zgrabi kakor meni žabo, ter jo sune v deroč potok. Kmalu se prebudi in se hitro spominja čudnih sanj ter seže v žep, bi li res ne bila tam grda žaba. Ali kako se prestraši! Tisočak, katerega je dobil za žito, je bil vrgel v potok; zastonj je bilo vse iskanje, vsa žetev je splavala po vodi. Kaj mu je pomagal njegov trud in njegov pôt? To ga je ozdravilo neumnega bahanja.

Delo nam mora glasno oznanjevati: Pri vsem svojem prizadevanju, spretnosti in prebrisanosti si le ubog človek, kateri sam iz sebe ničesar ne zamore in je v vsem odvisen od dobrotljivega Boga!

Če mnogi zoper delo mrmrajo in se prepirajo ali celo kolnejo božjo previdnost, tako tega ni Bog kriv, temveč njihova izpridenost. Delo nam mora biti zdravilo zoper napuh. „Kaj se tvoj duh napihuje zoper Boga, da govoriš iz svojih ust take besede? Kaj je človek, da bi bil brez madeža, in da bi bil pravičen, on, ki je rojen od žene? Glej, med njegovimi svetniki ni nihče neizpremenljiv, in nebesa niso čista pred njegovim obličjem. Koliko bolj je človek ostuden in malopriden, ki pije hudobijo kakor vodo?“ (Job. 15, 13—17.) Pesnik poje:

Vse vidno solnce znad nebá,
Ne vidi lepšega na sveti,
Kot je z usodo boj možá,
Ki zna udarce nje trpeti.

Težave dela naj bi nam tudi krotile naše prirojene strasti. Greh je izpridil človeško srce: „Ne, kar hočem, delam, dobro; temveč, kar nočem, hudo, doprinašam.“ (Rimlj. 7, 18.) Strasti vlečejo človeka k zemlji, da bi jim v uživanju stregel. Delo naj bi to nekoliko zabranilo, utrudilo telo in njegovo hudo nagnenje. Nek mož pravi: „Delo najbolj kroti neporedne goste, katere nosimo v svojem telesu.“ Lenoba pa odpira vsem strastem vrata na stežaj.

Če kdo nima vere, mora sicer tudi ob težkem delu zajti na slaba pota. Ali še hujše bi zabredel, če bi lenaril. „Najmanj more človek prenašati dolgo vrsto lepih dni“ pravi pesnik Goethe. Mnogi so po delu obogateli, obvarovali se strasti; začeli so pa lenariti, in vse je zopet splavalo po vodi. Marsikdo je vse zapravil, začel, prisiljen, zopet delati in se rešil. Sv. Duh pravi: „Jarem in brzda ukleneta trd vrat, hlapca pa upogne vedno delo. Za hudobnega hlapca je težalnica in železje; pošlji ga v delo, da ne bo postopal; postopanje nauči namreč mnogo hudega. K delu ga postavi, zakaj to je zanj.“ (Sir. 33, 27—30.)

Kaj sledi iz tega, kar smo do sedaj povedali o delu? — Breme dela je dar božje dobrotljivosti in vir vsakega časnega blagostanja. Škof Ketteler piše: „Delo je prvič potreben pripomoček, da si pridobimo kruha, drugič moka, breme, katero človeka teži in katerega se hoče iznebiti; tretjič ima nravno moč, katera človeka oblažuje.“ Človek mora delo ljubiti, ker brez dela zajde na pota pogubnih strasti! Nihče nima vzroka se pritoževati, da mu je delo težavno; truda-polno je vsem in le kratko živi človek.

To je verska, resnična podlaga delu. Brez te je ves naš trud uganka in neznosno breme. Mnogim ta resnica ne ugaja, odtod znamenja prevrata, katera se kažejo dandanes povsod. Kdor si torej z delom hoče odpreti pot do dosegljive časne sreče, mora biti pred vsem prepričan o tej resnični podlagi; na tej bo zidal in si koval z zadovoljnim, vztrajnim delom svojo srečo.

5. Pogansko in krščansko delo.

Na teh ni srebra ne zlatá,
In blesk jim je neznan,
Na licih tožnih se pozná,
Le sled solzâ in ran.

S. Gregorčič.

Kdor se ne poprime resnega dela, ne more priti do sreče; delo samo nas sicer ne stori srečnih, a potne srage so biseri časne sreče. Kolikokrat gledamo na svoje oči, da bogastvo brez truda nima obstanka. Mnogi so zadeli kako srečko, a ravno to jim je bilo v telesni in mnogokrat tudi duševni pogin. Kar velja o posameznih osebah, velja tudi o celih narodih. Redno, urejeno delo je pridobilo narode za stalno, mirno življenje; privezalo jih je na zemljo ter jih tako vsposobilo za omiko. Le delaven narod more biti žilav in čil; pri njem bodo medsebojne, družbinske razmere zdrave in narod srečen, če sevê kaj drugega, n. pr. vojska, te sreče ne zabranjuje. Kjer pa ni ljubezni do dela, kjer se masti en stan na račun drugega, kjer gledajo višji z zaničevanjem na nižje, kjer mnogi željno pričakujejo trenutka, da bi se za vselej otresli jarma dela, tak narod je znotraj gnil; vsega more imeti sicer v obilnosti, a sreče v taki deželi ne bo, manjka ji prava podlaga.

Te podlage ni bilo in je ni v poganstvu, zato tam tudi ni prave sreče. Neizmerna beda je tlačila in tlačila poganske narode. Abotno je, če se nekateri novodobni pogani ogrevajo za čase starega poganstva. Taki ljudje ne poznajo niti časov poganstva, niti blagodarov krščanstva. Pač se najdejo tudi v zgodovini poganskih narodov dobe zunanje moči in omamljivega svita, a ta svit je obseval le posameznike, ogromna večina naroda pa je vzdihovala v revii in bedi.

Saj tudi ni moglo biti drugače. O namenu in dolžnosti dela pogani niso vedeli ničesar; videli so v njem le breme, in tega bremena so se izkušali iznebiti na vse mogoče načine. Njih delo sta bila navadno le lov in vojska; v tem se je razvijala njih moč. Vsakdanji kruh pa so jim morali služiti sužnji, vzeti večinoma iz vrst narodov, katere so podjarmili. Žena in suženj sta morala delati, mož pa je lenaril. Suženstvo je s poganstvom neločljivo združeno. Celo človeštvo se je ločilo v dva dela, tabora: eni so uživali, drugi delali kakor živina. Delo je bilo višjim stanovom sramotno, za prostega moža poniževalno. Kako govori o delu n. pr. eden najbolj čislanih poganov, Ciceron: „Iz delavnic ne more priti nič žlahtnega, in zato je delo vseh rokodelcev poniževalno. Nečastno in podlo je sploh vsakovrstno delo vseh dninarjev, v kolikor se more kupiti njih delo in ne njih umetnost.“ Tako sloveči Rimljan. Enako so o delu mislili tudi izobraženi Grki. Aristotel piše: „Čednost ne more biti pri onih ljudeh, kateri delajo s svojimi rokami.“ Kakšna oholost je v teh besedah in v kakšnih razmerah so morali biti potemtakem pri Grkih delavni stanovi! Vsako osebno delo, zaslužek ali rokodelstvo je bilo poganom prostega moža nevredno, spodobilo se je le nižjim stanovom, s katerimi so prosti gospodarji ravnali dostikrat kakor z živino.

Vsled take zmote o vrednosti in dostojnosti dela, najdemo pri vseh poganskih narodih žalostne razmere. Babiloncem in Asircem so morali sužnji zidati mesta in palače; Egipčanov spomenike občudujemo sicer še dandanes, a ne čujemo več groznega preklinjevanja onih, katere je k delu silil bič. Kako so Rimljani in Grki mislili o delu, smo slišali. V rimskem kraljevstvu je bilo ob času največjega zunanjega svita število sužnjev okoli petdeset milijonov! Rim sam jih je štel milijon in tri sto tisoč! Tudi naši slovanski pradedje niso bili dosti na boljšem, čeravno so se že zgodaj bavili s poljedelstvom; razmerje med višjimi in nižjimi stanovi ni bilo tako napeto, delali so večinoma vsi, in zato jih tudi niso mogle uničiti sovražne sile. Nekako izjemno stališče zavzemajo zaradi dela tudi Kitajci in Japonci; ta kraljestva so se sicer vzdržala, a prave sreče pri teh ljudstvih tudi ni. Jarem dela nosijo le, ker se ga otresti ne morejo. Celó Judom je bilo redno delo nekaj sitnega in so se ga izkušali iznebiti, čeravno so iz božjega razodetja dobro poznali njegov namen.

Človeštvu se je pa rodil Odrešnik, ki je med drugim tudi delu pripomagal do njegove prave veljave. Ni nam odvzel tega bremena, marveč sam se mu je podvrgel in nam s tem pokazal pot, po kateri nam mora delo postati blažilno, vir časne in večne sreče. On ni prišel, „da bi se mu streglo, temveč, da bi sam služil“; on „kateremu je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji“ (Mat. 28, 18), „kralj veličanstva“ (Hebr. 13, 21), „svetloba časti Očetove in podoba njegovega bitja“ (Hebr. 1, 3), „kateremu strežejo legijoni angelov.“ (Mat. 26, 53.) Jezus Kristus je postal sin ubogega tesarja in sam delal. In kako je delal! Celó svoje življenje, neprisiljeno, prostovoljno, v neznanstvih mukah in težavah, v poniževanju kot ubog tesar, od jutra do večera, brez počitka, pri revni hrani; po dnevu pridiguje, po noči moli, in konečno umrje najsramotonejše smrti na križu. Pri njem ni sledu uživanja, razveseljevanja, ampak le resno, neumorno delo. Ni se nam torej čuditi, da je bil nauk takega Zveličarja „Judom pohujšanje in poganom nespamet.“ (I. Kor. 1, 23.)

In čemu je Kristus to storil? Za odrešenje duš to ni bilo neobhodno potrebno. Storil je to, da bi delu povrnil prejšnjo vrednost in čast ter pokazal, da je življenje pod bremenom resnega, poštenega dela Bogu prijetno, in storil je to, da bi nam v dejanju kazal nauk, da more človek pod vplivom božje milosti le po tej poti najti svojo časno in večno srečo. „Vzgleđ sem vam dal, da tudi vi storite, kakor sem jaz storil.“

Ta Kristusov vzgleđ je izpreobrnil obličje zemlje! Dvanajst priprostih delavcev je izpreobrnilo svet, in ti so izvrševali razen oznanjevanja sv. evangelija še ročna, telesna dela. O sv. Pavlu piše sv. pismo: „Ker je znal ravno tisto rokodelstvo, je pri njima ostal in delal; bila sta pa (Akvila in Priscila) delavca šotorov“ (Dej. apost. 18, 3), in apostol narodov pravi sili: „Do te ure smo lačni, žejni, nagi, in nas s pestmi bijejo in nimamo stanovitnega prebivališča; ter se trudimo in delamo s svojimi rokami.“ (I. Kor. 4, 11. 12.) Apostoli oznanjujejo veselo sporočilo o odrešenju, ob enem pa tudi po vzgleđu Zveličarjevem potrebnost rednega, resnega dela. „Prosimo

vas, bratje,“ piše sv. Pavel, „bodite bolj in bolj popolni; in prizadevajte si, da bodeite pokorni in se držali svojega opravila, in delali s svojimi rokami, kakor smo vam zapovedali; in da bote pošteno živeli vpricho njih, kateri so zunaj.“ (I. Tes. 4, 11.) Dalje: „Sami veste, kako nas je treba posnemati; nismo namreč nepokojni bili med vami; tudi nismo nikdar zastonj jedli kruha, ampak v delu in trudu, ker smo noč in dan delali, da bi nikomur od vas ne bili nadležni. Ne kakor da bi ne imeli oblasti, temveč da bi se sami sebe vam v vzgled postavili, da bi nas posnemali. Zakaj tudi, ko smo bili pri vas, smo vam to zapovedali, da, kdor noče delati, da tudi ne jé. Slišali smo namreč, da med vami nekateri živé, nič ne delajo, ampak se ukvarjajo s praznimi rečmi. Tem in takim zapovemo, in jih prosimo v Gospodu Jezusu Kristusu, naj pri pokoju delajo in svoj kruh jedó.“ (II. Tes. 3, 7—13.)

Tisočeri so po takih vzgledih in naukih razdelili svoje premoženje med uboge in si izvolili v puščavah resno, telesno delo. V tretjem stoletju so se združili v samostane in delo jim je bilo tam sveta dolžnost in poleg molitve pravi poklic. Sv. Hieronim piše: „Vsak lenuh živi v strasteh. Zato imajo egiptovski samostani šego, da ne sprejmejo nobenega brez dela; pri tem pa ne mislijo toliko na potrebni živež, kakor na zveličanje duš.“ Na jutrovem so si duhovniki služili kruh z obdelovanjem polja ali z rokodelstvi. Slavni škofje so izvrševali najnavadnejša dela. „Kdo nam da,“ piše sv. Gregor svojemu prijatelju Baziliju, „one dneve nazaj, ko sva od jutra do večera skupaj delala, napravljala drva, nosila kamne, ko sva sadila drevje in mu prilivala, ko sva skupaj vlačila težki voz, tako da so se še dolgo poznali žulji na najinih rokah.“

Enako je bilo tudi na zapadu. Cerkveni zbori so duhovnikom zraven učenosti priporočali posebno tudi delo. Sv. Pavlin Nolanski je sam obdeloval svoj vrt, in učeni opat sv. Hilarij si je toliko pridela, da je od svojega zaslužka podpiral reveže. Po duhovnikih so se tudi drugi ljudje privadili rednemu delu. Lenuhov sploh krščanske občine niso trpele. „Lenuh ne zasluži podpore, ni vreden biti ud cerkve. Mladi in vsi, ki so sposobni za delo, naj delajo in se trudijo, da zavoljo njih ne trpi občina, hranijo naj, da morejo od prihranjenega položiti nekaj tudi na oltar. Nihče ne more biti naslednik Kristusov in apostolov, če je len in malomaren.“ (Apostolska odredba II. 4, 13.)

V časih preganjanja so se kristjani odlikovali posebno po svoji vztrajni delavnosti; revežev med njimi ni bilo. Celó v rudnikih, kamor so jih mnogokrat obsodili, so bili ravno kristjani izvrstni delavci.

Menihi so bili povsod živi oznanjevalci resnega dela. Geslo menihov slavnega samostana Klinji (Cluny) je bilo: „Kruh se ne najde, ampak pridela.“ Po tem geslu so delali s trudom, veseljem in tudi z uspehom, da mora pripoznati vsak zgodovinar, prijatelj ali sovražnik: delo menihov je prekosilo vsako drugo delo. „Povsod,“ pravi Roscher, „so bila samostanska posestva najbolje obdelana.“ Zato so zapustili kralji in njih hčere, grofi in plemenitaši svet ter se podali v samostane, da bi tam v resnem delu in molitvi nasledovali Kristusa.

Kakšen vzgled je moral biti tedanjim ljudem, ko odloži Karlman, brat kralja Karola Velikega, kraljevsko krono, gre v samostan in kot samostanski brat dela v kuhinji in na polju! Ni li vsem živa pridiga vzgled sv. Bernarda, Franciška Boržije, sv. Alojzija, kateri so bili visokega plemenitega rodu, a so zapustili svet in se bavili z navadnimi deli?

Vzgled gorečih kristjanov je vplival tudi na take, ki so živeli med svetom. Hčere Karola Velikega so morale delati vse, presti, kuhati, tkati. Zgodovina hvali cesarico Matildo, sv. Kunigundo in sv. Elizabeto, da so bile delavne. Delale niso iz potrebe, temveč ker je Zveličar požlahtnil delo; delale so, da z delom pomagajo ubogim in revežem po navodilu sv. Pavla: „Delajte pridno s svojimi rokami, da bote imeli kaj podeliti potrebnim.“ (Ef. 4, 28.)

Kjer je vera v Kristusa živa, najdejo se v vseh časih in stanovih pretresljivi vzgledi izredne ljubezni in spoštovanja do dela in delavcev. Le en vzgled naj omenimo iz l. 1889. Nek časopis je poročal: Prav izvanredna delavka je pred kratkem pometala ulice mesta Londona. Akoravno je bila priprosto oblečena, se ji je vendar poznalo na prvi pogled, da ni spadala med one ljudi, kateri izvršujejo to v očeh sveta poniževalno delo. Da je bila pa to Lady (grofica) Fullerton, hči nekdanjega angleškega odposlanca v Parizu, še ni vedel nihče, razen žene, katero je nadomestovala. Gredeč od službe božje je naletela na to njej znano ženo, ter jo vprašala, ali je bila že pri službi božji: „Ne,“ odgovori žena, „delati moram in svojega mesta ne smem zapustiti.“ „Potem pa dajte meni metlo in idite v cerkev ter izpolnite svojo krščansko dolžnost; če vam je prav, morete potem priti nazaj ter nadaljevati svoje delo.“ Tako se je zgodilo in hči najvišjega stanú je izvrševala najnižje delo iz ljubezni do Boga.

Resnično! Kristus je požlahtnil delo ter mu odvzel pečat poniževalnosti, katero mu je vtisnilo brezbožno poganstvo. Zato piše Leon XIII.: „Delo človeka ne ponižuje, temveč vsakemu se mora šteti v čast, ako si služi z delom svoj kruh.“ In naš Slomšek pravi: „Ni prav se svojega dela sramovati, naj si bo šilo ali šivanka; naj se časti, dokler pošteno človeka živi.“

Kdor hoče torej res biti kristjan, mora delo ljubiti in delati ne samo iz potrebe ali sile, temveč ker je to njegova dolžnost; mnogi ljudje delajo le, ker morajo in se dela ne morejo iznebiti. To je znamenje, da krščanskega dela ne poznajo, in tudi ne poznajo duha Kristusovega.

Delo pa tudi ne sme služiti v strast, namreč v lakomnost. Mnogim je denar in bogastvo vse; noč in dan delajo, da si nakopičijo ogromne svote bogastva. Tako delo se od poganskega prav nič ne razločuje in vodi še v hujše suženstvo mamono.

Vse naše delo mora prešiniti nekak vzoren duh. Vzor nam pa more dati le vera. Zato tudi dela ne bodo nikoli požlahtnili oni, ki je ločijo od verske podlage, od krščanstva. Krščanstvo nas uči: če hoče družba obogateti, naj ljubi revščino; če hoče kdo biti srečen, naj ljubi bližnjega; krščanstvo pravi dalje: ako hočeš mir, veselje, zadovoljnost, ljubi delo, prenašaj njegovo muko; če hočeš v resnici

uživati, premagaj se v neumornem delu. Kdor le površno sodi, mu krščanstvo nasprotuje. Kdor pa dobro misli, zna presoditi vzrok in učinek, združuje preteklo in sedanje, ta najde v naukih krščanstva pravo modrost. Kdor hoče z veseljem žeti, mora v muki in skrbeh sejati.“ (Dr. Ratzinger.)

Sila in potreba označujeta pot padlega človeštva, če tava v lakomnosti in uživanju. Ljubezen in prostost pa kažeta višavo, h kateri je poklican odrešeni človek. Pa le pravičnost in požrtvovalnost peljeta do te višave, kakor poje naš S. Gregorčič:

Za vse je svet dovolj bogat
In srečni bi vsi bili,
Ko kruh delil bi z bratom brat
S prav srčnimi čutili!

6. Cerkev in država.

„Vera mora biti prvi nauk in nauk
vseh dni.“ *Diderot.*

Kristusovo delo nadaljuje sv. cerkev. Znani Tijér (Thiers) piše o katoliški cerkvi: „Le cerkev ima postavne za človeške potrebe; le ona ima tolažbo za vse bridkosti, opomine za vse slučaje življenja, in nezmotljive pripomočke za svet, posamezne dežele in države.“ Predaleč bi prišli, če bi hoteli opisati, kako je katoliška cerkev v vseh časih učila narode delati za čas in za večnost. Srednji vek, v katerem je imela ona največ vpliva na družbinske razmere, sedanjemu svetu ni na dobrem glasu, a vsi resni zgodovinarji pripoznavajo, da so bile delavske razmere ravno tedaj najbolj urejene in splošno stanje delavskih stanov jako dobro.

Kakor na ogreti ruši spomladi vse kali in brsti, tako je tudi v cerkvenem življenju. Plodovita tla katoliške cerkve niso nikoli brez zelenja in cvetja. Pomladno solnce večne resnice vzbuja vedno čilo življenje na njenih livadah. Tudi nova doba izpričuje, da življenje v cerkvi ne umrje nikdar. Leon XIII. se po pravici imenuje socialni papež, ker je s svojimi okrožnicami iz l. 1878, 1891 in 1901 za vselej začrtal pot, po kateri bo hodila pri skrbi za časni blagor narodov sv. katoliška cerkev.

„Cerkev je od dne, ko je prišla iz katakomb, napela vso svojo božjo moč, ne samo da posveti posameznike, temveč tudi narode, t. j. posameznike, ki so združeni v državah. Od nje je srednjeveški socialni red, kateri razdeluje delo na vse, kateri so delovali pri gmotnem ali duševnem narodnem naporu; vsak dobi sad tega dela in po razmerju svojega napa. Ne sicer kakor dandanes, kjer se poravnava razmerje med delom in plačilom vsak dan, teden, ali leto s suhim denarjem, s katerim se danes vse meri, temveč v trajnih zadržgah, katere ugajajo človeški naravi in potrebam časa. Delavskih čred, katere hodijo iz dežele v deželo, katerim mora vzeti gospodar od danes na jutri kruh, tedaj ni bilo.“ („Soc. Ref.“ V., str. 451.) „Če bi mogli s svojim glasom pretresti zemljo, ali če bi mogli vsaj seči v vsako slovensko srce, potem bi bil naš prvi opomin: „Spōštuje

cerkveno oblast! Če se ta zaničuje in smeši, gine hkrati državna, stanovska, narodna in očetna oblast, izpodkopujejo se temelji vsake oblasti, in brez upa rešitve zéva kakor grozen prepad človeštvu nasproti — socijalno vprašanje.“ (Dr. J. Krek: „Socijalizem“, str. 20.)

Sicer ostane tudi v krščanstvu zemlja dolina solz, delo breme, a krščanski duh oslaja breme in je napravi za vir sreče in blaženosti. Sv. Frančišek Saleški piše: „Otroci truda, dela in trpljenja Kristusovega smo; zato moramo delo ljubiti.“ Kdor se loči od Kristusa, se odpove tudi pravim sadovom dela; in to velja tako pri posameznikih, kakor pri celih narodih. Narod, ki ni več krščanski, tudi ne pozna več blagoslova krščanskega dela. O. A. M. Weiss piše: „Tri reči so za pravo srečo neobhodno potrebne: ljubezen do dela, vztrajnost pri delu in blagoslov dela. Te tri reči so pa sadovi, kateri zorijo le na drevesu prave pobožnosti. Svetovni duh, kateri ne gleda kvišku, napravi iz človeka stroj in ga goni ne toliko k delu, kakor k pogubonosnemu nemiru in srdu, dokler se uničen ne zgrudi. Le kdor ima duha božjega, ima tudi duha pravega dela!“

Podlaga npravne krepkosti narodov je sv. vera. „Narod,“ piše Leon XIII., „kateremu se je vzela vera, ne bo se npravno ojačil, in več že, kakor je nam ljubo, smo izkusili, kakšen pomen ima tako imenovana pristno posvetna država, in kam se pride na tem potu v npravnem življenju. Prava učiteljica čednosti in čuvalka npravnosti je cerkev Kristova; ona ohranjuje čista in nepokvarjena ona načela, na katerih sloni npravno življenje; ona navdaja voljo z najkrepkejšimi nagibi in ne prepove samo hudega dela, temveč nas vzpodbuja, da si uravamo vse brezpametne strasti.“ — Kar velja o narodih, to tem bolj o posameznikih. Kdor ni npravno utrjen, tega delo ne bo imelo pravih tal. V dvakratno breme mu bo, ker mu manjka ravno to, kar bi mu delo olajševalo — vera.

Kdor torej dela za verska načela, ta je pravi prijatelj ljudstva. Mnogi se bahajo, da delajo za ljudski blagor, obljubujejo delavcem in kmetom zlate gradove, podkopavajo pa vero in nje načela, ti niso prijatelji delavskih stanov, temveč njih zapeljivci, ker na brezverskem potu ne cveti in ne more cveteti prava sreča. Kličejo sicer, da bi se večini ne odprle oči, „vera je zasebna reč“, a ravno to vero podkopavajo na vse kriplje. Zasebna reč jim je le, v kolikor služi ta puhlica v njih sebične namene; kadar pa gre za njih kožo, potem naj bi tudi za nje bila glavna reč, kar kaže sledeči dogodek.

Pred leti stopita v mestu Bordó (Bordeaux) na Francoskem na železnico nek agent in nek priprost delavec; bila sta sama v vagonu. Železnica pelje proti morskimi obali skoz samotne kraje. Na neki postaji zagledata duhovnika, ki je navidezno čakal na vlak iz nasprotnne strani. Popotnik se hoče z njim ponorčevati ter se obrne do delavca z vprašanjem: „Čemu je pač ta reč (namreč duhovnik) tu?“ Potem začne duhovščino in vero smešiti ter meni, najboljše bi bilo, če bi vse duhovnike zapodili iz dežele. Delavec ga mirno posluša. Vlak je drčal zopet hitro naprej; delavec vstane ter stopi pred začudenega agenta in pravi: „Tukaj je jako samotni kraj in postaje so daleč ena od druge oddaljene. Stavimo, jaz bi vas zadavil, vzela vam vaš denar

in vrgel truplo skoz okno, potem bi bil z vami konec in noben pes bi ne lajal za vami.“ — „Ali prijatelj,“ pravi proseč popotnik, in strah se mu je bral na licu, „nimam ničesar pri sebi, in nič bi vam ne bilo pomagano.“ — „Oprostite, gospod,“ odvrne orjaški delavec, „preden sem šel na železnico, sem bil na na borzi; tudi vi ste bili tam ter vzeli seboj 30.000 frankov, kateri morajo biti še v vašem kovčku. Pa ni se vam treba bati. Jaz vam ne bom nič žalega storil; šolal sem se pri gorečem duhovniku in duhovnik me je učil, da se moram bati Boga in hoditi po potu pravice. Zdaj pa tudi veste, čemu so duhovniki dobri.“ —

Skrb za naše časno blagostanje pripada posebno državi. Jasno je pa iz povedanega, da država, katera se postavi na podlago verskega indiferentizma, ki je brezverska, ne more prav pospeševati ljudskega blaga. Take so pa do malega skoraj vse naše moderne (novodobne) države; vera jim je deveta briga, k večjemu da tlačijo posebno edino pravo, katoliško cerkev; zato pa je tudi beda v teh državah neznanska. Izvrstno piše dr. Scheeben o njih: „Na političnem polju je sedanje načelo liberalizem, kateri se je še pred kratkim bahal, da bo rešil svet; obupal je pa sam nad seboj ter zatajil svoja lastna načela. Njegov sinek, socialno narodno gospodarstvo, je povzročil uboštvo, delavsko vprašanje, splošni polom, skratka: socialno vprašanje, katero je izmed vseh najtežavnejše, ne da bi mogel dati na to vprašanje tudi le nekoliko zadovoljnega odgovora. Sredstvo, spraviti to vprašanje iz sveta s kričanjem zoper Rim in katoliško vero, bo kmalu odreklo. Tudi slava militarizma (vojaštva) ne more dati nadomestila za rane človeške družbe; sam je le bolezen. Kanoni pač ranijo, zdravijo pa ne. Iz vseh teh zapletenih vprašanj ni rešitve, ni pomoči, kakor le v veri in krščanstvu.“ („Per. Listi“ zv. 5., str. 8.)

Od takih držav nimamo pričakovati izdatnega zboljšanja naših razmer, in zato velja ravno o naših dneh tembolj: Bodi sam svoje sreče kovač, s tem da veš in poznaš, kakšno delo te dovede do dosegljive sreče.

Izgubljen človeku je zemljski raj,
Adamova deca v proznanstvu se joče
In prosi, naj sreče zapravljene kraj
Odpre jej na novo dobrotljivi oče.

Nespametno ljudstvo, čemu li tvoj stok?
Na delo! Ne nosi mi križema rok!
Povrni se samo v prvotnost nazaj,
In našlo povsodi prvotni boš raj!

S. Gregorčič.

7. Delo in novodobni duh.

Smrtno ranjen v rebri
Hrast stoji potr,.
Bridke ure čaka,
Ko podre ga smrt.

Krilan-Pagliaruzzi.

Dandanjš je na dnevnem redu socialno vprašanje. Živimo v razmerah, katere zahtevajo z železno odločnostjo, da se to vprašanje

prej ko slej reši. „Nam se zdi to vprašanje — in to že leta — naj-nujnejše vseh praktičnih vprašanj, vprašanje, katero bo, če se nič ne stori za njega rešitev, nekega dne samo nekaj storilo, in to na način, kateri nobenemu ne bo dopadel.“ (Carlyle.) — O 20. stoletju se pravi, da bo socialno. Sreča in nesreča narodov je odvisna od konečne rešitve tega vprašanja.

Če se bo dala našemu družbinskemu redu stara, krščanska podlaga in bo povsod prišlo zopet v veljavo staro geslo: „Moli in delaj“, potem moremo pričakovati, da pridemo do miru, reda in sreče, drugače bo nered večji od sedanjega. Do sedaj se je za rešitev tega nujnega vprašanja pač mnogo pisalo, a storilo zanj premalo.

Sledeče strogo ne spada v okvir našega spisa. Naš namen je, kazati posamezniku pot do dosegljive časne sreče. A posameznik je ud cele družbe, in ker je od nje odvisen, je dolžan tudi v javnem življenju storiti vse, kar mu je v časno korist. Zato je treba nekoliko poznati časovne razmere. Ako pride do tega, da se socialno vprašanje reši s krvjo in mečem, potem bomo ravno Slovenci bolj prizadeti, ker smo večinoma delavski narod. Že sedanje naše razmere dokazujejo to dejstvo. Tem bolj je nam treba, da si ne kopljemo svojega lastnega groba, ter se ognemo pota, kateri vodi do smrti.

Vobče moramo reči, da je duh sedanjega časa spridil, ali vsaj hoče spriditi staro krščansko delavsko geslo: „Moli in delaj!“

„Ako prebiramo liste človeške zgodovine, najdemo čase, v katerih je bilo ono geslo splošna podlaga celega družbinskega delovanja; nasledek je bil, da se je čutila človeška družba pod vplivom tega gesla srečno in je mirno uživala plodove svojega dela.“ Kako je pa dandanes? „Ko so nauki materijalizma polagoma izpodrinili verski čut ter postavili človeka za boga, se je novodobnemu duhu posrečilo, vreči to geslo, kakor že mnogo drugega, med starino in s tem je delu vzet blagoslov ter prerezana nit življenja. Dela samega sevé ni mogel spraviti iz dnevnega reda, a tem bolj se protivi temu, da bi se delo družilo z molitvijo. Od Boga odrejeno delo so zavrgli, na njegovo mesto pa postavili suženstvo; nasledek ni izostal. Delu manjka bivši blagor in ono ne zadostuje na nobeno stran; blagoslov je sadu vzet, in ta sam ne zadostuje za potrebe in reve delavskih slojev.“ („Kršč. soc. L.“ 5. zv. str. 68.)

S temi besedami je vse povedano. Pravi in zadnji vzrok naše socialne bede je odpad od krščanstva, odpad od vere, popolnoma verska nebržnost, katera vlada tako zelo v javnem in družbinskem življenju.

Danes je delo brez plodu in blagoslova in besede sv. Petra do Kristusa veljajo tudi človeškemu rodu: „Učenik, vso noč smo delali in nismo ničesar ujeli.“ (Luk. 5, 5.) Dela se veliko, breme dela teži milijone, a dela se ob odpadu od Boga in zato ni sreče in blagoslova. Mnogi pač še verujejo in se držijo krščanskih načel, le preveč pa vlada duh verske mlačnosti. Tavamo v strašni temi.

Nekatere živali se ravno po noči prav dobro počutijo. Tako so tudi z današnjimi razmerami nekateri prav zadovoljni, ker vedno

bolj in bolj padajo meje, katere bi mogle še ovirati njih uživanje. Trebuh je mnogim postal bog, zato so veseli, da je izginil iz src mnogih pravi, krščanski Bog. Vera je jim potemtakem nazadnjaštvo, nevera luč, a resnice pri njih ni. Tavajo v temi!

a) Odkod naše razmere?

„Nevero smatram za najbolj značilno bedo sedanjega časa in za najhujšo kazen, s katero je udaril Bog človeški rod.“
Balmes.

Kako smo prišli v temo? Že od druge polovice 18. stoletja so prav po načrtu delovali na to, da bi se krščanstvu izpodkopala tla in se vzel sv. cerkvi vsak vpliv v javnem življenju. Sodelovale so pri tem početju sicer razne struje, a vse so zasledovale eden in isti namen in njih skupni oče je označen z besedo: verski liberalizem.

Sevé so njegovi nauki omamljivi, posebno ker se kaže ljudem večinoma v čisto drugi obliki, kakršen je v resnici. Ogrniti se je znal celo z nekakim idealnim (vzornim) plaščem, in s tem goljufa ljudi.

Dr. Scheeben („Per. 1.“ V. zv. str. 207) izvrstno opisuje ta novodobni duh in njegove zvite nauke: „Ta duh je včlovečena verska nestrpnost. Da bi goljufali veliko množico, jemljejo mnogokrat besede: „Bog in vera“ v usta, a nezanosno jim je, če zapazijo le trohico več vere, kakor pa njim je ravno prav. Prava vernost pa vpliva na nje, kakor rdeča cunjia na nekatere živali. Brezpomembne puhlice (frazе) so liberalizma največja moč; s temi vpliva na ljudi. Krščanske vere, pravijo, se nočejo dotakniti, in vesti posameznikov na noben način ne kaliti. Vera, pravijo, jim je največja svetinja na svetu, a skrita mora biti v srcu; zunaj se ne sme kazati in drugih neprijetno motiti. Posameznim se mora do celega prepustiti, kako si hočejo vero in vernost raztolmačiti; drugače je dejano za človeško prostost, najdražji dar. Zato ni treba cerkve, cerkvene oblasti, zunajne službe božje, ni treba nobenih cerkvenih slavnosti, nobenega verskega poduka v šoli, nobenih nedelj in praznikov.“

„Njih načelo je, odpraviti katoliško vero iz javnega življenja in mesto nje postaviti Venero in Merkurja (stare poganske bogove) zopet v stare pravice. Kaj imajo kmetje in delavci pričakovati od takih nazorov, nam pove zgodovina dovolj jasno. Ljudje, ki si prisvajajo na svetu vso oblast, in mislijo, da razen njih ni nobene sile več, ti ljudje so revno ljudstvo vedno zaničevali. Delo jim je bilo sramota in delavec jim je človek, ki ne zasluži nikakega spoštovanja. Naš ugled in naša sreča se naslanja edino le na krščanska načela; ko padejo ta, pade tudi delavski stan. In kot katolikom nam mora biti še posebno pred očmi rovanje nasprotnikov proti cerkvi. Z rekom: „Vera je zasebna reč“ se skrivajo za vtrdbo, izza katere dejansko bijejo boj proti veri in nramnosti.“

Zakleti sovražniki vere in cerkve so se posluževali in se poslužujejo v svoje namene posebno tiskane besede. Brezverni časopisi so novodobni oznanjevalci nevere. Vse poskušajo, da bi omajali tla

stari veri na Kristusa in ljudem vzeli spoštovanje do cerkve in dušnih pastirjev.

Resnično govori znani pisatelj Alban Stolz, ko pravi: „Na papirju se dandanes vojskujejo nebesa in pekel!“

Delalo se je in se še dela za nevero na neštivilnih shodih, zborih, skupščinah, kjer se pred nešteti množicami udriha po vsem, kar je z vero v zvezi. Kateri so svojo vero izgubili, delajo v tem smislu dalje posebno s svojim slabim vzgledom, ko se ne brigajo niti za Boga niti za svoje verske dolžnosti.

Mnogo hudega so storile brezverne države in skrivni vojski zoper cerkev; apostolskim škofom in gorečim duhovnikom so se in se še izpodkopavajo tla, brezvestnim slepilcem se pa odpirajo vrata na stežaj.

Močno vpliva tudi dejstvo, da države nimajo smisla za posvečevanje nedelj in praznikov; v mnogih slučajih ščitijo njih oskrnjevalce in tako se zapre vir, iz katerega je ljudstvo vedno zajemalo versko moč.

S takimi in enakimi sredstvi so privrženci brezverskega duha žal veliko, jako veliko dosegli. Dosegli so, da se v javnem življenju dandanes ne vpoštevata več krščanski duh. V razne stanove človeške družbe, posebno tudi v delavske sloje, se je vrinila strašna nevera; pred vsem se odvrtačujejo moški od vere in verskega življenja; v mnogih krajih se smatra za sramotno, če se kdo poteguje za verska načela in s prepričanjem razširuje krščanske resnice. Dosegli so, da je treba poguma, če hoče kdo izvrševati svoje verske dolžnosti, ker se s tem izpostavlja zasmehovanju takoimenovanih omikancev. Ker se je mladina prav po tem načrtu odtegnila veri, je v mnogih deželah mladi naraščaj strašno zanemarjan. V obče že manjka onih tal, v katerih se edino more krščanstvo ukoreniti, razcvitati in donašati krasne sadove. (Diessel: „Die Arbeit“.)

Iz povedanega moremo nekoliko spoznati, odkod gorjé, katero nas tare na vseh krajih in koncih. „Brez Boga, ni sreče domá.“ (Slomšek.)

b) Kako vpliva ta duh na delo in delavsko življenje?

„Kjer običaji in naprave niso več krščanske, tam se maja podlaga vsakega človeškega reda.“

Leon XIII.

Da novodobni duh mogočno vpliva na delo, to vidimo vsak dan. Čim bolj se širi brezverstvo, tem bolj zija tudi prepad med delavci in onimi, kateri imajo v rokah kapital in moč; naše razmere se pojstrujejo dan na dan. Le vera more delo oblažiti in nas zanj navdušiti. Z vero pade delu podlaga, odvzet mu je blagoslov in breme dela teži brezvernega delavca s podvojeno silo.

Brezverski duh stori, da se udajajo oni, katerim to pripuščajo njih ugodne okoliščine, lenobi. Delo jim je, kakor starim poganom, nekako sramotilen opravke; njih delo je le uživanje in kratek čas. Drugi se zopet izogibajo, kolikor le mogoče, resnemu, rednemu delu ter izkušajo na lahkejši način priti do premoženja. Velik del človeške

družbe se s tem odteguje delu. Kaj naj bi tudi take ljudi priganjalo k delu? Vero so izgubili, nebesa so jim basen.

Drugi nasledek zadene posebno delavske sloje. Vse, kar bi moglo delavca pri delu tolažiti, blažiti, vse so mu vzeli, ker so mu vzeli vero. Prej je delavca pri delu tolažila misel, da čuje nad njim ljubeče oko nebeškega Očeta, kateri mu bo ob svojem času odvzel breme dela; telo se bo enkrat vleglo k počitku, duh pa bode užival rajsko veselje. Ob nedeljah si je krepčal delavec ob službi božji in skupni molitvi duha in telo za nadaljnje delo; nadnaravna moč mu je dotakala iz nebeškega vira sv. zakramentov in pri svojih dušnih pastirjih je trpin vedno dobil duhovne, mnogokrat tudi časne pomoči.

Vse to pa je odstranil novi duh. Po vseh veri nasprotnih časopisih, knjigah, shodih i. t. d. se oznanuje, da vera ni za čas luči in napredka. Vzeli so torej delavcu ravno to, kar ga je moglo tolažiti.

Sadovi takega početja niso izostali. Brezversko delavstvo preti uničiti ves človeški red. Zameriti jim prav za prav ne moremo, če si hočejo s silo priboriti nebesa na zemlji, ko jim je brezverstvo vzelo prava nebesa. Kako bo vse to končalo, ne vemo, a misliti si moremo; človek, ki nima vere, je zmožen vsega hudega.

Brezverski duh je uničil dalje tudi ono ljubezen, katera je prej vezala delavca z gospodom, pomočnika in učenca z mojstrom. Med stanovi, ki so za človeško družbo neobhodno potrebni, zijá vsled mrzle nevere grozen prepad. — Izginila je ona dejanska ljubezen, katera se usmili reveža v njegovi bedi in potrebi. Radodarnost je doma le tam, kjer vlada vera; brezvernost je sebična in trdosrčna. Za zabavo in kratek čas potratijo mnogi ogromne svote, reveži naj pa trpijo. Prav jasno se je pokazala ta žalostna resnica pri zadnji svetovni razstavi v Parizu. V razstavnih prostorih so na več krajih postavili skrinjice z napisom: „Za reveže.“ In koliko so dali milijoni in milijoni obiskovalcev za reveže? Nabrala se je tam svotica celih — 60 frankov!

Daljši nasledek naših razmer je tudi ono izkoriščevanje slabših, zlasti delavskih slojev, katero ne pozna nobene meje in mere, ker denar nima srca. Delavec je postal dandanes blago; o njegovi osodi odločuje svetovni trg. Kar se je storilo in se še dela za delavske stanove v zadnjem času, je liki kaplja olja v razburjeno morje.

Grozovitost brezsrčnega kapitala občutimo najbolj Slovenci, ker smo delavski narod. Zato mora biti tudi naša skrb, da se po zmožnosti rešimo iz njegovih spon in se postavimo v zadrugah na lastne noge. A pri tem delu mora nas vezati prava krščanska ljubezen, ki izhaja iz trdne, žive vere.

* * *

Krivih nazorov in pogubnih nauk ni manjkalo nikoli. Naše socialne razmere so sicer postale jako resne, a na rešitvi nam ni obupati. Pri tej rešitvi pa morajo sodelovati vsi; pred vsem pa morajo posamezniki storiti v svojem delokrogu vse, kar je v njihovih močeh, da se odvrne in zabrani hudo. Zato velja posebno o današnjih jako zamotanih razmerah: Vsak je svoje sreče kovač!

Klic celi družbi in posameznikom: naj se povrnejo k načelom krščanstva, ako resno hočejo svojo rešitev, ta klic se vleče kakor rdeča nit po vseh okrožnicah socialnega papeža Leona XIII. Posebno jedrnato in krepko je izražen v okrožnici „o najiminenitnejših dolžnostih krščanskih državljanov“, iz katere naj sledi daljši odlomek. Leon XIII. piše: „Povrnitev k modrim naukom krščanstva in cela preobrnitev življenja, običajev in javnih naprav po njegovih načelih postaja dan na dan nujnejša. Po obrnitvi od njih so postali časi težavni in breme, katerega ne nosi noben zastopen človek brez strahu in ki nas vznemirja za bodočnost. Sicer se ne sme prezirati napredek v gmotnem oziru, ali noben denar, nobena moč in bogastvo, naj človeka še tako omami, naj mu še tako prijetno stori življenje in pomnožuje uživanje, ne more nasititi duha, ki je ustvarjen za višje in krasnejše bogastvo. Na Boga moramo upreti svoje oko, na njega mora meriti vse naše stremljenje, to je podlaga človeškega življenja; saj smo po božji podobi ustvarjeni in neko naravno hrepenenje nas močno vleče k Stvarniku. K Bogu pa ne pridemo po telesnem premikanju, temveč po spoznanju in po ljubezni, kar pa zadene dušo. Bog je najvišja in zadnja Resnica, katera edino le oživi našega duha; on je popolna svetost in največje, kar more poželeti in pridobiti volja pod vodstvom čednosti. To velja o posameznih ljudeh; velja pa tudi o človeški družbi, o družini kakor o državi. Zakaj družba od narave nima namena biti človeku zadnji cilj, marveč nudila naj bi mu le pripravne pripomočke, da bi prišel do popolnosti. Če bi torej kaka država merila le na časno srečo in na to, da bi nudila državljanom mirno, neskajeno uživanje, nasprotno pa se pri uravnavi javnih zadev ne brigala za Boga in se ne zmenila za nravno postavo, bi zgrešila na najhujši način svoj cilj in svoj naravni namen; taka družba bi ne bila vredna človeka, temveč le prevara in mamljiv blišč.“

Sklepamo z besedami nemškega učenjaka barona Vogelsang, ki piše o rešitvi iz sedanje socialne bede: „Socialna beda ni nastala na enkrat, temveč širila se je v oni meri, kakor so posamezniki odpadli od Boga in se odtujili njegovim zakonom; in zato rečemo: Socialno vprašanje, če hočemo naše razmere tako imenovati, mora rešiti vsak človek na sebi in zase, in le po združenju teh posameznih rešitev se more priti do končnega uspeha.“

8. Kako naj torej delamo?

Prijatelj, ne bodeš za zlo pač mi vzel
Resnobne besede na praznik vesel:
Ni praznik, predragi mi, naše življenje,
Življenje naj bodi ti delaven dan!
Od zore do mraka rosàn in potàn
Ti lajšaj in slajšaj človeško trpljenje!

S. Gregorčič.

Postavili smo podlago, na kateri naj bi vsak sezidal svoje delo. Naj sledi še nekoliko migljajev in naukov o pravem delu.

Vsak naj opravlja delo svojega stanu, trudi naj se v svojem poklicu. Človeška družba je podobna telesu; vsak ud ima svoje opravke: duhovnik, učitelj, uradnik, vojak, kmet, rokodelc, delavec; podobna je uri, v kateri delajo vsa kolesa skupno, bodisi majhna ali velika. Bog je odločil vsakemu človeku poseben poklic, gotov stan, ter daje posameznim ljudem njih stanu primerne duševne in telesne zmožnosti.

Povsem napačno je torej početje onih, ki hočejo spraviti vse ljudi pod en klobuk. Kakor žene ptice selivke jeseni nek notranji nagon v južne kraje, tako čuti tudi človek v sebi poklic k posebnemu stanu. Stariši in vzgojitelji naj bi se varovali siliti otroke v stan, h kateremu ne čutijo poklica. Kdor dela v svojem poklicu, dela pravzaprav v božji službi. „Kar ne spada v poklic, je bedarija in lenoba“, pravi neki modrijan.

Naj bi si pač vsak človek dobro premislil, h kateremu delu je poklican, posebno dandanes, ko se toliko ljudi čuti nezadovoljne v svojem stanu. In kako bi tudi mogel biti zadovoljen, kogar je Bog odredil za delo na kmetih, a on gre proti volji božji v mesto, v tovarno? Koliko je deklic, katerim je skoraj gotovo odredil Bog, da bi bile skrbne kmetice, a dopade jim mestni blišč, zapustijo hišo svojih starišev in se potopijo v mestnem vzduhu. To delo ni jim bilo prisojeno in zato jih je umorilo. Hočeš, da ti postane delo res vir sreče in blagostanja, potem si izvoli stan, h kateremu čutiš poklic, in v tem stanu deluj z vso vnetostjo.

Pred vsem pa pri delu ne smeš zabiti na Boga. Da je dandanes mnogim ljudem delo tako zoprno, ter gledajo le na to, da bi se ga kolikor mogoče iznebili, od kod ta prikazen? Kako nesrečne se čutijo premnogi. Preveč jim je dela, premalo plačila. Res, da jih mnogo stiska železna roka brezsrčnega kapitala, a gotovo je pa tudi, da je i najmanjši opravke težaven, ako ni storjen v oziru na Boga. Delavcem so vzeli Boga in vero, in zato jim tudi najboljša plača ne more odstraniti prokletstva, katero je delu prizadel greh. Da prinese delo, storjeno v najboljšem namenu, razen časnega blagoslova pravičnim še večno plačilo, to nas uči vera. Naše geslo mora biti: „Moli in delaj, delaj in moli“, ali: „Roke pri delu, srce pri Bogu!“ — „Prazno je delo brez sreče iz nebes“. M. Kastelec poje:

Tjakaj gori se ozrimo,
Kjer svetov ne zmer' oko;
Jarma žulje pretrp'imo,
Tam verige se razspó.

Tako delo prinese tudi blagostanje in srečo ter stori človeka zadovoljnega. Lenuha tlači dolgčas in nesrečnega se čuti sam s seboj; delaven človek je vedno dobre volje in zadovoljnega srca, in to je več vredno kakor zlato in denar. Zmerno delo stori človeka tudi zdravega in čilega. „Najpridnejši delavci nam dajo najmanj zaslužka“, je rekel nek izkušen zdravnik. Omenimo samo, da je lenoba začetek vseh hudobij; teh se obvaruje lahko, kdor pridno izvršuje svoja opravila. Tako vztrajno delo mora človeka privedi tudi do premoženja in blagostanja. Bučela dela jako pridno ob poletju — po zimi pa

počiva dobro preskrbljena v svojem panju, ničesar ji ne manjka. Tako oskrbi si tudi priden delavec mirno prihodnjost. „Delavec je vreden svojega plačila“. „Lena roka dela uboštvo, roka pridnih pa pripravlja bogastvo“. (Preg. 10, 1.)

Ne straši se znoja, ne straši se boja,
Saj moško dejanje krepčuje moža,
A pokoj mu zdrave moči pokončá.
Dejanje ti ljubi, a boj se pokoja!

Ubogega Rimljana, ki si je po vztrajni delavnosti pridelal precejšnje premoženje, postavijo pred senat (starejšinstvo) ter ga tožijo zaradi copernije. A prinesel je svoje orodje pred sodnijo in rekel: „Glejte, to je moja coprnija. Mojega potu pa v vam ne morem več pokazati!“ — Nek mož pravi: „Najboljše izpričevalo je dlan, polna žuljev!“ Kako resnično pravi v tem oziru naš Slomšek: „Boljšega stana si zastoj želi, kdor doma za pečjo leži in dolg čas po laktu ali komolcu prodaja.“

Vsak naj bi si prizadeval posebno v mladosti privaditi se delu, ki ga bo pozneje redilo. Že stari modrijan Pitagora nasvetuje svojim učencem, da bi jih storil čednostne in srečne: „Vsak naj si izvoli častivreden poklic in naj izprva ne gleda na to, ali je lahek ali težaven, navada ga bo naredila lahkega.“ Koliko je ljudi, ki živijo v en dan, ne da bi pomislili na prihodnost. V mladosti so lenarili, v moških letih delali le za silo, v starosti jih čaka pomanjkanje. Naj bi to prepričanje prešinilo stariše in otroke! Stariši naj priskrbijo otrokom dela, ob katerem bodo mogli sebe in svoje preživeti, otroci naj bi pa spoznali potrebo uka in dela, da bi se že v mladih letih privadili pravemu rednemu življenju. Koliko bi izostalo bede in nesreče, če bi se vsi in povsod ravnali po teh načelih!

Mladenič naj se nauči dela svojega stanu; če si je izvolil rokodelski stan, naj se ga drži z vso vnemo, naj si izpopolnuje svoje spretnosti in znanje, in delo ga bo pošteno redilo. „Rokodelstvo ima zlata tla“, to velja še dandanes. Slomšek nam veli: „Kdor se pridnega dela izučí, lahko si slamo v seno izpremeni!“

V mestu Genf je umrl l. 1892 Andrej Valin, priprost krojač. Njegov pogreb je bil veličasten, pokopali so ga na državne stroške, in neštivilna množica je šla za krsto. Zakaj? Ta priprosti krojač si je s poštenim delom svojih rok in z božjim blagoslovom pridelal 800.000 frankov in zapustil vse premoženje svojim delavcem, poslom in mestu za uboge.

Nek kamnosek je pisal l. 1885 svojemu prijatelju, ki mu je tožil, da se mu slabo godi: „Navada je, da se toži o delavskem in rokodelskem stanu; gotovo je, da izjemno nekateri trpijo, ali le izjemno. Največ bede v teh stanovih pride od tod, ker se niso kaj poštenega naučili in šušmarijo pri svojem delu, ali pa, če so spretni v svojem poklicu, ne mislijo na prihodnost.“ Res je tako. Posebno skrb za prihodnost je mnogim nepoznana reč. Kolikor pridelá, toliko zapravi, na starost in bolezen ne misli, in če pride — trpi! — Angleškim delavcem, ki so mnogo pričakovali od novih „postav za reveže“, kliče T. Carlyle: „Ne zanašaj se na ta trst, kateri te more le raniti.“

Ni li tvoja žilava desnica z vso spretnostjo in pridnostjo, ki spi v njej, namenjena biti žezlo našega planeta? Kdor more delati, je kralj po božji milosti čez kako reč, on je v zvezi z naravo, je mojster v kaki reči ali v več rečeh, in je toliko duhoven in kralj čez naravo. Kdor noče delati, je upornik, če nosi tudi škrlat, on je vendar le rojen suženj vseh reči. Spoštujte torej svojo lastno spretnost, svojo lastno moč in vedite, da vaše človeške pravice nikakor niso odvisne od starih postav za ubožce.“

Ravno to velja tudi o kmetiskem delu. Tudi tu je treba vednega izpopolnjevanja. Drugi časi, druge potrebe, po starem kopitu ne gre vedno dobro. Treba se je učiti sadjerejstva, mlekarstva, poprijeti se novih naprav in posluževati se strojev. Lepo kmetijo bi imel vsak rad, posebno vsak mlad posestnik, a dela se skoraj sramuje in za izpopolnjevanje kmetijstva nima smisla. Francoz pravi: „Kolikor človek velja, takšno zemljo ima.“ Žal, da je bil naš slovenski kmet do najnovejših časov le premalo „napreden“ v dobrem pomenu in pri kmetiji. Dosti kaj se je obrnilo na boljše in s ponosom moramo reči, da v marsičem naši kmetje po svoji izobrazbi prekosijo svoje sovrstnike iz drugih narodov. A mnogo, mnogo je še dela, in v mnogih krajih smo še tako zadaj, da nam tudi še v današnjih dneh velja pikro, a resnično očitanje našega Slomšeka, kateri našteva med „naše naglavne narodne grehe“, med drugim tudi: „Zanikarnost in nesnažnost pri domačiji. Poglejmo, pravi, drugod po Avstrijskem postelje — krčme! Nekateri slovenski možaki se celo zimo po peči valjajo, pipe pušijo, pa na goli strani ležijo...!“ Dela se pač le, kolikor se mora in vedno po starem kopitu. Naj bi se povsod budil naš mili narod in podučeval, da sta posebno delo in varčnost skriti zaklad, ki prinese posebno kmetu blagostanje.

Nek kmet je ležal na smrtni postelji. Pokliče svoje tri sinove, da bi jim dal svoje zadnje očetovske opomine: „Veliko bogastva vam ne zapustim, ali dva zaklada; najdete nju v njivi.“ Tako govori starček, in glas mu zastane. „V kateri njivi, na katerem delu njive, kje so zakladi, kje naj iščemo?“ povprašujejo nemirno vsi sinovi, a zaman. Oče ne izpregovori več besede, bodisi, da ni mogel, ali ni hotel še kaj povedati. V eni uri je šel v večnost.

Sinovi niso slutili ničesar o očetovih zakladih; ko so sedaj izvedeli o njih, jih je to čudno in veselo presenetilo, a mučila jih je tudi negotovost, kje naj jih iščejo. „V njivi“, ali oče je imel več njiv. Začeli so tam kopati, kjer so mislili, da bodo najbrže zakladi; ko niso ničesar našli, začeli so na drugem kraju in tako so kopali in kopali leta, pa vedno zastonj, kakor so sami mislili. Ali pogum jim ni upadel in prepričani so bili, da bodo vendar našli zaželjene zaklade.

Nekega dne se jim pridruži starček, ki je bil očetov poseben prijatelj, ter reče: „Prišel je čas, da vam po očetovi odredbi nekaj odkrijem. Glejte, vaš oče ni bil zadovoljen z vašim delom in dejanjem; skrbelo ga je, da bodete zaradi svoje nedelavnosti čisto ubožali, ker vam ni mogel večjega premoženja zapustiti. Misлил je na pripomoček, ki bi vas odvrnil od lenobe, od dragih veselíc in ničvrednega

pohajkovanja, ter vas silil k delavnosti. To je dosegel; postali ste delavni, varčni in trezni. To sta zaklada, katera je menil vaš oče: delavnost in varčnost. Le če boste pridno delali in varčno ravnali, boste srečni.“ Zato poje tako resnično naš pesnik Rodoljub Ledinski, kažoč našim kmetom pravo pot do sreče:

Oj kmet, al' veš do kruha pot?
Al' veš, kje poln dobi se sod?
Plug in motika vesta zanj;
Le prašaj ju, kdar vstaneš s sanj.

Pa rano vstan; nezaspán
Robotaj, dokler sije dan;
Skrbno obdelaj si polje,
Okoplji v nogradu trtje.

Pomladni hlad, poletni znoj
Po vrsti hodi naj s teboj;
Na levo, desno ne poglej
In stopaj z njima zvest naprej.

In kdar se leto jeseni,
Se ti na njivi hleb zori,
In kdar umrè jesenski grom,
Tekoč ti nograd zajde v dom.

Brez dela noben človek ne more kaj doseči. „Od dela tvojih rok boš jedel. Blagor ti, dobro ti pojde,“ pravi sv. pismo. In že stari poganski pesnik Horac meni: „Življenje ne da človeku ničesar brez velikega truda.“ France Prešeren pa poje:

Pečena, ljubček, piščeta na sveti
Nikomur niso v grlo priletela;
Brez truda večno se ne da živeti.

Delo je postava našega življenja, vsi smo Adamovi otroci. Delo blaži človeško srce in stori je čednostno, ako je storjeno v pravem, krščanskem duhu. Sv. Antona, očaka vseh puščavnikov, obišče nekega dne sv. Makarij. Po običajnem, krščanskem pozdravu se vsedeta oba možaka k delu. Sv. Makarij ni pogledal okoli sebe; kadarkoli je skončal odejo, jo je položil zase v kot male celice, kjer je sv. Anton ni zapazil. Ko vidi ta drugo jutro množico pletenin, gre k mlademu puščavniku, ga prime za roke ter pravi globoko ginjen: „Te roke so čednosti polne!“

Kdo bi mogel reči, da je delo nekaj poniževalnega? V Kaliforniji je umrl 1. 1880 milijonar brez otrok. Za dediča je postavil svojega stričnika, a pod pogojem, da mora le-ta v najlepši opravi v najživahnejši mestni ulici skozi 5 tednov — ljudem snažiti črevlje od 6. ure zjutraj do 8. zvečer. Stric je hotel s tem pokazati, da se delo priklada tudi največjemu bogatinu in da nikakor ni sramotno in zaničevalno.

Veliki cesar Napoleon gre nekega dne na otoku sv. Helene z gospo Balcombe na izprehod. Sreča ju več služabnikov s težko butaro. Gospa jim osorno ukaže, naj se umaknejo, ali Napoleon seže vmes, rekoč: „Časti vreden je vsak, ki nosi težko breme!“

Delo je na svetu naša usoda, postava našega življenja; vsak mora delati: priprosti delavec, ki suče v trdi roki svoje orodje, kakor dijak, ki se uči modrosti; trgovec, ki kupčuje z oddaljenimi narodi, kakor pisatelj, ki pospešuje po knjigah vse dobro in lepo; učenjak, ki rije liki črv v zaprašenih knjižnicah in preiskuje čine davno minulih let, kakor kmet, ki obdeluje svojo njivo, ter ji izroči seme v prihodnjo žetev. Dela delavec v dimnati tovarni, rudar v globočini matere zemlje, duhovnik v cerkvi in šoli, uradnik v pisarni . . . vsi, vsi imajo znak dela na svojem čelu. „Od žezla do motike ni stanu, katerega delo bi ne potrebovalo truda in napora z glavo ali roko ali z obcema ob enem, ako hoče biti delo uspešno, častno in zadovoljiti delavčevo srce,“ pravi Izak Barrow. Globoko v srce naj bi si zapisal vsakdo zlate besede pesnika S. Gregorčiča:

Dolžan ni samó, kar veleva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan!

Na rotovžu nekega nemškega mesta imajo uro z ogromnimi kolesi in gorostasnim mahalom. Nad kazalnikom je napisano z velikimi črkami: „Ubi onus, ibi sonus“ — „teža, cvenk, dober brenk“, bi rekli po našem. Če premine ura, se odpre neka kljuka in v uri se začne gibati in mikati, bučati in doneti, škripati in bobneti. Kolesa zaškripljejo, teže se premikajo, kladivo se vzdigne ter pade z vso svojo težo na orjaški zvon, ki glasno doneč naznanja prebivalcem uro. Umetnik je hotel pokazati po uri in napisu vsem rodovom in stanovom, mladim in starim, ubogim in bogatim, kako lep sad prinaša to delo in trud. Trud, s katerim je delo vedno zvezano, nas ne sme plašiti, ker ravno po premaganju teh ovir in tega truda se lahko vrednost dela meri in navadno tudi plača. Pregovor pravi: Večja težava, lepše plačilo. Kdor hoče biti zdrav, vesel, čil, kdor hoče biti zadovoljen in priti do blagostanja, kdor hoče na svetu živeti srečno, kolikor svet sreče dati more, naj dela in moli, ali kakor pravi naš pesnik Blaž Potočnik:

Kdor hoče živeti
In srečo imeti,
Naj dela veselo,
Pa moli naj vmes!

Vsak, bodisi kmet, rokodelec ali delavec, učenjak ali trgovec, naj se nauči svojega posla in pridno naj ga izvršuje. Vsi možje, katerih slavna dela občuduje svet, so postali slavni le po delu in trudu. Več kakor polovica vseh ameriškanskih bogatašev je začelo svoje življenje v revščini in pomanjkanju. A. F. Stewart, nekdanj revent irski fant, je imel ob koncu življenja pol drugi milijon dolarjev* letnih dohodkov; I. Astor, priprost kmetijski fant, je zapustil 20 milijonov dolarjev; Kornel Vanderbilt je služil v mladosti na ladji in zapustil 90 milijonov dolarjev i. t. d. Tudi v naši slovenski domovini bi se dalo naštetih dosti mož, ki so po vztrajni delavnosti prišli do poštenega premoženja in blagostanja, akoravno so bili priprosti sinovi kmeta-oratarja, kakor poje Ivan Koseski:

* 1 dolar je 4 krone našega denarja.

Blaga polna trg in cesta,
 Barka plava v daljna mesta,
 Vel'ki kupec pošlje vse.
 Nam nanese mire, zlata,
 Njemu vsa odprta vrata,
 Zemlja skor' njegova je.
 Kupi polje, plavž, grajščine,
 D'narje meri na štrtine:
 Kdo je mar?
 Ta bogati korenine
 Je slovenski oratar!

Vsakdo ne more postati bogataš, in za večino bi tudi ne bilo dobro, a o tem naj bo prepričan vsakdo, da je delo v prvi vrsti vir sreče in zadovoljnosti, posebno, ako je opravljaš, kakor se spodobi kristjanu. V hišo, kjer vsi pridno delajo, vsak v svojem poklicu in delokrogu, ne bo prišlo bledega pomanjkanja. Bog bo dal vsakemu vsaj za vsakdanje potrebe, ker „delavec je vreden svojega plačila“ — mir in sreča bosta tam prebivala. Lenuh pa izgubi še to, kar ima, kakor tako resno, pretresljivo poje naš Val. Vodnik:

Lenega čaka
 Strgan rokav,
 Pal'ca beraška,
 Prazen bokav!

Hrani, zbiraj, množi!

„Kdor vam pravi, da morete obogateti na drug način kakor po delu in varčnosti, ne poslušajte ga: zapeljivec je!“
Benjamin Franklin.

Delo je prvi pogoj in podlaga sreče, drugi je, da to, kar pri-
delamo, prav obračamo, in v tem je bistvo varčnosti. Kakor
delo, naj postane tudi ta lastnost človeku čednost. Dobro mo-
ramo torej poznati meje, v katerih naj človek zbira in hrani.
Želja do bogastva se vzbudi v vsakem človeku. Otrok ne pozna še vred-
nosti denarja, a, če ga mu pokažeš, bo strastno segel po njem. „Denar
je sveta vladar“, pravi prislovica. Z bogastvom je človeku odprta pot
do prijetnega življenja; vsak človek si želi bogastva ali vsaj blago-
stanja. Naše življenje pa ni omejeno samo na ta svet. Po življenju
na tem svetu pričakujemo drugo življenje onkraj hladnega groba. A
ravno za življenje onkraj groba more postati bogastvo zelo nevarno.
Nemški pisatelj Alban Stolz meni: „Če ima človek malo denarja, ima
oblast nad denarjem, je gospodar denarja; ako ima pa veliko, postane
denar človeka gospodar.“ Odtod prihaja, da so reveži dostikrat rado-
darnejši od bogatinov; denar okameni človeško srce in je naredi
skopušno. Kristus pravi: „Bogatin pojde težko v nebeško kraljestvo,“
in sv. apostol: „Kateri hočejo obogateti, padejo v zanjke hudega
duha!“ Ako torej opominjamo: „Hrani, zbiraj . . .“, nikakor ne pravimo:
„Bodi skopuh, pridobi si bogastva na vsak način!“ Ne, to ti more
biti v duševni pogin. Zbiraj si pred vsem bogastva v lepih čednostih,
ki blažijo človeško srce, in če lepo ravnaš s posvetnim premoženjem
in zaslužkom, si boš v marsičem zboljšal svoje časno stanje.

Prava varčnost in štedljivost je zlata, srednja pot med sko-
puštvom in zapravljivostjo; to so njene meje, katerih ne sme nihče
prekoračiti, ki upa od varčnosti pomoči. Skopuštvu tvojega življenja
ne bo oblačilo, in če si še toliko pridobiš, postalo ti bo v dušno in
telesno škodo; enako te bo pa uničila tudi zapravljivost, ker ta raz-
jeda mozeg vsakega blagostanja, ter naredi nesrečne posameznike,
družine, občine in narode.

Vsekako pa moramo reči, da večina ljudi ne zna hraniti. Varčnost je spretnost, kateri se mora človek še le priučiti, je čednost, katero si je treba pridobiti. Vsak naj bi poznal nje bistvo in pripomočke, kateri vedejo do nje; potem bo ravno ta lepa lastnost postala podlaga stalni sreči. Bodi tudi po varčnosti svoje sreče kovač!

Bog sam nam priporoča, naj hranimo in naj mislimo v dobrih dnevih na čas potrebe in pomanjkanja: „Spominjaj se uboštva ob času obilnosti in potreb siromaštva ob dnevu bogastva. Od jutra do večera se čas izpreminja, in vse to se naglo godi pred božjimi očmi. Moder človek je v vseh rečeh previden.“ (Sir. 18, 25—27.) Te lepe čednosti nam je posebno treba v naših dneh. Ker je zlasti v zadnjih desetletjih zelo trpelo нравno versko življenje tudi med našim narodom, izgubila se je žalibog tudi skrb za hude čase pri mnogih, izginila je čednost varčnosti in štedljivosti. Lahkomiselnost in hrepenenje samo po časnem, čutnem uživanju ne pripuščata ljudem, da bi mislili na čas starosti, bolezni in reve. V marsičem so bili prejšnji časi hujši od današnjih, ljudje so manj zaslužili ali pridelali in vkljub temu se je prihranilo mnogokaj tudi v hišah, katerih ni obsevalo solnce posebnega blagostanja. Še sedaj se najdejo hlapci in dekle, ki so pri 10 ali k večjemu 20 goldinarjih letne plače prihranili 200, 300 gld. ali še več. Od mlajših poslov se to le redkokrat ali sploh ne čuje.

„Uživajmo življenje danes, ker negotov je jutrajšnji dan,“ to je pri veliki večini današnjih ljudi največja modrost.

Kako sem izgubil hišo in polje?
Nič težko, teklo je kakor olje;
Nič nisem se trudil in potil,
Še dobre volje sem zraven bil.

Kakó? Po noči smo popiváli
In pridno pisane liste metali;
Smo pili in kleli do belega dné,
Enakó kakor zdaj — vi možjé.

Jos. Stritar.

Nasledek take čudne modrosti je le predobro znan: „Komu je gorjé? Čegavemu očetu je gorjé? Kdo ima prepír? Kdo jame? Kdo rane brez uzroka? Komu otečejo oči? Ali ne tistim, ki se mudè pri vinu in si prizadevajo, da izpivajo kozarce?“ vprašuje modrijan (Preg. 23, 19), in dostavimo: Ali ni gorjé dandanes tistim, ki v dobrih časih napravijo vse in ne hranijo za čas bolezni in starosti, ki ne poznajo varčnosti? V svojem tretjem govoru v „Čitalnici“ svari Slomšek pred „zapravljivostjo, ki presega gostoljubnost“. Dalje pravi: „Eno četrť leta se gostijo, tri pa stradajo, kar je žalost! Ali ni povsod taka, po širokem spaka? Kaj iz tega izvira?“

Kdor dela dandanes za zboljšanje družabnih razmer, pred vsem ne sme prezreti resnice, da se morajo posamezniki tudi za zboljšanje pripraviti in se sami poboljšati.

Naj bi se socijalnim demokratom tudi posrečilo, da dosežejo vse svoje težnje in zahteve, njim in človeški družbi bi prav nič ne

bilo pomagano, le še hujši časi bi prišli, kakor se kaže povsod, kjer pridejo njih nazori na površje. Vzrok temu je, ker ti novotarji nikakor nočejo pripoznati, da so slabih razmer v marsičem krivi tudi ljudje sami vsled razkošnega, brezverskega in brezvestnega življenja, ker primanjkuje prave smisli za delavnost, varčnost, zadovoljnost in krščansko potrpežljivost. Zato pravi znani narodni gospodar Viljem Jürgenson: „Vsi milijoni naših milijonarjev in milijarderjev z vsemi zakladi bogate Indije bi naši današnji družbi ne prinesli nobene stalne rešitve, ako se človeštvo prej ne izpreobrne po pokori in poboljšanju posameznih. Ako je treba, da se milijonarji zopet zavedajo svojih dolžnosti, npravnosti (morale) in človekoljubja, je še bolj treba, da se reveži zopet povrnejo k pridnemu delu, zadovoljnosti, zmernosti in varčnosti.“

Človek ni stroj ali mašina, in pošteno naj se plača njegovo delo; brez posebnih težav naj bi vsak mogel preživeti sebe in svoje. Tak red tirja krščanstvo. Ali ravno tako je pa tudi vsakega dolžnost, da si včasih kaj odreče, posebno v tem, kar ni v korist niti duši, niti telesu, in da si vsak po stanu in zmožnosti nekaj prihrani, dé na stran. Taka varčnost bi bila podlaga zdravemu družbinskemu redu in v marsikatero hišo in kočjo, kjer danes vsled grešne zapravljenosti in razkošnosti vlada kletev in prepir, reva in stradanje, bi prišla sreča, zadovoljnost in božji mir.

Jako lepo je naštel vrline varčnosti nemški državni poslanec Hitze v „Arbeiterwohl“ l. 1883: „Varčnost,“ pravi, „je podlaga gmotnemu stanju; družini dá trdno vero; sama je čednost in najboljša šola za čednost, zmaga čez lahkomišljenost in strast; zvesto čuva hišo reveževo kakor bogatino; ob pravem času deli. Kjer se ona naseli, prebiva mir in veselje; tudi najubožnejši koči podeli nekako blagost in zadovoljnost.“

A) Čemu hraniti?

Vse doseže, kar mu drago,
Bodi slava, bodi blago,
Vse doseže sosed moj.
Dlan doma mu ne odreče,
Gre na tuje, dobro steče,
Njemu zlata kaplja znoj.

Iv. Koseski.

Za nobeno reč se ne moremo ogreti, ako je ne poznamo. Človek potrebuje povsod gonilne moči in navdušenja. Ali le vrlina, vrednost kake reči ga more navdati z navdušenjem, da se poteguje zanjo. Tudi varčnosti ne moremo boljše priporočati, kot da naštejemo vsaj nekoliko onih vrtilin, ki izhajajo iz nje za vsakdanje človeško življenje. Njih dober in blagodejen vpliv na naše razmere, na naše življenje naj bi navdušil vsakega, da si prisvoji po svojem stanu in zmožnosti lepo, krščansko čednost varčnosti in štedljivosti.

Človek ne živi sam zase, on je ud človeške družbe. Misliti torej ne sme zgolj le nase, temveč tudi na bližnjega in na njegove potrebe, zlasti na one, ki so ž njim v najožji zvezi, na stariše, ženo, otroke,

družino. Od tega, kar pridelala, mora pokriti vse stroške. Kdor si je svest teh dolžnosti, se bo prizadeval z naporom si služiti za-se in za svoje vsakdanjega kruha, ob enem pa skrbel tudi za prihodnost in to ravno po zadovoljnosti in štedljivosti. Biti s pridelkom ali zaslužkom zadovoljen in po zmožnosti od tega si nekaj prihraniti tudi za prihodnje čase, je za kristjana sveta dolžnost. Hrani torej, da izpolniš Kristusovo zapoved (Jan. 6, 12; Luk. 9, 17) in posnemaš njegov vzgled. (Mat. 14, 18.) Apostol narodov, sv. Pavel, pravi: „Velik dobiček je pobožnost z zadovoljnostjo (I. Tim. 6, 6) in v pismu do Timoteja izjavlja, da kdor ne skrbi za svoje in svojo družino, ni vreden biti ud sv. cerkve, „je vero zatajil in je hujši od nevernika“. (I. Tim. 5, 8.)

Hranil in skrbel za svojo družino pa naj bi ne samo revež, temveč tudi bogatin. Bogatin se mora svojega bogastva posluževati, kakor bi se ga ne posluževal (sv. Pavel I. Korinč. 7, 31), to je: ne sme svojega bogastva zlorabiti v uživanju, temveč rabiti le toliko, kolikor ne prekosi mere osebne zadovoljnosti in varčnosti. Z obilnostjo naj bi bil svojemu bližnjemu v podporo. To je njegova dolžnost in to zahteva socijalna pravičnost. K temu ga ne more siliti postava, silila naj bi ga pa verska dolžnost. S tem so postavljene meje vsakemu razkošnemu uživanju. Žal, da v življenju ni tako, vsaj mnogokje ne, a tako bi moralo biti; in marsikaj se bo pri nižjih in višjih stanovih obrnilo na boljše, če bodo prišli do spoznanja, da je človeku sveta dolžnost hraniti in prav obračati vsako premoženje.

1. Hrani, da boš kaj imel!

Ne išči brez mere
Na svetu blagá;
Le česar je treba,
To Bog naj ti dá.

Fr. Levstik.

Čemu naj torej hranimo? Hraniti moramo zlasti zato, ker nas more le pametna varčnost dovesti do blagostanja, premoženja. Benjamin Franklin imenuje vsakega zapeljivca, ki drugače govori. In mož ima prav. Pregovor pravi: „Hrani in boš imel“, in I. Župan poje:

Bil čiček premožen,
Zdaj vinarja ni,
Bil delavec ubožen,
Zdaj v zlatih tiči.

Tisočero ljudi bi rado kaj imelo, a sami nočejo k temu ničesar storiti. Menijo, da jim bodo pečeni golobi sami ob sebi leteli v usta, ali k večjemu iščejo srečo v nespametni loteriji; drugi pričakujejo tudi kako dedščino, ali da najdejo zakopan zaklad. Pa le ena pot vodi gotovo do blagostanja, to je pot pametne varčnosti. Pojdi v hišo onih, ki imajo kaj pod palcem, in vprašaj, kako so prišli do premoženja. Ne vse, a večino boš našel takih, ki v začetku niso imeli ničesar, a pridno so delali, razumno hranili in zbirali, in to jim je prineslo imovino.

Nek mladenič gre na tuje iskat si kruha. Stariši mu ne morejo dati drugega na pot kakor dobre nauke, med drugimi tudi: „Po nepotrebem ne izdajaj nobenega beliča!“ Mladenič si to dobro zapomni. Ko postane sedlarski pomočnik, se pridruži društvu katoliških pomočnikov in vsako soboto prinese predsedniku prihranjeni zaslužek. V nekoliko letih naraste ta na svoto 4000 kron. Tako se vrne domu, začne s tem denarjem sam obrt, in ker dobi tudi pridno, varčno ženo, gre vedno boljše — iz nekdanjega revnega mladeniča je danes eden najpremožnejših mož cele občine.

To se ponavlja tisočkrat v širnem svetu. Kdor kaj ima, si je to pridobil po delavnosti in varčnosti, posebno v mladih letih, ko je bil pri močeh in si je več prislužil, kakor je ravno za vsakdanje potrebe porabil. A vsak „nimanič“ ni hotel zbirati in hraniti; kar je zaslužil, je hitro zopet izdal, je-li bil zaslužek mal ali velik. Ta prikazen se ponavlja vsak dan. Mnogo ljudi dela le za najpotrebnejše, in če si kaj prisluži, tako dolgo lenari, dokler ni vse zopet zapravljeno; sosebno v nedeljah marsikateri res ne vè, kako bi najhitreje pognal svoje krajcarje. Potrata je pri obleki; navadno sukno ne zadostuje, biti mora drago iz tovarne, ki se za polovico prej ponosi. Potrata je pri veselicah, pri jedi in posebno pri pijači. Žeja, žeja, ta ne pripusti, da bi se zaslužek ogrel v žepu; če bi ljudje v tem poznali pravo mero, vsak bi si lahko toliko prihranil, da bi v starosti in onemoglosti mirno užival svoj lastni kruh. Hrani torej, ker le tako boš kaj imel. Morda ne postaneš bogatin — za tvojo dušo bi to še dobro ne bilo, morda tudi ne za telo, ker pravi pregovor: Veliko bogastvo je sreče vodenika — ali lahko postaneš neodvisen in si svoj gospod; če pa pride bolezen in nesreča, te ne bo prebridko zadela, ker si v zdravih dneh mislil nanjo. Narobe pa te mora vsaka potrata in zapravljanje spraviti ob premoženje in srečo. O zapravljivih kmetih pravi Slomšek: „Kmetov prevzetija je prave sreče podrtija.“ To pa velja o vsakem stanu.

Nek knez najde veselega, pridnega kmeta na njivi in se začne ž njim pogovarjati. Po daljšem pogovoru zvè, da njiva ni kmetova lastnina, temveč, da dela na nji kot dninar za 30 vinarjev na dan. Knez, kateri je za svoje vladanje seveda več potreboval, v naglici ni mogel izračuniti, kako bi bilo mogoče, s tako malim zaslužkom izhajati in biti pri tem še dobre volje, ter se je silno čudil temu možu. A pridni mož mu odgovori: „Napačno bi bilo, ko bi toliko porabil. Ena tretjina mora zadostovati za-me, z eno tretjino plačujem svoje dolgove in drugo tretjino nalagam za prihodnje dni.“ To je bila knezu nova uganka. Veseli delavec pa nadaljuje: „Moj zaslužek delim s svojimi stariši, ki ne morejo več delati, in s svojimi otroci, kateri se morajo šele učiti delati; starišem plačujem ljubezen, ki so jo meni izkazovali v moji mladosti, od otrok pa upam, da me v moji onemoglosti ne bodo zapustili.“ Knez sprejme poštenega moža v svojo službo, kjer je mogel še bolj skrbeti za stariše in otroke. Blagoslov starišev so mu s hvaležnostjo povrnili v starosti pridni otroci, za katere je bil prej tako dobro skrbel.

Mnogo mladih ljudi je podobnih knezu; mislijo, da ni mogoče pri malem zaslužku si kaj prihraniti. A gotovo je mogoče, če le vse prav obrneš, in če pred vsem ne izdajaš več nego zaslužiš; to je cela skrivnost varčnosti, in po nji gotovo prideš s časom do imetja.

Tam, kjer glad mori lenuha,
Najde pridni dosti kruha.

2. Hrani, da postaneš značaj!

Trd bodi, neizprosena, mož jeklen,
Kadar brani ti je časti in pravde
Narodu in jeziku svojemu!

J. Jurčič: »Tugomer«.

Živimo v burnih časih; povsod je boj, kakor poje pesnik:

Narodi boje bijejo krvave
Oblastno zemljo z mečem si delijo,
Narodom z jeklom pišejo postave,
Ki v sužnih sponah žalostno medlijo.

Gre se za naše svetinje v verskem in narodno-političnem oziru. Vsakega, tudi najpriprostejšega kmeta, dolžnost je, da stoji na svojem mestu. O nas Slovencih, ki smo itak po številu le neznamenit narod, velja pred vsem, ako hočemo ohraniti svoje pravice: Vsi vojaki na krov! Ali tu zadevamo na mogočne ovire. Nasprotniku stopiti v obraz more le prost, neodvisen in značajan mož, ki se zaveda svojih pravic in je voljan za njih dosegati tudi nekaj žrtvovati. Ravno takih značajev pa ni preveč. Koliko se toži in opravičeno toži, da so ljudje pripravljani za pijačo prodati vero in narodnost; za Judeževe groše opravljajo delo brezdomovinskih in krutih janičarjev. Istina je to, žalostna sicer, a preostro ljudi ne smemo soditi.

Res je, da je brezznačajnost npravna hiba za vsakega človeka, in da more tudi največji revež biti značajan, trd, neizprosena v svojih načelih in pravicah. Saj imamo berače, katere je cerkev povzdignila do časti oltarjev. Res je ravno tako tudi, in to žalostno resnico moramo Slovenci le prepogostokrat izkusiti, da more tudi premožen človek biti neznačajan, postati šleva, izdati svojo vero in narodnost. A vkljub temu se ne dá tajiti, da je revež, odvisen človek bolj v nevarnosti, da postane neznačajan. Dolžan je, plačevati mora obresti, prositi za zaslužek, za podporo, iskati delo, izposojevati, jemati jedila na up i. t. d. Vse to ga stori odvisnega in le prepogostoma se zgodi, da se navzame tudi duha onega, od katerega je odvisen, zlasti ako se mu ponuja še posebna ugodnost ali ako ga bogatin celo sili k svojemu prepričanju. Beseda prostost je v marsičem prava ironija! Marsikateremu poštenjaku krvavi srce, ker mu nastavijo nož na prsi; vprašanje želodca je pa pogostoma jakši od lastnega prepričanja. Le malo je značajev, ki se ustavljajo takemu vplivu mogočnežev ter ravnajo, kakor so ravnali kristjani v prvih časih ali kakor je ravnala ona jeklena, dasi uboga belgijska žena, kateri so dali podporo, ob enem jo pa hoteli prisiliti, naj pošlje svoje otroke v brez-

verske državne šole. „Ne,“ je rekla, „raji naj umrjemo jaz in moji otroci gladu, kakor da bi ravnala proti moji vesti!“

Gotovo ni prav, če kdo govori ali dela proti svoji vesti, da bi delal uslugo kakemu bogatinu. A preostro takih ljudi, posebno če so res reveži in odvisni, ne smemo soditi. Ako bi bili samostojni in neodvisni, bi gotovo čisto drugače ravnali.

Ravno iz tega pa sledi, da je neobhodno potrebno delati na to, da postane človek sam svoj gospod, neodvisen. To tirja korist posameznika kakor skupnosti. Jasno nam kaže to dejstvo naša lastna zgodovina. Narodna zavest in gibanje se je med Slovenci pravzaprav šele začelo, ko smo postali svobodni, ko je bilo posebno naše kmetsko ljudstvo rešeno jarma tlake in sužnosti. Mnogo se je v tem oziru že storilo med nami in se še dela; posebno naši denarni zavodi so velikanskega pomena. Še večjega utegnejo postati gospodarske zadruga med kmetiskim ljudstvom. Ali treba je, da izkuša vsak posameznik stopiti na lastne noge in to mu bo le mogoče, ako bo hranil, pametno obračal ves svoj zaslužek ter si s tem zagotovil neodvisno stanje. Lahko bo govoril in glasoval, kakor mu veleva vest in srce, lahko bo nastopal možato, če se gre za versko prepričanje, in „kadar brani ti je časti in pravde narodu in jeziku svojemu!“

Kje najdeta pač vera in narodnost najkrepkejšo zaslombo? Gotovo v našem vrlem kmetiskem stanu, o katerem poje Sim. Gregorčič:

Kar mož nebesa so poslala,
Da večnih nas otmó grobov, —
Vse mati kmetska je zibala,
Iz kmetskih so izšli domov.

Ti šege stare si ohranil,
Deduje jih po oči sin;
Le ti naš jezik si obranil,
Da ni zatrl ga nam tujčin.

Ta hiša nam je mati krušna,
Domovju steber je častit,
Iz kmetskih hiš nam hrana dušna,
Iz kmetskih hiš omike svit!

In zakaj tako? Ker je bil kmet, kakor skoraj noben drugi stan, na svoji domačiji sam svoj gospod. Svobodni narodni kmet je mogel reči z Angležem: „Moj dom je moja trdnjava!“ A žalibog, da so se v zadnjih časih razmere močno predrugačile; vsled slabih gospodarskih razmer, nerodovitnih letin in posebno tudi po lastni potrati, zapravljivosti in pomanjkanju prave varčnosti, je prišel kmet v dolgove in stan v odvisnost. V meri pa, v kateri raste njegova odvisnost od drugih, raste tudi med kmeti neznačajnost, nezanesljivost. Kjer so prej kmetije bile trdnjave, ob katerih je zaman pljusvalo valovje verskega nasprotstva in narodne mlačnosti, tam vlada vsled odvisnosti, v katero je zabredel kmet, verska brezbriznost, narodna mlačnost, da, izdajstvo do lastnega rodu!

In enako se godi tudi pri drugih stanovih, kakor uči vsakdanja izkušnja. Dragi prijatelj, bodi torej varčen, hrani in prizadevaj si, da stojiš na svojih nogah; razen drugih ugodnosti ti bo ravno pametna varčnost najbolj pripomogla, da postaneš in ostaneš čist, neizpros, jaklen značaj, ki najbolj diči in kinča moža in ženo. Tudi o tebi naj veljajo besede pesnikove:

Dlan nam krepka v dar je dana,
Srce blago dar nam drag,
To le znači ti Slovana,
Da je vedno jak in blag!

S. Gregorčič.

Dà, uresničilo se bo, kar piše že stari pisatelj Seneka o pravem značaju, ko pravi: „Značajen mož stori, kar za prav spozna, če je tudi s težavami ali celo s trpljenjem združeno; in to, kar ne smatra za pravo, niti v tem slučaju ne stori, če bi mogel s tem pridobiti denarja, veselja ali časti.“ — „Pravični je pogumen in neustrašen kakor lev.“ (Preg. 28, 1.)

3. Hrani, da postaneš pošten in delaven.

To so mirne koreničke
Za prihodnji čvrsti hrast,
Gnal bo vrhe, ne vršičke
Domovini naši v čast.

Koseski.

Lepa lastnost slovenskega naroda je njegova poštenost. V krasni luči se kaže tam, kjer je narod še nepokvarjen in se drži šeg svojih očetov. Tudi drugi narodi pripoznavajo na Slovencih to lepo čednost. Ali z marsikaterimi razvadami, ki so se vgnezdile med nami, in z napačnim življenjem se je jela v mnogih krajih majati tudi ta lepa lastnost. Dandanes se ne moreš več tako zanesti na ljudi in le redko kdaj velja še „mož beseda“. Povsod se tirja pravno izpričevalo, priče, pismeno potrdilo itd., ker drugače nihče noče in večinoma tudi ne more zaupati komu kaj. Res je, da ima vsak čas svoje potrebe in posebnosti, a mnogo ovir bi lahko ne bilo v kupčiji, obrtu, ko bi cvetela kakor nekaj še stara poštenost. Še živijo ljudje, ki so dali sosedu stotake na posojilo, ali tudi vzeli na posodo, ne da bi zahtevali ali dajali kakih posebnih potrdil. Beseda je veljala vse in poštenost je bila najboljšo izpričevalo. Trdno so se držali besed:

Beseda dana sveta naj ti bo;
Ne oprosti ga več nobena moč,
Kdor se je enkrat zavezal sam.

Stritar: »Regulovo slovo«.

Koliko stroškov, potov, tožb in sitnosti se je prihranilo, kako lepo, povsem krščansko je bilo tako življenje! Samo ob sebi se zastopi, da je taka poštenost najboljši pripomoček za medsebojno občevanje in življenje. Kako sitno je za vsakega, če mora skrivati in zapirati vse svoje reči, ker je v nevarnosti, da mu ne odnesó vsega, kar ni pribito in zaprto. Kakšna rana je to in kolika sramota za človeka. In vsa družba trpi pri tem, zakaj pesnik pravi:

Da vsi so ljudje na sveti pošteni,
Bilo bi dobro tebi in meni.

Jos. Cimperman.

Odkod je nepoštenost, kako jo zabraniti? Mnogo vzrokov bi se dalo navesti, kakor: hiranje pravega verskega prepričanja in s tem strahu božjega in prave vestnosti, razkošno življenje, slabi

vzglede itd.; trdimo pa, da je med drugim prav močen vzrok temu tudi pomanjkanje prave smisli za varčnost.

Kdor ni varčen, zapravi, kolikor zasluži ali pridela. Kakor pa raste med dobrim, obilnim obedom tek, tako prinese tudi uživanje nove potrebe in zahteve, katerim hoče človek ustreči. Človeško srce pa je v časnih zahtevah malone nenasitljivo; ker je pa le malo ljudi, ki bi v mogli vsem svojim rednim potrebam ustreči, je naravno, da si bodo iskali drugih potov, drugih sredstev, da pridejo do denarja in posesti. S tem je odprta pot nepoštenosti. Na tako pot pride človek, ako ne brzda samega sebe in ne ravna varčno s svojim zaslužkom.

Kdor se hoče o tej resnici do celega prepričati, naj gre v one hiše, kjer zemeljska pravica kaznuje vse, ki niso hoteli spoštovati njenih zahtev. Vprašaj v jetnišnicah zaprte, zakaj so prišli v tiste žalostne prostore. Malo jih bo, katerih životopis bi se ne glasil tako-le: Premalo sem hranil, zapravljal svoj zaslužek; uživanje me je privedlo do tega, da sem stegnil svojo roko po tujem blagu in sedaj sem tu. To so ljudje, ki so živeli lepo, dobro jedli in mnogokrat čez žejo pili, oblačili se čez svoj stan in po najnovejši šegi, ljudje, ki menijo, da morajo povsod biti, pri vsaki veselici, vsakem izletu in zabavi; ljudje, ki so posedali vsak dan po gostilnah ter tam namesto dela tožili o slabih časih; ljudje, kateri se že kot otroci niso učili hraniti, ker so jim nespametni stariši izpolnili vsako željo, dajali denar ter jih odgijali v napuhu, gizdavosti in lenobi.

Tako napačno življenje, potrata v obleki, hrepenenje po vesellicah, razkošno uživanje, vedno velika žeja, to so viri, iz katerih prihaja grda, grešna nepoštenost. Otroci kradejo starišem, da si kupujejo sladčice, mladeniči in dekleta goljufajo očeta in mater, da morejo kaditi, piti drage pijače ali se oblačiti prav po šemasto; posli so dostikrat nepošteni nasproti svojim gospodarjem, da imajo sredstva za razne veselice. Isto najdemo pri kupčijah itd. Poštenosti ni niti doma, niti na tujem, in le težko se moreš na koga zanašati. Medsebojno življenje in občevanje postaja vedno bolj nezno. Temu opomore le lepa čednost varčnosti, da vsak brzda neredno strmljenje in poželenje po časnem uživanju, za katero nismo ustvarjeni, ter modro ravna s svojim zaslužkom; varčnost je jez, ki nas varuje krivega blaga in nas stori poštene. Ta poštenost pa vodi navadno tudi do sreče, kakor pravi A. M. Slomšek: „Najsrečnejše ljudi poštenje stori.“

Govorili smo že o delu kot o viru blagostanja. Omeniti nam je na tem mestu, da je ravno varčnost najboljši pripomoček do prave delavnosti.

Samo za časni zaslužek naj bi sploh noben človek ne delal, in tudi zaslužek ni vedno primeren delu. Vendar pa je plačilo človeku v nekako zadostilo in vzpodbudo za naš trud in napor. Mnogim tudi pošteno delo ne nese več nego vsakdanjega kruha, prihraniti si ne morejo ničesar. O njih bi lahko rekli s pesnikom:

Za Turka to polje rodi,
Za Turka se tržan poti.

Ali to so le izredne izjeme, sploh pa vendar tudi v naših, nikakor povsem vzglednih družabnih razmerah velja, da si vsak

lahko od svojega zaslužka nekaj prihrani, če ima le resno voljo za to.

Prava varčnost nam bo do tega pomagala. Ravno modri prihranek ga bo prav močno nagibal k novemu delu, ker v njem vidi človek viden dokaz svojega truda in dela. Ne skopuštva, temveč le varčnost priporočamo. Vsakdanja izkušnja nas uči, da je varčnost res nagib k delavnosti. Mnogi ne prihranijo ničesar, ker nočejo začeti hraniti, ali ker svoj prihranek vedno zopet porabijo; a taki tudi niso posebno skrbni delavci ali gospodarji. Če ima kdo neko svoto prihranjeno in vidi, da mu je s tem mogoče marsikaj za-se ugodnega ukreniti, da bo imel ob času bolezni ali starosti, bo v mladih, zdravih dneh izkušal še več si prihraniti, ker se mu tako še bolj nudi priložnost do ugodnosti. Skrbno bo porabil vsaki čas, vsako priložnost, da si kaj več zasluži.

V mestu ob Renu je živel z mnogoštevilno družino majhen zasebni uradnik. Čeravno od začetka ni imel ničesar, je postal vendar sčasoma lastnik velike hiše. Na vprašanje, kako se mu je to posrečilo, je odgovoril stari gospod nekoč sam: „Hišo sem si zaslužil ob urah, ko so moji tovariši še mirno spavali.“ In potem je pripovedoval, da je vsako jutro zgodaj vstajal ter čas do uradne ure porabil v to, da je urejeval malim obrtnikom njih knjige. S tem si je na mesec zaslužil več kot 50 mark in ta zaslužek je nesel hitro v hranilnico. Ko so vloge v teku časa narasle, je dal na hišo prvo naplačilo, zdaj je pa hiša brez dolga. „Po nekih letih,“ tako je mož končal, „mislim stopiti v pokoj ter, če bo božja volja, pri pokojnini in najemščini od hiše mirno končati svoje življenje.“

Koliko je ljudi, ki na stare dni nimajo mirnega življenja, katerega bi tako nujno potrebovali; a v svoji mladosti pa tudi niso za to skrbeli, ker niso pametno hranili in pridno delali. Varčnost stori nas delavne, delo je pa vir blagostanja! Mnogo jih je prišlo po taki delavni varčnosti in varčni delavnosti do premoženja. Znan mi je priprost železnični delavec. Nima posebno visokega plačila, dà, marsikomu bi to plačilo ne zadostovalo za vsakdanje potrebe. In ta mož si je v teku 10 let prihranil 2000 kron; kako to mogoče? Sam mi je pripovedoval: „Naučil sem se krojaštva in v prostih urah, ko so drugi lenarili ali po nepotrebnem zapravljali marsikateri belič po gostilnah, sem jaz ostal doma ter šival. Marsikatero pikro sem moral od tovarišev slišati, da sem skopuh, posebnež, čudak itd., a požrl sem jo vedno. Skopuh nisem, dam rad kaj revežem in v zadregi sem že mnogim pomagal. Zato me zbadanje prijateljev ni bolelo, ker ni bilo resnično, — a danes imam v hranilnici 2000 kron, drugi pa nič!“ Omemimo le mimogrede, da je mož veren kristjan, pridnen delavec in v vsem zanesljiv; zbog svoje sposobnosti je dobil tudi boljše mesto in večji zaslužek.

Iz tega vidimo, kako potrebno je, da se ta lepa čednost že mladini vcepi v srce. — Mlado srce je kakor neobdelano polje; kar zasadiš in vseješ, to bo rastlo. Na Francoskem, Angležkem in tudi v drugih deželah so vpeljali med šolarji „šolske hranilnice“, in uspeh je bil sijajen. Koliko lepega in koristnega bi se lahko storilo, če bi

se naša slovenska mladež učila varčevati, in koliko narodnega premoženja bi se ohranilo, katero splava po nepotrebnem v tuje žepe!

Kdor živi med narodom, zapazi nepreredkokrat čudno prikazen, da ljudje delajo le, kadar in kolikor morajo. Veliko dragega časa naravnost prelenarijo. Tudi v drugih krajih se ne godi boljše. L. 1883 je poročalo neko dobrodelno društvo v Genfu: 1. Od 20 ljudi, katerim smo naznanili neko delavnico, da bi tam dobili delo, se jih je javilo le 5! 2. Več obrtnikov se je zavezalo, da hočejo vsakega človeka, ki se jim naznani s priporočilom društva, vsaj tri dni vzeti na delo ter mu plačati 4 franke na dan. K društvu je prišlo 300 ljudi, a le 150 jih je prišlo po priporočilo, in ko so videli, da je resnica z delom, se jih je le 60 obrnilo na dotične obrtnike. 15 jih je zahtevalo že opoldne 2 franka, popoldne so izginili, drugi dan jih je prišlo le še 35, in le 15 od 300 jih je delalo cele 3 dni, 8 jih je dobilo stalno delo.

Ko bi se mogli vsi ti lenuhi pridobiti za varčnost, da bi si kaj prihranili, gotovo bi bili s tem ozdravljeni svoje lenobe in kako bi se mnogim obrnilo na bolje! Lenoba je vseh hudobij mati; ta je požrla lepa premoženja, brez dela pa ni mogoče si kaj pridobiti ali pridobljeno ohraniti. Hrani, zbiraj, množi in to te bo varovalo marsikatero nepoštenosti, ter ti storilo delo sladko in prijetno, ker boš videl sad svojeга truda in napa!

A mož pošten je — solnce zlato,
Ki razsvetljuje, greje svet,
Ki v pisan cvet ogrinja trato,
Ki vrt in gaj odeva v cvet.

S. Gregorčič.

4. Hrani, da boš zadovoljen!

Življenje dan je, hitro končujoč,
Poln straha, poln nadej in poln nemira
Ko širno morje, gnano od zefira.

Drag. Kette.

Zemlja ni naš raj, temveč dolina solz. Marsikateri križ čaka vsakega človeka, in nihče ne more si popolnoma ogladiti življenja pot. Mnogo hudega si pa še povzročimo dostikrat tudi sami, ker nočemo poslušati glasu svoje vere, vesti in pameti. K časni sreči je neobhodno potrebna zadovoljnost. Te lastnosti mnogo ljudi dandanes ne pozna, ali noče poznati, in zato tudi ne poznajo prave sreče. Bogastvo in premoženje še ni vse; v palačah bogatinov je mnogokrat manj srčnega veselja kakor v koči ubogega kmeta ali dninarja.

Pravljica pripoveduje: Perzijski šah je zbolel. Zdravniki so mu svetovali, naj si poišče srajco srečnega človeka ter jo obleče, potem bo zdrav. A srečnega človeka ni bilo niti na njegovem dvoru, niti v bogatem mestu in tudi daleč okoli ne. Po dolgem iskanju pride sel v neko samotno dolino. Tam najde fanta pastirja, ki je ležal v travi ter veselo igral na svojo piščalko. Sel se z njim pogovarja ter zve, da je fant popolnoma srečen. Ko je pa zahteval od njega srajco, se je pokazalo, da je fant — ni imel!

lahko od svojega zaslužka nekaj prihrani, če ima le resno voljo za to.

Prava varčnost nam bo do tega pomagala. Ravno modri prihranek ga bo prav močno nagibal k novemu delu, ker v njem vidi človek viden dokaz svojega truda in dela. Ne skopušta, temveč le varčnost priporočamo. Vsakdanja izkušnja nas uči, da je varčnost res nagib k delavnosti. Mnogi ne prihranijo ničesar, ker nočejo začeti hraniti, ali ker svoj prihranek vedno zopet porabijo; a taki tudi niso posebno skrbni delavci ali gospodarji. Če ima kdo neko svoto prihranjeno in vidi, da mu je s tem mogoče marsikaj za-se ugodnega ukreniti, da bo imel ob času bolezni ali starosti, bo v mladih, zdravih dneh izkušal še več si prihraniti, ker se mu tako še bolj nudi prilžnost do ugodnosti. Skrbno bo porabil vsaki čas, vsako prilžnost, da si kaj več zasluži.

V mestu ob Renu je živel z mnogoštevilno družino majhen zasebni uradnik. Čeravno od začetka ni imel ničesar, je postal vendar sčasoma lastnik velike hiše. Na vprašanje, kako se mu je to posrečilo, je odgovoril stari gospod nekoč sam: „Hišo sem si zaslužil ob urah, ko so moji tovariši še mirno spavali.“ In potem je pripovedoval, da je vsako jutro zgodaj vstajal ter čas do uradne ure porabil v to, da je urejeval malim obrtnikom njih knjige. S tem si je na mesec zaslužil več kot 50 mark in ta zaslužek je nesel hitro v hranilnico. Ko so vloge v teku časa narasle, je dal na hišo prvo naplačilo, zdaj je pa hiša brez dolga. „Po nekih letih,“ tako je mož končal, „mislim stopiti v pokoj ter, če bo božja volja, pri pokojnini in najemščini od hiše mirno končati svoje življenje.“

Koliko je ljudi, ki na stare dni nimajo mirnega življenja, katerega bi tako nujno potrebovali; a v svoji mladosti pa tudi niso za to skrbeli, ker niso pametno hranili in pridno delali. Varčnost stori nas delavne, delo je pa vir blagostanja! Mnogo jih je prišlo po taki delavni varčnosti in varčni delavnosti do premoženja. Znan mi je priprost železnični delavec. Nima posebno visokega plačila, dà, marsikomu bi to plačilo ne zadostovalo za vsakdanje potrebe. In ta mož si je v teku 10 let prihranil 2000 kron; kako to mogoče? Sam mi je pripovedoval: „Naučil sem se krojaštva in v prostih urah, ko so drugi lenarili ali po nepotrebnem zapravljali marsikateri belič po gostilnah, sem jaz ostal doma ter šival. Marsikatero pikro sem moral od tovarišev slišati, da sem skopuh, posebnež, čudak itd., a požrl sem jo vedno. Skopuh nisem, dam rad kaj revežem in v zadregi sem že mnogim pomagal. Zato me zbadanje prijateljev ni bolelo, ker ni bilo resnično, — a danes imam v hranilnici 2000 kron, drugi pa nič!“ Omemimo le mimogrede, da je mož veren kristjan, priden delavec in v vsem zanesljiv; zbog svoje sposobnosti je dobil tudi boljše mesto in večji zaslužek.

Iz tega vidimo, kako potrebno je, da se ta lepa čednost že mladini vcepi v srce. — Mlado srce je kakor neobdelano polje; kar zasadiš in vseješ, to bo rastlo. Na Francoskem, Angležkem in tudi v drugih deželah so vpeljali med šolarji „šolske hranilnice“, in uspeh je bil sijajen. Koliko lepega in koristnega bi se lahko storilo, če bi

se naša slovenska mladež učila varčevati, in koliko narodnega premoženja bi se ohranilo, katero splava po nepotrebnem v tuje žepel!

Kdor živi med narodom, zapazi nepreredkokrat čudno prikazen, da ljudje delajo le, kadar in kolikor morajo. Veliko dragega časa naravnost prelenarijo. Tudi v drugih krajih se ne godi boljše. L. 1883 je poročalo neko dobrodelno društvo v Genfu: 1. Od 20 ljudi, katerim smo naznanili neko delavnico, da bi tam dobili delo, se jih je javilo le 5! 2. Več obrtnikov se je zavezalo, da hočejo vsakega človeka, ki se jim naznani s priporočilom društva, vsaj tri dni vzeti na delo ter mu plačati 4 franke na dan. K društvu je prišlo 300 ljudi, a le 150 jih je prišlo po priporočilo, in ko so videli, da je resnica z delom, se jih je le 60 obrnilo na dotične obrtnike. 15 jih je zahtevalo že opoldne 2 franka, popoldne so izginili, drugi dan jih je prišlo le še 35, in le 15 od 300 jih je delalo cele 3 dni, 8 jih je dobilo stalno delo.

Ko bi se mogli vsi ti lenuhi pridobiti za varčnost, da bi si kaj prihranili, gotovo bi bili s tem ozdravljeni svoje lenobe in kako bi se mnogim obrnilo na bolje! Lenoba je vseh hudobij mati; ta je požrla lepa premoženja, brez dela pa ni mogoče si kaj pridobiti ali pridobljeno ohraniti. Hrani, zbiraj, množi in to te bo varovalo marsikatero nepoštenosti, ter ti storilo delo sladko in prijetno, ker boš videl sad svojega truda in nabora!

A mož pošten je — solnce zlato,
Ki razsvetljuje, greje svet,
Ki v pisan cvet ogrinja trato,
Ki vrt in gaj odeva v cvet.

S. Gregorčič.

4. Hrani, da boš zadovoljen!

Življenje dan je, hitro končujoč,
Poln straha, poln nadej in poln nemira
Ko širno morje, gnano od zefira.

Drag. Kette.

Zemlja ni naš raj, temveč dolina solz. Marsikateri križ čaka vsakega človeka, in nihče ne more si popolnoma ogladiti življenja pot. Mnogo hudega si pa še povzročimo dostikrat tudi sami, ker nočemo poslušati glasu svoje vere, vesti in pameti. K časni sreči je neobhodno potrebna zadovoljnost. Te lastnosti mnogo ljudi dandanes ne pozna, ali noče poznati, in zato tudi ne poznajo prave sreče. Bogastvo in premoženje še ni vse; v palačah bogatinov je mnogokrat manj srčnega veselja kakor v koči ubogega kmeta ali dninarja.

Pravljica pripoveduje: Perzijski šah je zbolel. Zdravniki so mu svetovali, naj si poišče srajco srečnega človeka ter jo obleče, potem bo zdrav. A srečnega človeka ni bilo niti na njegovem dvoru, niti v bogatem mestu in tudi daleč okoli ne. Po dolgem iskanju pride sel v neko samotno dolino. Tam najde fanta pastirja, ki je ležal v travi ter veselo igral na svojo piščalko. Sel se z njim pogovarja ter zve, da je fant popolnoma srečen. Ko je pa zahteval od njega srajco, se je pokazalo, da je fant — ni imel!

Neki mož pravi: „Pravo bogastvo je, da malo potrebuješ!“ Ravno velike potrebe, ki niso nikakor pametne ali opravičene, so vzrok, da ni sreče, ker jim človek ne more ustreči, in v tem slučaju je nezadovoljen in nesrečen. Pred vsem velja: Bodite v vseh potrebah kolikor mogoče priprosti, in s tem si veliko prihranite; to pa nas stori zopet zadovoljne in srečne!

Vsak stan ima sicer svoje potrebe in svoje posebnosti. Zato se pa tudi ne prilega vse vsem in pametno je, če se vsak stan drži tega, kar je njemu najbolj prikladno in kar so od nekdaj spoznali za prav. Dandanes je treba razne stanove, posebno kmetijski in delavski stan, opominjati, naj se drže starih, dobrih običajev, noš, šeg in naj ne škilijo po nespametnih, potratnih novotarijah. Koliko bi se prihranilo n. pr. samo pri obleki, ko bi se ljudje držali narodnih noš! In kako lepo kinča mladeniča in deklico, moža in ženo priprosta, snažna obleka! Prava šema je pa, kdor je pol v gosposki in pol v kmetijski obleki. In k temu mora biti obleka še draga. Stare kmetice so nosile klobuke iz trpežne klobučevine do dvajset let; zdaj so v „modi“ dragi slamniki, ki vzdrže komaj leto dni — in tako je tudi pri drugi obleki. Kako lepo govori sv. apostol ženam in devicam: „Ravno tako naj se zaljšajo tudi žene v poštenem oblačilu s sramežljivostjo in vzdržljivostjo, in ne s pletenimi lasmi ali z zlatom ali z biseri ali z drugim oblačilom, ampak kakor se ženam spodobi, katere kažejo pobožnost z dobrimi deli!“ (I. Tim. 2, 9. 10.) „Njih lepotija ne bodi zunanja v pletenih laseh ali v obloženju z zlatom ali v izbirčni obleki; ampak skriti človek srca, v nestrohljivosti mirnega in krotkega duha, kateri je bogat pred božjim obličjem!“ (I. Petr. 3, 3. 4.) Žal, da mnoge ženske ne ravnaajo po teh lepih besedah, temveč le kakor poje pesnik:

Ženska, taka ali taka,
Zala hoče biti vsaka;
Vtakne rada kaj si v lase,
Ali kaj obesi náse.

Sevé veljajo ravno o takih nespametnih ženskah besede istega pesnika Stritarja:

Ne grajaj mi žen, da se dičijo rade,
Da se lepotičijo stare in mlade,
Ravnajo tako, ker dobro znajo,
Da same na sebi le malo veljajo.

Prav je, da se ne ustavljamo pametnemu napredku, kateri človeku res služi v korist; tudi ne zagovarjam nemarne nesnage po hišah, stanovanjih, obleki itd., ki se nikakor ne spodobi človeku, a nespametne, abotne potrate nikakor ne moremo zagovarjati, ker to je vsakemu le v veliko škodo. In vsaka potrata, ki gre čez naše dohodke, je napačna in grešna.

In zakaj se je taka potrata vgnezdila med nas? Eden izmed glavnih vzrokov je pomanjkanje prave varčnosti. Ko bi se hranilo, bi se ne dajal denar za ničvredne reči in potrate; ljudje bi bili potem zadovoljni, ker bi bolj priprosto živeli, ob enem pa srečnejši, ker bi si kaj prihranili.

V nekem mestu na Francoskem je sklenilo 20 plemenitih gosp, da se hočejo čisto priprosto oblačiti; in prihranile so si 80 do 100 tisoč frankov na leto, katere so prinesle škofu za dobrodelne namene. Naj bi pač našle več posnemalk tudi med priprostim ljudstvom, kjer se žal le prepogostoma uresničuje izrek:

Ves teden brez moke in mleka,
V nedeljo pa draga obleka!

Nezadovoljnost je mnogokrat vzrok, da človek ne more nikoli priti do mirnega in srečnega uživanja tega, kar mu nudi zemlja, ali kar si prideluje s trudem svoje glave in rok. Nezadovoljnež je ne-hvaležen do Boga in ljudi. Vse mu je premalo, vsak zaslužek preboren in nezadovoljen je s človeštvom in sam s seboj. Res, da ima vsak človek pravico do poštenega življenja zase in za svoje; in tajiti se tudi ne dá, da so naše družbinske razmere v marsičem take, da se o zadovoljnosti ne more govoriti, ker se nekaternikom delajo velike krivice. Zato so tudi stavke ali štrajki opravičeni, ako imajo pravično podlago: „Stavka je podobna vojski,“ pravi angleški kardinal Manning; „ako se začne iz pravičnega vzroka, se ne more tajiti njena pravičnost; ona je blagodejna spona, katera ukroti despotizem kapitala, in edino sredstvo, katero služi delavcu.“

A res je tudi, da ima mnogo ljudi prav dober zaslužek, kateri bi popolnoma zadostoval za življenje, prikladno njih stanu. In vendar so nezadovoljni ter izkušajo porušiti sedanji red. Takih nezadovoljnežev štejemo na tisoče in tisoče; tudi med našim slovenskim narodom se je seme te kuge vsejalo in kali v mnogih krajih prav bujno. O varčnosti pri teh ljudeh skoro ne smeš govoriti, akoravno delajo s svojim zaslužkom večsih prav po nečloveško in bi lahko kaj imeli, če bi le vse obračali pametno ter ne imeli vedno novih, nenasitljivih potrebščin. Pripoznamo pa, da so mnoge zahteve ravno delavskega ljudstva opravičene, a tir, po katerem hočejo priti do zboljšanja svojih razmer, je povsem krivičen in napačen. Že imenovani kardinal Manning pravi: „Gotovo je, da si svet sam ne more pomagati; še gotovejšje je, da socializem ne more odstraniti naše bede, ker odstranjuje najvišje нравne postavbe in je zato sam največja beda za človeštvo.“

Poglejmo si nekoliko te ljudi, katere prav izvrstno opisuje nemški pisatelj Fr. Wetzel: „Nezadovoljni ljudje so, ki pogostoma niso nič in ničesar nimajo, kakor prazne žepe, veliko žejo, predrzen obraz in velika usta. Radi bi pa kaj postali in si kaj pridobili. Zato šuntajo in ščuvajo mirne, poštene delavce zoper bogatine in premožnike, zoper duhovno in posvetno gosposko; ubogim delavcem svetujejo, naj zapodijo iz dežele ali naj umorijo vse premožne ljudi. In če je vse pometeno, potem se hočejo ti ljubi, zlahtni prijatelji ljudstva — in prijatelji ljudstva morajo gotovo biti, ker to sami tolikokrat poudarjajo — vsesti na prazne stole ter postati predsedniki ali nekaj sličnega; — denar, kateri je poštena lastnina drugih ljudi, bodo vtaknili v svoje žepe, dobro živeli in odpočili od svojih junaških činov, katere so izvršili v prid ljudstva. Mnogi so popolnoma neverni: človeku vzamejo upanje do nebes ter mu obljubijo raj na svetu, pa mu ne dajo niti enega, niti drugega.“

Naš kmet se za ljudi takih naukov ne dá pridobiti. Zakaj? Težko si pridela, kar ima, a hoče tudi sam imeti, kar si je prihranil in pri-varčil ob trudapolnem delu. In tako bo ravnal vsak, kdor si je od svojega zaslužka kaj prihranil za čas bolezní in starosti; sam hoče to uživati in s tem delati dobro. Zadovoljen je s tem, kar ima, četudi ni veliko; zastonj bodo trkali na njegova vrata nezadovoljneži, ki hočejo vse deliti, in če so svoj delež zapravili, zopet deliti, nič delati in nič hraniti. Vsakdanja izkušnja potrjuje to resnico; varčen delavec, kmet se ne pridružuje nezadovoljnežem in če so ga že omamili za-peljivi nauki, bo spoznavši krive in brezbožne njih nakane, se zopet povrnil k mirnemu delu in pametni varčnosti.

„V dobrih dneh ne pozablaj hudih in v hudih dneh ne pozablaj dobrih,“ tako nas opominja k varčnosti sv. pismo. (Sir. 11, 27.) Taka varčnost stori nas zadovoljne z malim, kar je prvi pogoj tudi časni sreči. Toraj hrani, da boš zadovoljen. „Velik dobiček je pa pobožnost z zadovoljnostjo; nič namreč nismo prinesli na svet; gotovo je, da tudi nič ne moremo odnesti.“ (I. Tim. 6, 6.)

5. Hrani, da boš trezen in radodaren.

Ko prišel v prostor petega sem kraja,
Sem videl ljudstvo ondi jokajoče,
Ki je na tla podrla je nadloga. —
Ker nismo dvigali k nebesom lica,
V stvari zemeljske zatopljeni — k zemlji,
Zató je prikovala nas Pravica.

Dante (Purg. XIX. 70—73 in 118—121.)

Lepa lastnost, ki diči vsakega človeka, je treznost; za kri-stjana je božja zapoved. Zmerni, trezni človek ima povsod zaupanje in najde tudi zaupanje; nekaka natorna mržnja pa obide vsakega človeka, če vidi nezmerneža, pijanca. Kakor je nezmernost ljudem v časno in večno pogubo, tako je treznost ena izmed najtrdnejših podlag človeške sreče. Ni naš namen, naštetí vse vrline, katere nudi človeku prava treznost, a vsakdo vidi sam, in ve iz vsakdanje izkušnje, da sreča ne more biti tam, kjer ni treznosti in zmernosti. Žalibog, da je ravno ta čednost dandanes pri tolikih ljudeh prišla ob veljavo. Raz-uzdanost, pijančevanje, nezmernost in podivjanost so se tako razširile, da mnogi treznega, zmernega človeka smatrajo za nekakega čudaka.

Kdo bi mogel prešteti rane, katere vsekava dan na dan nezmer-nost, zlasti pijančevanje s svojimi strašnimi nasledki vsem, ki se mu udajo? In ta grda razvada je postala tako splošna. Ni se nam čuditi, če ni sreče med ljudmi in da postaja beda dan na dan hujša. A ne smemo se ozirati na to, ali je kaj v navadi ali ne, in kako o tem sodi splošno mnenje. Pameten človek se ne ozira niti na levo niti na desno, temveč oklene se resnice. Resnica pa je, da je vsakemu treznost neobhodno potrebna, če se noče pogrezniti v mnogovrstne nesreče. Najboljši pripomoček k treznosti je pa zopet prava, pametna varčnost. Kdor hrani in lepo obrača vsak zaslužek, ne bo dajal denarja za nepotrebno pijačo in posebno ne bo užival nezumno, tako

si bo pridobil čednost treznosti; ta ga bo varovala vsega hudega in vseh strašnih nasledkov, kateri sledijo pijančevanju.

Resnico tega nam kaže sledeča dogodba. Nek holandski duhovnik pripoveduje: Pri svojih tedenskih obiskih v kaznilnici najdem že četrtočasno v kratkem času nekega mladega delavca, očeta dveh otrok. Vedno isto ga je spravilo v zapor. Pijanost, pretepi in upor. „V štirinajstih dneh ste zopet prosti,“ mu pravim, „in greste k ženi in otrokoma. Ali spametovati se morate in pustiti pre . . . . žganje. Kupite si „glineno svinjico“ (neka hranilna pušica, kakršna je tudi med Slovenci v navadi), in kadarkoli se vam obudi želja po žganju, denite 10 ali 20 beličev, katere bi bili zanj izdali, v pušico. Če o božiču pri svoji družini svojo svinjico ‚zakoljete‘, se bodele čudili, kako velik zaklad bo prišel na dan.“ — Dalje časa nisem več mislil na svojega jetnika. V prvih dneh prosinca pride k meni. „Gospod župnik“, zakliče veselo in med smehom, „ali se spominjate ‚svinje‘? O božiču smo jo zaklali in uganite, koliko je bilo v njej?“ — „Gotovo veliko. Ali pripovedujte mi.“ — „Ena suknja za me, ena obleka za mojo ženo, par črevljev za mojega fanta in obleka za mojo mlado hčerko. Vrh tega še 10 goldinarjev za najemnico. Gospod župnik, nikoli ne pijem več žganja in v gostilno ne grem na noben način. Hvala za vaš nasvet, tudi drugim ga bom priporočal.“ Govorila sva še o tem in onem in ko mi nekdanji pivec seže v roko, je bila njegova zadnja beseda: Živela „glinena svinjica“!

Vsak dan gledamo in občutimo v zasebnem in narodnem življenju strašne nasledke pijančevanja; koliko ljudi umrje na tej kugi, koliko družin uniči, koliko posestev požge ta ogenj! Marsikomu krvavi srce, ko vidi, kako mrjemo na strupu, ki se dan na dan v milijonih in milijonih litrov razliva med narod. Kako je nam posebno dandanes treba treznosti, ki bi nas varovala tega strupa, in kako treba je priporočevati varčnost, ki nas naredi trezne, zmerne.

Žena nekega pivca, katera je s svojimi otroci mnogokrat trpela lakoto, je večkrat prihajala k mesarju, da bi pobrala okoli ležeče kosti in druge odrezke. Tuintam ji je mesar še kaj privrgel. Nekega dne pride žena zopet v mesnico, a ne išče odpadkov, temveč dolgo opazuje kos mesa. Konečno vpraša: „Koliko bi stal ta kos?“ Nevoljen odgovori mesar: „Ne mudite me, saj ga tako ne kupite. Tu imate nekaj kostij!“ — „In vendar ga hočem kupiti,“ pravi žena jokaje se. „Prej, ko je moj mož še pil, nismo mogli kupiti mesa; ali danes se je, Bogu bodi hvala, izpremenilo. Moj mož ne pije več niti kapljice žganja; pristopil je k zmernostnemu društvu. Vse, kar zasluži, prinese domov in zasluži toliko, da moremo živeti in si kupiti tudi kos mesa.“ — Na sličan način bi se lahko izpremenilo v mnogih družinah, če bi dali slovo žganju in postali trezni in zmerni.

Pa še treba ni, da bi bil kdo ravno pijanec; tudi tista v občeh razširjena navada, da se mora piti vsak dan, pri vsaki priložnosti, da ni veselja in dela brez pijače, tudi ta navada požre po nepotrebnem neznanske svote premoženja, ki bi bile tako potrebne ob starosti ali onemoglosti! Možje, izračunite, koliko vas stane pijača, in če sami ne morete, naj vam pomagajo žene. Četudi le nekaj steklenic piva

ali vina pijete in nekaj smodek pokadite, kako kmalu je krona proč. V neki ubožnici male občine je umrl mož v svojem 77. letu. Ni bil pijanec, ali vsak dan je porabil do 60 vinarjev za pijačo in tobak. Veliko je mož, ki še več porabijo! Izračunili so, koliko bi bil mož zamogel prihraniti skozi 60 let, in so našli, da bi bila ta svota 35 tisoč kron. Kako dobro bi bil živel na stare dni, tako pa je moral živeti v ubožnici. Kaj pa naj rečemo o onih, ki preveč pijejo, hodijo iz ene gostilne v drugo, cele dneve pohajkujejo? Koliko bi se moglo prihraniti, če bi bili ljudje varčni! Sevé bi morali vsi taki biti trezni, svojega veselja, razvedrila in zabave bi morali iskati tudi kje drugje, ne samo pri steklenici in pijači, ali komu je pa treznost že bila na škodo? Nasprotno pa vsak dan tisočeri umirajo na strašnih nasledkih neumnega pijančevanja in zastrupljeni od strupa, ki ga morajo drago plačevati. Trezni in zmerni bi morali postati ter tudi pijače se le v pravi meri posluževati, to bi jim pa bilo ravno v korist in zato — hranite; težko prisluženi krajcarji naj se vam smilijo, ne dajajte jih za reči, ki so vam le v škodo, bodite varčni in postali bodete trezni.

Žena nekega pijanca pride opoldne v gostilno, kjer je sedel njen mož ter mu pravi: „Mož, ker ne boš imel časa priti domov, sem ti južino prinesla sem.“ S temi besedami postavi zagrnjeno skledo na mizo in odide. Mož povabi svoje ničvredne prijatelje, naj ž njim jedó. Ko odgrne skledo, pa ne najde v nji ničesar drugega, kakor kos papirja z napisom: „Naj ti hasne južina, ravno tista je, katero ima danes tvoja družina!“ Ni li to podoba nešteti družin, katere ne hranijo? Koliko več dobrega, zdravega kruha bi bilo v marsikateri hiši, ko bi ne bilo toliko žeje. Nasprotno: Nek mož se je navadil po malem pijače; vse njegove misli so bile le pri steklenici, dela ni več maral, cele ure in dneve je posedal po gostilnah. Nekega dne dobi v roke knjižico, v kateri se je priporočala varčnost. Bere in bere, in še enkrat bere. Vedno mu donijo po ušesih besede: „Pivec, koliko denarja vržeš v steklenico?“ Začne računati, koliko porabi na dan, koliko na teden. Toplo mu postane pri srcu, sklene biti trezen, poprime se varčnosti in dela. Svoj sklep tudi izpolni in v desetih letih je imel lepo hišo in bil srečen. Kadarkoli je pozneje prišel med pivec in pijance, jim je zaklical besede, ki so njega opominjale pogina: „Pivec, koliko denarja vržeš v steklenico?“ „Delavec, ki se vdá pijači, ne bo bogatel“. (Sir. 19, 1.) Hrani, da postaneš trezen!

V kako lepi zvezi sta zmernost in radodarnost, opisuje krasno Alban Stolz: „Vem ti za svet, kateri bi jako hasnil, čeravno bi škodoval oštirju in gosposki, ali na način, kateri sme škodovati. Če pride torej čas, če se začne gibati in vreti v tvojem truplu in te vleče k popivanju in igri v gostilno, potem odpri svojo mošnjo, ali če je nimaš, seži v žep ali tja, kamor si spravil svoje bore krajcarčke, in vzemi toliko denarja, kolikor bi ga bil primeroma zapravil v gostilni. To deni v posebno hranilnico, v posebno škatljico, o kateri pa nihče ne sme vedeti, kakor le ti in ljubi Bog. Kaj naj narediš z denarjem, če postane ta zaklad večji, počakaj še, o tem ti povem pozneje. Da pa mine čas, katerega bi bil porabil za gostilno, beri v

knjigi: Slovenski Goffine, „Razlaga krščanskega nauka“, ali v Tomaža Kempčana: „Hodi za Kristusom“, ali v Filoteji od sv. Frančiška (vse te je izdala družba sv. Mohorja; ako jih nimaš, idi k svojemu župniku in prosi ga, da ti jih naroči, denar za to smeš vzeti tudi iz skrivne škatljice), ali beri v kaki drugi koristni knjigi ali v dobrem časopisu. Ali pa, če boleha kdo v vaši vasi na vodenici, ali ima sušico, ali ga trga v udih, obišči ga; revež je morda cel dan sam in mu je dolg čas, in črna bridkost leži pri njem v postelji in mu ne pusti dihati.

Ali pa izprašuj svojega fanta ali hčerkico, ali znata za šolo; pripoveduj jim kako zgodnico, uči jih kak pregovor, ali delaj kaj drugega, saj čas hitro mine. Kaj stavim, če pride kmalu čas za spanje, in nevarna ura za gostilno je srečno minula, potem ti bo tako dobro pri srcu. Tvoja žena lepo govori s teboj, veliko več veselja imaš nad svojimi otroci, in jed ti dobro tekne; večerna molitev je goreča in Bog se ti zdi veliko bolj prijazen in ljubezniv. Da pa ne postaneš jezen zaradi mojega sveta, me moraš prav zastopiti: ne zahtevam ravno, da nikoli ne smeš iti v gostilno; če ti dela hude težave, idi tja v božjem imenu, posebno če si zagotavljen, da se snideš s poštenimi možmi pri koristnem razgovoru; pa ne ostajaj predolgo, ena ura bo zadostovala. Ali poizkusi in ostani še bolj pogostoma doma in pokaži svojemu nagnenju parkrat na teden, kdo je pravzaprav mojster in ima ukazovati, ali meso, ali duh.

Če si potem pogostoma tako storil, in se je na ta način napolnila tvoja škatljica, kaj naj pa storiš z denarjem? Najmodrejšje je, da ga daš na obresti; ne pri kupcu v mestu, ali pri ljudeh, ki kupujejo posestva, ali pri enem, ki zida hišo ali ima kako obrt in ni varno; dandanes ne dobiš veliko obresti in še to ni gotovo, ali dobiš kapital nazaj. Imenovati ti hočem nekoga, kateri ti gotovo povrne in še s tako velikimi obrestmi, da bi mogel misliti, obresti so glavnica, in posojeni denar le borne obresti. Da, če njemu posodiš, je ravno tako, kakor bi stavil v loterijo, kjer zadene vsaka številka veliko srečko, in pri tem ne potrebuješ niti notarja, niti pisma, in tudi daleč ti ni treba iti, da naložiš svoj denar.* Mož, katerega menim, in kateri na tak način izposojuje denar, stanuje v vaši vasi, in vsako uro, ob kateri prideš, mu prav prideš. Ime mu je Jezus Kristus. Ta je rekel — in kar on pravi, je bolj gotovo, kakor dolžno pismo, katero je podpisala cela vas: „Kar ste najmanjšemu iz mojih bratov storili, to ste meni storili — celo steklenica vode, katero ste dali v mojem imenu, bo vam poplačana.“ Da kratko povem: kar daš ubogim, to si posodil Zveličarju, Bogu samemu.

Kaj misliš o tem? Tvoja čutnost bo sevé naredila kisel obraz in tvoj želodec bo stokal. Ali misli na razloček ob zadnji uri, če imaš nekaj stotakov, ali celo tisočakov tako naloženih pri revežih, torej izposojenih pri Očetu ubogih, ali če si jih po malem znosil v gostilno in izlil v telo, katero mora izginiti. Premisli in stori, kakor meniš, da boš nazadnje najboljše izhajal. Bog ima hranilnico; kar deneš v njo v življenju, to dobiš po smrti izplačano tisočerkokrat, in prostor, kamor položiš denar in podpis, to je roka revežev. — Kdor ubogim daruje, Bogu posojuje.“

Lepa, za čas ter večnost koristna čednost je tudi radodarnost. Že večna Resnica pravi: „Dajte, in se vam bode dalo!“ Kdor nima, ne more dati, kdor pa ne hrani, nima ničesar. Tudi veliko premoženje se porabi brez varčnosti; mnogo je ljudi, ki so bili bogati, a umrli so kot berači, ker niso bili varčni. Torej je res: „Kdor ne hrani, nima ničesar!“ Kdor pa hrani, si kaj prihrani, in četudi ne velikega premoženja, vendar toliko, da se pošteno preživi; dà, njemu bo tudi še nekaj ostalo za uboge in reveže. Kdo je najbolj radodaren? Nihče ne more tajiti, da največ denarja zložijo za dobre namene ravno — ubogi in revni ljudje. Ravno tako je tudi res, da so siromašni ljudje, ki morajo vsak belič dvakrat obrniti, preden ga izdajo, najpreje pripravljeni pripomoči h kaki dobri reči!

V nekem kraju je bilo treba zidati novo cerkev. Župnik prosi ljudi, naj podpirajo po zmožnosti z radodarnimi doneski potrebno podjetje. Kdo je bil prvi, ki je prinesel župniku prostovoljen dar? Nek hlapec je prinesel 150 kron ter pristavil: „To je od tobaka; prihranil sem si, ko sem se odpovedal pipi!“ Za cerkveno opravilo je prinesla neka dekla 100 kron ter dejala: „Mislila sem si napraviti novo obleko, ali tako se denar bolje porabi, in stara obleka bo tudi še dobra.“ Nek hlapec izroči na smrtni postelji duhovniku hranilne bukvice za 12.000 kron za dobre namene. „To sem prihranil,“ je rekel, „in hočem obrniti v korist moje duše!“ — Kjer je krščanski duh, poznajo tudi v višjih stanovih radodarnost. Škof Düpanlu (Dupanloup) pripoveduje: „Nekega dne sem prejel pismo in 1000 frankov od neke gospe, ki piše: „Previdnost mi je dala to svoto, da bi jo porabila za dragocen šal. Izračunala sem pa, da se da kupiti za to svoto 2000 kil kruha in to težo bi morala nositi na sebi. To me je prestrašilo. Zato vam pošljem to svoto za uboge.“

Kdor hrani, ima in more dati ubogaime; ni mu treba skopušiti; skopuh ne da nič. Varčnost se pač razločuje od skopušva. Skopuh visi na denarju in premoženju; denarju daruje svoje misli in srce, denar mu je Bog, katerega moli, po denarju hrepeni noč in dan, za njega dela, živi in umrje; kdor hrani, si nabira premoženje le, da mu služi višjim namenom, svojega srca ne naveže nanj. Skopuh ne da nič, ne pomaga nikoli ali le v svoj dobiček, skopuh ne da ubogim, ali le, da se jih znebi. Kdor je varčen, rad da od prihranjenega, je usmiljen za bližnjim, in sam si marsikaj odreče, da more več dobrot deliti; varčnost mu ni v to, da bi le zbiral, on hrani, da se more pošteno živiti. Ako mu Bog več da, porabi tudi več v dobre namene. Kakor je daleč nebo od zemlje, tako tudi varčnost od skopušva; varčnost je krščanska čednost, skopušvo strast in greh. „Kdor se usmili reveža, posodi Gospodu na obresti: on mu bo povrnil.“ (Preg. 19, 17.)

Krasen vzgled prave krščanske varčnosti je bila cesarica Karolina Avgusta, ki je umrla l. 1873. Sicer pravijo, kdor ima več kaj, lahko kaj dà. Res je to, a tudi premožnejši more na poseben način biti radodaren, in tako je bila cesarica Karolina. Beseda zatajevanje samega sebe ni posebno prijetna našim ušesom, ali ona daje našim delom pravo vrednost. Kdor le uživa, ne bo imel nič za uboge, še

zase mu bo premalo, čeravno ima veliko. Sv. Pavel je pa znal tudi od malega zaslužka svojih rok nekoliko prihraniti in je porabil drugim v podporo, ker se je zatajeval. Tako junaško zatajevala se je tudi blaga cesarica. Zase ni potrebovala nič in si je vse odrekla, da je le mogla tisočerim ubožcem posušiti solze ter jih rešiti revščine. Njena obleka je bila skrpana, obrabljena, priprosta, kakršne bi ne nosila vsaka dekla. Leta in leta je imela isti klobuk in iste rokavice. Ker je res bilo treba novega klobuka, so cesarici preskrbeli nov klobuk za 15 gld.; za imenitno gospo gotovo nobena potrata. A spomnila se je, da jo je neka družina prosila ravno za 15 gld., torej proč s klobukom in denar je šel v hišo uboge družine. „Veličanstvo,“ je rekla nekega dne njena služabnica, „obleka je že zopet strgana in ne drži več niti.“ — „Le popraviti,“ odgovori blaga gospa, „jaz potrebujem denarja za uboge.“ Marsikaj si je pritrkala od ust, da bi dala drugim. Čisto priprosto je živela. Zdravnik ji je priporočal neko vodo, ki ji je prav dobro hasnila. A komaj se je čutila boljšo, vodo opusti, da je več mogla dati revežem. V izbi sta goreli dve sveči, in ni se dala pregovoriti, napraviti si boljšo razsvetljavo. „Hraniti moram,“ je rekla navadno, „drugače nimam za uboge!“

Blaga cesarica je znala hraniti in se je tudi držala pravega pota. Na sebi je hranila, ne na drugih. Tisočake je razdelila med reveže in sama si je dolgo odrekla marsikaj, kar bi bila rada imela. In kako je znala hraniti! Če je prejela kak zavitek, vezi ni nikoli prezala, temveč razvozljala in zopet porabila. Tudi pri pismih je odrezala nepopisano stran ter jo porabila. „Stane sicer nekoliko truda, ali moji reveži malo več dobijo.“ To je vzgled junaške, krščanske varčnosti, ki si sebi odreče, da bi dala drugim.

„Dajaj miloščino od svojega premoženja in ne obračaj svojega obraza od nobenega siromaka; tako namreč se bo zgodilo, da tudi Gospod od tebe ne bo obrnil svojega obličja“ (Tob. 4, 7) in modri Sirah (29, 5. 6) opominja: „Zapiraj miloščino revežu v srce in sprosila ti bo, da se ti nič huđeга ne bo zgodilo; zoper tvojega sovražnika se bo bolj vojskovala, kakor junakov škit in sulica.“

Francoski kralj Henrik IV. je menda rekel, da noče mirovati, preden ne bo imel vsak kmet ob nedeljah piščeta na mizi. Ne pripovedujejo nam, ali se mu je posrečilo, a želeti bi bilo, naj bi bil vsak, revež in bogatin, kmet in delavec prav varčen. Marsikatera reva bi izginila, in če bi tudi ne imeli vsi v obilnosti, pa vsaj toliko, da bi pošteno sebe in svoje prerediti. S tem že bi bilo veliko pomagano.

A prava varčnost prinese še večjo korist: ona utrjuje naš značaj, ker nas stori neodvisne, ona nam prinese zadovoljnost, poštenost in delavnost, ona nas stori trezne in radodarne. Kdor je varčen, obogati na časnem in večnem. Varčnost je temelj in podlaga človeške sreče, je čednost sama na sebi in mati drugih čednostij. Dandanes posebno je vsem potrebna, ko je huda borba za vsakdanji kruh. Bedarije socialnih demokratov in prekucije anarhistov ljudi ne bodo zveličale. Pomagano bode nam le, ako bomo pametno in varčno ravnali ter se držali vere na Boga, Gospoda vladarjev in narodov, „kateri izpreminja čase, odstranjuje države in druge ustanavlja“!

B) Kako hraniti?

Kakršna setev, taka žetev.

Ciceron.

Kdor vé in pozna vse vrline, katere nudi vsakemu prava varčnost, bo čutil v sebi nagib, da si pridobi to lepo, koristno čednost. Komur manjka dobre volje, temu sevé ne pomaga niti najlepše priporočilo. Gluhemu pridigaš zaman. A mnogo bo tudi ljudi, kateri so vneti za reč, pa ne vedo, kako se je poprijeti. Zdrava pamet sicer že uči vsakega, kako naj bi bil varčen; vendar pa hočemo podati nekoliko migljajev o onih neštevilnih pripomočkih, o katerih se je prepričalo, da so vsega priporočila vredni.

Hrani torej, a ne odrekaj si potrebnega, to bi bilo skopuštvó; hrani, zbiraj, pa ne kopiči premoženja in denarja brez višjega namena, to bi bila grda lakomnost; hrani, zbiraj, množi krščansko, to ti bo doneslo obilne koristi. Bistvo in vsa spretnost varčnosti pa obstoji v tem, da porabiš pametno vsako priložnost, ki se ti ponuja, da denéš za prihodnje čase pomanjkanja in potrebe nekoliko na stran; manj moraš izdati, kakor pa za-slужиš, in prav si jo pogodil. Vresničilo se bo potem: „Žrno do zrna pogača, kamen do kamna palača!“

I. Začni zgodaj hraniti.

O tebi govori mi, oj mladina!
Da tebe ni okužil smrtni strup,
Obupati ne sme še domovina,
Ti cvet si njen, ti sladki njen si up;
Za vse, kar lepo, blago je in sveto,
Za dragi dom srce je tvoje vneto!

Fos. Stritar.

Kakršna mladost, takšna starost. Modri pravi: „Mladenič vaje svoje poti, tudi v starosti ž nje ne stopi.“ (Preg. 22, 6.) „Za rana začne žgati, komur je kopriva mati“, veleva pregovor; in v dobrem pomenu naj bi te besede veljale in se uresničevale posebno nad mladino. Mladež je nada starišev, družine in narodov. V mladosti se mora človeško srce privaditi dobremu, ker izprijena mladost ne ozdravi zlahka. „Navada je železna srajca“, velja o slabi, a tudi o dobri navadi. Omenili smo že nekoliko dolžnosti naših šol v tem oziru; pa tudi najboljša šola ne more vsega storiti. Vsi naj bi pomagali, da bi se mladina zgodaj privadila varčnosti; za to tako važno skrb pa ima le malo starišev in odgojiteljev pravo smisel. In vendar poudarja naš slavni vzgojitelj, škof Slomšek: „Ako otroci prve šole doma ne najdejo, ostanejo vse svoje žive dni kilav sad. Svet se po samih šolah ne poboljša, ako stariši doma pravega dna ne položijo. Prvo poučenje starišev najgloblje pade, najdalje ostane in najlepši sad obrodi.“

Razumni stariši, katerim je časni in večni blagor drage dece res na srcu, kupijo svojim otrokom hranilne puščice. Če so otroci pridni, jim dajo tu in tam za plačilo kak belič; večkrat si otrok kaj

prisluži ali dobi kak dar. Vse gre v puščico, katera ne dá nič nazaj, kar je požrla. In ključ imajo stariši. Če otroci kaj potrebujejo, so primorani vprašati stariše in s tem se zabrani vsaka nepotrebna potrata. Otroci sami pa imajo neznansko veselje, ker so si svesti dobrega dela. Pa le malo je takih starišev. Tu naj bi pripomogala vsaj nekoliko šola. Nekatere države so vpeljale za šolarje tako imenovane „šolske hranilnice“ (kase) in povsod so se obnesle vrlo dobro, posebno na Francoskem in Angležkem. Vodja šole „Le Mans“ govori o njih tako-le: „Izmed vseh pripomočkov, katere smo poizkusili, da bi nam izročeno deco pravno povzdignili in vzgojili, je eden, kateri se je najbolj obnesel, namreč nabiranje malih doneskov šolarjev v šolski hranilnici.“

Sloviti francoski narodni ekonom in rodoljub M. de Malarce je priredil novo izdajo svoje „Ročne knjige o šolskih hranilnicah na Francoskem“. Iz tega zanimivega in poučnega dela, kjer popisuje pisatelj ustanovitev, notranjo uredbo in uspešni razvoj šolskih hranilnic, hočemo povzeti nekatere posameznosti. Vodi nas pri tem zlasti namen, da bi se tudi pri nas udomačili ti koristni zavodi.

Leta 1874 se je Malarce iz lastnega nagiba lotil težavne naloge, da vpelje hranilnice, osnovane po njegovih načelih, v francoske šole. Brez zapovedi, le vsled prostovoljnega prizadevanja učiteljstva, šolskih nadzornikov, županstev in drugih oblasti, so se začele šolske hranilnice ustanavljati. In kako veselo so se zavodi razvijali, nam izpričujejo statistični podatki. Leta 1877 je bilo na Francoskem 8033 hranilnic, v katere je vlagalo 176.040 otrok svoje doneske. Prihranjenega denarja je bilo tedaj 2,984.352 frankov. Leta 1886 pa so šteli že 23.980 šolskih hranilnic, 491.160 učencev-hranilcev, in 11,934.268 frankov vloženega denarja. Gotovo lep uspeh!

Šolska hranilnica je na Francoskem fakultativna (prostovoljna) naprava, ki se opira le na dobro voljo učiteljev in učencev. Neki učitelj se je izjavil: „Posli pri šolski hranilnici mi odvzemo le pol ure v tednu. Toda pripravljen bi bil žrtvovati tudi celo uro; tako visoko cenim dobre učinke teh zavodov.“

Nravni namen in značaj šolskih hranilnic opisuje Malarce z naslednjimi besedami: „Ako je varčnost lepa čednost, ako je hvalevredno in potrebno, da se človek ustavlja škodljivim in nezdravim nagonom, ako tako premagovanje krepi dušo, potem bi nikjer pri vzgoji ne smeli pogrešati teh moraličnih vaj, tem manj, ker namen vzgoje ni samo: omikati razum, temveč tudi utrditi značaj. — Ako je varčevanje glavni pripomoček, da se povzdigne blagostanje celega naroda, kakor vsakega posameznika, je treba gotovo že otroke o tem poučiti in jih na to privaditi. Ako je skrb za bodočnost neizogibni pogoj človeškega življenja, ker je treba denarna sredstva tako razdeliti, da se dnevi brez zaslužka poravnajo s preostankom bogatejših dni, če zahteva zavest človeškega dostojanstva, da delavec ni občini in drugim ljudem v nadlego, da se ne navadi živeti od miloščine, kar je poniževalno, če skrb za bodočnost usposobi človeka, da pošteno živi, potem je potrebno, da se otroci nauče na bodočnost misliti in za njo skrbeti, kakor se uče misliti na preteklost. Varčevati

se pravi modro urediti svoje življenje. Koristno je, da se otroci vseh družabnih slojev vadijo v varčevanju; prav posebno pa je to pripočati revnim otrokom, kateri si morejo le z varčnostjo zboljšati gmotno stanje. Velike važnosti je ta čednost za javno nrvnost in za nrvnost posameznika, za družino in za človeško družbo, ker kroti škodljive nagone in nam daje gospodstvo nad strastmi, ker krepi človeka, da se zmagoslavno ustavlja hudemu, reši velikih moralnih napak in postane prost v pravem pomenu besede.“

Načela, na katera se opirajo šolske hranilnice na Francoskem, so zelo priprosta. Poslovanje se vrši na sledeči način:

Vsi doneski se zaznamujejo v posebni knjigi; vsak hranjujoči učenec ima v njej odločeno celo stran, z imenom učenca in številko hranilne knjižice na čelu. Vsaka stran ima 12 vertikalnih rubrik za mesece in 31 horizontalnih za posamezne dneve.

Drug važen pripomoček je duplikat, t. j. prepis vknjiženih doneskov in prejemkov, ki se (podpisan od učitelja) izroči učencu in starišem kot potrdilo vloženih doneskov.

Ob določenem dnevu, navadno ob torkih, sprejema učitelj pred poukom ali pa po končanem pouku vloge svojih učencev. Najvišja svota, katero sme učenec v teku enega meseca vložiti, je določena na 5 frankov (4 K). S tem se zabranjuje, da ne prinašajo otroci poleg svojih prihrankov tudi denar svojih starišev, kar bi se ne strinjalo z namenom šolskih hranilnic.

Ako naraste svota, vložena od učenca, na 1 frank (1 K), naloži jo učitelj v hranilnici, s katero je šola v zvezi, in hranilno knjižico obdrži v svojem varstvu. Kadar se svote izplačujejo, treba je, da temu pritrde tudi stariši oziroma učencevi postavni varuhi.

Knjiga sklepa z besedami, s katerimi je označil veliki učenjak, državnik in narodni gospodar Hippolit Passy na prvem znanstvenem kongresu za človekoljubne naprave dobroto šolskih hranilnic: „Ne samo ena legija, temveč cela armada se bode dvignila, da pokaže otrokom dobrote, ki si jih pridobe z varčnostjo, s treznim, previdnim in urejenim življenjem, in da mlademu naraščaju vcepi več inteligence, razuma, previdnosti in odločnosti, kakor jo kaže sedanji rod v boju za obstanek.“

Naj bi vzgled Francozov izpodbudil tudi naše učitelje in vzgojitelje k marljivemu sodelovanju pri tem važnem narodno-gospodarskem podjetju!

* * *

Pravdnik Laurent je dobil 20.000 frankov nagrade za spis: „Varčnost v šoli“. To svoto je namreč nek bogat Belgijec omislil onemu, ki bi iznašel najboljši način, opomoči delavskemu ljudstvu. Belgijska vlada sama je v letih 1873, 1874 in 1875 razdelila med pridne, uboge šolarje hranilne bukvice, ki so skupaj imele vlog 120.000 frankov. Tudi na Dunaju je ob priliki cesarjevega jubileja župan Lueger razdelil med šolarje več tisočakov v majhnih vlogah in tako obdarovanje je vse hvale vredno.

Povsod se je pokazal blagodejen vpliv takega prizadevanja; mladina se navadi varčnosti in pametnega gospodarstva. S tem se

pospešuje vzgoja in dobro obnašanje; že v mladosti dobi človek neko samostojnost, in kdor se nauči hraniti, se tudi dela ne bo bal.

Otrokom naj bi se dala večkrat sledeča računska naloga: Mlad človek začne z 20 leti kaditi in obiskovati večkrat gostilno. Za tobak potrebuje na teden 50 vinarjev, za gostilno 3 krome. Koliko bi si bil mogel prihraniti, če bi bil namesto 3 kron 50 vinarjev porabil le eno krono?

Rešitev: Za tobak na teden 50 vinarjev:

$$\text{V letu } 52 \times 50 = 26 \text{ kron}$$

$$\text{V 30 letih } 30 \times 26 = \quad \quad \quad 780 \text{ kron}$$

Za gostilno na teden 3 krome:

$$\text{V letu } 52 \times 3 = 156 \text{ kron}$$

$$\text{V 30 letih } 30 \times 156 = \quad \quad \quad 4.680 \text{ „}$$

$$\text{Skupaj } \underline{\quad \quad \quad} 5.460 \text{ kron.}$$

Torej brez obresti bi si bil prihranil v 30 letih 5.460 kron! Kako lepa svota in kako izdatna pomoč v dnevih boleznih in starosti! Z malimi izjemami bi si jo mogel prihraniti skoraj vsak. Hiša in šola naj bi k temu pomagale.

Varčnost je čednost, čednosti se moramo pa priučiti in privaditi. Ne bo nam mogoče, si česa prihraniti, če se nismo učili tuintam si česar odreči. Tega tako potrebnega zatajevanja pa pomanjkuje danes povsod in zato tudi ni smisli za varčnost. Mladini naj bi se povsod oznanjeval nauk, da nismo za uživanje, in da se mora človek v marsičem premagati. V tem je krepost njegovega značaja. Že stari so imeli kot največjo modrost: Premaguj se, vzdržuj se!

Ravno to pa, ker se večina ljudi ne uči ali noče zastopiti krščanskega zatajevanja, ravno to stori mnogim varčnost hudo ali celo nemogočo. Hraniti človek sevé pravzaprav še le more, kadar si sam kaj pridela. Ali ravno prvi zaslužek marsikaterega mladeniča žgè, da je joj! Tobak mu ne prileže, a on se sili, ker se zdi veliko imenitnejši, če se mu pod nosom kadi! Tudi v gostilno mora iti, in navadno tudi malo več piti, ker nekaj prenese in denar — no, jutri je nov dan in nov zaslužek. Pri jedi pa raste tek in novi užitki zahtevajo nove potrebe. Zaslužek kmalu ne zadostuje več, očetova hiša je sinu pretesna, zaslužek premajhen, in tako se zgodi, da marsikdo z dobrim in prav dobrim zaslužkom ne more rediti pošteno niti samega sebe, še manj pa družine, če jo ima. In stari dni in bolezen — kdo bo pa v mladosti o tem govoril! Tisočeri si tako že v svoji mladosti nakopljejo lastno nesrečo. Takim govori naš Slomšek: „Mlad bahač, ki se noče učiti, bo star berač moral kruha prositi.“

Če se pa mladenič zgodaj nauči hraniti, mu je ravno prvi zaslužek v nekako zadostilo, veselje raste, ker vidi, da zasejano seme postaja mogočno drevo, na katerega se lahko opira ob času hudega viharja. Ali ni tudi mlad človek, ki že v svojih mladih letih pogumno gleda v prihodnost in skrbi za bodočnost, vsega spoštovanja vreden, veselje in ponos starišev, podpora cerkvi in domovini? Da bi imeli pač mnogo takih mož!

Da bi se naša mladež pač držala besed pesnikovih, ki ji tako resno govori na srce:

Um bistri si, srcé si blaži — v čisli
 Srce ti bodi vedno in povsod;
 Ko ljubiš domovino svojo, misli:
 Človeku brat je človek, rodu rod,
 Pregarjanja se pazi in razpora,
 Sovraštvu v srcu ne dajaj prostora.

Pot ravna, vedi, prava je edina,
 Nje v vsem dejanju drži se zvesto;
 Hinavstvo, laž je grehu korenina,
 Resnica naj nad vse ti sveta bo!
 Kar misliš v srci, to v dejanju kaži,
 Ni sebi ne, ni drugim se ne laži.

V katerikoli se ti kdaj podobi
 Približa izkušnja, trdno stoj!
 Ko boj divja, ne omahuj v zvestobi!
 To prošnja moja je, to nauk moj.
 Dokler ji bodeš zvesta ti, mladina,
 Ničesar ne boji se domovina.

Stariši, ne zabite učiti otrok varčnosti, to je najtrdnejša podlaga njih bodoče sreče. Napeljujte jih, da se zgodaj navadijo z vsemi rečmi prav in pametno ravnati. Rano se morajo učiti lepo ravnati z obleko, knjigami, opravo, orodjem, igračo; kupite jim hranilne puščice, ali hranilno knjižico, da tam hranijo vsak vinar; učite jih krščanskega zatajevanja, prostovoljno naj se odrečejo marsikateri reči, ne odrekajte jim pa tudi dovoljenega veselja — in sreča vaših otrok ima trdna tla.

2. Skrbi po zmožnosti za svojo posest.

Hočeš postati velik,
 Začni z malim.

Latinski pregovor.

Mnogo ljudi ne zna ravnati z raznimi rečmi in zato ne pridejo do nobenega premoženja. In če nas zvestoba v malem naredi vredne večjega zaupanja, tako je tudi skrb za neznatne reči močen pripomoček, priti do blagostanja. Iz malega vzraste veliko. Lepa navada je tudi med Slovenci, da se ne stopi na kos kruha, ki je slučajno padel na tla. Prav je tako, ker je božji dar. Enako naj bi pa ravnali z vsem, kar je človeku in živini v prid in korist: z obleko, orodjem, posodo, ostanki, jedjo in pijačo. Kristus je ukazal: „Poberite ostanke, da ne izpridijo!“ Ali nas s tem ni opominjal k varčnosti, ni li to izpodbuda lepo ravnati z vsako posestjo? Ali kako se včasih ravna, koliko se izpridi in pokonča, kakšno škodo donaša zanikernost!

Francoski narodni gospodar Léon Say pripoveduje: Na nekem posestvu sta bili drobnina in perutnina v ograji, katere lesa je bila navadno odprta, ker je bil zapah pokvarjen. Z malim trudom bi se bilo to lahko popravilo. Ker se ni zgodilo, je zmanjkalo marsikatero pišče. Nekoč uide lep prašič in cela posestnikova družina, kakor tudi vsi posli ga iščejo. Vrtnar prase najprej najde. Ko pa leti za njim, pade ter si zviije nogo, da je moral 14 dni biti v postelji. Vrnivši se v hišo, najde kuharica perilo, katero je obesila okoli ognja, da se posuši, sežgano, in dekla, ki je v naglici pozabila zapreti hlevna vrata, najde, da je prosta krava zdrobila žrebetu nogo. Kakšno škodo je napravil nepopravljeni zapah!

Popravi takoj, kar je pokvarjenega; lopata apna ti more rešiti hišo, majhen trud tvojo živino. Konj je zgubil iz podkve žrebelj; ker ga nisi takoj nadomestil, se je zgubila podkev, konj si je pokvaril kopito in nogo in je celo poginil!

Posebno skrb obračaj tudi na obleko in opravo. Stari časi niso sicer v vsem dobri, ali z obleko in opravo so znali naši očetje dobro ravnati. Ni prav, če se dandanes ljudje z obleko šopirijo, tako da ne vedo, kako bi se oblekli; tudi ni prav, če si kdo napravi predragocene obleke, a neznansko veliko se potraži, ker se pri obleki ne hrani, ker se neusmiljeno ž njo ravna. Komaj je obleka nova, hitro je že polna madežev, umazana in strgana. Zopet mora biti nova in veliko se izda za krojača in šiviljo. Tudi v tem so stari ljudje bili pametnejši, ker so si kupili vsaj za praznik in nedeljo obleko, ki je sicer malo več stala, a tudi trpela cel rod. Tu in tam se še nahajajo častitljivi plajšči, ki imajo lepo starost 40 do 50 let. Prava svetinja so bili celemu zarodu. Koliko se je s tem prihranilo samo pri krojaču! Kje so dandanes tudi oni možje in žene, ki so celo svoje življenje hranili in varovali svojo svatovsko obleko? In kako se ravna navadno z orodjem in opravo? Kar bi zadostovalo za dobo 10 let, se pobije v enem letu.

Posebno more veliko in mnogo prihraniti umna gospodinja. Slovenska prislovica pravi, da žena podpira tri vogle hiše, in sv. pismo veli: „Modra žena si hišo zdelala; nespametna tudi zdelano podere s svojimi rokami.“ (Preg. 14, 1.) Res je tako, ako gospodinji varčno in pametno. Lahko pa podere tudi vse štiri vogle, če ne zna in ne zastopi svojega posla. Marsikatera žena zna tudi z majhnim zaslužkom izhajati, hrana je priprosta, a dobro kuhana in zato tečna. „Pridna žena je krona svojega moža.“ (Sir. 12, 4.) Druga pa potraži veliko, mora imeti vse raznovrstne reči, jih mora tudi kupiti, čeravno bi si jih lahko sama pridelala v domačem vrtu itd., in vendar ne more zadostiti ne moža ne družine.

V tem oziru je dandanes veliko pomanjkanje, posebno v mestih. Mestne hčere se učijo vseh mnogovrstnih reči, kar bi samo na sebi gotovo ne bilo napačno, a na to, kar je najbolj potrebno, namreč na kuhinjo in gospodinjstvo navadno pozabijo. Tudi v delavskih stanovah ni boljše. Komaj so prišle mlade deklice iz šole, gredo v tovarne, najprej ko mogoče si dobijo moža, ko še ne znajo niti kuhati, niti šivati, in ni se čuditi, da je v takih družinah pomanjkanje, ko se ni učilo umno gospodariti. Nekoliko boljše je na kmetih, kjer morajo hčere pomagati materam in se tam privadijo delu. A tudi na kmetih je dosti takih, ki znajo in vedo vse, le ne gospodariti in varčno ravnati. Ni se čuditi, da gre potem gospodarstvo rakovo pot.

Navadno z možem ne znajo prav ravnati, ta gre potem hladiti si srce v gostilno, in uboštvo, nezadovoljnost sta v takih hišah stalna gosta. Da bi pač vsa dekleta, bogata in uboga, najprej naučila se dobro gospodinjiti, potem šele mislila na ženina, bi bila sreča in mir v mnogih hišah, kjer jih sedaj ni. V tem oziru imajo slabe nasledke tudi vsi lahkomišelní zakoni. Ne samo, da mnogokrat v takih slučajih značaj ne prija in ni prikladen značaju, kar je vendar potrebno;

pogostoma se sklepajo zakoni, ne da bi mož ali žena prej mislila na potreben prežitek. Vsega manjka v hiši, ker se je mislilo, da more cela družina od zraka živeti. Vsak mož naj bi si, preden misli na zakon, dobro zapomnil Slomšekove besede: „Moder mož se šele oženi, kadar ima ženkico ali dečico s čim rediti.“

Kdor hoče varovati svojo posest, bo imel tisočero priložnosti, katerih ne moremo naštevati; s časom ga bo tako ravnanje privedlo do blagostanja. Trгоvec Pourtales je bil bogat in radodaren mož. Nekoč prideta k njemu dva samostanska brata prosit milošćine za samostan sv. Bernarda. Na hodniku ni bilo luči, in trгоvec jih je moral voditi. Gospod zakliče in dekla pride, da bi naredila luč. Vzame žveplenko ter jo drži na ogenj, ker se pa noće vneti, jo vrže proč. „Kaj delaš?“ zakliče Pourtales, „saj je še žveplo na nji!“ S tem žveplenko pobere ter naredi z njo luč in gre. Samostanska brata se začudeno pogledata, češ, pri takem skopuhu nama ne bo veliko kaj dobiti. A nista se mogla dosti načuditi, ko se prikaže trгоvec z vrećico denarja, v kateri je bilo 900 frankov. „To je moj dar za samostan!“ Komaj sta se mogla brata zahvaliti in gospod je zapazil njih zadrego. „Aha, zastopim vaju,“ pravi Pourtales, „ne moreta si raztolmaćiti mojega obnašanja. Ali ravno zato, ker sem od nekjad tudi z žveplenkami varčno ravnal, morem vama dati za samostan toliko denarja.“

Većna Resnica v zadevah naše duše zahteva zvestobo tudi v malih rećeh ter govori: „Kdor je v malem zvest, tega hoćem ćez veliko postaviti.“ — Zvestoba in lepa, pametna varćnost v malem bo nas pa sćasoma tudi v ćasnem dovedla do lepega uspeha. Ta lastnost je za vsakega ćloveka najlepše priporoćilo, kakor kaže sledeći slućaj. Nek trгоvec naznani, da sprejme v svojo prodajalnico ućenca. Petdeset se jih oglasi. Ćeravno je bilo njih število veliko, si je vendar hitro enega izbral. Slućajno pride k njemu prijatelj ter vpraša: „Rad bi vedel, ćemu si sprejel ravno tega ućenca. Saj ni imel nobenega priporoćila.“ — „Motiš se,“ odgovori trгоvec, „celo već jih je imel. Ko je vstopil, si je osnažil svoje ćevlje in je vrata lepo zaprl; to kaže, da je ćeden in ljubi red. Staremu možu je takoj pripustil svoj kraj; to je znamenje prijaznosti in dobrotljivosti. Snel je vstopivši klobuk ter odgovarjal na moja vprašanja toćno, hitro in odloćno; to je znamenje uljudnosti. Knjigo, katero sem z namenom pustil pasti, je takoj pobral ter podjal na mizo, med tem ko so drugi se na njej izpodtikali; to kaže njegovo skrb in pazljivost. Mirno je ćakal, da je prišla na njega vrsta, ni silil pred; to je znamenje njegove ponižnosti. Njegova obleka je bila osnažena, lasje poćesani, zobje umiti in beli kot sneg. Ko je pisal svoje ime, sem videl, da so bile roke umite. Niso li to priporoćila? Jaz smatram ta znamenja za najboljša priporoćila in kar jaz na mladeniću berem v desetih minutah, ko z njim govorim, mi je ljubše, kakor vsa pismena izprićevala.“ Mož je prav sodil, motil se ni nad svojim ućencem.

Hoćeš si kaj prihraniti, bodi varćen v malem in skrbi po zmoćnosti za svojo posest. Naš Slomšek nam veli po znanem pregovoru: „Kdor malega ne ćasti, velikega vreden ni!“

3. Plačaj takoj, kar kupiš.

„Karkoli izdaš, preštej in pretehtaj.“

(*Siv. 42, 7.*)

Neznansko rastejo dolgovi zlasti pri kmetiskem stanu. Več kot polovica zemeljskega premoženja je v rokah velikega kapitala. Mnogo je vzrokov, ki so zadolžili žalostni položaj delavskih stanov, posebno kmetov. Ali kakor smo že večkrat omenili, vso krivdo le ne smemo valiti na druge. Latinec pravi: „Časi se izpreminjajo in mi se izpreminjamo ž njimi.“ Če postanejo časi slabši, smo slabši navadno tudi mi. Škof Slomšek pravi: „Časi so ravno taki, kakršni so ljudje.“

Preveč imamo gotovo nepotrebnih potreb in veliko se izda za reči, ki k življenju niso neobhodno potrebne. Kmetu da živež zemlja in čeravno marsikoga strese nek strah, če misli na kmetško hrano, mora se vendar pripoznati, da je ravno ta hrana za človeka najbolj zdrava in krepilna, boljša od vsake, ki se kupuje v štacunah. Veliko se je pa v tem izpremenilo. Dandanes se v štacuni za 8 dni toliko izda, kakor prej za celo leto! A vkljub kofetu, sladkorju, žganju, rižu, kupljeni moki itd. so ljudje bolj slabotni in manj zdravi kot prej.

Koliko se znosi na kmetih v prodajalnice, kaže sledeče: Znana mi je slovenska vas z lepo okolico. Pred 20 leti je bila v vasi ena sama mala prodajalnica, kjer so se dobivale najbolj potrebne reči, ki se morajo vendar tudi kupiti. Ker je zemlja dobra, je vladalo povsod blagostanje. Ljudstvo je bilo verno, pošteno. Danes se mi milo stori, če vidim, kako je ljudstvo ravno tam napredovalo v — dolgove in vso hudobijo. Ni vsega to vzrok, a istina je, da so danes v oni vasi tri štacune in njih lastniki vsi imenitni gospodje, ljudje pa reveži. Nepotrebne potrebe so se pomnožile in se oglašajo druga za drugo vsak dan. — A še nekaj družega je, kar je ljudem v veliko škodo. Ljudem se da blago na up, in to je grozna rana, iz katere marsikdo izkrvavi.

Prvič se marsikaj vzame, kar ni ravno potrebno, drugič je tudi kupec dvakrat osmojen, ker na up se dobi le slabo blago in to se drago zaračuni. Človek je jako lahkomiseln. Jé in pije, a ne misli na to, da bo treba tudi plačati. Tako se zgodi, da se v kratkem času „nakredajo“ ogromne svote, ki bi bile dosti manjše ali celo izostale, ko bi se bilo moralo takoj plačati; to uničuje veliko družin in kmetij. Prava nesreča za celo okolico morejo postati prodajalci, ki ljudem prigovarjajo, naj vzamejo to ali ono, češ, boste že plačali. Kdor se hoče obvarovati takih zanj, kdor hoče izhajati s svojim zaslužkom, in posebno, kdor si hoče še kaj prihraniti za dni boleznin in starosti, naj se jekleno in neizprosno drži načela: Vse, kar kupiš, plačaj takoj, in ne kupuj ničesar, ako ne moreš plačati!

Dolga se boj, kot samega vraga,
Dokler vstrpiš, ga goni od praga.

F. Wetzel pripoveduje: „Kako ste prišli do svojega denarja?“ vprašam nekega mizarja, kateri mi je pokazal hranilne bukvice z vlogo 2729 glđ. „Čisto lahko,“ odgovori rokodelec; „15 let sem

oženjen. V prvih petih letih sem jemal vse na up in dal zapisati, le težko sem izhajal in ničesar si nisem prihranil, eno leto sem celo dolgove naredil. Ali na novega leta dan slišim v cerkvi pridigo o varčnosti; bilo je to pred 10 leti. Od tega časa plačam vse takoj; nič slabše ne živim in vsak dan denem na stran še 50 krajcarjev. Ta prihranek pa je vzrastel v 10 letih z obrestmi vred do svote 2729 goldinarjev.“

Tako naj naredi tudi tisti, ki vsak dan tudi le en krajcar more prihraniti, iz malega bo se nabralo veliko.

Al' veš, kje rajši se dobé?

Po krajcarjih se pride tjé.

Saj — komur krajcarja ni mar,

Ni nikdar rajšna gospodar.

Kupuj torej ob pravem času in na pravem mestu. „Svoji k svojim“, naj bi bilo naše vseslovensko geslo. Posebno ne kupuj ničesar na obroke, in pri ljudeh, ki imajo dvomljivo blago in niso tvoje vere, niti tvoje narodnosti. Zviti Židje napadajo posebno tudi slovenske kmete ob raznih sejmih; koliko jih pač opeharijo. Naj bi se pač vsi držali domačinov!

Plačaj takoj, ker potem ne boš kupil reči, ki so zate predrage. Tako je celo naredil nek cesarjevič. Nekega dne stopi v prodajalnico ter izbere svojim otrokom nekaj igrač. Sam hoče tudi takoj plačati, čeravno mu trgovec zagotavlja, da se ne mudi. Ko pa vidi račun in zapazi, da so razne igrače grozno osoljene, — pusti vse, češ, to je za me predrago, ter se poda v drugo prodajalnico.

Varujte se dolgov! Dolg pravi: „Naredi me, delal se bom sam!“ Na Dunaju se je ustrelil l. 1888 nek odvetnik, ki je svojim otrokom zapisal sledečo oporoko: „Ne dotaknite se nobenih kart; varujte se dolgov; stradajte in zmrzujte raji, nego si izposodite le en krajcar; ne jemljite niti krajcarja na posodo na račun še le jutrajšnega dohodka! Ako ne morete česa plačati, počakajte s kupom, zatajujte se, le tako se je mogoče varovati dolga in le tako se more kaj prihraniti, dejati na stran!“

Kdor je začel hraniti, in če še s tako malim začetkom, bo imel kmalu veliko veselje, varčnost mu bo v ljubo, neogibno potrebo; ako hrani pametno, krščansko, mu ne bo v škodo, temveč v korist. Mnogokrat se opazuje pri ljudeh, da zapravijo, kolikor imajo. To je velika napaka in zapreka, da ne pridejo do ničesar. Mnogo se kupi nepotrebnega, in denar bi se lahko prihranil. Tu velja: „Dvakrat obrni vsak vinar, preden ga izdaš!“ Vprašaj se vedno: „Ali to neobhodno potrebujem, ali moram imeti?“ Neštevilnokrat pojde denar v mošnjo nazaj, ako boš poslušal svojo vest, in v teku enega leta boš pri malih dohodkih veliko prihranil. Če te kaj mika, ne vprašaj: Ali morem to reč rabiti, temveč, ali morem biti brez nje! Le ne kupuj si nič nepotrebnega in nikoli ti ne bo potrebnega manjkalo. Ne kupuj, česar ne potrebuješ, drugače boš moral prodati, kar potrebuješ! Že modri Sirah opominja (42, 7): „Kjer je veliko rok, zapiraj; in karkoli izdaš, preštej in pretehtaj; kar pa daješ in prejemaš, vse zapiši!“

Ako si nekoliko prihranil, potem si moreš tudi privoščiti kako nedolžno veselje, a ne tako, da moraš od veselice zopet počivati, kakor je n. pr. navadno ples. Kako nespametno ravna mnogo mladih ljudi, ki v nedeljo vse zabijejo, kar so čez teden zaslužili. Samo za veselje in kratek čas, ali za tako veselje, kjer se le pije, igra in pleše, človeka Bog ni ustvaril. Ali Bog je v svoji neskončni dobrotljivosti ustvaril marsikaj, kar nam služi v zabavo in veselje, in to nam ne bo v škodo.

4. Zmanjšuj svoje potrebe.

Kdor kruha vbranega ne je,
Ni skusil sirotinja,
Kaj je trpljenje on ne vé,
On ne pozna življenja.

Sim. Gregorčič.

Slavni francoski škof Fenelon piše: „Ko bi ljudje hoteli le priprosto živeti, bi bilo kmalu povsod blagostanje, veselje, edinstvo in mir.“ Prav resnične so te besede, a mnogi jim ne bodo hoteli verjeti. Znano je, da posebno razni novotarji begajo sebe in ljudstvo, češ, premalo imate potreb, prepohlevni ste, preveč priprosto živite. Očividno je, da se mora s tem množiti nezadovoljnost in pri takih zapeljanih ljudeh je jako težko govoriti o priprostem življenju in zadovoljnosti. Zaslužni nemški pisatelj A. Trabert pravi o tem: Pogostoma sem slišal iz ust znanega voditelja delavcev, Lasalle-ja, ko je grmel svojim zvesto poslušajočim delavcem: „Reveži, trpini, napravite si potrebe in glasno in vedno glasneje zahtevajte njih izpolnitev.“ Kaj pa reče k temu znani ruski grof Tolstoj? „Kar se je za delavce doseglo s povišanjem plač, prikrajšanjem časa za delo, izboljšanjem delavskih stanovanj, vse to pomnoži le njih razkošne navade. Oni zahtevajo verižice, svilene halje, tobak, pivo, vino, žganje.“ Tako Tolstoj. In nasproti našim „delavskim rešiteljem“ je spoznal že modrijan Seneka, „da je le tisti najbolj bogat, kateri ima najmanj želj“, ne pa narobe.

Ali če se tudi ta kriva vera ne oznanuje, to mora pripoznati vsak, da se je dandanašnji rod privadil potrebam, o katerih v prejšnjih časih ni bilo ni duha ni sluha. Ali se je s tem povzdignila njegova sreča? Nikakor ne, ker vse časno in vse tudi izpolnjene želje in potrebe ne morejo zadovoljiti našega srca, ki je ustvarjeno za večno. Take potrebe so mu kakor žejnemu osoljena voda. To je resnica in naj tudi ljudje nočejo tega verovati; drugi nauki sevè človeku bolj ugajajo, a goljufivi so in varan bo vsak, kdor se jim vdá.

Govorili smo že o zadovoljnosti; tu hočemo le še nekoliko omeniti, kako je treba, da si kaj prihranimo in pridemo do sreče, zmanjšati nepotrebne potrebe.

Koliko je dandanes veselic, ki požró neznansko veliko denarja. Komaj se človek od ene odpočije, je že druga pred durmi. Vse, kar je prav, tudi razvedrila potrebuje človek. Ali če mora pri takem razvedrilu pustiti ves svoj zaslužek, je to vendar odveč in

nespametno. Znana mi je dolina, kjer od velike noči do adventa skoraj ni nedelje, da bi ne bila v kaki vasi pod tem ali drugim imenom kaka veselica; kar trumoma hodijo ljudje tja, ker sramota bi bila, če bi kdo doma ostal. Pri tem početju pa ne trpi samo blagostanje, ampak tudi poštenost zlasti mladine, revščina pa raste od dne do dne. Čuditi se tudi ne smemo, če Bog včasih z očitvidnimi kazni obišče ljudstvo, ker s takim življenjem oskrunja Njemu posvečene nedelje. Nedelja mnogim ni več dan Gospodov in čas telesnega počitka, temveč navadno le povod prav dvomljivega ali grešnega veselja. Pravega razvedrila ljudje dandanes tudi skoraj ne poznajo več; kjer ni godcev in pijače, tam ni kratkega časa. Srečni so bili časi, ko so se po opravljeni službi božji zbirali vaščani na domači trati sredi vasi pod košato lipo; mladina se je razveseljevala z raznimi igrami, odrasli pa prepevali mile slovenske pesmi ali si pripovedovali razne bajke in pripovedi. To je bilo veselje, pri katerem se je odpočilo telo in razvedrila duša, in ni stalo niti krajcarja. Ljudje so bili pri tem srečni, ker ni trpelo zdravje in ker ni bilo treba, kakor dandanes, od veselja zopet počivati.

Govorili smo že o potratih v obleki, nekoliko moramo še omeniti o potrebah v jedi, posebno v pijači.

Vsak človek potrebuje za telo vsakdanjega kruha. Za ta kruh se mora truditi in delati. A tudi le za kruh; človek le jé, da živi, in ne živi, da bi jedel. Kar more torej zdravo in krepko ohraniti naše telo, to naj bi nam služilo v hrano in s tem naj bi bili tudi zadovoljni. Trebuh nam ne sme biti bog, kakor je res mnogim, ker časno življenje je le sredstvo višjemu namenu. Zato pravi tudi apostol: „Če imate hrano in obleko, bodite zadovoljni.“ Priprosta hrana je navadno tudi najbolj zdrava hrana; marsikaj se sevé bolj prilaga našemu jeziku in okusu, a za želodec in za celo truplo ni pripravno, povzročuje le mnogovrstne bolezni. Vrh tega so navadno taka jedila tudi jako draga in v svojo škodo potratiti marsikdo za nje mnogo denarja. Tudi tukaj velja: Če hočeš biti zdrav in si veliko prihraniti, zmanjšuj svoje potrebe, živi priprosto pri zdravi hrani, in to te bo ohranilo krepkega in zdravega.

Posebno pa veljajo besede: Zmanjšuj svoje potrebe v tem, kar zadene pijačo. Naj zadostuje, če povemo, kar učijo vsi zdravniki in nam izpričuje cela narava, da potrebuje človeško truplo za pijačo le vode in nobene druge tekočine. Dunajski profesor Nothnagel pravi: „Smešno je, če kdo trdi, da pijače redijo; alkohol je človeku do celega nepotreben, zakaj mi vidimo, da vse živalstvo živi brez njega.“

Ne moremo povedati, koliko in kaj naj bi razen vode še pili, a le to moramo poudarjati, da je nespametno in neumno dajati ogromne svote denarja za pijače, katere nikakor niso neobhodno potrebne za naše telo, dà, ki nam prinašajo mnoge bolezni in neštivilen broj drugih bed in težav. Davek, katerega si nakladamo s tem sami, je naravnost ogromen, in neizmerno bi se povzdignilo splošno blagostanje, če bi se stroški za pijače omejili na najbolj nujne potrebe. Naši pradedje so živeli zmerno, a bili so čvrsti in zdravi, mogoče jim je bilo izvršiti brez opojnih pijač najtežja dela, kakor kažejo

gradovi in cerkve po naši širni domovini. Dandanes ginemo zaradi ogromne žeje, katere nočemo gasiti z vodo, temveč gasimo posebno z nesrečnim žganjem. A tudi v drugih krajih ni dosti boljši; vsi omikani narodi krvavijo na rani, ki sega do njih osrčja. Poglejmo nekoliko, koliko se potrafi denarja posebno za najhujši strup, ki razjeda človeško telo, za žganje.

V Berolinu in Parizu ima 186 ljudi eno gostilno, na Švicarskem celo že 45. Ravno tam popijejo na leto za 150 milijonov frankov opojnih pijač, na Angležkem pa dajo 700 milijonov cekinov za alkohol. Hud davek imajo na Nemškem zaradi vojaščine; plačati morajo letnih 385 milijonov mark, a veliko več pa dajo državljani prostovoljno za žganje, namreč — 500 milijonov. Največ se popije žganja na Belgijskem; na vsakega človeka pride na leto 13 litrov! Zaradi raznih strašnih nasledkov tega pijančevanja, kakor zamude pri delu, boleznij, revščine, hudodelstev itd., se vsako leto porabi nezmerna svota 351 milijonov, katere požre le žganjska kuga. Statistika pa uči, da je 30% vseh norih, 50% vseh ubožoanih in 70% vseh hudodelcev ravno pijancev.

Tudi naš sicer reven slovenski narod ni najzadnji pri davku, katerega radovoljno plačuje nesrečnemu alkoholu. Koliko bi se moglo prihraniti, kako srečno bi marsikje živeli, ko bi rabili za žejo vodo, koliko nesreč in uboštva bi se odpravilo! Ni tukaj mesto, da bi razpravljali, ali bi ne bilo boljše, če bi človek ne pil nobene opojne pijače, a povemo le, da bi bilo to v neizmerno korist. Sicer pa pravimo: ni greh ali škoda, če kdo pije nekoliko za zdravje ali za razvedrilo, in če se pri čaši poštenega vina malce razgovarja; nespametno in grešno pa je nezmerno popivanje, pijančevanje, ki

V žival človeka spreobrača,
Telo in dušo pogubi!

In ravno to je med nami tako razširjeno, da nas hoče uničiti. Na Laškem so v marsičem zbog grozne nevernosti razmere hujše od naših, a bivati moreš tam po 14 dni in ne boš lahko videl pijanega človeka; pri nas jih vidiš posebno ob nedeljah in na semnjih kar po trumah! Dočim so v Ameriki ob nedeljah in praznikih gostilne zaprte, so pri nas polne, natlačeno polne, navadno še celo noč in do dneva. Božja hiša je včasih prazna, hudičeva nikoli! Koliko se zabije denarja, ki ne hasni niti državi, niti oštirju. Mnogo bi imeli še povedati o tem, a opomnimo le, da srečni so kraji in srečne vasi, kjer ni nobene gostilne, in pameten je vsak, ki za pijačo ne izda niti krajcarja. Začni, pravimo vsakemu, začni hraniti pri pijači in videl boš, da boš veselejši, bolj zdrav in krepak, rajši boš delal, skrbel za družino in si — veliko prihranil za čas potrebe in bolezni.

Če priporočamo kot sredstvo prave varčnosti omejitev naših potreb, imamo nekoliko spregovoriti tudi o kadenju tobaka.

Da tobak ni prikladen naši naravi, to kaže narava sama, ki se mu močno ustavlja pri prvem poskusu. To je jasno vsakemu. Naša pljuča so za zrak, ne za dim. Ali je tobak mladini škodljiv, o tem ni treba govoriti; a tudi drugače zdravi, odraščeni ljudje mnogokrat ne morejo biti v prostorih, kjer se kadi, njih glava, vrat in pljuča

ne trpijo dima. In vendar je ta strast, zakaj le to ime zasluži, tako razširjena. Dandanes kadijo stari in mladi, bogatini in reveži. Ne moremo govoriti, v kolikor je tobak škodljiv ali ne, zadostuje naj istina, da ni potreben, in da je denar, ki se obrača za to nepotrebno potrebo, nespametno izdan; koristi od tobaka ni nikoli, gotovo pa, da si ž njim marsikdo prav znatno skrajša svoje življenje!

In kakšne ogromne svote grejo v dim! Leta 1889 n. pr. je prodala naša Avstrija svojim pridnim državljanom 1085 milijonov samo smodek! To je za več nego za 60 milijonov kron! Ta davek si nalagamo sami. V Severni Ameriki izdajo vsako leto: Za pijačo 900 milijonov dolarjev; za tobak 600 milijonov, za kruh le 505 milijonov, za meso 303 milijone, za sukнено obleko 327 milijonov, za bombaž 210 milijonov, za obuvalo 196 milijonov, za nauk 5 milijonov, za misijone 3½ milijona dolarjev. Veliko več se torej pokadi, kakor se sne kruha!

Veliko potreb človeka ne naredi srečnega, temveč le nezadovoljnega, ako jim ne more vstreči.

Angleški poslanec Jožef Brotherton je zapisal na svoj grobni spomenik pomenljive besede: „Moje bogastvo ni bilo v velikosti mojega posestva, temveč v tem, da sem imel malo potreb!“ Od priprostega tovarniškega delavca se je namreč po delavnosti, poštenosti, varčnosti in zatajevanju povspel do slavnega državnika.

Modrijana Kleanteza so vprašali: „Kdo je najbogatejši?“ — „Kdor je najrevnejši v potrebah,“ je odgovoril modrijan.

Pisatelj F. Wetzel piše: „Do konca bi ne prišli, če bi hoteli naštevati vse potrebe, katere so si ljudje sami naredili, in ki vsako leto požrejo ogromne svote denarja. A ne zmenimo se za sodbo sveta in idimo nazaj k priprostemu, zadovoljnemu življenju, oblačimo se in kratkočasimo se priprosto. Tako bo izginil neštevilni broj bed in rev sveta. Sreča in mir se bosta vrnila zopet v marsikatero hišo; posušile se bodo solze stiskanih mater in stradojučih otročičev; mnogo bolnikov in nesrečnikov bo ozdravelo; kos paradiža bo prišel na svet. Dokler bo svet stal, bo sicer vedno beda in revščina na svetu, ali navadno je v človeških rokah, da si vsak po pametni varčnosti in junaškem zatajevanju v mnogem oziru zboljša svoje časno življenje.“

5. Osnujmo hranilna društva!

Eno je potrebno le:
Skrbi zase, ljubi brata,
Dvigni ga, odpri mu vrata,
Bodi ti sodnik srcé!

Fr. Levstik.

Majhen narod smo Slovenci. Res je, kar je omenil nekoč nek politik, da je vsaka napaka v politiki ali gospodarstvu nam bolj na kvar kakor velikim narodom. Naša pot mora biti pot domačega dela; na tihem in brez posebnega hrupa naj bi skrbeli eden za drugega in za cel narod, da ohrani svoje svetinje, svojo vero in narodnost. V zadnjem času se je tudi res tako delo pričelo in uspeh kaže,

da je to prava pot. Ali še marsikaj bo treba začeti. Le mimogrede omenimo, da bo treba naš narod varovati pred strašnimi nasledki vedno razširjajočega se pogubnega pijančevanja. Koliko milijonov bi se lahko ohranilo narodu; zdaj gredo ti milijoni navadno v žepe onih, ki nas bijejo, in katerim moramo hlapčevati, ali le po svoji krivdi.

Skoraj še bolj potrebno bi bilo osnovanje hranilnih društev, kakršna so se izvrstno obnesla tudi v drugih krajih. Naše hranilnice so za naš narodni obstanek neprecenljive vrednosti, a še večjega pomena bi lahko postala društva, katera bi dala priložnost štediti in hraniti tudi onim, ki do sedaj niso hranili; zelo bi se s tem pomnožilo narodno premoženje, ki se tako navadno poizgubi.

Kakšna naj bi bila ta društva? Njih geslo naj bi bilo: Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal. — Leta 1879 so v mestu Altstätten na Švicarskem osnovali tako društvo; imenovali so je „Čebelica“. V vzgled navajamo pravila tega društva, prikrojena nekoliko po naših razmerah:

Pravila „Čebelice“.

Geslo: Zrno do zrna pogača,
Kamen do kamna palača.

- § 1. „Čebelica“ je družba, ki ima namen zbirati male tedenske doneske in jih primerno obrestovati, razen tega pa tudi nuditi udom, kateri hočejo izven tedenskih doneskov še druge svote naložiti na obresti, priložnost k temu.

I. Določbe glede rednih vlog.

- § 2. Vloge se zbirajo tako dolgo, dokler ne doseže cela glavnica z obrestmi vred tisočerne svote tedenske vloge. Ako hoče kak ud prej odstopiti, dobi svoto tedenskih vlog nazaj, vrhu tega še obresti, katerih visokost odloči na predlog načelnštva vsakoletni občni zbor.
- § 3. Kdor se hoče pozneje „Čebelici“ pridružiti, mora toliko naložiti, kolikor ima že prvotni vlagatelj z vlogami in obrestmi vred.
- § 4. Najmanjša tedenska vloga je 10 vin.; vsaka tedenska vloga mora biti skoz 5 deljiva.
- § 5. Vsak ud plača vstopnine 50 vin. in dobi zato na njegovo ime glasujoč se delež, knjižico ter izvod pravil.

Kdor ima delež, je pristopil „Čebelici“ in s tem pripoznal njena pravila.

Ako se vloga za drugo osebo, n. pr. za otroke, se mora ime te osebe kot imejtelja deleža zabeležiti, in vlagatelj se smatra le kot zastopnik. Pravico do deleža pa more dobiti tudi več oseb n. pr. otrok. Vzdig takih deležev pa se more izvršiti le v skupnosti.

- § 6. Če bi kak delež „Čebelice“ prišel v druge roke, se mora o tem blagajnik ovestiti, da napravi v knjigah in na deležu posebni prenos.

Ob smrti pripade delež pravnim dedičem, in svobodno jim je, ali hočejo delež vzdigniti, ali pa vlogo nadaljevati. V zadnjem slučaju se mora blagajnik o tem obvestiti.

Amortizacija izgubljenih deležev ali knjižnic se vrši po dotičnih postavnih določbah.

- § 7. Vsak deležnik more na zastavo svojega deleža dobiti posojilo do $\frac{4}{5}$ vrednosti, kadar znašajo vloge svoto 30 K. Obrestna mera se določi po predlogu načelnštva od občnega zbora.
- § 8. Vloge se morajo naprej vplačati ob dnevu, uri in na kraju, katerega določi načelnstvo. Kdor zastane z vlogami 4 tedne, se opominja in vplača za opomin 20 vin. Kdor 6 mesecev po opominu ne vplača, dobi svoje vloge po odbitih zneskih za opomine nazaj ter zgubi delež.

§ 9. V blagajni navadno ne sme biti več kot 200 K. Tekoči denar se mora naglati pri zavodu z javnim računom, katerega načelstvo določi. Posojila se jemljejo na naslov: „Čebelica“ in se svote izposojujejo navadno le na dolžna pisma z dvojnimi poroštvom. Posojila samo na poroštvo niso dovoljena.

Morebitne iz celokupnega prometa nastale izgube nosijo deležniki v primeri svojih vlog. Vsako daljno osebno poroštvo vlagatelj je izključeno. Člani načelstva morejo osebno zavezni le tedaj postati, kadar so izgube nastale vsled pripravnemu uradovanju.

II. Določbe glede hranilnice.

§ 10. Hranilnica tvori del „Čebelice“ in se kot taka od nje oskrbuje z ločenim računom.

§ 11. Najmanjša svota za hranilne vloge je 5 K.

§ 12. Vsprejem vlog ali ohranitev glavnice, katere prekašajo z obrestmi ali brez obresti svoto 1000 K, se vrši po sodbi zavoda ali pod določenimi pogoji.

§ 13. Vloge se morajo vplačati ali pri glavni blagajnici ali pa pri posameznih vplačilnicah, ki so po selih razdeljene.

Vplačane svote mora glavni blagajničar takoj oddati na obresti denarnemu zavodu, katerega določi načelstvo.

§ 14. Vlagatelj dobi za svoje vloge knjižico, katero podpišeta načelnik (predsednik) in blagajničar, kjer potrjuje vpis posameznih vlog blagajničar.

§ 15. Za vloge, vplačane pri posameznih vplačilnicah (nabiralnicah) dobi vlagatelj začasno potrdilo, katero se pozneje zmeni z vložno knjigo.

Ako bi vlagatelj v teku 14 dni za potrdilo ne prejel knjige, se mora takoj obrniti na blagajničarja, drugače nosi morebitno škodo sam.

§ 16. Obresti se zračunajo mesečno in sicer za vloge, ki se vplačajo do 24. dne meseca s 1. prihodnjega meseca, za vloge po 24. dnevu s 1. drugega meseca in sicer za sedaj . . . . . (3 $\frac{1}{2}$ %); če kdo pred letom odstopi . . . . . (3 $\frac{1}{4}$ %).

Načelstvo si pridrži pravico, da po okoliščinah obrestno mero zopet premeni. Take spremembe se morajo pa prej objaviti, preden stopijo v veljavo.

§ 17. Obresti se vsakoletno z 31. grudnom priklopijo glavnici in se s to obrestujejo, se pa morejo tudi v teku prosinca in svečana vzdigniti. V tem slučaju se mora v knjižici to zaznamovati.

Morebitni iz hranilnice prirastujoči dobiček pripade „Čebeličarjem“ v primeri njih vlog.

§ 18. Vsaka vloga mora ležati vsaj 3 mesece brez pravice vzdiga pri hranilnici. Potem more vsak vlagatelj vlogo z obrestmi vred vsakokrat dvigniti in sicer:

a) zneski do 100 K se morajo odpovedati mesec prej.

b) večji zneski do 500 K 2 meseca, in čez 500 K 3 mesece, se morejo pa v medsebojnem sporazumljenju tudi takoj vzdigniti po odbitvi obresti za eden ali dva meseca.

§ 19. Vsako izplačilo glavnice ali obresti se izroči onemu, ki bukvice prinese, in vsak tak se smatra postavnim imejteljem knjižice. Popolno izplačanje knjižice se izvrši le po oddaji vložne knjižice.

§ 20. Ako se kaka vložna knjižica izgubi, ima posestnik ali pravni imejtelj to takoj blagajničarju naznaniti, da se na njegove stroške takoj more izvršiti uradna amortizacija prve in se mu mora izročiti druga knjižica. Nasledke zamujene ali zakasnjene objave ima posestnik knjižice sam nositi.

Amortizacija izgubljenih knjižic se vrši po postavnih določbah.

§ 21. Za vložno knjižico je vplačati znesek 50 vin.; drugi doneski se ne porirajo.

III. Načelstvo in uradovanje.

§ 22. Občni zbor tvorijo vsi nad 20 let stari moški deležniki, kakor tudi varuhi vlagatelj (deležnikov), ki so pod varuštvom. Vsak ima en glas.

- § 23. Občni zbor se vrši: enkrat v letu redno v svrhu polaganja letnih računov in potrebnih novih volitev; izvanredno na sklep načelstva ali če zahteva vsaj $\frac{1}{10}$ vseh veljavnih glasov tak zbor.
- § 24. Občni zbor sklepa o sledečem:
1. Na dobo treh let voli in sicer na rednem in izrednem zboru:
    - a) načelstvo 7 udov in iz teh predsednika in tajnika,
    - b) 3 računске pregledovalce.
  2. Odobri vsakoletno na dan 31. grudna glaseče se računsko poročilo, katero pregledajo računski pregledovalci.
  3. Pri izvolitvi načelstva določi vsakokratno poroštvo.
  4. Sklepa o obrestni meri, kakor govorita §§ 2. in 7.
  5. Sklepa o izpremembi pravil in o stavljenih predlogih. Ako se imajo predlogi še le preiskati, se oddajo za poročilo načelstvu, da jih predloži prihodnjemu občnemu zboru. Za veljaven sklep o izpremembi pravil je treba dve tretjini navzočih glasov.
- § 25. Načelstvo ima sledeče opravke:
- a) nadzoruje točno poslovanje, varno nalaganje denarja in shrambo vrednostnih listin;
  - b) Voli iz ali tudi izven svoje srede blagajnika in mu določi plačo.
  - c) Voli sprejemalce denarja in jim določi plačo.
  - č) Določi v smislu § 23 občni zbor in vodi predsedstvo.
- § 26. Blagajnik zastopa družbo na zunaj. V njenem imenu podpisuje pravno-veljavno. Zraven blagajnika podpisujeta skupno tudi še predsednik in tajnik.
- § 27. O uradovanju družbe in o sklepih občnega zbora se mora spisati zapisnik.
- § 28. Sklepi se objavljajo v sledečih časopisih: . . . . .
- § 29. Prepri se morajo razsoditi in sicer tako, da izvolita načelstvo in nasprotna stranka po enega razsodnika in ti načelnika. V slučaju nesporazumljenja se oddà zadeva pravni poti.

Ta pravila so bila na današnjem zboru enoglasno sprejeta in stopijo z današnjim dnevom v veljavo.

Kraj . . . . ., dne . . . . .

V imenu občnega zbora:

J. J., predsednik.

J. J., tajnik.

Objavljamo ta uzorec, ker more marsikomu pri snovanju enakih „Čebelic“ služiti. Mogoče pa, da bi se kaka določba popolnoma ne strinjala z našim združnim zakonom; v tem slučaju bi se sevè morala pravila v smislu zakonskih zahtev preustrojiti.

* * *

Kakšno prednost imajo taka društva pred navadnimi hranilnicami?

Mnogo ljudi toži o hudih časih, a vkljub temu o varčnosti pri njih ni duha ne sluha. Drugi ne morejo kaj hraniti, ker se komaj preživijo. Veliko ljudi, in sicer izmed vseh večina, bi lahko kaj prihranilo, če bi le hoteli. Ravno v tem pa je glavna moč hranilnih društev, ker mora vsak dajati nekaj na stran od svojega zaslužka; vsak teden mora torej misliti na varčnost, da bo tedenska vloga mogoča. Vloga more biti sicer majhna, najmanj 10 vinarjev, a to se

mora vplačati, če kdo noče nehati biti ud. To je nekak pritisk, ali jako blagodejen pritisk in duša varčnosti. Kdo ne pozna človeške slabosti in omahljivosti? Mnogo dobrih sklepov se ne izvrši.

Marsikdo misli: Če bom imel 10 ali 20 kron, ponesem jih v hranilnico; a dostikrat toliko ne prihrani in če prihrani, pride pri-ložnost in porabijo se. Ščasoma pa si misli: Ni mogoče kaj prihraniti, ter živi iz roke v usta. Kadar več zasluži ali pridela, pa več zapravi, kadar ni zaslužka, ali ob času nesreč in bolezn, je pa joj! Kdor pa postane ud takega hranilnega društva, vè, da mora ob koncu tedna vložiti dotično svoto; v malem se marsičemu odreče, manj pije ali ne kadi, ne gre na to in ono veselico, in s tem hrani in si prihrani skoraj nevedoma 50, 60 — dà, 100 in 1000 kron. Tako dela ta pritisek čuda. Če pa ima človek nekaj prihranjenega, potem raste veselje, samozavest se obudi, zatajevanje stori ga npravno močnega. Človek postane značajan, samostalen in zadovoljen. Tisočerim nevarnostim npravnega pogina ga reši skrivnostna moč take prostovoljno prisiljene varčnosti.

Profesor Riederer je v nekem kraju ob Renu nabiral udov za hranilno društvo ter jih navduševal za koristno stvar. Spoznali so ljudje korist take naprave, a navaden izgovor je bil: revni smo, nam ni mogoče na teden kaj prihraniti. A vendar so poskusili — in uspeh je bil sijajen. Ljudje so šele pozneje spoznali, kako lahko se kaj prihrani pri dobri volji; vsakoletni doneski ravno teh revnih ljudi znašajo od 2500 do 3000 mark! Ljudstvo se boljše počuti, le gostilničarji so menda zapazili, da se jim žepi malo bolj počasno polnijo, kar je pa ravno za narod najboljše znamenje. Tudi pri otrocih so zapazili, da so postali pridnejši, ker so jim stariši obljubili donesek v hranilnico.

Pokazalo se je še nekaj drugega. V mestu Altstätten so ljudje prej precej zaslužili. A ker niso poznali hranilnega društva „Čebelica“, si niso nič kaj prihranili. Zdaj je zaslužek manjši, ali njih vloge precej visoke. „Ko bi bil jaz pač pred 10 leti kaj vedel o „Čebelici“, je dejal nek spreten tkalec, „zdaj bi imel lahko precejšnje premoženje. Na vseh lecah in pri vseh zborovanjih naj bi se govorilo o „Čebelici“, povsod naj bi se ljudje podučevali o koristi varčnosti v malem. Tisočeri bi pristopili ter osrečili sebe in svojo družino.“

Koliko več sreče bi bilo tudi v marsikateri slovenski hiši in koči, ko bi se tam hranilo. Tako se pa mnogokrat zapravi, kolikor je ravno pri rokah, in če ni več, se dela dolg. Posebno v svoji mladosti delajo marsikateri, da boli vsakega poštenjaka srce. Na jutrajšnji dan ne mislijo in še manj na čas bolezn, nesreče in starosti. Če se pa oglasi kak tak gost pri njih, potem pride, če ne že pred njim, vsaj takoj za njim v hišo tudi beda, revščina in trpljenje.

Tajnik „Čebelice“ v Altstätten pripoveduje, da se vršijo pri izplačevanju včasih ginljivi prizori. Začuden gledajo vložniki, da je njih tedenska vloga narastla do 100, 500 ali 1000 frankov. Zgodilo se je, da so nekateri od samega veselja in hvaležnosti zgrabili roko izplačevalčevo ter jo poljubovali, češ, ne moremo si rztolmačiti, kako

smo tako lahko prišli do tolikega denarja. Niso slabše živeli, le tu in tam so malo manj pili ali si kaj drugega odrekli in zdaj imajo toliko v „Čebelici“. Nek neoženjen delavec je rekel: „Prej sem vsak teden za pijačo in tobak porabil po 3 franke; 13 let sem se odpovedal temu in zdaj imam 3000 frankov.“ Drug je oženjen in ima otroke; vsako nedeljo si je nekaj privoščil. Njegova žena ga je spodbujala, naj naloži denar v „Čebelici“. Ubogal je. Mesto da bi šel v gostilno, je ostal redno doma, se kratkočasil s svojimi otroci, ali je šel z njimi na izprehod. Žena mu je doma pridno gospodarila in v 13. letih je prinesel domov 3000 frankov. Od veselja ni vedel, kaj bi počel, ter dejal: „Zdaj, ko že najstarejša hči tudi nekaj zasluži, hočem 3 franke na teden dejati v „Čebelico“. Tako se je zgodilo in zopet je prešlo 13 let. Danes ima pridna, poštena družina 5000 frankov. Lep denar za čas potrebe! Najzvestejši ud „Čebelice“ je neka delavska družina — že od l. 1879. Oče le redkokdaj gre v gostilno, mati je pridna kakor mravlja, otroci — sedem jih je — so jako dobro izrejeni. Po vzgledu starišev so tudi otroci vlagali v „Čebelici“, ko so si že sami kaj prislužili. Danes znaša imovina te pridne, poštene družine pri „Čebelici“ — 17.000 frankov!! Niso li to krasni vzgledi, koliko prinese pametna varčnost, koliko si more prihraniti tudi priprost delavec, ako le hoče? „Vsak je svoje sreče kovač!“

Leta 1848 se je kakor ogenj po celi Evropi raznesla novica, da je tam na zapadu dežela, v kateri se nahaja mnogo zlata. Od vseh krajev so drvili ljudje v Kalifornijo, iskat zlata in sreče. Ali lahkodobljeno zlato ni prineslo sreče. Vsi, ki so na tak lahek način obogateli, so siromašno končali. Nek Marschall, ki je prvi našel zlato, je moral ob svoji starosti od hiše do hiše prositi kruha. Švicarski general Sutter, kateri je bil tudi eden izmed prvih, ki so delili zaklade, je umrl v sirotišnici v Washingtonu. I dandanes vleče posebno tudi mnogo Slovencev v Ameriko želja, tam si kaj prislužiti in obogateti. Ne rečemo, da se marsikomu ne posreči, prihraniti si kaj, a gotovo ne brez dela, navadno silno utrudnega in naporenega, in brez varčnosti. Veliko jih pa najde tam svoj konec. Zlati rudokop za vsakega človeka je pridna roka in pametno, varčno življenje. Povsod ga čaka sreča, ako ni zaspan in ako je ne pahne sam od sebe.

V nekem mestu je veroučitelj otrokom razlagal faraonove sanje ter dajal opomine o rodovitnih in nerodovitnih letih, o dobrih in slabih časih. Vzpodbujal je otroke tudi k varčnosti. „Glejte, ljubi otroci,“ je dejal, „kako dobro je, če ob dobrih časih nekaj prihranimo za čas potrebe in stiske. Bi li bil drugače Jožef postal rešitelj velikega naroda in svoje družine? Ali bi ne bili oče in bratje stradali, ko so prišla nerodovita leta? Dobro to razumite, učite se iz tega in bodite varčni, ne izdajajte niti krajcarja brez potrebe in hranite za prihodnje čase.“

Te besede so segle otrokom do srca. Neka deklica vpraša prišedši domov hitro očeta: „Dragi oče, ali tudi vi hranite, da nam ne bo treba stradati ob hudih časih?“ Oče in mati začudeno gledata deklico. „Kako moreš kaj takega vprašati?“ pravi oče. In otrok pripoveduje, kaj so se v šoli učili in kako koristno je hraniti za hude

čase. Očetu in materi so stopile solze v oči. Po daljšem času potrka nekdo na vrata veroučiteljeva. Priprost mož vstopi. Bil je oče one deklice. „Pridem vas zahvalit,“ pravi. — „In zakaj?“ — „Pred nekaj časom ste vi po mojem otroku dali mojemu življenju čisto drugi tir. Vaše besede so mi prinesle srečo. Nauk o varčnem Jožefu me je učil novo čednost, katere prej nisem poznal. Nikoli nisem mislil na to, da bi kaj prihranil za se in za svoje. Opomin moje hčerke pa me je silno pekel in sklenil sem drugače gospodariti. Tu imate moj dokaz!“ Pri tem potegne iz žepa hranilne bukvice z vlogo 225 goldinarjev.

Vemo, da Slovenci v obče veljajo za skrben, delaven narod; tudi varčnost poznajo še marsikje. Res je pa tudi, da je mnogo ljudi med nami, ki bi lahko več ali pametneje delali in posebno bolj hranili. „Ako so misli širših slojev naroda razjedene od norostij, potem bo celo delo tega naroda norost, razpad in pogin! Širšim slojem se mora dati zdrava pamet, drugače je vse zastoj,“ pravi znani pisatelj T. Carlyle.

Naj bi zato nauki, ki smo jih podali v teh vrstah, seznanili vse z lepimi krščanskimi čednostmi pridne delavnosti in pametne varčnosti; naj bi bili nekaka jez, ki bi branila pred vedno bolj razširjajočim se uživanjem, ki je vsem, ki se mu vdajo, v pogin. V tem ni naša sreča in po uživanju ne pridemo niti do časne sreče; omami nas za nekaj časa, a temu sledi strašen konec, kakor vidimo vsak dan.

Ne bodimo kakor otroci, ki živijo brezskrbno v dan. Ne dajmo se tudi zapeljati raznim krivim prijateljem ljudstva, ki sejejo v naša srca mržnjo do dela in nezadovoljnost ter nam obljubujejo že na svetu zlate gradove. Nimajo jih sami ne in jih tudi drugim ne morejo dati. Postavimo se po zmožnosti na svoje noge; ni lahka ta pot, a vsak korak je korak do resnične sreče. „Lastne zasluge moč mu odpre pot“, pravi že pesnik Shakespeare. A ne zaupajmo tudi le na svojo moč, temveč na moč, ki nam ni tuja, ker je moč našega Očeta v nebesih, zakaj: „Prazno je delo brez sreče z nebes“.

„Delaj in moli!“ tega se držimo in naše vodilo naj bo: „Hrani, zbiraj, množi ter zaupaj na Boga!“

Krasne so besede, katere je govoril škof A. Egger l. 1892 na nekem shodu: „Tudi dandanes pride najlažje skozi svet veselega srca in dobre volje oni, kateri kot kristjan moli in dela, se boji Boga in izpolnjuje njegove zapovedi. Ako hočete na svetu biti srečni, morate se prizadevati za dobro vest, v miru živeti z Bogom, verovati na božjo previdnost in nje naredbam zaupati, upati na nebesa in po nebesih hrepeneti. Brez takega prepričanja nihče ni srečen, če nosi tudi žezlo in krono; v njem pa najde tudi revež svojo srečo!“

Skrbi za zdravje!

„Boljši je zdrav in močan ubožec
kakor slaboten bogatin, ki ga bo-
lezen tare. Ni ga bogastva čez
bogastvo telesnega zdravja.“

(Sir. 30, 14. 16.)

Človeška usoda je navezana na zemljo; od zemlje je človek vzet in v zemljo se povrne. Iz zemlje dobiva živež, obleko, stanovanje. Kot človek, brez ozira na njegov nadnaravni namen, more tudi le na zemlji iskati svojo časno srečo. In okoli zemlje in njenih zakladov se sučejo vsa vprašanja, katera zadenejo posameznika, kakor tudi celo človeško družbo. Iz zemlje je narejeno človeško telo: „Izdelal je Gospod Bog človeka iz ila zemlje.“ (I. Mojz. 2, 4.) Če je naša časna sreča že navezana na zemljo, koliko bolj še na naše telo.

Sicer ni telo, temveč po božji podobi ustvarjeni duh, kateri stori človeka kralja vsega ustvarjenja in mu da pravo vrednost. A dokler smo na svetu, se poslužuje neumrjoči duh našega telesa kot svojega stanovanja, in od telesne usode je odvisna naša sreča, če menimo srečo, katera nam je na svetu mogoča in dosežna.

Teló ti je hiša, v njej um gospodar,
A čut gospodinja ti bodi;
Počutki so vrata, ti glej ko vratar,
Kaj ven, in kaj noter ti hodi.

S. Gregorčič.

Bolno, pohabljeno telo more nam biti po nadnaravni zvezi v nadnaravno srečo, a v časno samo na sebi nikakor. Ker pa človek ni za ta svet in za časno srečo, in ni mu dan samo naraven, temveč nadnaraven namen, tudi ne sme iskati telesnih ugodnosti brez ozira na nadnaravni cilj. Sreča ali nesreča, bolezen ali zdravje, življenje ali smrt mu morajo služiti v višje namene, kateri so mu odrejeni. V božjih rokah smo, in Bog vodi našo usodo; on je nam dal naše telo in pri njem je, ali nam dá krepko, zdravo, čvrsto telo, ali pa slabotno in pohabljeno, ker vse mora služiti njegovemu namenu.

A gotovo je volja božja, da bi mu mi služili z zdravim telesom, in kolikor je zdravje našega telesa Bogu v čast in našemu nadna-

ravnemu namenu v prid, je naša dolžnost, da skrbimo za ta božji zaklad, ker je ob enem tudi podlaga naši časni sreči. Telesno zdravje je talent, od katerega bo Bog enkrat tirjal obresti. Večinoma je resnična prislovica starih, ki se glasi: „Zdrav duh v zdravem telesu“, ker največ sevé more storiti naš duh v nadnaravnem oziru, če je zdravo telo.

Tretja stopinja do časne sreče je ta, da skrbimo za telesno zdravje, kolikor je to odvisno od nas. „Bodi svoje sreče kovač“ tudi v tem oziru, da znaš ceniti telesno zdravje in se poslužuješ vseh pripomočkov, katera ohranjujejo tvoje telo zdravo in čilo. Zdravo telo je na sebi že velik zaklad, kakor pravi škof Slomšek: „Največja dota je: zdravo telo, dela vajene roke in pa učena glava.“

Ne bomo naštevali raznih zdravil, ali učili, kako se zdravi ta ali ona bolezen; to je poklic zdravnikov, in tudi nam ne manjka takih poljudno pisanih knjig, kjer najde vsak, kar bo v sili potreboval. Naš namen je v tem oddelku podati nekaj naukov, kateri se splošno tičejo telesnega zdravja. Dobri nasveti naj bi človeka varovali mnogih boleznih, ohranili tako telo zdravo in s tem nudili vsakemu vsaj prvo podlago mogoče časne sreče.

A) Delaj in počivaj!

Pač je potreba nam zlatega časa
Ne zamuditi, ne ur, ne minut,
Nikdar raztrgati zlatega pasa,
Vsaka minuta je večnosti ud.
Časa nam malo je Stvarnik odločil,
Naj bi spoznali, kak' drag je za nas;
Časa nakupit' je z dobrim naročil,
Večnosti cena sedanji je čas.

A. M. Slomšek.

1. Ljubi delo!

„Lenoba je vseh grdob največja grdoba.“

A. M. Slomšek.

Mnogo ljudi meni, da bi bil na svetu sreče raj, če bi ne bilo treba delati. Posebno telesu bi to ugajalo; in prizadevanje milijonov ljudi meri na to, da bi čas dela skrajšali ali si delo olajšali. Samo na sebi pri tem ni nič napačnega; zakaj na zemlji nam je delo res jarem, res težavno, in ne more biti nič napačnega v tem, če si na vse mogoče načine prizadevamo delo skrajšati ali z raznimi napravami olajšati.

Povsem krivo pa je, če kdo misli, da mu ravno delo zabranjuje priti do popolne časne sreče, in da bi bilo za telo najugodnejše, če bi nam ne bilo treba delati.

Tu moramo pred vsem pojasniti prave nazore o delu, ker s tem se delu vzame tudi le iz naravnega stališča marsikaj grenkega.

Resnica je, in tako nas uči ta božje razodenje in zdrava pamet, da je vsak človek ustvarjen za delo. „Kakor ptič za let, tako

človek za delo.“ (Job. 5, 7.) Delo nam je od Boga odmerjeno in za naše telo tako potrebno kakor vsakdanji kruh. V raj bi bilo uživalo človeštvo popolno srečo, a ne brez dela. „Gospod Bog je človeka postavil v raj veselja, da bi ga obdeloval“. (1. Mojz. 2, 5.) Delo naj bi mu sladilo ure in urilo telesno moč. Po grehu prvih starišev je seveda delo postalo vsemu človeštvu kazen za greh. „V potu svojega obraza boš užival svoj kruh“, ta božja odredba stori nam delo težavno, a vsekako ostane delo naša usoda in tudi še po grehu naj bi nam bilo v telesno krepost. Postava našega telesa je taka, da nam delo vzdržuje in ohranjuje telesne moči. Kdor torej dobro hoče tudi svojemu telesu, se delu nikakor ne sme odtegovati. Že sv. pismo pravi: „Od dela svojih rok boš jedel. Blagor ti, dobro se boš počutil.“ Da se more vsako delo izpremeniti v dragocen biser, ako je opravljeno v stanu milosti in iz dobrega namena, o tem nas uči sv. vera.

Pametno in telesnim posebnostim posameznika pripravno delo je pogoj telesnega blagostanja in zdravja. S tem se nam odpre tudi vir časne sreče, veselja in čednosti. Delaven človek je podoben bistremu potoku, ki se vije iz visoke gore in ravnino; vedno se giblje, žubori, dela, šumlja in tako donša tisočerno korist. Zelena trava in pisane cvetlice kinčajo njegovo obrežje. Če pa pride v ravnino, postanejo njegove vode lene, njegova obrežja so brez kinča, voda začne gniti in izgine v blatnem, smrdljivem močvirju.

Stoječa voda usmradi,
Rujava kosa ne kosi.

Tako tudi človek. Delo stori ga bistrega, zdravega, krepkega; sebi in drugim je v korist. Ako se ga pa loti lenoba, izgine vsa bistrost; poloti se ga močvirje vseh strasti, srce se okuži in tudi zdravje je proč. Tudi v telesnem oziru veljajo besede: „Lenoba je začetek vsega hudega.“ In škof Slomšek veleva: „Železo rja sne, lenoba pa mlado telo, ako praznuje.“

Ako hočeš torej biti zdrav in čil, delaj pridno in marljivo, izvršuj dolžnosti svojega poklica, trudi se vsak dan; vsako uro izpolni s koristnim delom in služi si pošteno svoj vsakdanji kruh. Pridni delavec ne jenja, dokler mu solnce ne zajde in ga večerni mrak počivati ne prisili. Delo ti bo v blagor, lenoba v pogubo tudi na telesu.

„Prebrisana glava pa pridne roke so boljše bogastvo ko zlate gore“. (Slomšek.)

2. Porabi čas počitka.

Če delavc se vpeha,
Trpljenje mu neha,
Ga delopust vabi,
Večer ga hladi.

Blaž Potočnik.

Vsak telesni napor vzame telesu tudi moči, postava našega telesa je pa ta, da se morajo te moči zopet nadomestiti. To nadomestovanje se vrši po jedi in pri počitku. Kakor je telesu potrebno delo, tako tudi počitek; in ravno počitek mora biti tak, da je telesu res koristen.

V tem oziru je dandanes mnogo ljudi na krivem potu, ker premalo skrbijo za počitek, ali ne za pravi počitek. „Po trudu počitek — po delu užitek“, je za vsakega človeka potrebno.

Ne samo telesno, temveč še bolj duševno delo vzame telesu mnogo moči, katere se morajo nadomestiti. Nadomestilo se vrši po krvi. Kdor si torej hoče ohraniti zdravje, naj skrbi, da se kri enakomerno razliva po celem telesu. Zanimarjati se ne sme noben del telesa. Dokazano je, da more nepravilni krvni tok narediti čisto nove snovi, plasti v možganih, in to povzročuje celo vrsto umnih bolezni; na drugem kraju se pa celi deli morejo posušiti, če se jim dalje časa odtegne krvni tok, in tako se zmeščajo možgani in sledijo dolgotrajne bolezni. Treba se je torej varovati prevelikih naporov pri telesnem in duševnem delu. Zato tudi ni vsako delo za vsakega; kakor je Bog odredil razne stanove, tako daje tudi on posameznim telesne in duševne zmožnosti za izvrševanje stanovskega dela in stanovskih dolžnosti. Telesne posebnosti naj se torej vpoštevajo pri izvolitvi stanu. Tu ne sme odločevati človeška gizdavost ali razne nade, ki se stavijo na dotičen stan; prvo besedo mora govoriti ozir na zdravje in pred vsem se mora gledati na telesne sposobnosti.

Pri delu, posebno pri duševnem naporu, se najbolj utrudijo živci. Tem se mora preskrbeti zadostni počitek. Živimo v časih, ko se povsod toži o živčnih boleznih. Ne dá se tajiti, da ima naš rod strašno razburjene živce. Tudi na kmetih, kjer v prejšnjih časih o živčni bolezni ničesar vedeli niso, se dandanes kaže ta novodobna bolezen. V kolikor je temu vzrok hrana in posebno pijača, o tem govorimo pozneje. Tu je le treba povdarjati, da se živci pri delu ne smejo prenapeti in se jim mora odločiti počitek ter čas, kateri je za počitek odmerjen, res tako porabiti, da se živci okrepcajo.

Živcem je pred vsem treba zadostnega, krepkega spanja, katerega posebno otrok ne more pogrešati. Koliko se v tem greši zoper zdravje! Mnogokrat so sicer tudi družabne razmere vzrok, da si človek ne more privoščiti izdatnega spanja in potrebnega počitka, ker je mnogim preveč časa odmerjeno za delo. A to so le izjeme; navadno se pa pregrešijo posamezniki, ker čas odpočitka in spanja ne porabijo v prave namene. Božji in človeški red skrbita za odpočitek, katerega se morejo posluževati vsi na enak način, četudi ne v enaki moči. Noč in dan menjata redno; vsak dan pride čas, ko privoščimo telesu jedi in ob enem počitka; nedelje in prazniki se redno vršijo — vse to so naprave, katerih dalje časa ne moremo brez kazni zanemarjati. Navadi se torej, da jih prav porabiš; idi ob določenem času in zgodaj v postelj, in vstani zgodaj; redno idi k jedi in pred vsem posvečuj nedelje in praznike, da se odpočije telo in okrepcá duh. Čas, ki se s tem navidezno izgubi, se lahko dvakrat zopet pridobi, ker gre človek odpočiti in krepak na delo.

Ali koliko se dandanes greši zoper ta božji red, ker se nedelja ne porabi v posvečevanje in kot dan počitka. Grehi zoper posvečevanje nedelj in praznikov se morajo maščevati tudi na telesu in zdravju. Če se je kdo med tednom utrudil in se v nedeljo ni odpočil, temu bo nemogoče izvrševati stanovskih dolžnosti. Ali bode

lenaril, ali pa telesne moči prenapel, in kal bolezní je položena. Ob času francoskega prevrata, pred več kot sto leti, so odpravili revolucionarji tudi Boga. Da bi spomin na Boga prav korenito zatrlí, so tudi čas na novo razdelili; na mesto tedna, ki ima šest dni za delo, so računali po dekadah, to je vsak deseti dan naj bi bil šele kakor dan počitka in miru. A kaj se je pokazalo? Kmalu so uvideli, da ta novotarija ne ugaja človeški naravi in povrniti so se morali k staremu redu.

Človeško telo ni stroj ali mašina, ali podobno mu je. Kakor je stroju vedno treba novega kuriva, ga mazati, da se ne vžene, ga popravljati itd., tako potrebuje tudi naše telo vedne poprave, kar se godi posebno pri odpočitku. Naše telo je podvrženo natornim postavam. Že Job pravi: „Človeška moč ni podobna trdnosti kamnov, in njegovo meso ni iz kovine.“ Kdor se ne odpočije v spanju in ne preskrbi telesa novih moči ob nedeljah, si škoduje na zdravju, prezgodaj ga zapustijo telesne moči, in nesposoben postane za izvrševanje svojih dolžnosti.

Zato posvečuj nedeljo in praznike, kakor te uči vera; to ti bo tudi v telesni blagor. Le sam sebi pa boš škodoval, ako čas spanja in odpočitka porabiš v razuzdanje in nezmernost. V naših časih uživanja se to le prepogostoma godi, zato se pa tudi povsod kažejo nasledki teh grehov. Ker gine versko življenje, tudi ni pravega smisla za nedeljski počitek; nedelja je mnogim le dan veselja in razuzdanosti, od katere se je treba šele izpočiti. Pri tem pa trpita duša in telo in hudo, katero izvira iz teh napak, postaja vedno večje. Tudi želja po časnem imetju mnogim ne pripušča, da bi prav porabili čas počitka; da bi ne ušel kak zaslužek, delajo noč in dan, nedeljo in delavnik, in nasledek je zgodnja starost, bolezní in telesni pogin.

Ali noč in nedelja pri mnogih še ne zadostujeta za potrebni odpočitek, posebno pri onih ne, kateri se pečajo izključno z duševnim delom, so torej navezani na sobo. Takim naj velja: Ven v prsto naravo, vsak dan nekoliko na izprehod! Kdor ne more v naravo, naj skrbi doma za potrebno gibanje telesa; telovadba in primerno telesno delo obvaruje telo mnogih bolezní in ohrani potrebno zdravje.

Za potrebno telovadbo se nikjer ne skrbi tako kakor na Angležkem. Vsaka šola ima svoje prostorno telovadnico. Pa tudi odrašeni telovadijo na prostem; imajo svoje posebne igre, katere so se vpeljale v novejšem času tudi pri nas. Po angleških mestih je že v soboto popoldan delopust in ta čas se porabi za telesno zdravje. Da pa Angležci posebno nedeljo porabijo za telesni odpočitek, je ravidno iz tega, ker miruje ob nedeljah ves promet in je navadno ta dan tudi res Gospodov dan.

3. Kakšno naj bo delo in počitek?

Saj moško dejanje krepčuje moža,
A pokoj mu zdrave moči pokonča.

S. Gregorčič.

Tudi odpočitek, razvedrilo, odmor morejo postati preobilni, prekoračiti pravo mejo in tako več škodovati kakor koristiti. Postati

more telesna lenoba, katera vzame duši in telesu vso moč in žilavost. Treba je torej, da si privoščimo počitka v pravi meri, pri pravi priliki in ob pravem času. Delo sicer utruja živce, a še bolj jim škoduje nepotreben počitek in mir ali lenoba. Živcem ugaja, ako so vedno v pravi meri delavni. To velja tudi o kitah v človeškem telesu. Sama hrana še ne more narediti naših živcev in kit dosti krepkih, da bi postalo truplo sposobno za delo in se moglo obvarovati slabih nasledkov pri raznih neprilikah, ki ga zadenejo.

Kakor povsod v človeškem življenju, je tudi tu najboljša srednja pot. Torej ne samo počitek in mir, tudi ne neprestano delo, temveč delo in počitek naj se menjata v pravem redu. Ravno tako je treba, da se delo in počitek tudi nekoliko izpreminjata; edino le to more popraviti pohabljene živce in v tem je tudi najboljši pripomoček, obvarovati se raznih bolezni. — Vsak stan in še vsak posameznik bo našel v svojem poklicu prilike, ravnati se po tem glavnem navodu.

Mnogo se pa zoper ta neobhodno potrebni red greši; dasi so večkrat razmere take, ki človeku ne pripuste držati se tega reda, vendar pa moremo reči, da je še večkrat temu vzrok nespamet in grda razvada. In dandanes so se posebno v našem družabnem redu vgnezdile grozne razvade, in sicer tako pri delu, kakor še bolj pri počitku.

Veliko ljudi je dandanes zabilo na svoj vzvišen, nadnaraven namen; njih želje se sučejo le okoli časnega uživanja. Da si pridobijo potrebnih sredstev, delajo noč in dan, tako da nimajo časa za potrebni odpočitek. Slabi nasledki se morajo maščevati nad telesom, katero izgubi zgodaj svoje moči in postane za delo nesposobno. Celo materijalist Spencer je to očital posebno Američanom. Neprestano drvenje za časnim stori, da se ljudje tam zgodaj postarajo, zabredejo v strašne živčne bolezni in vobče deset let prej postanejo sivi. Delo ne sme postati strast in skopuštvu je ostuden greh; strast in greh pa človeka ne umeta voditi. Ravno tako je pa tudi s počitkom.

Mnogo ljudi išče počitka tam, kjer ga ni, ali kjer se človek ne razvedri, temveč le še bolj utruji. Telesne in dušne moči morajo s časom opešati. Posebno v mestih in zlasti mladi ljudje iščejo mnogokrat zabave v neprestanem čitanju malovrednih, razburjajočih romanov in drugih sličnih spisov. V nravnem oziru je škoda od takega početja naravnost neizmerna; a trpi tudi telo, živci. Ravno tako napačne so posebno po mestih tako imenovane zabave, katere naj bi sicer služile v razvedrilo, a so vse prej, ko pravi počitek. Razne veselice, ki trajajo do polnoči, dà, celo do jutra, kakor plesi, gledališke predstave itd., ki požrejo čas, kateri je po naravnem redu odrejen za mir in počitek, morejo uničiti najtrdnjše telo. Razen raznih nravnih nevarnosti, katere jim sledijo, se ne smejo šteti med razvedrila zaradi tega ne, ker se napravljajo v prostorih in v zraku, ki je za človeška pljuča naravnost strupen. In to zadnje zadene posebno tudi veselice na deželi. Če je v kakem malem, nizkem prostoru, kakor so na deželi navadno za razne veselice odmerjeni, do sto in več ljudi, in če se tam kadi, pije, se v kratkem zraku do celega izpridi, in tak zrak ter dim moreta položiti pri marsikomu prvo kal dolgotrajne ali celo

smrtne bolezni. V takih prostorih pa mnogo ljudi na deželi preživi večino nedelj v letu.

Sploh smo zabredli na slaba pota, ker je dandanes razširjeno mnenje, da brez gostiln, pijač, plesa in dima ne more biti zabave ali razvedrila. Slomšek pa le pravi: „Več ko je gostilnic, več je uboštva; več ko plesa, več bo joka.“ Posebno nezmerno zaužite pijače zddivjajo človeku srce in oslabijo telesne moči. Kako so se razveseljevali v prejšnjih časih? Že Platon pravi: „Svoje skrbi spremeni včasih z veseljem.“ Po teh besedah so se ljudje navadno tudi ravnali.

4. Kakšno razveseljevanje je slovensko?

Slovenec je rad vesel,
Kaj, da ne bi pel,
Njemu pesmi iz srca tekó.

Bl. Potočnik.

Slovenec je rad veselega srca in od nekdanj so po naših selih in vaseh ob raznih veseljih prilikah odmevali glasovi radosti in veselja. Mesto v gostilnah so si zbirali za veselje in kratek čas prosto božjo naravo; domača trata in domača lipa sta zbirali po dokončani božji službi vaščane, staro in mlado. Tu so se vršile skupne igre, vmes pa se je razlegalo ubrano petje lepih slovenskih pesmi, da je poslušalcem radosti poskakovalo srce. To je bilo veselje, kratek čas, pri katerem se je razvedril duh in odpočilo telo. Tu ni bilo slišati onega grdega, zddivjanega govorjenja, katero je dostikrat po gostilnah v navadi, in nrvnosti ni pretila nobena nevarnost, ker je bila zabava le po dnevu, javna. Tako veselje je bilo res veselje, čisto, nedolžno, krepilno; vsakemu je bilo pristopno in ni stalo niti beliča. Dandanes pa požrejo veselice pri pijači, dimu in godcih tisočake, ker so le uživanje, srce ostane prazno, zaradi tega pa tudi razjeda mozeg in kosti narodu. Kjer je narod še nepokvarjen, kaže svoj slovenski značaj tudi še v veselju. Naši južni bratje naj bi nam bili v vzgled, pri njih še živijo stare navade in običaji. „Kolo“ je zmoglavno središče vsega razveseljevanja, zato je pa tudi narod čil in krepak, ker tako veselje je duhu in telesu v prid.

Vemo sicer, da ima vsak čas in vsak narod svoje posebnosti in potrebe, ali naše prizadevanje mora meriti na to, da se odstranijo škodljive razvade in postane javno naše razveseljevanje zopet čisto in nedolžno. Začelo naj bi se pri otrocih; vzbujalo naj bi se povsod veselje nad prosto naravo. „Narava je nezmeren od Boga sezidan tempel, kjer kaže vsaka podoba in vsak glas na zgoraj,“ pravi pisatelj Al. Stolz. Zakaj naj bi tudi naš kmet ne hodil na sinje naše gore, kadarkoli mu pripušča delo in opravek? Izostalo bi dušemorno posedanje po zaduhlih gostilniških prostorih, spoznaval bi krasoto svoje domovine, rastlo bi tudi navdušenje za lastni dom in s tem bi se zabranilo tujcu pridobivati posest za posestjo. Koliko bi se pri tem prihranilo narodnega premoženja, se lahko razvidi iz tega, če preštejemo, koliko se po nepotrebnem izda za pijače ravno pri raznih veseljih.

Gori, gori na planine
 Misel vsaka mi leti,
 Gori mi iz te doline
 Srce moje hrepeni.

Priti moramo do prepričanja, da pravega veselja v ponočnih veselicah pri pijači in plesih ni; vzbuditi se mora v nas veselje do priproste narave in iskati moramo počitka in razvedrila tam, kjer se odpočije naš duh in okrepi naše telo. S tem postanemo zopet sposobni za delo in zabranili bomo mnogo bolezni. Nespametno razveseljevanje pa mora uničiti živce in nas dovesti do bolezni, katere so dandanes med nami tako razširjene.

5. Zdravnik ima besedo.

Resnično piše nek zdravnik o našem času, ko pravi: „Napake so pri starih in mladih, revežih in bogatinih. Vsak rod in vsaka starost dela in si prizadeva, da bi si škodovala; nič se ne opusti, kar bi moglo uničiti živce, razširiti bolezni in jih pospeševati. Tu je delovanje brez moči, poraba brez nadomestila, uživanje brez konca, razburjenje brez odmora; uživanje brez užitka, umetnost, katera uniči, veda brez modrosti; drviijo za srečo, najdejo pa le skrbi, gnus in ugonobljene živce; letajo in lovijo, a ne lovijo miru, temveč nemir in pogin živcev. In kaj naj še dalje rečemo? Obračajo se od enega do drugega, kakor se obrača bolnik v postelji. Celo razvedrilo postane škodljivo, tudi odmor divja in zbega. Vedno bolj v noč se podaljšujejo ure takoimenovanega počitka; in kako potrebno bi bilo ljudem spanje; prenapeti in razdraženi živci zahtevajo vedno novih in krepkejših utisov, a ti jih še bolj slabijo. In ravno oni, kateri so že bolj oslabljeni, iščejo strastno to, kar jim škoduje, in je najnespametneje skušajo uživati. Tako življenje celih slojev ljudstva je čez vse mere nenravno. Ali narava sodi na skrivnem; od Boga postavljen, naraven red se ne sme brez kazni prestopiti in zaničevati. In komur je časno življenje vse, tega čaka zadaj blede strah pred prihodnostjo, katero si izpridi, strah pred boleznijo, katero si nakoplje, strah pred smrtjo in v dnu duše tudi strah pred tem, kar pride potem.“ (Dr. Koch: „Das Nervenleiden des Menschen in guten und bösen Tagen“.)

Da so te besede resnične, vidi vsak, kdor pozna današnji rod. Uživanje je ljudem vse, čeravno si nakopljejo s takim življenjem grozne bolezni in se jim prerano odpira grob.

Grozna napaka naših razmer je tudi ta, da išče večina ljudi svoje razvedrilo v alkoholu ali pijači. Mnogim se zdi življenje brez alkohola prazno in pusto. Brez njega se ne more praznovati noben god, ni mogoča nobena veselica, in je prazno vsako veselje. Nasledek takega početja je ta, da ravno takoimenovana razvedrila uničujejo človeku telesne moči, kakor gledamo vsak dan pri prijateljih opojnih pijač. Ali tako daleč smo prišli, da ljudem ne moreš narediti večjega veselja, nego če jim v obilnosti preskrbiš pijač, akoravno vidijo sami, da jim škodujejo. O tem bomo pozneje še marsikatero povedali; tu naj navedemo besede izkušnega zdravnika:

„Alkohol,“ pravi dr. Koch, „ne krepča, temveč slabi; človeka ne premladi, marveč postara, postara telo, postara srce, starega in slabega stori duha. Ne oživlja, temveč umori. Neverjetno je, koliko razruši in opustoši. In ne samo nezmerno zauživanje, tudi na videz nedolžno srkanje alkohola je uničilo že marsikatero živce, umorilo marsikatero telo. In koliko ljudje izdajajo, da jih uničuje vinski duh, meneč, da jih razvedri. Če bi nam bile neizmerne svote, katere se porabijo za alkohol, na razpolaganje, bi se ž njimi rešila lahko najtežavnejša vprašanja, kolikor se morejo reševati z zunanjo pomočjo.“

Da bi se tudi mi Slovenci otresli nam tujega duha v razveseljevanju in se poprijeli zopet navad naših očetov! Domača trata in domača lipa morate nam postati zopet dragi. Iščimo razvedrila v krogu svoje družine, ne v tujih hišah; dobri prijatelji naj so nam lepe, poučljive knjige, kakršnih Slovincem ne manjka. Učimo se ljubiti priprosto naravo in razveselujmo se tam pri igrah, katerih se morejo udeležiti stariši, otroci, posli, staro in mlado. Porabimo posebno nedelje in praznike v pravo razvedrilo in ne oskrunjammo jih z nespametnim pijančevanjem. Ogibajmo se veselic, katere trajajo v pozno noč in uničujejo telo. Pametno delo naj se vrsti s pravim počitkom, in tako bomo najbolj skrbeli za telesno zdravje, ter si s tem postavili prvi temelj časne sreče.

B) Skrbi za zrak in obleko!

„Vsi smo otroci zraka.“

Napoleon.

Vsakdo vé, kako potreben je človeku zrak. Najdeš ljudi, kateri so svoje telo navadili na daljši post, tako da ne zauživajo ne jedi ne pijače, a nobenemu ni mogoče živeti niti pet minut brez zraka. Kar je voda za ribo, to je zrak za človeka in vse živali na zemlji. Zrak obdaja kakor neizmerna odeja našo zemljo. Naša pljuča dobivajo iz zraka kisik, dušik, ogljik in vodeni hlap. Vse te snovi so za življenje potrebne, neobhodno potreben je pa predvsem kisik. V tem oziru imenuje že stari pisatelj Hipokrat zrak: „jed za življenje“. Iz tega izvira za nas potreba, skrbeti za zrak, kateri je nam zares v jed, ki ima torej dosti potrebnih snovi, in to nam tudi pojasni, v kolikor more postati zrak škodljiv našemu zdravju.

I. Skrbi za svež zrak!

Odveč bi se skoraj zdelo govoriti o tem, in vendar je silno potrebno, ker je dosti nespameti tako v mestih kakor na deželi. — Le svežega zraka potrebuje naše telo, izpriden je nam v škodo in nakoplje nam bolezni. Pregovor veli: „Zdrava voda in čvrsta sapa sta pol kruha.“ Skrbeti mora torej vsak človek, da bo pljučam preskrbel dobrega, zdravega zraka. Zrak se pa hitro izpridi ali porabi. V izbi, kjer je najboljši zrak, je treba samo nekaj minut kaditi, in zrak je za nekoliko porabljen. Tem prej se izpridi zrak v prostorih,

kjer je veliko ljudi skupaj. Svež zrak, vsaj večinoma, je v priprosti naravi. Skrbeti nam je torej, da bo tudi v naših izbah in posebno v spalnicah dobiti tega zraka. Velika skrb naj bi se porabila že pri zidanju stanovanj; zrak in luč morata jim biti pristopna, ako nočejo postati prebivalcem povod vednega bolehanja. Stanovanja, kamor ne prideta sonce in zrak, so bolj podobna zaporom, in ljudje, ki morajo v njih stanovati, so obžalovanja vredni. Vsak si sicer ne more izbrati stanovanja, kakršno bi želel, posebno revnejši ljudje pri mestih morajo biti z vsem zadovoljni, ali eno morejo storiti vsi, namreč da svoja stanovanja redno v zadostni meri zračijo. Kjer imajo posebne spalnice, naj bi obračali skrb, da bi bile spalnice dobro prezračene. Iz stanovanja gre človek večkrat na svež zrak, v spalnici pa ostane neprenehoma 8 do 10 ur. Noč mora nam tudi prinesiti obrabljene moči, zato je pa zrak neobhodno potreben. Truden od dela se vleže človek in treba mu je posebno kisika. Če je torej spalnica zaduhla, neprezračena, ako je tam zrak izpriden, potem je zaželjeni počitek nemogoč; spanje bo nemirno, človek ostane truden in duri so na stežaj odprte raznim boleznim.

Na kmetih so navadno stanovanja, delavnice itd. tudi spalnice ob enem. A le malo bo hiš, kjer bi se posebno po zimi ne delale grozne, zdravju škodljive napake. Navadno je v takih prostorih čez dan več oseb; človek sam z dihanjem okuži zrak, vrh tega pridejo še razni vzduhi, pot, mokrota, nesnaga, dim od ognja ali tobaka itd. Zrak je, kakor pravijo, da bi ga lahko z nožem rezal; vse dobre snovi so porabljene in zdaj na večer se vležejo v takem stanovanju k počitku, navadno še več oseb! Zjutraj se na zračenje zopet ne misli in tako gre dan za dnevom. Ali je tu mogoče, da bi se prebivalcev sčasoma ne polotile strašne bolezni? Mnogokrat se zgodi, da zboli cela družina; bolezen traja tedne in mesece, delo zaostaja in mnogo denarja se mora izdati. Vsemu temu je pa dostikrat kriva le nespamet, ker se ne skrbi za to, kar je telesu za zdravje neobhodno potrebno, za svež zrak.

Tu velja pred vsem: Stanovanja in spalnice na solnčni kraj. Lah pravi: „Kamor ne pride sonce, tja pride zdravnik.“ — Ravno tako: Zračite vsak dan in kadar je potreba. V spalnicah naj so čez dan okna vedno odprta, po letu vedno tudi po noči. Noč je od narave odmerjena za počitek in telo se ravno po noči najbolj trudi nadomestiti porabljene moči. Zrak je torej ravno po noči človeku potreben. Francoz pravi: „Kdor spi, jê.“ Ali kaj bo jedel ter se okrepcal, če je v spalnici ali stanovanju zrak že popolnoma izpriden?

Po zimi in ob mrazu je treba sobe in stanovanja kuriti. Tudi tukaj se dostikrat prekoračijo prave meje. Mnogi nimajo nikoli dosti toplote in zraven jih trese mraz. Naše telo se mora utrditi, da se more ustavljati toploti in mrazu, a z nespametnim ravnanjem postane mehkužno in pri najmanjšem prehlajenju se ga polotijo raznovrstne bolezni. Mnogo ljudi je ravno zaradi tega po zimi vedno bolnih. Če je v sobi visoka toplota in pride človek naenkrat na čisto mrzel zrak, tako je ta velikanski razloček za telo nepremagljiv. Mnogi

ljudje morajo varčevati s kurjavo, in izkušnja uči, da so taki veliko bolj utrjeni in manj boleljajo.

Posebno nespametno je preveč netiti spalnice. Marsikje je še navada, da spalnic tudi v najhujšem mrazu ne netijo, in to je pametno. Mrzel, čist zrak je za kri najboljši, in kdor spi v mrzlih, dobro prezračenih spalnicah, bo utrdil svoje telo in ostal vedno zdrav.

Reči moramo še eno in drugo o posteljah samih. Bili so časi vojsk, lakote in pomanjkanja, ob katerih so ljudje bolj občutili revščino kakor dandanes. Niso imeli toliko, da bi si priskrbeli dobrih postelj; ležali so na slami in zadostovala jim je ena odeja. A zdravi so bili bolj kakor dandanes v najboljših posteljah in odpočili so se v popolni meri. Premehka postelj in pretopla odeja zabranita zraku pristop, v postelji ostane ves vzduh in človek ne more dosti odpočiti. Mnogi so še tako nespametni, da potegejejo odejo čez glavo, ali da si glavo pokrijejo; to telo omehkuži in oslabi. Glavobol, zobobol, trudnost, skrnina itd. so nasledki takega početja.

Nekateri dandanes tudi ne morejo se vleči, ne da bi si prej zgreli postelje, odeje ...; mnogi zgrejejo vodo in jo denejo v steklenico ali zgrejejo kako opeko itd. Izvzemši slučaj kake bolezni je tako početje smešno in zdravju škodljivo. Jako na slabem mora biti že z onim, kateri ne more z lastno toploto ogreti postelje. Taka umetna sredstva ga pa le še bolj slabijo. Pri priprostih ljudeh na deželi o tem ni duha ne sluha. V prejšnjih časih in v mnogih krajih še dandanes ne vejo o tem nič; spé v prostorih, v katerih ni nobene peči in in vse zmrzne, in vendar so zdravi kakor riba v vodi.

Mnogo ljudi noče zračiti, posebno po zimi, ker menijo, da bo potem mrzlo v sobi. Ali motijo se v svojo lastno škodo. Svež zrak se šestkrat prej ogreje kakor izpriden, potrebuje torej le šesti del toplote od ognja. Koliko se prihrani s tem drv! Torej le odpiraj okna v najhujšem mrazu! V 2 do 3 minutah je soba prezračena in in jako prijetno je v takem stanovanju; človek se prav oživi.

Zraku škodljiv je tudi prah, dim in razni strupeni plini. Kdor hoče torej ostati zdrav, mora skrbeti za najboljšo snažnost. Ali kakšna so v mnogih krajih stanovanja! Zdi se človeku, da se ravno v stanovanjih zbira nesnaga celega poslopja; in upamo se po lastni izkušnji trditi, da so mnogokje hlevi čednejši kakor stanovanja ljudi. Nihče naj ne pravi: Ljudje so revni! Nesnaga ni znamenje ali nasledek revščine, temveč grešne lenobe! Revščina ni sramota, a sramota je nesnaga. Čuda bi bilo, če bi se v takih stanovanjih ne rodile raznovrstne bolezni; tem pa sledi zopet revščina, a korenina je v nesnagi. Za snažnost je treba le vode in to daje ljubi Bog vsem ljudem zastonj. Vsakemu naj torej velja: Skrbi, da bo stanovanje snažno, čedno, hiša pobeljena, oprava večkrat omita, odpravljeno vse smetje; treba bo za to nekaj časa in truda, a zabranil boš s tem marsikatero bolezen in drugo nepriliko.

Le zdrav človek more biti veselega srca. Za zdravje je pa neobhodno potreben svež zrak. Zato je nam ravno neumljivo, kako se morejo ljudje razveseljevati v prostorih, kjer ni niti sledu o čistem zraku. In to je v naših pivnicah in gostilnah z malimi izjemami.

Mnogokrat je v takih prostorih toliko prahu, dima, vzduha, da se pivci komaj eden drugega vidijo. In vendar bivajo tam cele ure, dà, cele dneve. Kaka nespamet! Kako blagodejno bi vplival na telo in srce izprehod v priprosti naravi!

Konečno more biti človeku tudi v škodo, če pljuča ne dobijo dosti zraka. To se more zgoditi, ako je obleka pretesna, tako da je krepko dihanje nemogoče; kri se izpridi in nasledek so razne bolezni. To se zgodi tudi pri neprestanem sedenju, če se prsi naslonijo na mizo. Kdor mora večinoma sedeti, naj večkrat vstane in naj diha pri odprtem oknu nekaterikrat prav krepko. Zato je ravno takim in sploh vsem jako koristna telovadba, plavanje in posebno pametna turistika ali hribolaztvo. Pot na sinje vrhove naših krasnih gorà ojači telo in okrepi srce, kakor poje že M. Vilhar:

Na goro, na goro,
Na strme vrhè,
Tje kliče in miče
In vabi srcè!

2. Skrbi za primerno obleko!

Zlata mama moja,
Glej, sirota tvoja
Tu stoji;
Nima kaj obleči,
Nima kam se vleči,
Glad preti.

Fran Cegnar.

Obleka mnogovrstno vpliva na naše telo in s tem na zdravje. Zabranjuje ali pospešuje marsikatero bolezen ter povzročuje tako mnogo občutljivih stroškov; razen tega je sama na sebi precej draga. Treba je torej, da tudi o obleki rečemo nekaj besedi, ko iščemo prave poti do časne sreče.

Bog sam je dal prvim starišem obleko in zato je njen namen dvojen. Pred vsem nosimo obleko, da pokrijemo nekatere dele telesa in tako ohranimo pravo in potrebno dostojnost. Vsaka obleka, katera temu namenu ne zadostuje in žali sramežljivost, je nedostatna in grešna. Drugič naj nas pa obleka tudi varuje pred mrazom, toploto, dežjem in viharjem. Zato je za zdravje potrebna; postane pa tudi mnogokrat po nespameti ljudi zdravju škodljiva.

Iz česa naj je obleka? O tem se ne more kaj strogo določenege povedati, ker imajo razni časi in razni stanovi posebne potrebe. Vobče pa velja: Naj obleka ne bo čez stan, torej ne predragocena in naj ni zdravju škodljiva. Z obleko se mnogo greši in dela pohujšanja. Omenili smo že, kako nespametno je, če se kdo oblači kakor kaka šema; tak človek je sam sebi v smeh. Naši predniki naj bi nam bili tudi v tem v vzgled. Prej so se držali moški in ženske stare narodne noše. Obžalovanja vredno je, da se narodna noša vedno bolj opušča. Ne trpi samo narodna zavest, ker tuja noša prinese navadno tudi tujega duha, trpi posebno tudi mošnja. Dandanes je v obleki neko tekmovanje; ljudje ne vedo, kako bi se oblačili,

da bi prekosili eden drugega. Tako ravnanje požre ogromne svote in na glavni namen obleke se često pozabi. Ta namen pa izpolnjuje obleka, ako je pred vsem priprosta, snažna, kakor je bila obleka naših prednikov. Prej so nosili, in v mnogih krajih še zdaj nosijo, spodaj srajce iz domačega, trpežnega platna, zgoraj domače sukno, katero so si delali večinoma sami, in hlače iz irhovine. Za nedelje in praznike so si preskrbeli kaj boljšega, a trpežnega, tako da so eno tako sukno nosili včasih do trije rodovi. Taka obleka je telesu v zdravje, ker človeka ne stori mehkužnega. Dandanes mora biti vse iz volne, nobena obleka ni dosti debela in topla, ljudje se zavijajo v razne plahte, hadre, šale, da se ne morejo gibati, in vkljub temu jih zebe, da je joj!

Res, da zima in mraz zahtevata toplejšo obleko. Človeško telo mora imeti vedno gotovo toploto, za katero skrbi pred vsem kri. Kri mora podpirati obleka; za kri neobhodno potreben je pa zrak in tega obleka ne sme zabranjevati. Kdor se pa zavija v obleko, da zraku ne pusti pristopa, svoje telo le omehkuži in si nakoplje mnogotere bolezni, katerim se oslabiljeno telo ne more ustavljati. Izkušnja uči, da strašna otročja bolezen — davica — pustoši bolj pri otrocih v mestih kakor na deželi. Kako to? Zdravniki pravijo, ker so otroci na deželi navadno bolj utrjeni, po mestih jih zavijajo v obleko, da skoraj ne morejo dihati in tako postanejo mehkužni. Slomšek pravi: „Hočeš zdrav ostati in učakati starih dni, skrbi posebno za tri reči: za prosto glavo, za tople noge in pa za odprto telo.“

Glava naj bo torej prosta, ker drugače sili kri v glavo in to povzročuje mnogo bolezni. Nespametno zavijajo mnogi svojo glavo tako v razne volnate šale, hadre itd., da se vidi le nos. Razen glave trpi posebno pri tem še vrat. Tudi vrat mora biti prost, drugače se ravno tam začne marsikatera bolezen. Kdor se preveč boji mraza, si bo ravno s tem lahko nakopal kako bolezen. V najhujšem mrazu naj se oveže okoli glave še kak šal, drugače naj pa zadostuje klobuk ali priprosta kapa.

Vso skrb pa moramo obračati na noge. Navadno je ravno narobe. Glava je žgeča od same toplote, noge pa mrzle. Noge so z pljučami v tesni zvezi. Večina ljudi toži o mrzlih nogah. Vzrok temu je mnogokrat slaba kri, navadno pa nespamet. Noge se morajo tudi utrditi za mraz. To se zgodi najbolj s tem, da hodimo v poletnem času bosí in po zimi umivamo tople noge v mrzli vodi ter se v tem ravnamo po naukih župnika Kneippa. Kot obuvalo rabimo nogavice in usnjate čevlje. Najbolj škoduje nogam mokrota, katera pride skozi slabo obuvalo, in tudi nesnaga. Sicer pravijo, da voda še za črevelj ni dobra, a tem boljše je za noge, če jih pogostoma v vodi umivaš.

Tretjič je treba gledati na odprto telo. Obleka ne sme biti pretesna, ker zabranjuje redni krvni tok. Živali v gozdu in ptice pod nebom, dà, celo ribe v vodi dobijo od dobrotljivega Stvarnika po zimi toplejšo zimsko obleko. A ta jih ne oklepa kakor klešče; tudi v njej so brhke in urne kakor v poletni. Človek ima pamet, ali dela pogostoma, kakor bi je ne imel. V tem grešijo in si škodujejo ženske in tudi moški. „Moda“ je strašen trinog, in ta zaukazuje, da mora

biti obleka taka, kakršna bi sploh biti ne smela. Veliko ljudi muči svoje telo v tako ozke žaklje, da trpi srce, pljuča, jetra, in se polasti človeka nebroj bolezni. Tu velja: Človek bodi pameten! Obleke ne nosimo, da se pokažemo ali da bi komu dopadli, temveč da se pokrijemo in varujemo svoje telo. Vsa obleka mora biti telesu prikladna, široka; prost mora biti vrat, prosta ledja in prosto mora biti posebno obučevalo. Župnik Kneipp je imel navado, če je kdo prišel k njemu s kako ozko obleko ter tožil svojo bolezen, da je vzel škarje in ozko obleko posebno pri vratu kar prerezal!

Glavna zahteva je pri obleki **snažnost**. Lepe obleke ne more vsak imeti, pač pa snažno. Vse živali so jako snažne in osramotijo mnogo ljudi. Snažno mora biti v prvi vrsti telo samo, k temu pripomore kopanje in umivanje; snažna, izprana naj bo tudi obleka, posebno spodnja. To ne zahteva samo spodobnost, temveč tudi skrb za zdravje. Nesnaga v obleki more najbolj pospeševati nalezljive bolezni. Zato: rabi milo! Liebig pravi, da je poraba mila merilno znamenje omike. Divjaki ne rabijo mila, ali njih omika je zato tudi na najnižji stopinji. Nesnaga je tam doma.

Ptico spoznamo po perju, človeka navadno po obleki. Snažna, spodobna stanovska obleka kaže, da je nje lastnik spodoben človek, ki ljubi red. Nesnažna, razcapana, nespodobna obleka je pa navadno ogledalo nesnažne, omadeževane duše in nespodobnega srca. Sicer more tudi najlepša suknja zakrivati nečedno srce, ali že Shakespeare pravi, da bije navadno pod čedno, snažno obleko tudi zlato srce in njega svit povekšuje tudi lepa obleka.

Iz izkušenj slovečega zdravnika Kodyma povzamemo pravila, po katerih si vzdržujemo zdravje in podaljšamo življenje. Ta so: 1. Ne dihaj zraka, razen čistega! Vzduh (zrak) je božji duh! 2. Uživaj le, kadar imaš glad in le, dokler imaš glad! Kjer zmernost ne hodi, tam zahaja zdravnik! 3. Ne pij, razen če imaš (pravo!) žejo, pa le dokler imaš žejo! Blažena voda, ta pameti ne zmeša! 4. Ohrani svoje telo čisto! Rajše ubogo, samo da je čisto! 5. Glej, da svoje ude navadiš na hladno in utrdiš telo! Ako se (mehkužen) večkrat prehladiš, nazadnje dosti dobiš! 6. Ako napenjaš svojega duha, ne zabi zraven na telo! V zdravem telesu zdrava misel! 7. Ne udaj se lenobi! Stojteča voda smrdi! 8. Po delu se nekoliko razvedri! Primerna zabava, pol zdravja! 9. Spavaj le potrební čas, da si odpočiješ! Kdor hoče mnogo znat', ne sme dolgo spat'! 10. Ob času potrebe ne pozabi na dobrega zdravnika! Boljša je nagla pomoč nego velika nemoč (trpljenje)! — Te važne nauke slovaškega zdravnika naj bi si vsakdo zapomnil!

e) Kako naj jemo in pijemo?

„Božje kraljestvo ni jed in pijača.“
(Rimlj. 14, 17.)

Največje važnosti za zdravje sta jed in pijača. Smelo si upamo trditi, da se ravno tu zdravje največkrat pokvari in se mnogi prav

po nespameti spravijo v prerani grob. Dandanes je na dnevnem redu socialno vprašanje; o njem se razmotriva ne samo v palačah bogatinov in v uradih vlade, temveč tudi v najbornejši koči, zakaj socialno vprašanje je vprašanje želodca, jedi pa potrebuje vsak človek. V tem smislu našega vprašanja ne bomo reševali, za to so poklicani drugi krogi. Povedati pa hočemo marsikaj, kar utegne mogočno vplivati na ugodno rešitev današnjega socialnega vprašanja. Nespamet in neumni predsodki poostrujejo skoraj povsod itak že napete razmere; to dušेमorno temo naj prežene solnce resnice!

Da človek ne zajde niti na eno niti na drugo stran, mora biti zlasti trdno prepričan, da jed in pijača nista naš poklic na svetu. Naše delovanje je sicer borba za vsakdanji kruh, a ne sme tako biti, kakor bi bilo uživanje vsakdanjega kruha naš edini poklic. V resnici pa dela tako dandanes cela vrsta ljudi, kateri delajo edino le za razkošno, breztežavno uživanje na svetu in prepuščajo višji človeški namen, nebesa „angelcem in vrabcem“, kakor se je izrazil poslanec Bebel v nemškem državnem zboru. O takih pravi sv. Pavel, „da je njih Bog trebuh, njih konec pa pogubljenje“.

Človek torej ne živi, da bi jedel in pil, temveč jê in pije, da bi živel. Jedi in pijače se mora posluževati v višje namene in se jih tako posluževati, da doseže te namene. Ravno v tem pa greši veliko ljudi. Ne ravnajo samo zoper svoj višji od Boga jim odmerjeni namen, ampak tudi zoper zdravo pamet. Nespamet rodi mnogo predsodkov; če se jih človek drži, morajo pogubno vplivati tudi na telo, ker so nespametni. Pri tem pa trpi zdravje in kjer zdravja ni, ne more biti časne sreče. Mnogokrat je potemtakem le človeška nespamet kriva časne nesreče.

I. Kakšna naj bo naša jed?

Marsikdo poreče: Lahko govorite o jedi, ali preskrbite revežem tudi denarja, da se bodo mogli po vaših vodilih ravnati! Temu nasproti trdimo, da navadno tudi revežem ne manjka toliko denarja, kakor le razumnosti; nespamet jih mnogokrat bolj tlači kakor navidezna revščina. Zato velja vsakemu: Živi modro!

Razen zraka potrebuje človek, da živi, tudi raznih jedil. Takih snovi nudi človeku raznovrstno zemlja s svojimi različnimi sadovi; gozd mu daje divjačino, voda ribe, nebo ptice itd. Sevê je pri tem mnogokaj človeku škodljivega; divje zveri mu strežejo po življenju, strupene rastline ga umorijo. A Bog je dal človeku pamet, da si izbere to, kar mu je v prid, in se varuje tega, kar mu škoduje. Vsak se mora torej vprašati, kaj mu hasne in kaj mu prinese pogin!

Človek je duh in telo. Le v zvezi teh dveh more doseči svoj namen. Duh mora vladati telo; telo je tu le stanovanje za dušo. Kakor pa ni vse eno, v kakšni hiši kdo stanuje, tako je tudi za človeškega duha čisto kaj drugega, ali je telo krepko, čilo in zdravo, ali pa slabotno, pohabljenno in bolno. Telo kot najkrasnejša stavba človeškega duha mora biti torej sezidano iz najboljše tvarine, iz naj-

trdnejših snovi. V taki trdni stavbi se čuti tudi trdnega, kakor so rekli že stari Latinci: „Zdrav duh v zdravem telesu.“

Hiše morejo biti iz razne tvarine. Tvarina za človeško telo, ki je sestavljeno iz neštevilnih majhnih delov, so jedi in pijače. Izmed teh more človek izbirati, kakor izbira zidar pri zidanju hiše kamenje.

Telesu neobhodno potreben je med drugimi raznimi snovi dušik. Jedila, ki imajo v sebi mnogo dušika, storijo naše telo čvrsto, krepko. Če tega manjka, mora telo oslabeti in razpada kakor hiša iz ila. Treba je torej vedeti, katera jedila imajo največ dušika. Pred vsem naj rečemo nekaj o mesu.

Navadno se sodi, da je najboljša hrana meso, in zdi se, da imajo oni najboljše, kateri si morejo kupiti za hrano mesa. Ali od nekđaj je bil tudi med zdravniki prepir, ali so mesena jedila bolj redilna, ali pa jedila iz rastlin. Najboljša pot je pri tem srednja. Bog je ustvaril toliko različnih živali gotovo z namenom, da bi njih meso služilo človeku v hrano, torej nam tudi ne more škodovati. Ljudje ravnaajo le napačno pri pripravi jedil, ne toliko pri izbiri. Gotovo pa je to, da so oni, kateri se večinoma le pri rastlinskih jedilih živé, dosti na boljšem, kar se tiče njih zdravja.

To nam potrjujeta zgodovina in izkušnja. Narodi, ki ne zauživajo veliko mesa, so veliko krepkejši, trdnejši, lepše postavé kakor „mesojedi“. Vsi popotniki občudujejo junaške in orjaške Črnogorce. V vojski so kakor levi in čvrsti so še v visoki starosti. In kakšna je njih jed? Prav priprosta!

Otroci se najbolj počutijo pri mleku in kruhu, mesena jedila se jim kmalu pristudijo. Kdor v mrzlici jè meso, se mu hitro vročina poviša. Zdravniki pravijo, da meso želodec nekako vname, ga torej bolj izrabi; zato se jè meso navadno s sočivjem. Dalje je tudi le težko imeti vedno svežega mesa; včasih je staro 3, 4 do 10 dni. Že pogled je ostuden. Ljudje, ki veliko mesa zauživajo, so navadno bolj podvrženi boleznim; v trupu se prej naberejo razne škodljive tvarine. Vse to kaže, da so na boljšem oni, kateri se hranijo z rastlinskimi jedili. Najboljše je vsakega nekaj.

2. Katera jedila so najboljša?

Med najboljša jedila moramo šteti ona, katera imajo največ dušika. Na prvem mestu je mleko. Premalo se mleko ceni in premalo pomislijo, kako dobro imajo ravno oni, kateri imajo dosti mleka. Mleko se v želodcu najlažje prebavi in dovaža trupu vse snovi, katerih potrebuje. Prikladno je torej mladim kakor starim. Če kdo pravi, da mleka ne more prebaviti, mu odgovorim, da je bolan ali ga pa zauživa preveč na enkrat. Kdor se giblje le malo in večinoma sedi, naj vzame le žlico za žlico; prevelika množina se strdi in dela v želodcu težave. Bolniki in slabotni naj primešajo, kakor se dela otrokom, nekoliko vode. Ljudje na deželi, ki opravljajo težka telesna dela, prenesejo precejšno množino naenkrat in so pri tem zdravi in dobro rejeni. Mleko pa ni samo najboljša hrana, temveč tudi najbolj

po ceni in se najlažje dobi. Ne samo krave dajejo mleko, temveč tudi koze, ovce. Kozje mleko je krepkejše od kravjega.

Našemu rodu manjka krvi. To je posledica, ker so mleko pregnale razne brložge, kakor je navadno kava, čaj itd. Naravnost greh je mleko prodajati in si kupovati razne pijače. To se godi posebno v okolicaх mest, rod je pa tam navadno tudi jako na slabem. Mleko se da na raznovrstne načine porabiti in v vsaki hiši naj bi bilo na mestu, katero mu gre, namreč na prvem. Kdor ima dosti mleka in se pritožuje, da ima slabo hrano, ta ravna jako nehvaležno nasproti svojemu Stvarniku. Tako pa dela dandanes veliko ljudi, katerim se mlečna jedila studijo. To je pa napačno in zato velja mladim in starim: Pridno rabite mleko, ker je mleko najboljša hrana!

Iz mleka delajo sir. Tudi ta ima mnogo redilnih snovi, ali pridene se mu še drugih snovi, posebno soli, in zato ni več tako krepak. Mnogo dušika imajo vse vrste stročja in so zato jako redilna. Fižol, lečo, grah naj bi šteli v vsaki hiši med navadna jedila. Mnogo prav okusnih jedil se dá iz njih narediti. Pred 50 do 60 leti so se kmetje in delavci skoraj izključno hranili le pri teh jedilih; dela je bilo tedaj več, in vendar so bili ljudje krepkejši. Dandanes se jih nekateri še dotaknejo ne. Kakšna nespamet in nehvaležnost do dobrotljivega Stvarnika, če človek zametuje njegove najboljše darove. Ljudje hočejo zdaj le to jesti, kar razdraži živce, a ne pomislijo, da taka živila sčasoma živce in zdravje uničijo. Zato je tudi danes toliko bolezni, katere bi pa izostale, če bi prišla v čast zopet ona jedila, katera so krepka in zdrava ob enem.

O mesu smo že nekaj omenili. Redilno moč ima le suho meso, tolašča služi le, da jedila v želodcu sežge. Tudi ribe imajo v sebi mnogo dušika.

Manj dušika imajo pred vsem vse vrste žita. Človeku služijo v jed in hrano: pšenica, turšica, rž, ječmen, oves, ajda itd. Žalibog, da človek dandanes ne rabi žita tako, kakor bi ga imel. Kako to? Redilna moč v žitu je v zunanjem delu, proti sredi pojema. Žito bi se imelo torej mleti z otrobami vred in tako se zauživati. Ali naši mlinarji znajo vso redilno moč „izvleči“ in dajo nam le najslabše od žita, najboljše pa se porabi za — živino, namreč manj lepa moka in otrobi. To je grozna zmeta, katere priprosti narodi ne poznajo. Tudi v marsikaterih rovtarskih krajih jedo še kruh, ki je sicer črn, ker so še otrobi zraven, ali zdrav in redilen. Nek zdravnik pravi: Daj psu kruha iz najfnejše moke in vode in v 40 dneh ti pogine; daj mu pa kruha, ki je napravljen iz celo zmlatega žita, in živel bo mnogo let. Dandanes kupujejo ljudje le najlepšo moko in menijo, da imajo potem dobro; v časti so one hiše, kjer imajo bolj bel kruh. V resnici se pa grozno goljufajo in, če so tudi mnogo denarja izdali za jedila, zraven stradajo. Tu še omemimo ne, kakšne goljufije se dandanes godijo ravno pri moki; ko bi ljudje vedeli, kaj morajo jesti, bi Boga hvalili, če bi jim bilo mogoče kupiti si črnega kruha.

Premalo v časti je kot jedilo krompir. Mnogo se sicer rabi, a nesrečnim se štejejo oni, ki se morajo pri njem preživeti. A krompir je, kakor zatrjuje že Liebig, jako redilen. Manj dušika imajo jajca;

veliko bolj se cenijo, kakor zaslužijo. Zdravniki so pa našli, da bi človek moral snesti na dan 43 jajc, če bi se hotel preživeti. Kdor živi od mesa, mora uživati mnogo sočivja; narodi, ki se hranijo večinoma od žita, ga skoraj ne potrebujejo, ker ima le malo dušika.

Premalo v časti je sadje; nima sicer mnogo dušika ali v njem so druge redilne snovi in zdravju je jako prikladno. Kos črnega kruha in 5 do 6 hrušek je boljša južina kakor druga, ki stane 5 ali 6krat toliko. Sadje naj bi se jedlo največ surovo.

Nobene redilne moči nimajo vse vrste maščobe. Tolšča služi le za to, da jedi v želodcu sežgé. Mnogi menijo n. pr., da je surovo maslo jako redilno, a motijo se, čisto nič nima dušika.

Razvidno je torej iz navedenega, da oni, kateri se priprosto živè pri mleku in črnem kruhu, nikakor niso tako na slabem; nespamet le privede ljudi do tja, da se čutijo nesrečne, ker nimajo sredstev, privoščiti si kaj „boljšega“. V resnici so na slabšem le oni, ki imajo „gosposko“ hrano; pri tej bi naši kmetje in delavci kmalu propadali pri svojem težkem delu. Jeziku sevè priprosta hrana ne ugaja vedno, a nismo na svetu, da bi jedli, temveč jemo, da živimo; zato moramo pa rabiti le taka jedila, katera nam dajejo pred vsem moč in zdravje. To so pa ona, ki imajo v sebi veliko dušika, ako-ravno niso „gosposka“.

Naravnost nespametno pa ravnaajo oni, kateri si kupujejo za drag denar taka živila, katera nimajo nobene redilne moči in le želodec razdražijo, kakor so kava in posebno čaj, če se pije brez mleka. Mnogo stanejo in vendar mora človek pri njih sčasoma omagati in oslabeti. Žalibog, da se je ta navada udomačila tudi že v mnogih kmetskih hišah; mnogo požre denarja, pomaga pa nič.

Kjer je kmet gosposki
In gosposka juha,
Tam je vsa gospoda
Bleda, strhla, suha.

3. Kako naj jemo?

Mati, mati, mamica,
Pač mam hudo mačeho;
Peče mi 'z pepela kruh,
Z drobnim peskom ga soli,
In kadar mi reže ga,
Da se vidi skoz njega,
Zraven vselej krega me. —
Vi ste pekli belega,
Rezali debelega,
Z maslom ste ga mazali
Zraven se mi smejali.

Narodna: Sirota Ferica.

Če si hočemo ohraniti zdravje, ni samo treba, da si izbiramo le taka jedila, katera so nam res v prid, tudi zauživanje samo naj bi bilo urejeno. Zdravniki nam v tem oziru marsikaj priporočajo, in treba se je držati nekega reda, ako si nočemo tudi pri jedi prav občutljivo pokvariti svojega zdravja.

Samo ob sebi je umevno, da se mora pri napravi jedil gledati na to, da so jedila vedno tečna, okusna. Najboljša reč ne tekne, če ni prav in okusno skuhana; skažena hrana pa mora pred vsem pokvariti človeku za celo vrsto let zdravje. Kakšna težava je, če človek vedno boleha in koliko ga take bolezní stanejo. Prva skrb vsake hišne gospodinje naj bi bila ta, da se nauči prav kuhati, in skrbno naj pazi, da bo vsaka jed tako napravljena, kakor zahteva naš želodec. Mnogo napačnega je posebno v današnjih časih v tem oziru; marsikatero dekle skrbi za vse mogoče prej, kakor za to svojo dolžnost. Mož s tako ženo ne more biti zadovoljen, v hišo mora priti vsakovrstna nesreča.

Sploh pa priporočamo vsakemu:

a) Vsako jed dobro prežvekaj. Le tako more biti jed truplu v korist. Zobje so mlinski kamni, če jih je še dosti in so lepo osnaženi. Zobe ljudje premalo varujejo; dobri, zdravi zobje olajšujejo želodcu delo. Kdor je zobe zgubil, ne govori samo težko, trpel bo tudi njegov želodec in s tem njegovo zdravje. Kdor ima trohljive zobe, si jih mora dati napolniti ali izruvatí. Pred vsem je pa treba snažnosti. Voda in krtača se moreta vedno rabiti. Ostanki jedil, ki zgnijejo med zobmi, povzročujejo v želodcu dolgotrajne bolezni. A treba je zobe tudi rabiti in vse dobro prežvekati; drugače se jed ne more napolniti z želodčnim sokom in dela človeku mnogovrstne težave.

b) Jej le, kadar si lačen in ob določenem času. Mnogi jedo iz navade, želodec se preobloži in zdravje trpi. Človeška narava se navadi na določen čas in tedaj se oglasi želodec, ob takem času jed najbolj hasne. Jed bo tudi najbolj kuhana, če gospodinja vé, kdaj mora biti gotova. Grozna napaka je, če si mnogi delajo tek z močnimi pijačami; ravno narobe se zgodi: človek je nekako nasičen, preden začne jesti. Dr. I. Sonderegger piše: „Videl sem celo vrsto rokodelcev, kateri so z malim začeli in po pridnosti in varčnosti prišli do precejšnega blagostanja. Ali začeli so pred pojedino piti, zahajati v gotilne. Vsi so se uničili — ne da bi bili drugih podučili.“

c) Jesti tudi ne smemo prehitro. Posamezni deli se morajo dobro napojiti s slinami in želodčnim sokom. Če si pa ne pustimo časa, je to nemogoče. Zato: Za vsako delo svoj čas! Pregorka jed je posebno škodljiva. Najboljša juha more postati strup, če je prevroča. Ne samo, da trpijo zobje, s takimi prevročimi jedmi se najbolj pospešujejo raznovrstne, jako hude želodčne bolezni, kakor rak, otekline, turi itd. Skrbno moramo tudi odločiti vse, kar je neprebavljivega, n. pr. piščice, hrupec. Mnogo ljudi je že umrlo, ker so jim take trde reči prodrlé čreve, jih zadušile itd.

č) Na prebavljanje vpliva tudi pijača. Koristno je piti večkrat, a le malo; tekočina mora jedila premočiti, a ne sme napraviti v želodcu povodni. Toda kaj naj pijemo? Vkljub vsem navadam in nasvetom navedemo tu besede izkušenega zdravnika, ki pravi: „Najboljša pijača je voda; voda ohrani okus in najbolj

raztopi. Huda prevara je, če dajejo slabotnim in obolelim vina, ker kislina belih vin razburja, rdeča vina pa uničujejo beljakovino.“

Red in snažnost v kuhinji, pri posodi in na mizi naj bi bili povsod doma. Pri vsaki pojedini naj bi vladala med svojimi nekaka radost. Jeza, mržnja, razprtije in kreg ogrenijo jed; počivajo naj tudi skrbi. Sv. pismo pravi: „Veselo srce oživi starost; žalosten duh pa posuši kosti.“ „Veselost je človeku življenje in svet zaklad brez pojeme; radost da možu dolgo življenje.“ Sevéda nam ne more vedno sijati solnce sreče in radosti, a mnogi so s svojo trmo tudi sami krivi, da si ogrenijo svoje življenje. Kjer vlada radost, zastopnost in ljubezen, najpriprostejša jed bolj hasne, kakor milijonarju najbolj obložena miza.

Leta 1817 je vladala v srednji Evropi, tudi v naših krajih lakota. Pet let so bile slabe letine. Živila so bila tako draga, da si jih večina ljudi ni mogla kupiti. Vse so ljudje jedli, če je bilo še tako gnusno. Celo žagovina je služila v kruh. Tisočeri so pomrli ali se preselili.

Taki žalostni časi se morejo tudi še zdaj povrniti. Pravijo, ker imamo železnico, lakota ni več mogoča, ali tudi v naših dneh vlada kakor n. pr. v Indiji grozna lakota. Če hoče Bog kako deželo kaznovati, nihče ne more odvrniti te njegove kazni, najmanj železnica in svetovni promet.

Zato bodimo zadovoljni tudi pri pičli hrani; ne zabimo revežev. Le taka jedila si izbirajmo, katera so res krepilna; pustimo pa ona, ki nas razburjajo, n. pr. kavo, čaj. Od jedi je sicer v mnogem odvisno naše telesno zdravje, a jed nam ne sme postati v namen. Namen naš je le nebeško kraljestvo in temu mora vse drugo biti podrejeno, kakor pravi naš Zveličar: „Iščite pred vsem nebeško kraljestvo in njegove pravice in vse drugo bo vam pridejano.“

č) Brzdaj svoje strasti!

Kot voda na jézi kipi nam kri,
Tako nam srcá valovje hrumi,
Ko tisoč sovražnih ovir,
Zastavlja življenja težavni nam tir,
Ko divja nam strast
Srca občutke dobi v oblast,
Ter vreči nas hoče v brezdanjo propad.
Oh, stré se tedaj
Nam solnce bliščeče
Pokoja in sreče!
Bog vé, če se žarki zberó še kedaj,
Če vmiri srca se valovje kipeče?
Bog daj, Bog daj!

S. Gregorčič.

Človek je duh in telo. Telo služi duši nekako za orodje, njeno prebivališče je. Že stari Rimljanje so imeli prislovico: „Zdrav duh v zdravem telesu.“ Duša more svoja dela na popoln način izvrševati le v popolno zdravem telesu. Nasprotno pa vpliva tudi duh na telo. Ta vpliv ne izvira samo od tega, da mora duša vladati človeka;

duša je gospodar in njej se morajo podvreči telesne moči, če človek hoče, da se ohrani v življenju pravi red. V človeški duši pa spijo tudi razne strasti; teh ne moremo popolnoma izrjavati, volja naj bi se jih poslužila v nravno korist. V tem prizadevanju, volji podvreči huda nagnjenja, je nekaka podlaga človeške čednosti. S. Gregorčič poje:

To bode edino ti prava prostost,
 Če imaš počutke v oblasti.
 To bode najvišja modrost in krepost,
 Brzdati in vladati strasti.

Ako človek teh strasti in teh nagonov ne kroti, morajo mu postati ne samo v dušno škodo, temveč sčasoma mu uničijo tudi telesno moč. Zato velja: Če si hočeš ohraniti zdravje, brzdaj z voljo in z razumom svoje strasti. Že pri Latincih je veljalo: „Sustine et abstine“ (vstrajaj in vzdržuj se)! In Slomšek pravi: „Kdor svojih želj ne premaguje, sam sebi smrtno sulico kuje.“ Zdravnik dr. Sondereggen pa pravi: „Najboljše zdravilo je skrb za pravo nravno življenje. Nравoslovje je močan steber prave dejanske vere in v suhih številkah oznanjuje slavo socialnemu redu, svetosti družine in čistosti zasebnega življenja.“ Krščanska zmernost mora vladati vse človeško življenje; saj se tudi prišteva temeljnim čednostim. Torej povsod pravo mero!

In ako smoter dosegla svoj,
 Nikoli bi strast si ne rekla: stoj!
 Vihralka nasičenja ne pozna,
 Naj slugi nebó in zémľjo imá. *Jos. Cimperman.*

I. Boj se najhujše strasti!

Pod plaščem nosi bič prikrit,
 Oj bič iz zrn ledenih zvit!

S. Gregorčič.

Delo in kratek čas naj bi lepo in zmerno menjala v človeškem življenju. Telovadba, jahanje, plavanje, izprehodi itd. okrepcajo človeku zdravje; duh in telo se oživita, če gremo na solnčne višave naših sinjih gorâ; vesela družba med brati razveseli srce in odžene dušo-morne skrbi. Sv. pismo govori mladini: „Veseli se, mladenič, v svoji mladosti, in tvoje srce bodi dobre volje tvoje mlade dni, in hodi po potih svojega srca in po vidu svojih oči; vedi pa, da zavoljo vsega tega te bo Bog vzel v sodbo. Spravi jezo iz svojega srca, in deni hudo od svojega telesa, ker mladost in sladnost ste nečimurni.“ (Prid. 11, 9. 10.)

Vse to je dobro in koristno, ako se vrši v pravih mejah, dokler je namen dober. Prekorači se pa lahko meja in nadvladati začnejo le nizki nagoni. Ako se to zgodi, potem mora priti zlasti mladina na pota, katera so ji neizogibno v strašen dušni in telesni pogin. Zato svari že angleški pesnik Šekspir (Shakespeare) mladino pred to nevarnostjo, katera je skrita v mladem telesu; on pravi:

Čuvajte se! Le strah vas dela čedne,
 Mladost sovražna je pač sama sebi!

Strašni so nasledki na človeškem telesu in zdravju, če prekorači one meje, katere je Bog sam postavil človeku v šesti zapovedi. Ta strast vtisne človeku že na obraz nek zunanji pečat.

Pred leti je stopal nek laški slikar po ulicah svojega rojstnega mesta, ko zagleda fanta, ki je bil neznansko lep. Začuden obstoji in misli: „Podoba tega fanta moram imeti.“ Prosi fanta, da se mu pusti slikati, čemur deček rad privoli. Slikar občuduje pozneje večkrat lep obraz in premišljuje, kaj je pač moral ta angelček postati. Nekega dne gre zopet na izprehod, in tu zagleda mladega človeka, katerega obraz je bil tako oduren, ostuden, dà, peklensk, da nehoté obstoji. Misli si: „Ta obraz moram naslikati in njega podoba postaviti tik podobe lepega fanta; to bo nasprotstvo, kakršnega ni zlahka najti.“ Pri tem pristopi mladenič k njemu in ga poprosi miloščine. Umetnik pravi: „Pridite v mojo sobo in dajte se mi naslikati, dobro bom vas poplačal.“ Mladenič rad privoli. Ko je bila podoba skončana in se je hotel posloviti, zagleda podobo lepega fanta. Obstoji, ogleduje jo natančneje in začne bridko jokati. „Kaj vam je?“ vpraša umetnik. Dalj časa je trajalo, potem pravi revež s tresočim glasom: „Gospod, to je moja lastna podoba; pred dvajsetimi leti ste me tudi naslikali. Oh, tedaj in sedaj! Tedaj sem bil nedolžen, nadepoln fant, zdaj sem izgubljen človek. Tedaj sem bil dober, pobožen deček, zdaj sem tako izpriden, da se vse obrača od mene.“ Na vprašanje, kako je to prišlo, odgovori: „Strast, greh nečistosti, v katerega sem bil že v mladosti zapeljan, me je naredil tako ostudnega in nesrečnega.“

Prijeten kakor pomladno solnce je pogled v obraz nedolžnega, čistega človeka; ostuden pa in oduren kakor nočna tema je obraz, na katerem je zapisano v strašnih, neizbrisljivih črkah: „Ne prešestuj!“ Lepota izgine, mladost postane starost; starikev je tak človek na duši in telesu; preti mu časni in večni pogin.

Tu le omenim one nasledke, katere imajo taki grehi za družine in posameznika. Kako živo izraža to gorjé naš Prešeren v pesni o nezakonski materi:

Oča so kleli, topli me,
Mati nad mano jokali se,
Moji se mene sram'vali so,
Tuji za mano kazali so!

Žalostni nasledki te strasti se pa kažejo čestokrat tudi pri odraslih. Nek slavni francoski zdravnik piše: „V začetku oseba, katera je dosegla leta zrelosti, ne zapazi kar na enkrat, da gre z zdravjem rakovo pot; čuti le nekatere neznatne neprijetnosti. Prebavljanje malo trpi, spanje je nemirno, glava težka in slaboumna; obraz je nekako ovenel, posluš oslabil. Potem postane obraz bled, oglasijo se želodčne bolečine, in če so prsi slabe, bljuvanje krvi, katero konča navadno v sušici. Ako so obisti slabe, se oglase v njih grozne bolečine, kažejo se tudi hipohondrični in histerični hibi. Mnogi čisto oslepe, drugi zgubijo posluš, pamet; nekateri zblaznijo, druge začne viti. Taki nesrečneži, katere moramo imenovati žrtve nečistosti, tožijo zdihovaje čez svoje telo, da je kar na enkrat izgubilo moč in krepost. To je grozna kazen za greh.“

Večkrat sam' iz en'ga dneva
Rada pride dolga reva.

Res, strašna kazen zadene človeka, kateri noče poslušati vere in vesti. „Kdor greši zoper svojega Stvarnika, pade zdravniku v roke,“ pravi sv. pismo.

Najostudnejše bolezni se polastijo človeškega telesa, če se valja v tej živalski strasti. Bolnišnice posebno velikih mest so polne takih, kateri gnijejo pri živem telesu; strašen je njih pogled, a še strašnejša njih osoda. V preteklosti gledajo svoje neštevilne grehe, v sedanosti jih muči brezupna bolezen, v prihodnosti pa gledajo smrt in tej sledi navadno tudi duševni pogin. Ta strast stori človeka nesposobnega za višje namene, on postane nekako živalski. In najhujše je še to, ker postane ta strast lahko navada, dà, nekaka potrebnost; vse misli in želje merijo le na uživanje. To je oni skriti strup, kateri pomori toliko človeških cvetic v najlepši dobi. Kako resnične in ob enem strašne so svetopisemske besede o nečistnikih: „Gniloba in črvi se ga (nečistnika) bodo polastili in velik vzgled bo postavljen, in vržena bo njegova duša iz števila živih.“ (Sir. 19, 3.)

O nasledkih na duši tu ni mesta govoriti; vsakdo naj posluša vero in naj se spominja na strašne božje kazni, katere so prišle nad človeštvo zaradi teh grehov. „Nečistniki bodo imeli svoj del v gorečem, ognjenem in žveplenem jezeru.“ (Skr. raz. 21, 8.) — Josip Pagliaruzzi poje:

Ko nam posmodi
Klasje kdaj slana,
Na vek nam leži
Duša požgana.

Pošten mož je imel sina, katerega so zapeljali slabi tovariši na nesramna pota. Stariši so prosili in svarili, ali vsaka beseda je bila, kakor navadno pri takih ljudeh, bob ob steno. Oče pa poskusi še zadnje sredstvo. Svojega izpridenega sina pelje v mesto v veliko bolnišnico. Tam ga postavi pred postelje onih, kateri so izgubili vsled nečistosti svoje zdravje, in kateri so bili v posebnem oddelku. Ležali so tu, blede kot smrt, s strašnimi turi na truplu, od katerih je prihajal neznosen vzduh in smrad, pri mnogih je bil obraz razjeden in vsi so stokali v groznih bolečinah. Vse se jih je izogibalo, od vseh so bili zapuščeni. Sina je pretresel strah in omedlevši se je zgrudil očetu v naročje. Ko se je zopet zavedel, je dejal: „Ozdravljen sem, od sedaj bom čist!“ In ostal je mož-beseda.

Zdravnik dr. Ritter pravi: „Nobena bolezen ne škoduje tako vsem organom (delom) človeškega trupla, kakor ravno ona, katera je nasledek nečistosti. Sušica, oslABLJENJE duše in telesa, krč, blaznost, notranja žalost, gnus do življenja, celo samomor — to je pri mnogih konec strašne strasti.“ Če si torej hočeš ohraniti svoje telo zdravo in čvrsto, in ohraniti tudi jekleno voljo, ostani vedno čist in pošten. Ako si grešil, naj ti ne upade pogum; idi k duhovniku, on ti bo pomagal, da prideš zopet na pravo pot.

Res, ravno ta strast more postati strašna. V mnogih slučajih je pa človek sam tega kriv, in čez svoje moči se nihče ne izkuša. Treba

je rabiti potrebnih sredstev in se ogibati vseh zanj, katere nastavlja zlasti mladini sedanji svet. Povsod so ljudje odpadli od Boga in vere, zato pa tembolj poganja smrdljivi plevel. Tembolj je pa treba vsestranske pazljivosti. Brez nadnaravnih nagibov si bo le redkokdo mogel ohraniti najlepšo čednost — čistost. Zato je treba, da moliš, posebno v nevarnosti; da se skrbno ogiblješ vsake priložnosti, takoj v začetku junaško ustavljaš mamljivim izkušnjavcem; posebno ne smeš v nemar puščati sv. zakramentov. Spoved te opere vsake nesnage, v sv. obhajilu pa prejmeš ljubljenca in variha vseh čistih duš. Časti tudi Devico vseh devic, brezmadežno mater božjo, ter posnemaj njene čednosti. Ako se boš držal tega pota, potem smeš upati, da si ohraniš neoskrunjeno obleko svoje čistosti tudi med sedanjim izpridenim svetom; bati se ti ni treba strašnih nasledkov v uničenem telesnem zdravju. „Kako lep je čist rod,“ pravi sv. Duh, pristavimo: in tudi, kako zdrav!

Varuj, varuj se, mladost!
Noč in dan te zalezuje
Greh in tvoja ž njim slabost!

Fran Levstik.

2. Drži se prave mere.

Kako da vzbujaš v meni tako strast?
Povej mi, kaj si? Kača li na gori?
Skrivnostna sfinga na egiptskem dvori,
Al' angel, zlodej li, vodeč v prepast?

Drag. Kette.

Srednja pot, zlata pot, pravi pregovor. Vse naše življenje mora biti prikladno božjim in človeškim zapovedim ter okoliščinam, v katerih živi posameznik. Vse ne velja za vse in vseh ljudi ne moremo in tudi ne smemo spraviti pod en klobuk. Pamet mora urejevati življenje slehernega človeka in ta bo nas učila držati se prave mere.

a) *Bodi zmeren v jedi in pijači.*

Kdor v jedi in pijači pravo mero drži,
Učaka navadno starih dni.

M. Slomšek.

Ravno mladina mnogokrat nima prave smisli za najdragocenejši časni dar, za zdravje; zdrava in čvrsta je in zato misli, da mladeniška moč ne bo penehala, vse si dovoljuje. A nezmernost v jedi in posebno v pijači je že več ljudi pomorila kakor meč, tako pravi že nek poganski pesnik. Sv. pismo pa dostavlja: „Zaradi nezmernosti jih je že mnogo umrlo.“ — Jedi potrebujemo vsi neobhodno za življenje. Ali vsakega je treba resno opominjati: Bodi zmeren v jedi, ako hočeš, da ti bo res v korist, ker nezmernost je največkrat vzrok hudih in tudi smrtnih bolezni. Učenjak Kant pravi: „Večina ljudi išče hlepno sredstev za življenje in najde pred časom smrt,“ zakaj? Ker menijo, če bodo obilno in dobro jedli, si bodo ohranili in podaljšali življenje, a s tem si je le prikrajšajo.

Francoski zdravnik piše: „Vsi jemo preveč,“ in pristavlja: „Vzemimo si vzgled na trapistih. Od 14. kimavca do koncem posta jedó v 24 urah le enkrat, in sicer ob pol treh popoldne, 12 ur potem, ko so vstali (vstanejo namreč ob pol treh zjutraj); v teh 12 urah molijo in delajo. A čudovito dobre se počutijo. Bolezni so med njimi jako redke, želodčne skoraj nepoznane. Živijo pa trapisti pri kruhu, krompirju, neki juhi brez toľšče, skledi koreníc ali v vodi kuhanega zelišča. Meso, ribe, jajca in sirovo maslo so zdravim prepovedana jedila; olje rabijo le za salato. Po jedi zauživajo surovo ali kuhano sadje. Ravno to življenje pa jako pospešuje njih zdravje in prinaša dolgo življenje, posebno ako se prištevá še njih neumorna delavnost in čist zrak, v katerem prebivajo ti menihi. Skrnina jim ni znana. Kakor spričuje hišni zdravnik, v samostanu v Odenburgu ni bilo skoz celih 28 let nobenega mrtvouda, nobene vodeníčne bolezni, ne krča ne raka. Celo strašne bolezni, katere so pustošile v celi deželi, niso prestopile samostanskega praga.“

Enako je tudi življenje kartuzijancev, in njih zdravje izredno izvrstno. Ko so bili papeži v Avingnonu, je hotel eden izmed njih nekoliko olajšati strog red in vsaj bolnim menihom privoščiti malo mesa. Takoj so prišli poslanci iz vseh samostanov k papežu, bilo jih je 27: najmlajši je štel 88 let, drugi 90, 93 in 95 let; vsi pa so bili še čvrsti in zdravi. Ko papež to častitljivo družbo zagleda, reče ginjen: „Ostanite pri svojem strogem redu, zdi se mi jako zdrav.“ Tudi stari puščajniki so jako strogo in zmerno živeli; njih hrana so bile le korenice, njih pijača čista voda, zato so pa dosegli tudi starost do 100 in tudi še več let. Hranimo se torej priprosto in bodimo zmerni.

Nasledke nezmernosti v jedi opisuje izkušén zdravnik dr. Sondereggen tako-le: „Želodec in prebavljanje oslabita; kri je prenasíčena z redilnimi snovmi, katere ne najdejo porabe, ker jih je preveč; zato se izpridijo ter se nakopíčijo na jako nepripravnih krajih. Okoli srca se zgodaj naredi toľščoba; srce postane slabše, krvni tok ni več tako močan in oddaje razne škodljive snovi možganom, pljučam ter udom. Nakopíčenje teh snovi je pa povod, da zadene človeka srčna kap, ali živčni mrtvoud. Trpijo navadno tudi obisti, drob; tu se mnogim odpro duri do smrti. Konečno moremo še omeniti, da se beljakovina nakopíči tudi v udih, katera tare kot skrnina posebno iste, ki nezmerno uživajo mesene jedi.“

Star pregovor pravi: Ne živimo od tega, kar jemo, temveč od tega, kar prebavimo. Star zdravnik pa uči: „Najboljši pripomoček za dobro prebavljenje je, če nasitimo lačnega,“ t. j. sami zmerno živimo. Zato: Počakaj z jedjo, da boš lačen, in jenjaj, predno si popolnoma sit. Potem boš vedno zdrav.

Zlasti je pa treba svariti pred nezmernostjo v pijači. Kako škodljive so alkoholične pijače sploh, o tem govorimo v posebnem oddelku. Celo naravoslovec K. Darwin piše: „Po lastnih, mojega očeta in starega očeta izkušnjah, katere sežejo skozi celo stoletje, sem prišel do prepričanja, da nobena reč ne povzročuje toliko trpljenja, bolezni, bede in revščine, kakor zauživanje opojnih (opijanljivih) pijač.“

Najboljše in najtrdnejše zdravje se ne more dolgo vstavljati nezmernosti v pijači. In koliko greši v tem oziru posebno mladina! Kdor največ spravi za kožo, je vseh junak. Mnogi imajo za največjo moдрost, če se ravnaajo po besedah:

Moška je beseda taka!
Kdor izpil je, naj nataka
Nov kozarec do vrhà,
Tana nina, tina na!

Fr. Levstik.

Kakšna nespamet in kakšen greh! Tako zalivanje s pijačami izpridi kri, živce in sploh telesno moč; človek postane razburjen, čuti se močnega, a ravno v tem je pijača največji goljuf. Edino potrebna pijača je in ostane voda. Že stari Grki so se držali resnice: „Voda je najboljša!“ Častnik v višji službi pripoveduje: „Bil sem v svojem 16. letu v Neapolu in tam mi je dejal nek slaven zdravnik: „Enega se boj v svojem življenju: ne pij preveč! Več ko piješ, manj moreš prenesti, in manj ko moreš prenesti, tem več bi pil. In pri tem bi storil konec.“ Tako pa konča mnogo ljudi.

V Parizu je navada, da se ob novem letu predsedniku francoske vlade poklonijo tuji odposlaniki, visoka duhovščina, profesorji itd., ter mu izražajo svoja voščila za novo leto. Leta 1882 je bil med profesorji častitljiv starček 95 let. Predsednik je ž njim posebno ljubeznivo občeval ter ga vprašal, katero sredstvo je rabil, da je dosegel tako starost. „O, to sredstvo je prav priprosto,“ odgovori 95 letni profesor, „celo svoje življenje nisem pil niti kapljice vina!“ Tudi vsak drugi bo najboljše izhajal, ako se bo posluževal tega sredstva. Ker pa to ni vsakemu mogoče, se mora držati vsaj tega, da zmerno zauživa pošteno pijačo. Ali ravno tega nam manjka: mere ni niti pri kmetu, delavcu, niti pri gospodu.

Pa ne samo nezumno zauživanje je zdravju škodljivo, poguba za telo je alkohol sploh. Tu omenimo le to: Dandanes živimo v zamotanih socijalnih razmerah; zakrivili smo jih večinoma tudi sami po svoji nespameti. Mnogim je jed in pijača najvišji namen; trebuh je njih bog, malik, in temu maliku darujejo posebno alkohol. Zato je alkohol naš največji sovražnik. Tu se mora nastaviti sekira, če hočemo, da se bodo naše razmere zboljšale, drugače poginemo; od dne do dne postane nevarnost večja. Tako je šlo starim narodom; npravno in telesno so šli rakovo pot, dokler ni izginil njihov sled. Tudi za nas bo prišel čas, da se odločimo, hočemo li še živeti, ali pa poginiti v alkoholizmu.

Stroga zmernost mora biti naše geslo. Kdor je prišel do prepričanja, da pijančevanje in gostilna uničujeta človeku najdragocenejše zaklade: zdravje, družbinsko srečo, imetje in posest, vero, čednost in večno zveličanje, ta ne sme hoditi po potu, po katerem drvi svet, temveč moško se mora ustaviti temu toku. Mož pa, kateri se vzdržuje in rad ostaja doma, daje dober vzgled in to je prvo sredstvo zoper pijančevanje. Že stari Evripid pravi: Dobro obnašanje vleče druge. Pred vsem se morajo predstojniki in višji stanovi prizadevati, da postanejo živi vzgledi podložnim in nižjim slojem.

Koliko zamore zmernost v jedi in pijači, naj kaže sledeča, mnogim gotovo že znana pripoved, kako je bil nek „bolnik“ ozdravljen:

Nek mož je imel 365 bolezní, namreč vsak dan drugo. Pri vseh zdravnikih je bil, a vsako zdravilo je bilo zaman. Tu sliši o zdravniku, ki je bil sto ur oddaljen; temu piše. Zdravnik pa kmalu vidi, česar mu manjka, namreč ne zdravila, temveč dela in zmernosti. Zato mu odpiše: „Priatelj, hudo vas ima, a če le hočete, pomagam vam. V želodcu imate hudo zver, zmaja, ki ima sedem glav. S tem zmajem moram pa sam govoriti, in priti morate k meni. Ali predvsem ne smete se peljati ali jahati, drugače zmaja tresete in ta vam pregrizne želodec in čreva; pot morate vzeti pod svoje podplate. Drugič smete samo dvakrat na dan jesti, za južino skledo zelišča in malo mesa, zvečer kuhano jajce. Ako več jeste, raste zmaj in on vam stlači drob, potem vam ne bo več krojač meril obleke, temveč mizar mrtvaško rakev. To vam svetujem, in če me ne ubogate, ne slišite več vigredi kukavice peti. Storite, kar vam drago.“

Ko bolnik to bere, mu postane vroče. Drugi dan se že napravi na pot in ko pride v 18 dneh k zdravniku, je popolnoma zdrav. Zdravnik pravi: „Dober duh je vas razsvetlil, da ste ravnali po mojem nasvetu. Zmaj je poginil; ostala pa so še jajca. Zato morate iti zopet peš domov in doma pridno drva žagati; jesti morate le, kolikor vas sili lakota, da se ne izvali kak mlad zmaj; tako postanete lahko sivolas starček.“ Pri teh besedah se je nasmejal, ali ozdravljeni bolnik pravi: „Zdravnik, zastopim vas; prebrisane glave ste.“ Mož je živel 84 let in vsako leto je poslal zdravniku nekaj cekinov za nasvetovano „zdravilo“.

Očak spoštovan je v našem seli
Dejal s kazalcem na resnem čeli:
„Mladina, prehitro pota meriš,
Potem opešana se izneveriš.“

Jos. Cimperman.

b) Bodi zmeren pri tobaku.

„Smodke so žreblji za rakev.“

Amerikanski pregovor.

Govorili smo že, koliko premoženja gre po tobaku čisto po nepotrebnem v zrak (glej str. 53.) Ogromne svote bi si ljudje prihranili, ko bi se odpovedali tobaku. A ne samo to; tudi marsikatero bolezní bi ne bilo in zdravje mnogih trdnjše. Tobak je rastlina, ki ima v sebi strup (nikotin). Ta strup vpliva na živce, in ker se to zdi človeku prijetno, ga rabi. Strupa pa človek v navadnih razmerah ne potrebuje, zato tudi ne tobaka; on spada med sredstva, ki služijo človeku edino le v uživanje.

Najboljše bi sicer bilo, če bi se tobaku popolnoma odpovedali, — blagor mu, kdor to stori — a v današnjih razmerah je kaj takega skoraj nemogoče. Zato pa velja nam vsem: rabi ga vsaj jako zmerno in pametno.

Tisoč in tisoč let so živeli ljudje brez te rastline. V naše kraje je prišel tobak šele koncem 17. stoletja. Stara kronika pripoveduje:

„V 1653. letu se je začelo v naši deželi najprej kaditi. Začetkom se je ljudem to čudno zdelo, tako da so letali otroci za takimi ljudmi, ki so kadili, ter s prstom kazali na nje. Tudi so bili oni, ki so kadili, poklicani pred sodnika in kaznovani; gostilničarjem in predstojnikom se je pod prisego zaukazalo, da morajo take ljudi naznaniti.“ Na Ruskem je bila nekaj časa celo postava, po kateri naj bi se kadilcem odrezal nos. Besede „kaditi“ še niso poznali; rabili so za to besedo „ogenj žreti“.

Proti tobaku ni več postav; dandanes kadi vse. Mnogi paglavci si štejejo v največje junaštvo, če imajo smrdljivo rastlino med zobmi. Tobak so prinesli Španci iz Amerike; zato je kadenje na Španskem najbolj v navadi. Tam ni kaj nenavadnega, če gredo mladi šolarčki v šolo, na rami torbo, v ustih pa — smodčico!

A če je kadenje mnogokrat škodljivo celo moškim, in če more nezmerna njegova raba biti celo vzrok, da človek oslepi, pokvari svoje živce ali zbesni, tako je tem bolj pogubonosno ženskemu spolu, ker je žensko telo slabejše in tem bolj razpoloženo za poguben vpliv tobaka.

Ali tudi pri moških se je ta nepotrebna navada preveč udomačila; naravnost pogubna je pa za mladino in pri tej naj bi se zabranila na vsak način. To je dolžnost starišev in sploh vseh, katerim je mladina izročena v skrb. Žalostno, da se v naših dneh mladina tudi tej strasti vda kar najhitreje ko mogoče. Povsod srečavamo mladeniče, ki so po zunanem že pravi starci. O mladeniški žilavosti, rdečih licih ni duha ne sluha, pa temu ni vzrok pomanjkanje, ampak strast; ta jim je vtisnila neizbrisljivo znamenje slabosti in starikavosti na čelo.

Tobak na vsak način več škoduje kot koristi, če smemo o koristi sploh govoriti. Strup je in ta strup vpliva jako pogubno na želodec, pljuča, srce in sploh na celo človeško truplo. Želodec ne more prebavljati jedi; kdor močno kadi, navadno malo jê in nima dobrega zdravja. Brezdvomno more nam tobak tudi skrajšati življenje. Pa poreče kdo: Mnogi tobakarji so pa vendar zdravi in so dosegli visoko starost! Gotovo, a to so izjeme; morebiti bi bili pa brez tobaka dosegli še višjo starost. Tudi mnogi pivci živijo izjemoma dolgo, a koliko jih je?

Ruski general in minister pripoveduje v časopisu zoper zlorabo tobaka: „Ko sem zapustil svojo službo, so bile moje oči jako slabe in roke so se mi tresle, a nisem si mogel raztolmačiti, odkod bi bilo to prišlo. Da so oslabele moje oči, sem pripisoval temu, ker sem mnogo delal pri luči. Podal sem se v pokoj in upal, da bo pokoj že odstranil te neljube prikazni, zakaj nisem še štel petdeset let. Ali skozi tri leta sem zastoj čakal zboljšanja in pogum mi je upadel. Skozi 34 let sem pa bil prav močno kadil. Razne okoliščine so me prisilile, da sem se kar na enkrat odpovedal tej navadi. A hitro sem zapazil, da se moje roke niso več tresle, in v šestih mesecih so bile tudi moje oči zopet zdrave in vid prav dober.“

Zato mora veljati: Otroci in ljudje, ki rastejo, ne smejo kaditi, drugače si občutljivo pokvarijo svoje zdravje.

Isto velja o ženskah in sploh o slabotnih osebah. Kdor do sedaj ni kadil, naj se ne loti; s tem skrbi za svoje zdravje in prizanaša tudi svoji mošnji. Kadilci naj se pa poslužujejo le slabših vrst tobaka in naj se skrbno ogibajo vsake nezmernosti. Močni tobaki se ne smejo rabiti. Zmerna in previdna raba more zmanjšati nevarnost in slab vpliv. Vsekako pa ostane nikotin strup in že stari rimski pesnik je pel: „Vedno padajoča kaplja zdolbi celo kamen.“ Pri najboljšem je oni, kateri ne kadi.

Pitje in kajenje,
Krajša ti življenje. *Stritar.*

Ker tobaka pri sedANJI splošni rabi ni mogoče odstraniti, naj sledi še nekaj od zdravnikov nasvetovanih navodil za kadilce. 1. Nihče naj ne kadi, preden ni njegovo truplo popolnoma razvito; torej ne pred 20. letom. 2. Ne muči se pokaditi smodke, katera ne gori več, ali ne vleče. Na tak način gre mnogo nikotina v dim in s tem v telo. 3. V pipi kadi le lahkega tobaka; pri močnem tobaku se dela v pipi preveč nikotina. 4. Varuj se temnih smodek; v njih je mnogo amonijaka. 5. Najbolj škodljive so „havane“ (pri nas dolge); rabi jih le redko in le na jed. 6. Nobene smodke ne kadi do konca. Čim krajša postane, tem močnejša je. Dima nikar ne požiraj, ker s tem dražiš z nikotinom svoj želodec. 7. Če mogoče, ne zažigaj iznova smodke, katera je ugasnila ali dalje časa kje ležala. 8. Če mogoče, naredi pipi prav dolgo cev, a vedno imej cev čedno. 9. Smodko in smodčico vtakni vedno v špic; ako jo žvečeš ali grizeš, pride mnogo nikotina med sline, tudi mnoge bolezni se morejo s tem prenesti. 10. Nikoli ne kadi, če imaš bolne ustnice. Le malo nikotina v rano zadostuje, da se ti zastrupi kri. 11. Nikoli ne kadi tešč, ne v postelji, in ne pri bolnikih, drugače si sebi in drugim v nevarnost. 12. Kadi zmerno in pri zabavi in razvedrilu, katero ti nudi, misli, koliko ti je pač kajenje koristilo, in koliko bi si bil brez njega lahko prihranil.

c) *Bodi previden pri plesu.*

Da kakor ti tudi jaz bi bila
Zmir' čista, lepa ino mila,
Da, kakor čist je tvoj obraz,
Moj tudi bil bi vsaki čas!

Fos. Cimperman.

„Najboljši ples ni kaj vreden.“

Sv. Frančišek Saleški.

Kakor ples sam na sebi ni nenraven, tako tudi ne škodljiv. Skoraj pri vseh narodih se najdejo plesi, četudi jako različni. Ples je nek prijeten izbruh človeške moči in telesnega zdravja, ter sredstvo, s katerim si človek po dokončanem delu razvedri svojega duha. Pri Judih je bil ples celo pri službi božji v navadi. Tako n. pr. je plesal kralj David pred skrinjo zaveze, in judovske deklice so plesale ob

mnogih praznikih; sv. Bazilij zatrjuje, da plešejo celo angeli pred stolom božjim.

Ples je splošna navada posebno tudi pri Slovanih. Nevaren postane ples po različnih okoliščinah in po slabem namenu. Slabi plesi so pa škodljivi duši in telesu.

Tu govorimo pred vsem, kdaj in kako more postati ples škodljiv našemu zdravju. Smelo si upamo trditi, da je moralo mnogo ljudi v najlepši dobi v hladni grob, a pod zemljo jih je spravila nepremišljenost in nezmernost pri plesu. Ne samo, da se mnogokrat zgrudijo plesavci na plesišču na tla in so mrtvi; veliko večje je število onih, kateri si na plesu položijo prvo kal dolgotrajni smrtni bolezni.

Na plesih se navadno v večji meri zauživajo jedi in posebno pijače, prebdijo se cele noči, plesalci se gibljejo v zraku, kateri je okužen po groznem vzduhu mnogoštevilnega ljudstva, izpostavljeni so prepihu; neprevidno se podajo iz tople sobe na mrzel zrak, ali si pa prav nespametno gasijo vsled vročine hudo žejo z mrzlo pijačo. Posebno slabši ženski spol je izpostavljen vsem tem neprilikam; marsikatero dekle si nakoplje na plesišču sušico in vsled neprestanega vrvenja živčne ter srčne bolezni. Izkušnja uči, da dekleta, katera pogostoma hodijo na ples, hitro ovene in dobijo nekako oduren izgled. Znana mi je dolina na Slovenskem, kjer so plesi grozno razširjeni; razen strašnih нравnih hib, najdeš tam le malo deklet, katera bi bila v najboljših letih podobna, kakor bi imelo biti, cvetočim rožicam. Z dušo je ovenelo tudi telo in nasprotno.

Naravnost zločin pa je, če se prirejajo plesi celo med mladino. Stariši, ki puščajo svoje otroke na take ples, so slepi za srečo in blagor svojih otrok, strašen odgovor jih čaka. Že v nežno, otroško srce se položi kal brezbožnega drvenja in vrvenja po časnem, zemeljskem blišču; to hlepenje pa zamori vse boljše čute lepega destinstva. Iz takih že v nežnih letih izpridenih otrok postanejo ljudje, kateri so po svoji notranji mrzloti in praznoti podobni mrzlemu zimskemu dnevu. O njih poje naš S. Gregorčič:

Podoba živa naše dobe
Si ti, o jasni zimski dan,
Prepoln kot ona si svetlobe,
Kot ona — mrtev in hladan.

Po glavah svetlo je in jasno,
A v srcih zimsk je mraz in mrak;
Tam ne poganja cvetje krasno,
Tam ne odmeva spev sladak.

Telo oveni zgodaj, duša in srce nista za vzore. To je morebiti z drugim vred vzrok, da se naša mladina le tu in tam vnema za verske in narodne vzore, da ni pravega navdušenja, ali pravzaprav, da ni navdušenja za prave vzore. Zato proč z mladino od plesišč!

Okoliščine posebno naredijo, da postane ples škodljiv in nevaren človeškemu zdravju. Večina naših plesov se ne sme imenovati sredstvo razvedrila; godé se po noči, s tem trpi mir in počitek; vršijo se na krajih, ki so polni vzduha, dima in prahu, pri pijači, v mrazu itd. V nekako drugem pomenu bi lahko rekli o naših plesih, ki uničujejo telo in dušo, kar pravi ruska narodna pesen:

Poješ veselice
Kakor ptič sladko;
Bereš si cvetlice,
Pa minulo bo.

Prešla bodo leta
Z njim veselja slaj
Lic rdečih smeha
Več ne bo nazaj.

Pri nas vsak ples nekako uničuje človeku moči in treba se je od njega odpočiti. To vendar ni razvedrilo! Zato pravi Slomšek: „Več ko je gostilnic, več je uboštva; več ko plesa, več bo joka.“

Čisto drugačen je ples pri naših južnih slovanskih bratih in tudi pri mnogih drugih narodih. Slovanu je „kolo“ vrhunec veselja, in je tudi v resnici pravo veselje. Duh se res razvedri, telo okreпча in ker se pleše „kolo“ po dnevi, brez pijače, v svežem zraku, v družbi starejših, resnih ljudi, tudi nima toliko nravnih nevarnosti. Tak je pa bil v začetku ples skoraj povsod. Pozneje so se zlorabili njegovi nameni; tudi način plesa je postal tak, da pri nas ples navadno ni nobeno razvedrilo za razumnega človeka. O takih plesih, ki so prišli že pri Rimljanih v navado, pravi Ciceron: „Kdor ni pijan, ali brez pameti, ne pleše,“ in pesnik Petrarka meni: „Ples se ne spodobí poštenemu človeku.“

O nravnih nevarnostih naših plesov govoriti, ne spada v naš smoter. Vendar pa dostavimo: Kdor si hoče ohraniti nedolžnost in srčni mir, naj ne hodi na ples. Plesišča so mesnice za nedolžnost in poštenost. Sv. Efreml pravi: „Kjer je ples, tam se veselijo hudiči in žalujejo angeli.“ Pesnik pravi prav dovtipno o naših plesih:

Na sejm se stavijo lepó
Rejene po vrsti junice;
Na ples vi vodite tako
Na prodaj svoje krasotice!

Tu govorimo le o telesnem zdravju, in to je gotovo, da je temu ples skoraj vedno škodljiv.

Zato bodi previden! Ples ti ne sme postati v strast, drugače bo sledil kratkemu veselju dolgotrajen kes. Naš Slomšek poje:

Al' pravega veselja na rajanju ni,
Pijance, plesalce veselje beži!

3. Boj se jeze!

„Zakaj je upadel tvoj obraz?“

1. Mojz. 4.

Že stari modrijani so spoznali, da je najhujša, a tudi najslavnejša zmaga, če človek premaguje samega sebe.

Jeza in želja maščevati se moreta izmed strasti mogočno vplivati tudi na telo in zdravje. Ljudstvo potrjuje to dejstvo, ko pravi: Postal je od jeze bleđ, ali rdeč. To kaže, da more ta strast izpremeniti človeku zunanji izgled, tako močno vpliva na kri in živce. Ta vpliv pa mora postati poguben, škodljiv, ako prekorači svoje meje, in zaradi neukrotene te strasti je že mnogo ljudi izgubilo svoje življenje in še več svoje zdravje.

Kakor druge, se tudi ta strast ne kaže enako pri vsakem človeku, in zato tudi nje vpliv ni vedno enako močan. Slabejšemu

ženskemu spolu jeza veliko bolj škoduje kakor moškimi. Nekatere ženske postanejo vedno bolne, kadar se kaj zjezijo. Znano je tudi, da imajo narodi v južnih krajih bolj vročo kri nego v severnih. Posebno je Jugoslovan ognjevit tudi v jezi in maščevanju.

Jeza more biti tudi opravičena, sveta. Tedaj ni greh in tudi ne škodljiva. V tej pravični jezi je razbil Mojzes tabli postave, ko je videl ljudstvo malikovati. Kristus je z bičem izgnal ljudstvo iz templja, ko ga je oskrunjevalo.

Grešna in zdravju škodljiva je jeza, če prekorači prave meje in če za njo ni zadostnega vzroka; v taki jezi človek samega sebe ne more krotiti, ne vé, kaj dela, ter navadno razbija, kolne, preklinja in ravsaja. Sveta mu ni ne bližnjega čast, ne posest; vse bi rad zdrobil. Taka jeza ni samo grešna, temveč vedno škoduje tudi zdravju. Mnogi so se v taki razburjenosti že zgrudili na tla in so bili mrtvi; vsekako pa zastane pri takih izbruhih jeze prebavljanje, kri sili v glavo in s tem močno trpi zdravje. Stari pisatelj Philo pravi: „Jeze misli so kačji zarod,“ in naš Stritar dostavlja:

Kjer jeza v hiši gospodari,
Nič ne popravi, vse pokvari.

V prvem hipu se tuintam človeku skoraj ni mogoče premagati; na vsak način se pa mora človek iznebiti skrivne želje maščevanja. „Meni gre maščevanje,“ govori Gospod. Skrivna jeza in mržnja razjedata človeku kosti in mozeg in uničita tudi najtrdnjše zdravje.

Skován je meč, da življenje ti brani,
A rajši v nožnici miren ostani.

Fos. Cimperman.

Znamenje plemenitega značaja in velike npravne vrednosti je, če ima človek samega sebe v oblasti. To je v resnici pravo junaštvo. Tak junak je bil n. pr. sv. Frančišek Saleški.

Od narave je bil jako jezi podvržen, a neprenehoma se je vojskoval zoper to strast; silil se je, in tako potlačil to podlo lastnost. Ko ga je nekoč nek hudobnež v obraz zasramoval, je ohranil svojo mirno krotkost in ni zinil niti besedice. Vprašali so ga, čemu človeka ni pokaral. Sv. Frančišek pa je odgovoril pomenljive besede: „Zapazil sem, da mi je jelo v srcu kipeti. A že davno sem obljubil ljubemu Bogu, da ne bom govoril besedice, kadarkoli bom čutil razburjenost svojega srca; zakaj najboljše sredstvo, katero poznam zoper izkušnjavo k jezi in nevolji, je popolno molčanje in vzdihljejk Bogu za milost in za razžaljivca. Četudi le malo govorimo, vedno se vsili v besede tudi naše samoljubje in dogodijo se reči, katere nas morejo 24 ur dolgo napolnjevati z grenkostjo. Če pa ne zinemo besedice in molimo eno češčena si Marija, tako preide vihar, jeza in nevolja sta premagani, in v srcu se rodi čisto, trajno veselje.“

Meseca septembra l. 1570 je popotoval sv. Karol Boromejski, nadškof v Milanu, na Švicarsko. Povsod so kardinala slovesno sprejeli. V mestu Švic prenoči v gostilni „Trije kralji“, katera še dandanes stoji. Pozno na večer se nekateri fantje skregajo in nastane tepež. Ropot prebudi sv. Karola in on gre v hišo ter opominja raz-

sajalce, naj mirujejo. Vsi padejo pred njega in ga prosijo odpuščanja. A svetnik odgovori: „Boga prosite odpuščanja, njega ste žalili.“ Pristavi pa smehljuje se: „Kadarkoli bom zvečer v Milanu molil, hočem pristaviti molitvi tudi prošnjo: Gospod, usmili se mladih vročih glav tam za gorami.“

Takih vročih glav ne manjka nikjer. Povsod pa velja zoper take vroče glave isto zdravilo, premagati jezo: Moli in molči!

Če se oglasi jeza in se vzbuja mržnja v tvojem srcu, potem moli nekoliko in molči; ne govori, ne delaj, ne piši ničesar v razburjenosti! To te bo varovalo nesreče in greha; v tvojem srcu bo vladal mir in veselje, mir srca pa najbolj ohrani človeku zdravje. A. M. Slomšek pravi: „Potrpežljivost rožice sadi, jeza pa trnje.“ Kako krasno, divno poje o tem srčnem miru naš S. Gregorčič!

Le v jasnem valovji pokojnega srca
Prekрасno nebo vesoljno se zrca,
In zrca se v njem nešteti cvet,
Ki ž njim življenja breg je odet.
O, blažen, ki dajo mu dobra nebesa,
Da mirno mu teče valovje srca,
Da prsi vihar mu sovražni ne stresa,
On ljubljeneц pač je nebá!
A komur ta sreča ni dana od zgôri,
On trpi možato, junaški se bôri.

Blagor krotkim, ker bodo zemljo posedli!

* * *

Neko strašno hrepenenje, vrvenje in drvenje po časni sreči in uživanju opazujemo dandanes povsod; mnogi ne pridejo do miru, še manj pa najdejo to, po čemur tako hrepenijo.

Razen tega, da manjka resničnega prepričanja, da človek ni za časno uživanje, torej časno ne more zadovoljiti svojega srca, je navadno kriv in napačen tudi način in pot, po katerem se išče časna sreča. Mnogi hočejo biti svoje sreče kovači, a skujejo si le nesrečo.

Koliko je časna sreča odvisna od nas samih in naše pameti, o tem smo povedali mnogokaj, kar naj bi nam služilo za podlago.

Ali tudi največja previdnost in skrb nas ne moreta vedno in povsod varovati bolezní in drugih nezgod. Pred vsem je treba, da se oklenemo našega nebeškega Očeta; ta nam more tudi hudo v dobro obrniti. Slomšek pravi po narodnem pregovoru: „Ako Bog ne pomaga, si zastoj zdravnik glavo beli in lekarnar rane celi.“ Od Boga je končno odvisna kakor večna tudi časna sreča, ker na vekomaj ostanejo resnične besede modrega Siraha (34, 20): „Bog deli zdravje, življenje in blagoslov.“

Tjakaj gori se ozrimo,
Kjer svetov ne zmer' oko;
Jarma žulje pretrpimo,
Tam verige se razspó.

D) Boj se najhujšega sovražnika — pijančevanja!

Z bridkostjo so srce mi napolnile
Skeleče misli. *Dr. F. Prešeren.*

„V luči sv. križa hočemo razmotrivati o rani, katera napolnjuje s tisočerim gorjem srca posameznih, družine in celo veliko javno življenje. Menimo uživanje ljudi, ono brezumno, nemirno in neukroteno hlepenje in drvenje po veselica in čutni slasti, katero uničuje in greni duše ter napolnjuje hiše s pomanjkanjem in bridkostjo.“ Tako piše nek škof v svojem pastirskem listu o onem našem sovražniku, katerega si hočemo tudi mi natančneje ogledati.

Nepopolno bi bilo naše delo, ko bi ne pokazali onega sovražnika, ki v današnjih dneh največkrat uničuje časno srečo in postane pri mnogih grozna rana, iz katere izkrvave njih duševne in telesne moči. Marsikaj smo že povedali o tem sovražniku, a pijančevanje in zloraba opojnih pijač je na potu do sreče tako strašen nasprotnik, da si ga moramo še v posebnem oddelku natančneje pogledati.

Človek ima razum in je tako kralj vsega stvarjenja. Pamet ga mora voditi ter ga varovati pred strastjo. On ne sme postati suženj svojih strasti, temveč si jih mora podjarmiti. Razum mu pove, česar se mora izogibati, kaj mu je škodljivo za srečo, zdravje, blagostanje in duševne moči, po katerih se razločuje od živali. Pod žival pa ga ravno spravi strast, ki najbolj nasprotuje njegovemu razumu, to je pijančevanje.

I. Kaj je pijanost in pijančevanje?

Pijančevanje je oni nizki, sramotilni stan, v katerega zabrede človek, ako se po neizmerno zaužitih opojnih pijačah oropa najzlahtnejšega in najdragocenejšega zaklada, katerega ima, namreč svojega razuma. Stari pisatelj Seneka že pravi: „Pijanost je prostovoljna norost.“ To je stan, v katerem se hudič naravnost s človekom igra, dà, v katerem ga kaže kot hudiča v človeški podobi, kateri se studi vsakemu poštenjaku in je zopern celi človeški družbi.

Ta strast, ki je za človeka tako poniževalna in bolj pustoši kot kuga, si je žal pridobila tudi med našim slovenskim narodom nekako domovinsko pravico in je grozno razširjena. „Alkoholizem je precej mlado gorje, komaj 50, na mnogih krajih komaj 25 let staro. Ali v tem kratkem času je grozno zadelo človeško družbo, tako strašno, da vpije v nebo. Zato se morajo oni, katerim se razdrapana družba usmili in ki vidijo socialno bedo sedanjega časa, prizadevati, da pomagajo z besedo in — dejanjem.“ Te besede znanega učenjaka Alb. M. Weiss-a veljajo tudi vsem slovenskim rodoljubom, naj bi se usmiliti svojega ljubljenežga naroda.

Gorje, katero izvira iz pijančevanja, se premalo upošteva; vedno bolj oklepa z železnimi svojimi rokami cele sloje in nevarnost postaja

od dne do dne hujša. Ako nočemo svojega pogina, mora biti naš odpor zoper to strast vsestransk, resen in odločen; boj se mora početi na celi črti in sodelovati morajo posamezniki kakor tudi cela družba.

Kako zaslužno je delo onih, kateri svetijo drugim z vzgledom popolne vzdržnosti in čednostne zmernosti, ter se prizadevajo nevedne o tej grozni strasti poučiti, o tem piše znani pisatelj Alban Stolz:

„Raznovrstna dobra dela se najdejo, in mnogokrat se na vse kraje raztrobi, ako dá kak bogatin nekaj od obilnosti svojega preobilnega premoženja. Povem ti pa boljše delo. Apostol Jakob piše: Ako kdo zajde od resnice in ga kdo vrne, naj ve, da kdor grešnika vrne od njegove krive poti, bo rešil njegovo dušo od smrti in pokrtil veliko število grehov. Izmed vseh grešnikov pa noben ne dela samemu sebi in drugim toliko časnega in večnega gorja kakor pijanec. Zato ni boljšega dela, kakor če izpreobrneš pijanca; s tem rešiš njegovo življenje, daruješ njemu in njegovi družini premoženje in mir, oskrbiš njegovim otrokom dobro vzgojo ter mu povrneš vero in čednost. Če hočeš torej biti pravi kristjan, lovi posebno pijance. Bližaj se jim prav prijateljski in pridobi si njih srca, potem jim šepetaj vedno na uho, preskrbi jim pravega gorečega spovednika in moli pri tem vsak dan za nje, da ti eni ali drugi sveto obljubi, vedno se varovati žganja (zakaj, če samo obljubi, da hoče biti zmeren, pri tem ne prideš nikamor), in ne utruji se v opominih in molitvah. Kamen je trd, in kaplja vode slaba in mehka; in vendar izdolbi kaplja kamen, ako pada leta in leta. Kako se veselimo, če smo koga rešili iz smrtne nevarnosti; vedno in vedno se veselimo te misli. Ali še kaj večjega in hvalevrednejšega si storil, če si pripravil pijanca tako daleč, da se je odpovedal pijači in postal zmeren. Rešil si ga večno; dà, tuintam še veliko več, rešil si večno celo družino in vse potomce.“

Za boj je pred vsem treba, da poznamo uničevalca naše sreče, posebno, ker se nam dostikrat ne kaže v svoji pravi obliki in podobi.

Kot pravi hudobec se zna zapeljivec zaviti v plajšč angelca luči. Kako prebrisan, kako iznajdljiv je pač človek, če se gre zato, da se samega sebe goljufa! Kako se mu usiljujejo razni vzroki, iz katerih meni pouzeti, da si more privoščiti opojne pijače. Kje se ne hvali alkohol kot pravi rešitelj iz raznih muk? Biti mora pri veselju in žalosti, brez steklenice navadno ni ženitovanja in ne pogreba, piti se mora v sreči in nesreči, v radosti in bridkosti. Cele čudeže vedo pripovedovati o njegovem blagodejnem vplivu na telo in na duha; on oslaja počitek in olajšuje delo, varuje človeka pred raznimi boleznimi in je v njih vesoljno zdravilo, po zimi greje, po letu pa hladi, z eno besedo: on je sredstvo za in zoper vse. Dà, celo v norosti, kamor alkohol človeka dostikrat privede, ne vè v svoji neumnosti nič boljšega početi, da še v večji meri rabi strup, kateri je ravno vzrok njegove bolezni in mu razjeda telo kakor strašen rak. In iz teh zmešnjav je le redkokdaj najti pot nazaj; ravno v tem je v alkoholu nekako skrivno prokletstvo, katero občuti vsak, ki se vda tej strasti.

Prevara je vse, kar se pripoveduje in domneva o moči in jakosti ter vrlini alkohola; a ravno zaradi tega je strašna prevara, ker se navadno kaže in površnim ljudem dozdeva kot resnica. Tembolj more potem pustošiti, ker ga človek dostikrat neguje kot prijatelja, čeravno je njegov najhujši sovražnik. To so res „skeleče misli“ ki napolnujejo z bridkostjo vsakega poštenjaka, ako vidi, da ta hudič goljufa toliko ljudi, in jim pouzročuje toliko gorjã. In vendar so pri vsem tem ljudje nekako pijani in slepi za vso svojo bedo in srečo.

Leta 1847 in 1848 je znal na Badenskem nek Friderik Necker s svojo izvanredno zgovornostjo za svoje republikanske nazore navdušiti mnogobrojne poslušalce. Nekoč je govoril tudi v mestu Mannheim. Med govorom pokaže na jerbese polne kruha ter pravi poln usmiljenja zbranim delavcem: „Vi poštenjaki! Do sedaj ste morali stradati; ali dobili boste kruha, da vam in vašim otrokom ne bo treba več trpeti lakote!“ Tu vstane eden izmed poslušalcev in pravi s povzdignjenim glasom govorniku: „Edler Volksfreund! Hunger häwe mer kean, aber Dorscht, viel Dorscht!“ (Blagi naš prijatelj! Lakota nas ne tare, ali žeja, grozna žeja!) Zares:

Sreča meri se na litre,
Prazne ne — sevé,
Slajše kot najlepše citre,
Literčki zvené.

Poduka smo vsi potrebni in zato naj veljajo sledeči nauki vsem, tudi onim, kateri ne vzdihujejo v sponah te grozne strasti. Zakaj slabi nasledki, ki izvirajo iz te rane, zadenejo nekako vse in zato mora biti tudi boj zoper tega sovražnika splošen.

V mestu St. Louis v Severni Ameriki so prosili nekega bogatina, naj bi tudi pomagal pri delu zoper alkoholizem. Zaničljivo odgovori: „Ta reč mene ne briga.“ Nekaj dni pozneje bi imele njegova gospa in hčere z brzovlakom priti domov. V svoji krasni kočiji se pelje na kolodvor in se veseli svidenja. Tu pride strašno poročilo o grozni nesreči, katera je zadela brzovlak 25 mil pred mestom. Vodji postaje ponudi 500 dolarjev za poseben stroj, ali ni bilo nobenega; čakati mora, dokler ne pride dolgo zaželjeni vlak. Kakšen strah za bogatina! V prvem vozu najde mrtvo svojo ženo in eno hčer; strašno ste bili razkosani; v drugem leži druga hči z zlomljenimi rebri, in vsak trenutek bi mogla tudi pri njej ugasniti luč življenja. In kaj je bilo vzrok te grozne nesreče? Strojvodja se je bil upijanal in je zakrivil to strašno nesrečo.

V reki Mersey pri mestu Liverpoolu so našli nedavno mrtvega mladega moža. Nihče ga ni poznal. Ničesar ni imel pri sebi, iz česar bi se moglo spoznati, kdo je. Le v žepu je imel listič, na katerem je bilo zapisano: „Ne iščite mojega imena. Pijančevanje me je pripravilo tako daleč in zdaj je vsega konec.“ Vendar so poskusili zvedeti, kdo je ta nesrečnež; objavili so po časnikih popis mrliča in prepis najdenega lističa. In kaj se je na to dogodilo? Prišlo je več kot 300 pisem od raznih očetov, kateri so popra-

ševali po tem ali onem znamenju, na katerem bi se dal spoznati njih sin.

Kdo se predrzne potemtakem trditi: boj zoper pijančevanje me ne briga? Vsak naj bi delal v svojem krogu. „Ko sem rešil enega pijanca,“ je dejal zmernostni apostol Bovet v Bernu, „mi je bilo pri srcu, delati skoraj le za to reč.“ Takih gorečih apostolov bi potrebovali tudi mi Slovenci, in dosti bi imeli opraviti.

Kot ud človeške družbe je vsak dolžan pomagati, da se zabrani hudo, katero je končno vsem na kvar. Ravno tako je dolžnost vsakega, da se poteguje za svojo in svojih srečo; to se pa godi, ako se prizadeva, da se omeji gorjè, katero izvira iz strasti pijančevanja. Jasno govori o tem slavni papež Pij IX., ko piše: „Kdor si prizadeva potlačiti podlo strast pijančevanja, ta se vojskuje za vero, za blagostanje svojega bližnjega in za svojo domovino.“

Delajmo torej vsi za domovino in naše geslo naj bo: Proč s hinavsko krinko, proč z nespametnimi predsodki in neumnimi razlogi, proč z goljufivo obliko. V pravi luči naj se pokaže pijančevanje in spoznali bomo, da je res naš najhujši sovražnik. Spoznati pa moremo sovražnika le na njegovih delih in nasledkih; te nasledke hočemo tudi v naslednjem odkriti in pijančevanje pokazati v pravi luči.

2. Pijančevanje strašen trinog.

Strast upogniti se ne dá,
Ni skale omajati moči;
In če te ljudstvo kamenjá,
Resnico mu govori v oči.

Peter Samotar.

Prostost in svoboda sta lepi besedi, a le malo je ljudi, ki bi mogli ali znali okusiti nju sladkost. Hudo je, če se vzame človeku po krivici prostost, ali še hujše je, če napravi človek samega sebe sužnja. Pravo suženstvo je, ako se kdo vda svojim strastem, tako da te vladajo nad njim. Leon XIII. pravi: „Sramotilno je za človeka, ako služi svojim strastem.“

V strašno trinoštvo se pa poda, kdor v neizmernem zauživanju opojnih pijač služi svoji strasti. In ravno ta trinog okrade toliko ljudi za najdražji dar, za prostost, ker jih sili v navade, pri katerih o svobodi in prostosti ni duha ne sluha.

Alkoholu se klanja ves svet. Podjarmil ni samo naših grl, zmešal je tudi naše glave ter jih napolnil s predsodki, kateri imajo splošno veljavo. Teh predsodkov se držijo mnogi z neukrotljivo trdnostjo. Alkohol je pokvaril naš čut za pravo čast, zmešal nam prave pojme o poštenosti; podjarmil je celo družbinsko življenje in uničil domačo srečo. Njegovo sramotilno trinoštvo sega neznansko daleč in tako velik je njegov vpliv na srca, da se poda vsak, kdor o njem govori resnico, v nevarnost, da ga imajo drugi za posebneža, kateremu nekaj manjka. Prizadevanje tega trinoga odstraniti, smatrajo njegovi privrženci mnogokrat kot osebno razžaljenje; tako tičijo v njegovi oblasti.

Moški spol se rad ponaša s svojo prostostjo in neodvisnostjo. Mnogi zasmehujejo ženske, ker se vdajo „modi“ in nespametnim časnim razvadam. Ali reči moramo, da ženski spol ne zdihuje tako pod jarmom časne mode, kakor moški pod sramotilnim jarmom pivskih navad in razvad. Kopa nespametnih predsodkov in pivskih navad je, katera sili mnoge v pijančevanje; to je jedro alkoholizma. Žeja ni glavni sovražnik. Če bi se le pilo, kadar se oglasi žeja, bi ne bilo žalostnih nasledkov alkoholizma. Najhujše je, da se da človek siliti, ne da bi tega prav zapazil; pije, ne da bi bil žejen, domneva si, da je žejen, in ta izmišljena žeja mu je povod, da se vda pijači.

To trinoštvo predsodkov in pivskih navad izpriduje naše družabno življenje, uničuje srečo v družinah in slabša človeku pamet in srce.

Človek je navezan na človeka. Razne družbe so neobhodno potrebne in le skupno se more delati za blagor vseh. Ali ravno tega potrebnega družbinskega življenja se je znal trinog alkohol polastiti. Dandanes dostikrat ni zbor, shoda, skupščine, seje itd., kjer bi ne igral ravno alkohol glavne vloge. Komaj stopimo v kako dvorano, da bi se tam posvetovali o najvažnejših rečeh, že se nam usiljujejo raznovrstne pijače; gostilničarski red ne pripušča, da bi sedeli kje brez alkohola, in piti moramo, ali smo žejni ali ne. Mnogokrat se posvetuje, kje bi se dobil denar za to ali ono prekoristno reč, in ravno pri tej priliki se darujejo trinogu alkoholu ogromne svote. Koliko uspehov, truda, dela, navdušenja, časa odtegne pijača našim zborom in shodom!

Sili in trinoštvu pivskih razvad podleže na tisoče in tisoče ljudi, ne da bi si bili tega prav v svesti. Mož, ki ostane pri družini, živi navadno jako zmerno, le tu in tam si dovoli kako čašo v poštenosti; o posebni žeji pri njem ni sledu. Marsikdo je morebiti vesel, če mu ni treba družine zapustiti, ker uživa v krogu svojih sladko srečo in mir. Vse se pa izpremeni, če začne mož zahajati v gostilne med prijatelje. Nehote ga zgrabi trinog alkohola ter ga vklene v svoje spono; tudi on se mora vdati predsodkom. Sramotno bi bilo zanj, če bi tam pil pijače, katere ne opijanijo; smatrali bi ga za posebneža, ako bi ne pomagal žreti peklenskega strupa.

Kako čisto drugače se je vedel mladi kralj Cir, ki lahko služi v vzgled vsem možem. Cir, najmogočnejši kralj perzijski, je bil vzgojen na dvoru svojega starega očeta Astijaga, kralja medijanskega. Pri mizi je moral deček vedno sedeti na strani svojega starega očeta. Tu se je čudil nad množino jedil, s katerimi so bile mize preobložene. „Ded,“ pravi, „veliko se moraš truditi, ako se hočeš od vsega tega nasititi!“ Astijag se nasmeje in pravi: „Ni li tu boljši, kakor pri vas na Perzijskem?“ — „Ne vem,“ pravi Cir, „ali pri nas se hitreje in lažje nasitimo; vi pa, koliko truda vas stane, preden pridete tako daleč.“ Stari oče dovoli Ciru, da razdeli ostala jedila med strežaje in vsak dobi nekaj, le Sakaz ne, čeravno je bil kraljev ljubljenec in točaj. „Zakaj pa temu nič ne daš?“ vpraša smehljaje se kralj, „saj nam tako spretno zna natakati vino.“ — „To zamorem tudi jaz,“ odgovori hitro brzni dečko, „in ti ne izpijem prej polovice čaše.“

Na to sname kupico, jo napolni z vinom ter jo prav pristojno poda kralju. Potem pravi stari oče: „Vino boš vendar prej pokusil?“ — „Nikakor ne“, odgovori Cir, „zakaj v njem je strup. To sem pred kratkim opazil pri neki pojedini. Kako ste ropotali in kričali! Kako ste vpili, vriskali in se krohotali. Pevci so bili že hripavi in vendar jih nihče ni mogel slišati. Dokler ste sedeli, ste se bahali s svojo močjo, in ko ste vstali, nobeden ni mogel stati in padli ste čez svoje lasne noge. Vsi vkup niste več vedeli, kaj in kdo ste: Ti ne, da si kralj, in drugi ne, da so podložni.“ — „Ali“, pravi Astijag, „če pije tvoj oče, ali se nikoli ne vpijani?“ — „Nikoli“, odgovori Cir. — „In kaj pa stori?“ — „Ni več žejen, drugače nič!“

Priprosto otroško srce je tu označilo, kako sramotilen je jarem alkohola, pod katerega se podaja toliko mož.

Ta trinog je pa podjarmil tudi naš um in naše srce.

Večina ljudi misli in veruje, da so razne pijače najboljši pripomoček, s katerim si moremo utrditi zdravje, olajšati in podaljšati življenje, zadobiti moči pri delu, navdušiti se za dobro reč itd. In vendar so to le bajke, katerim se mora smejati vsak strokovnjak. A te bajke najdejo na tisoče zvestih in trdnih vernikov, dočim naletijo dokazovanje o škodljivosti opojnih pijač na zaprta ušesa.

Traparijam uma se pa pridružujejo še bedarije srca.

Kakor uči vsakdanja izkušnja, je med nižjimi stanovji mnenje splošno, da se morajo višji stanovi zavidati, ker so tako srečni (!), da si morejo privoščiti alkohola, kolikor jim drago, med tem ko mora revež ostati pri „mokri“ vodi. Nadepolna mladost kar hlepi po času, ko ji je dovoljeno iti v gostilno, in tam pije, ne ker jo tare žeja, ali ker bi bilo njej to v prid, temveč da se more udeležiti uživanja, kakor bi bilo to človeku poklic. Tako se zgodaj privadi takemu življenju in te navade potem ne more izruvatiti tudi pri najboljši volji ne; ž njo gre v grob — žal le prepogostoma v nesrečen. Pregovor pravi, kakor v dobrem tudi v slabem pomenu: Mlada privada je stara podkev, ki je človek zlahka ne zgubi.

Profesor Bunge odgovarja na vprašanje: „Čemu ljudje pijejo,“ sledeče: „Glavni vzrok, da ljudje pijejo, je, ker hočejo druge posnemati. Prva čaša piva ravno tako malo diši kakor prva smodka; ljudje pijejo, ker pijejo drugi. Ako se je pa kdo na pijačo navadil, potem mu ne zmanjka razlogov za nadaljevanje. Ljudje pijejo, kadar se ločijo, in pijejo, kadar se zopet snidejo; pijejo, kadar so lačni, da potolažijo lakoto, pijejo, kadar so siti, da boljše prebavijo; pijejo, kadar je mraz, da se ogrejejo, in pijejo v vročini, da se ohladijo. Pijejo, kadar so zaspani, da bi si odgnali spanje; pijejo, kadar nimajo spanja, da bi zaspali. Pijejo, ker so žalostni, pijejo, ker radost napolnuje njih srca. Pijejo, ker obhajajo krst, pijejo, ker so koga spremili k zadnjemu počitku. Pijejo, da bi zabili na težave, bridkosti in pomanjkanje, pijejo, da si preženejo dolgčas.“

Mož govori resnico. Kje je tu naš razum, kje je naše srce? Oboje je podjarmil trinog alkohol. Ali alkoholovo trinoštvo sega še dalje. Pesnik pravi:

O žganje, ti nesrečna pijača,
Ti kuga, strup, ki človeštvo mori;
V žival človeka spreobrača,
Telo in dušo mu pogubi.

To ne velja samo o žganju, temveč o vsaki nezumno zaužiti opojni pijači. Le pogledjmo si še malo to trinoštvo. — Smrt, kraljica megle, sklene, izvoliti si prvega ministra. Vsi njeni blede dvorniki, bolezniki, so se povabili, naj pridejo in se potegujejo za to častno mesto. Mrzlica pokaže na one, katere pomori. Kap se je potegovala in se tresla na vseh udih. Vodenica pride z napihnjenim trebuhom. Skrnina prikoraka in se baha, da zna trpinčiti vse ude. Kamen in kolika slavita svoje muke. Starost zatrjuje, da je nje korak, čeravno počasen, vendar neizogibno k smrti. Hipoma se prekine to tekmovanje in ta prepir; nastane velik hrup in šum, kateri je prihajal kakor od godcev, plesa, poedin in pitja. V dvorano stopi s predrznim obrazom neka žena, kateri je odseval žar in veselje iz lica. Njo so spremljali na eni strani kuharji in pijani možje, na drugi strani pa predrzni, mladi ljudje in mlade deklice, in ime te žene je — nezmernost. Z roko naredi znamenje in se obrne k množici zbranih bolezniki: „Zginite izpred mene, ničvredna sodrga; naj vam ne pride v misel, potegovati se za to častno mesto ter me prekositi v službi, s katero služim jaz svoji kraljici! Nisem li jaz, kateri se morate vse zahvaliti, da smete krajsšati ljudem življenje? Kdo je torej bolj sposoben za častno mesto prvega ministra, kraljica smrti?“

Smrt se strašno nasmeji in kaže s tem svojo zadovoljnost ter posadi nezmernost na svojo desnico; njej izroči službo svojega prvega ministra.

In resnično, nezmernost zasluži to mesto, ker povzročuje največ gorja na svetu in v kraljestvu božjem. Poslušajmo besede moža, kateri se je, kakor noben drugi, potrudil spoznati nezmernost in se ji povsod ustavlja. Slavni kardinal Manning piše v nekem angleškem časniku pod napisom: „Naš narodni greh“ sledeče: „Ali najdemo kako drugo strast, katera vsako leto nad 60.000 ljudi, drugi pravijo še za polovico več, in položi kal celi vrsti smrtnih bolezniki ter stori lahkejše bolezniki nevarne? Ali je druga strast, katera ima tretjino vseh norih na svoji vesti in zakrivi posredno ali neposredno 75 odstotkov vseh zločinov in hudobij; strast, iz katere izhaja cela tropa vsakovrstnih нравnih hib, katerih ne more pregledati nobeno človeško oko; strast, katera dovede sredi bogastva v najskrajnejšo revščino, in zgrabi ljudi vseh vrst in stanov, začeniši od najvišjih do najnižjih, visoko izobražene in priproste, uradnike vseh strok, uslužbenice vseh vrst, žene in otroke, ter jih pahne v pogin? Ali je na svetu gorjé, katero bi povzročevalo toliko nesreč v hiši, pri delu, v tovarni, do našalo toliko nesreč v hiše in družine, oviralo obrt in promet, spravilo ladje in železnice v največjo nevarnost, in razširjevalo potem vso to kugo iz kulturnih držav tudi še v naselbinah in kolonijah, da bi spravilo tudi še nesrečne divjake v pogubljenje?“

Ta bolesteni vzklik slavnega kardinala velja seve v prvi vrsti Angleški, ali na mestu je tudi v naših domačih razmerah.

Žganje pogubi jih več
Kakor kuga, glad in meč.

Pogubonosna pa ni samo popolna pijanost in nezmernost v največji meri, nič manjše ne pustoši tudi ono navadno in redno srkanje opojnih pijač, katero je še bolj v navadi. V nekem oziru je ta trinog še hujši. Popolna pijanost napolnuje vsakega poštenjaka s studom in gnusom, dočim podkopava ono vedno popivanje bolj na tihem ali tem bolj uspešno ljudsko nravnost in moč. Koliko preprirov n. pr. in preteпов, nenravnosti, nečistosti, podivjanosti, pohujšanja in izpridenosti povzročuje ono navadno in redno obiskovanje gostiln pri mladini! Izračunili so to celo v številkah. L. 1876 je nek dr. Baer preiskal v 120 jetnišnicah 32837 kaznencev in našel je, da je bilo med njimi skoraj polovica (41·7 %) pijancev. Vodja kaznilnice dr. Krohne je rekel v nekem govoru l. 1883: „Izmed zločinov zoper življenje se morejo telesna poškodovanja vsa, od umorov in zanikarnih pobojev pa z malimi izjemami pripisovati na rovaš žganja. Tatvine imajo svoj vzrok navadno v pomanjkanju. Ali pomanjkanja je v 80 slučajih kriv tat sam in sicer je prišel v to pomanjkanje nemalo da vselej po pijači, in tako pri drugih zločinih.“

Nezmernost je torej oni trinog, kateri neumorno deluje na poginu človeške družbe. „Ti kuga, strup, ki človeštvo mori.“

Pisatelj Tanner pravi: „Strasten človek more vse na svetu zlorabiti.“ Kar mu nudi narava za živež, porabi čestokrat za nezmernost in grešno življenje, kar naj bi mu ohranilo in podaljšalo življenje, zlorabi, da si življenje prikrajša. Jestni in piti bi imel le, da bi živel, a zdi se, da je na svetu le za jed in pitje. To je posebno dandanes evangelij mnogih, ki mislijo, da je šele tedaj prikipel veselje do vrhunca, ako so se najedli in napili do nezavesti. „To je bil vesel dan, bili smo židane volje . . .“ tako se navadno govori o takem dnevu. Svet smatra dan, ob katerem ni jesti, vriska in plesa, žalostnim. Tudi tu se vidi ono strašno trinoštvo, ki zabranjuje človeku najti svoj pravi cilj in namen. Čutno in telesno naj bi bilo pod gospodarstvom duha, a le prepogostoma mora po božji podobi ustvarjeni duh služiti človeškim, živalskim strastem in tako se poniža človek pod žival. „V žival človeka izpreobrača.“

Zato pravi tudi sv. Janez Zlatoust: „Koliko boljši je od pijanca osel, dà, koliko žlahtnejši celo pes! Zakaj ti vedo, kdaj imajo pri jedi in pitju dosti, in ne prekoračijo meje.“ Pijanec pride od vse svoje počutke. On ne vidi več, in ne sliši več. Kakor pravi sv. Bazilij, so njegova ušesa napolnjena s šumom in hrupom, ki je podoben razburkanemu morju. Jezik mu odpove; pri tem bi pa vendar rad vedno govoril, in ker ga je zapustil razum, je njegov govor gorostasno blebetanje. Pijanec ne pozna nobene skrivnosti, če mu je tudi v največjo sramoto in škodo. Vsak človek ga zaničuje; čestokrat začnejo noreti in divjati kakor divje zverine. Vse preklinjajo, z vsakim se spuščajo v prepri in konec je mnogokrat pobjoj in umor. Tak je človek, če je pijan! Ali si moremo kaj strašnejšega in ostudnejšega misliti?

Ko vino v možganih razjarjenih roji,
Rodé se prepiri, pretepi, poboji.

Stritar.

Mnogokaj bi se še dalo povedati o tem groznem trinoštvu, ali vsak naj sodi sam. Ta jarem je naravnost sramota za človeško prostost. Naš boj mora torej veljati temu trinogu in pivskim predsodkom; ta boj ni toliko oseben, kakor bolj družaben, ker tukaj se morajo za vselej odstraniti spona katere ovirajo tudi posameznika. To bo seve le mogoče, če bo večina ljudi spoznala alkohol in ga gledala v njegovi pravi podobi. Dokler se to ne zgodi, bodo še vedno tisočeri zdihovali pod jarmom tega trinoga; tem pomagati in jih spraviti zopet na pravo pot, je namen tudi tega spisa.

3. Pijančevanje in zveličanje.

Zarotim vas, ljubi bratje:
Če želite biti svatje
Nekdaj raja svetega,
Se varujte žganjevca!

A. M. Slomšek.

Bog, večna resnica, ki ne more goljufati in ne lagati, obsoja s pretresljivimi besedami nezmerno uživanje. Sv. pismo nam poroča: „Bog reče Mojzesu: „Ako ima kdo trmastega sinu, ki ne posluša povelja svojega očeta ali svoje matere, in, ko ga strahujeta, noče biti pokoren: naj ga primeta in peljeta k starešinam tistega mesta, in k vratom sodbe, in naj jim rečeta: Ta najin sin je neukrotljiv in trmast, noče poslušati najinega opominjevanja, udal se je požrešnosti, razuzdanosti in nečistosti; ljudstvo mesta naj ga s kamenjem posuje, in naj umrje, da spravite hudo izmed sebe in ves Izrael sliši in se boji!“ (I. Mojz. 21, 18—22.)

Strašno je zlo, katero izvira iz pijančevanja. Od vseh strani nas obdaja zlo, katero povzročuje vsak dan v večji meri nezmerno zauživanje opojnih pijač. Kakor rak razjeda vse naše življenje, uničuje srečo in zadovoljnost ter pahne tisočere v pogin. Povsod, kjer se še najde smisel za pravo, pošteno življenje, se čuje glas in klic, ki zahteva, da se mora ustaviti to zlo in omejiti hudo, ker hoče uničiti ves človeški rod.

Zares: „Vprašanje o boju zoper pijančevanje je vprašanje, proti kateremu je marsikatero drugo, ki razburja stranke, skoro brez pomena“ (škof A. Egger), ker nezmerno je v časnem oziru hudo, katero sledi strasti pijančevanja.

A če bi pijančevanje uničilo le časno srečo, zadovoljnost, in škodovalo človeku le na telesu, bi ostalo vendar še upanje na drugo, boljše življenje. Upanje na večno življenje nam pomaga prenašati tudi težko časno gorjé. Ali ravno tega upanja nima in ne more imeti pijanec. Kdor se je zamotal v mreže te strašne strasti, se navadno ne more rešiti. O takih nesrečnežih veljajo besede, katere je zapisal pesnik Dante na peklenska vrata: „Pustite zunaj up, ki vstopite.“ („Inf.“ III. 9.) Ako si človek v pijančevanju vzame svojo pamet in

se poniža pod žival, smrtno greši in si uniči svoje nadnaravno življenje duše; vzame si nebesa in si nakoplje pekel. Pijanost uniči nesrečno žrtev in potegne za seboj še druge, katerim je postal pijanec zapeljivec in v pohujšanje.

Pijanost ni sicer najhujši greh, ker ga prekosijo grehi dušnega napuha; a najpodlejši greh je, in kakor greši pijanec, tako bi grešila žival, če bi mogla grešiti.

Te resnice sicer ne taji nihče, ali vendar se zdi, kakor bi naš rod ne hotel pripoznati podlosti, katero hrani v sebi greh pijančevanja, drugače bi prikazen pijanega človeka čisto drugače vplivala na nas. Zaničujemo sicer pijanega človeka, ostudno in sitno je nam njegovo obnašanje, izognemo se mu, okregamo ga, a le redkokdaj zgrabi nas nek svet gnus in pretresa nas skriven strah, če gledamo nesrečnega človeka, kateri je padel pod žival. Strašen in pretresljiv je pogled, videti človeka, otroka božjega in podobo njegovega obličja, ležati v blatu!

Glej možake žganja p'jane
In mladenčce obdivjane,
Poživinili so se,
Groza videti jih je!

Kako bi se moralo paziti na otroke, da bi se ne pohujšali nad takim pogledom; ali navadili smo se nekako na ta greh. Še več! Mnogi pripovedujejo smejuje se svoje junaške (!) čine, in drugi se celo z njimi bahajo. Postali smo v tem oziru slabši, kakor so bili poganski Špartanci.

Ali otroci božji smo. Naša sodba o pijanosti se ne sme ravnati po sodbi sveta, temveč po besedi božji. Bog nam pa jasno govori, da pri pijančevanju ni zveličanja in večnega življenja. V sv. pismu beremo: „Vino jih je že mnogo pokončalo.“ (Sir. 31, 30.) „Ne vpijanite se z vinom, v katerem je razuzdanost.“ (Ef. 5, 18.) „Delavec, ki je pijanec, ne bo obogatel.“ (Sir. 19, 1.) „Vino, če se nezmerno pije, je duši grenkost.“ (Sir. 31, 39.) „Vino, če se nezmerno pije, napravi zdražbe in jezo in veliko razdrtij.“ (Sir. 31, 38.) „Kakšno življenje ima on, ki si ga krajša z vinom?“ (Sir. 31, 33.)

Tako govori sv. Duh o vinu, katerega zmerno rabo sv. pismo celo priporoča. Kaj mora biti potem šele z žganjskim strupom, kateri povzročuje veliko hujše zlo!

Kako pretresljivo svari naš Zveličar pred nezmernostjo, ker je to slaba priprava na dan njegovega prihoda. „Varujte se, da vam ne otežajo srca s požrešnostjo in pijanstvom in skrbmi tega sveta, in vam ne pride ta dan iznenada.“ (Luk. 21, 34.) Sv. Peter nam kliče: „Bodite trezni in čujte!“ (I. Pet. 5, 8) in neovrgljivo razodeva resnico o pijanosti sv. Pavel, ko piše: „Pijanci ne bodo posedli božjega kraljestva“ (I. Kor. 6, 10); „padli bodo brez časti in v sramoti bodo med mrtvimi vekomaj.“ (Modr. 4, 19.)

V prejšnjih časih so nezmernost naslikali tako-le: Na ladji je velika posoda, pri kateri sedi Bak, pivski bog, sredi med pivci in godci. A ladja nima niti jadra, niti krmila: taka ladja se mora gotovo potopiti. In res, „kdor ljubi nezmernost, nima greha, temveč je goli

greh," pravi sv. Gregor. Izkušnja uči, da izvira iz pijančevanja cela tropa grehov. Lot, ki je ušel sodomskemu poginu, je v pijanosti grozno prešestoval; Noe se je sramotno odkril; Holofern je zgubil v pijanosti glavo; nezmerno zaužito vino je storilo Absaloma morilca brata Amona. Zato piše po pravici sv. Avgustin: „Nezmernost je mati vseh strasti, netilo vseh hudobij, zmešnjava možganov, izpridenje razuma, nevihta jezika, vihar za celo truplo, polom za čistost, zapravljanje časa, norost, sramotno oslABLjenje, izpridenje npravnosti, stud življenja, prognanje poštenosti in popolno uničenje duše.“

Pijanci so, o katerih pravi sv. apostol: „Taki ljudje ne služijo našemu gospodu Jezusu Kristusu, temveč trebuhu; njih bog je trebuh, njih konec poguba.“ „Sovražniki križa so,“ piše dalje, „zato jim je zoperna beseda post, zatajevanje, pokora, molitev . . .“ in s satanskim srdom se spravijo nad vse, kar jih opominja na Boga in večnost. Maliku trebuhu darujejo čas, moči, premoženje; njemu velja njih razvedrilo in veselje. Nasledek je popoln odpad od Boga in pijanci so navadno grešniki brez sramote in poboljšanja.

Pregovor veleva: Pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne; to je čisto nekaj naravnega, ker pri njem ni mogoče najti tega, kar je k vrednemu sprejemu sv. pokore neobhodno potrebno. Pijanec se navadno noče izpreobrniti, ampak zahteva le odvezo; tudi potem ostane pijanec in daruje mnogokrat še na dan spovedi v pijanosti svojemu maliku. Ne sodim nobenega, a resnica ostane resnica, in strašen dan bo prišel čez te nespokorjene grešnike po besedah sv. Petra: „Dosti je, da so pretekli čas potratili po volji nevernikov, kateri so živeli v nečistosti, poželjivosti, pijanosti, žrtju, pijančevanju in nesramnem malikovanju . . . Toda odgovor bodo dajali njemu, kateri je pripravljen, soditi žive in mrtve.“ (I. Pet., 4, 3. 5.)

Strašen dan maščevanja napoči mnogokrat nepričakovano nad nezmerneža. On sam si ta dan pripravlja s svojim nevrednim življenjem, tako da je le bolj naraven nasledek kakor nadnaravna božja kazen. Zdi se, kakor bi se v naših dneh, ko je pijančevanje zgrabilo že cele sloje, ponavljale kazni božje nad izraelskim ljudstvom: „Še so bile njih jedi v njih ustih, in jeza božja je prišla čez nje.“ (Ps. 77, 30.) Od mize in pojedin nesejo včasih ubite in v pijanosti najdejo umorjene!

S kako resnimi besedami svari nas prerok: „Gorjé vam, ki zjutraj vstajate in do večera popivate, da od vina vsi gorite. Citre, lajne, boben, piščali in vino so pri vaših gostijah; Gospodovega dela pa vam ni mar, tudi del njegovih rok ne premišljuje. Zato bo moje ljudstvo vjeto odpeljano, ker nima nič spoznanja, njegovi bogataši bodo za lakoto umrli, in njegova množica bo za žejo poginjala. Zato bo pekel raztegnil svoj trebuh, in s svojim žrelom neizmerno zazijal, da pojdejo vanj njegovi junaki in njegova množica in njegovi imenitni in častitljivi. Nizki bo uklonjen, in imenitni bo ponižan, in oči ošabnih se bodo pobesile.“ (Iz. 5, 11.) Da so se te besede izpolnile, o tem nam poroča zgodovina izraelskega ljudstva. Tudi nam velja še drugo prerokovo svarjenje, katero se bo nad nami uresničilo, ako ne potolažimo jeze Gospodove s pravo pokoro in poboljšanjem: „Gorjé

vam, ki ste junaki pri pitju vina in srčni možje pri mešanju močnih pijač: ki hudobnega opravičujete zavoljo darov in pravičnemu njegovo pravico jemljete. Za tega voljo, kakor požre ognjeni plamen strnišče, in ga sežge plamena vročina, tako bo njih korenina kakor prhavke in njih mladika poleti kakor prah na kviško; ker so zavrgli postavo Gospoda vojskinih trum in preklinjali besedo Izraelovega Svetega. Zato se je vnel Gospodov srd zoper njegovo ljudstvo; on stega svojo roko zoper njega in ga udarja, da se tresejo gore in njih mrtva trupla leže kakor blato po sredi ulic!“ (Iz. 5, 22.)

Zato opominja prerok Joel: „Vzbudite se, upijanjeni, in jokajte in tulite vsi, ki pijete vino zavoljo sladkosti, ker bo zginila od vaših ust. Truma je namreč prišla gori nad mojo deželo, močna in neštevilna; nje zobje so kakor levovi zobje in nje končniki kakor mladega leva. Djala je moj vinograd v puščavo in moja smokvino je omajila.“ (Joel 1, 5.)

Tako obsojajo preroki, razsvetljeni od Duha Gospodovega, nezmernost, uživanje in pijančevanje. Gospod sam, ki je prišel na svet učiti nas s svojim vzgledom pokoro, zatajevanje, križ in mrtvenje, sodi enako in obsoja s svojo božjo besedo strast drvenja po užitku in časnem uživanju: „Če reče ta hudobni hlapec v svojem srcu: Gospodar moj se mudi in še ne bo prišel; in začne sohlapce pretepati in jesti in piti s pijanci: prišel bo gospodar tega hlapca, kadar ne pričakuje, in ob uri, katere ne vé. In presekal ga bo in položil bo njegov del s hinavci: tam bo jok in škripanje z zobmi.“ (Mat. 24, 48.) Pripravil bo torej Gospod pijancu strašno smrt in mu odmeril kraj med hinavci v najglobokejšem brezdnu. In ko je na drugem mestu Zveličar pritrdil: „Nebo in zemlja bosta prešla, moje besede ne bodo prešle,“ sklene svojo pridigo o sodnem dnevu s sledečimi besedami: „Varujte se pa, da vaša srca ne bodo preobložena v požrešnosti in pijanosti in časnih skrbeh, in da tisti dan ne pride naglo nad vas. Zakaj kakor zadruga bo prišel čez vse, kateri po zemlji prebivajo. Čujte torej, in molite vsak čas, da bodete vredni najdeni, ubežati vsemu temu, kar se bo godilo, in stati pred Sinom človekovim.“ (Luk. 21, 34.) Ali človek, ki misli le na uživanje, ne more čuti, in še manj moliti; zato tudi ne bo ušel pretečemu poginu.

Kolikokrat obsoja Kristus malikovanje mesa in oznanuje svetu, da „kdor v mesu seje, bo v mesu žel prokletstvo in pogubljenje,“ kolikokrat nas opominja na potrebo spokornega zatajevanja: „Kdor se vsemu ne odpove, ne more biti moj učenec,“ ali: „Ako se ne boste spokorili, bodete vsi skupaj poginili.“

Kristusov nauk so slišali njegovi apostoli; njih besede so odmev iz Zveličarjevih ust. Kako resno svarijo nas tudi oni, posebno sv. Pavel: „Ne upijanajte se z vinom, v katerem je razuzdanost.“ (Efez. 5, 18.) In Korinčanom piše (I. Kor. 5, 11): „Če je on, ki se imenuje brat (v Kristusu) nečistnik, ali lakomnik, ali malikovavec, ali preklinjavec ali pijanec, ali ropar, ne pečajte se z njim; s takim še jejte ne.“ V enakem smislu piše tudi Galačanom (5, 19—21) in Filipljanom (3, 18. 19).

Naša mati in učiteljica je sv. katoliška cerkev. Milo obžaluje ona, da pogrezne pijančevanje in meseno uživanje toliko njih sinov v brezno pogubljenja. Nje služabniki so nam zapisali njeno milo zdihovanje. Slavni pridigar sv. Janez Zlatoust pravi: „Kjer je pijanost, tam je hudič.“ In zopet: „Ni ga večjega hudičevega prijatelja od onega, kateri se omadežuje v pijanosti in nečistosti; zakaj to je studenec vseh hudobij. Na tem potu jih je že tisočero prišlo v pekel in v pogubljenje.“ S pretresljivimi besedami označuje ta svetnik, kateri nosi zaradi svoje veličastne zgovornosti priimek „Zlatoust“, ostudno strast pijančevanja: „Pijanost ni kaj drugega kakor protin naravno omamljenje počutkov, popolna zmešnjava mislij, zmedenost razuma in izguba pameti. Pamet pahne v najnižje suženstvo in jo sili, da mora brez premisleka izprazniti vse svoje misli. Pijanec ne vé, kaj naj govori in kaj naj zamolči; njegove ustnice ne poznajo niti zaklepa niti zapaha. Svojih besed ne zna presoditi; s svojim razumom ne zna gospodariti; on ne zna, eno prihraniti in drugo povedati; skratka, on vse zbije, vse pokvari. Pijanost je prostovoljna norost, izdajica mislij, hudo, kateremu se posmehujejo, strašna bolezen, prostovoljni satan, in hujša in strašnejša od besnosti. Hočeš li spoznati, da je pijanec strašnejši kakor obsedenec? Obsedenec se nam smili, pijanca pa studimo; nad obsedencem zdihujemo, nad pijancem se pa razjezimo in razkačimo. Zakaj bolezen obsedenca je nezadolžena, pijanost je pa prostovoljna bolezen. Pijanec trpi ravno to, kar obsedenec. Ravno tako ga vije in meče, svojih občutkov nima v oblasti, ravno tako pada, tako leži na zemlji in bije z nogami, usta se penijo in so polna neznosnega pljunca. Pijanec je nadležen prijateljem, v smeh sovražnikom, poslom zaničljiv, ženi in vsem ljudem osoren, vsem nestrpljivejši od živali. Žival pije, dokler ji veleva žeja, pijanec pa prekorači mero in ima na videz manj razuma kakor brezumna žival. Ali še nevarnejše je, da se ta nezmernost, katera ima toliko strašnih posledic, še za greh ne smatra; dà, pri pojedinah bogatinov tekmujejo med seboj zaradi te sramote, kdor se bo najbolj onečastil, osmešil, oslabil in si najbolj nakopal božjo jezo. To je v resnici peklensko tekmovanje. Pijan človek je revnejši od mrliča. Ta je brez občutka in ne more storiti nič dobrega in nič hudega; oni je pa le zmožen za hudobije in duša, ki je nekako v grobu, vlačí za seboj mrtvo truplo. Naj ti imenujem še najhujše in najnevarnejše gorjé! Pijanec ne more priti v nebeško kraljestvo. Kdo pravi to? Sv. Pavel, zakaj beremo: „Ne nečistniki, ne malikovavci, ne prešestniki, ne mehkužni, ne nečisti s svojim spolom, ne tatje, ne lakomniki, ne pijanci, ne preklinjejavci, ne roparji ne bodo posedli kraljestva božjega.“ (I. Kor. 6, 8—10.) Vidiš li, med katero tropo ničvrednežev prišteva sv. Pavel pijance? Tu bi mogel kdo vprašati: Ali sta pijanec in malikovavec eno in isto? Ne ugovarjaj mi, navedel sem izrek božji, vprašaj sv. Pavla; on ti bo odgovoril. Ali bo pijanec z navedenimi zločinci obsojen k isti kazni, ne vem povedati, ali to morem zatrjevati, da bode ravno tako malo kakor malikovavec mogel v božje kraljestvo. Iz tega je razvidno, kako hud greh je pijanost, dà, nekaj strašno nevarnega je, izmed najhujših grehov in največje gorjé.“

Sv. Hieronim uči: „Kjerkoli je pijanost, tam je tudi nečistost... Pijanca nikoli ne bom smatral čistim...“ Ž njim se strinja sv. Ambrozij: „Pijanost je netilo za nesramnost.“ In sv. Bazilij označuje to strast: „Pijanost je prostovoljna obsedenost. Pijanost je mati zlobnosti in sovražnica čednosti.“ Ravno tako govori sv. Avguštin: „Manjše hudo bi bilo koga raniti z mečem, kakor umoriti njegovo dušo v pijanosti... Kdor zaradi pijanosti ne dela pokore, temveč ostane v njej do smrti, bo gotovo vekomaj pogubljen.“ In na drugem mestu: „Kdor ima pijanost za mali greh in se ne poboljša in se ne spokori, bo z prešestniki in ubijavci brez rešitve kaznovan in mučen.“ Po starih cerkvenih določilih se je moral vsak, kdor se je upijanil, ali druge zapeljal, po meri svojega zadolženja, sedem, štirinajst ali tudi trideset in še več dni postiti pri kruhu in vodi. Ob času Karola Velikega je določil nek monguški cerkveni zbor: „Zapovemo, da se mora vsak varovati pijanosti, iz katere izvira toliko raznovrstnih grehov; in odredimo, da naj bo vsak, kateri se noče te strasti obvarovati, do poboljšanja izključen (od sv. zakramentov).“ Tu vidimo, s kakšno boleščjo skrbi sv. cerkev za svoje nesrečne otroke, kateri so se vdali nesrečni strasti.

Pretrsljiv prizor je bil videti pred nekaj leti v kaznilnici Moabit pri Berlinu. Morilca Kuhne, kateri je ubil nekega kupca, je prvokrat obiskala njegova mati. Sešla sta se v pričo sodnika. Ko stopi morilec v izbo, zavpije stara žena: „Moj sin, moj sin, kaj si storil? Pustiš se zapeljati zaradi denarja, da ubiješ človeka?“ Morilec ne zine ničesar, ravno tako zdihuje kakor mati, tako da je bilo čuti vzdihovanje in jok po vseh hodnikih. Ko se mati pomiri, ga opominja, naj ostane strogo pri resnici, prosi Boga odpuščanja in se vda vsemu, kar mu bodo odredili. Ko odpeljejo sina, izgubi moč; zgrudi se na tla, da jo mora podpirati soseda, katera je prišla z njo. Pri sinovem slovesu prime obupno za duri in vpije, da odmeva po celem poslopju: „Jaz nesrečna mati, oh, jaz nesrečna mati!“

Ali naj bi ne tožila tudi naša mati, sv. katoliška cerkev, ko gleda, kako drvi dan na dan tisočero njenih otrok v časni in večni pogin!

Na protialkoholičnem shodu na Dunaju meseca aprila l. 1901 so pred vsem tudi poudarjali, da alkoholizem ni samo fizična (telesna), temveč tudi нравna bolezen. V boju zoper tega sovražnika naj bi pomagala cerkev in duhovniki. Iz navedenega je razvidno, da je to nalogo cerkev že izvrševala, ko se strast pijančevanja še ni kazala v današnji strašni podobi. Na to delo obrača in bo vselej obračala svojo pozornost, kar se vidi iz zgodovine zmernostnega gibanja, pri katerem so služabniki cerkve stali vedno v prvih vrstah.

Z ozirom na čednost zmernosti smo velikokrat le po imenu kristjani in osramotijo nas stari pogani, ki so cenili zmernost za najvišjo čednost. Žal, da se nočemo ustaviti pustošenju tega zla; a nasledki so tudi dandanes hujši kakor le kdaj, ker so prišle pijače v občno rabo in se alkohola poslužujejo v največji meri nižji in širni sloji delavskega ljudstva. Vsa naša hvalisana omika ne more

zabraniti, da izvira iz pijančevanja neštevilni broj grehov in cela tropa strašnega gorjã.

Na jutrovem pripovedujejo staro basen o hudem duhu, kateri se je prikazal nekemu možu ter mu pustil zbrati med grehi krive prisege, očetomora in pijanostjo. Mož si je izvolil zadnji greh, ker ga je smatral najmanjšim. Ko pa je postal pijanec, je kmalu tudi krivo prisegel in umoril svojega očeta. — Zato piše Alban Stolz: „Žganje je dober prijatelj vseh grehov. Zlomi verige in jim odpre duri ter jih našunta, da strašno divjajo. Ako je le še iskrica vere v srcu, je žganje ona voda, katera jo popolnoma poduši. Pijanec noče več moliti, in nikjer se ne udriha toliko po veri kakor pri žganju.“

Pijanec greši v resnici zoper vse božje zapovedi. Zoper prvo zapoved: vera na Boga tirja čistega, mirnega duha, upanje biva le v otroškem srcu. Glava pijančeva je pa polna strašnih misli, njegovo srce je podivjano. Vera mu je zoperna, ker ga opominja na pretečo kazen; upanja ne stavlja na Boga, ker ga ne ljubi. — „Pijančevanje je mati nevere,“ pravi sv. Ambrozij in ima prav.

Nek časnik pripoveduje: V neki žganjarni se je dogodil žalosten slučaj. Žganjar Danz v Mühlhausenu je popil že eno steklenico žganja, ko zavpije: „Hudič naj me vzame, še eno moram imeti.“ Drugi gost ga svari, a na to meni Danz: „Ni ga hudiča, in če je, naj me vzame!“ To so bile njegove zadnje besede. Dve minuti potem pade Danz zadet od kapi na tla in je mrtev. Vsi žganjarji so prestrašeni zapustili gostilno in mnogi so obljubili, da ne bodo več pili žganja.

Pijanec greši zoper drugo in tretjo zapoved: Kdor dvomi nad tem, naj gre med pijance, in naj poskusi, ali bo mogel biti tam le eno uro, ne da bi se po nemarnem imenovalo in preklinjalo božje ime. — Babilonski kralj Baltazar je v pijanosti oskrnil svete posode iz Jeruzalema. — Pijancu ni za vero in zato tudi ne za praznike. Ne vedno, ali v mnogih slučajih je gostilna najhujši nasprotnik cerkve. V cerkvi sliši pijanec opomine, ki mu ne ugajajo; pogostoma gre v gostilno in zasedi tam službo božjo. V slabi gostilni se tudi največ govori zoper vero in dobro obnašanje, in tam se hitro podira, kar se je sezidalo v cerkvi.

Pijanost je zoperna četrta zapovedi. Čuditi se ne smemo, če pretepa pijanec otroke in ženo, tudi ne, če preklinja napit sin očeta in psuje mater, saj je v družini pijančevi doma vsak nered; čuditi se je pa, če govori pijanec s spoštovanjem o duhovni in posvetni gosposki. On ne spoštuje samega sebe, kako bo spoštoval svoje predstojnike, ali če je sam predstojnik, kako bo pravično ravnal s svojimi podložniki? Kako strašno se v tem oziru greši!

V Berlinu pride nek 19-letni fant nekoliko vinjen domov in zahteva od matere denarja za daljno razuzdanje. Ko mu mati to odreče, se vrže ves divji na njo in ji zada z nožem 19 ran! Pa tudi stariši ne izpolnujejo svojih dolžnosti do otrok, če se udajo pijači.

Nek mož je zapravil pri pijači in igri vse svoje premoženje, gostilne pa vendar ni pustil; največja revščina je prišla v družino. Ko sedi nekega dne zopet pri čaši, pride njegova žena in ga opominja na svojo revščino. A tako jo nabije, da obleži kakor mrtva.

Konečno se pobere nesrečnica in gre domov. Tu ji prideta nasproti dečka, katera sta mater že željno pričakovala, zgrabita nje obleko in kličeta jokaje: „Mati, mati, dajte kruha, drugače umrjeva od gladu!“ — „Oh, otročiča moja, odkod naj vzamem kruha? Oče je vse zapravil. Kaj naj storim? Boljše je, enkrat umreti, kakor tako umirati gladu; boljše je, iti enkrat v smrt, kakor mučen biti od tisočere.“ Tako govori mati v svoji obupnosti, vzame nož in — umori svoja nesrečna otroka. Ob polnoči se vrne mož, čisto pijan. Ko žena to vidi, vzame nož, s katerim je umorila otroka, ter prereže možu vrat, tako da skrvavi. „Pogini!“ zakliče obupano. „Tvoje življenje je vzrok tvojega in mojega in najinih otrok pogina.“ Ženo so prijeli in jo obsodili na smrt. Pijančevanje je zakrivilo štirikratno smrt. Koga naj bi taki vzgledi ne ozdravili za vselej nesrečne strasti? Žena, katera ima takega moža, postane včasih prava mučenica!

Pred nekaj leti je živel na Renskem nek priden, pošten delavec, ki je prav dobro preživel sebe in svoje. Pride pa v slabo družbo, vda se pijančevanju, in cela truma nesreč se oglasi v družini. Zasluzek zapije, delo hira in je zanikerno, končno ga odpustijo. Kar si je žena prislužila z velikim trudom, je zapil in ji še grozeč prepovedal, da nič ne sme zase ali za njegove sprejeti vbojajme. In ko to vendar enkrat stori od golega gladu, ji zabode nož v prsi. Na smrt je bil obsojen in celo njegov zagovornik se je izrazil, da mu vest ne dopusti, izreči kaj v obrambo te človeške živali.

Pijančevanje je sovražnik pete zapovedi. Jeza, prepir, kletev in preklinjevanje je navadno pri pivcih doma. Iz gostiln se zanese tudi v družino in na cesto. Pijanec je samomorilec in se strašno pregreši nad telesnim in duševnim življenjem svojih otrok. Vsak dan beremo, da se je prepir, pretep in pobjoj začel pri pijači.

Aleksander Veliki je v pijanosti umoril svojega najboljšega prijatelja.

Kako pretresljivi dogodki se včasih dogajajo! Strašen slučaj se je poročal l. 1898 iz Pariza. Od dela grede zasliši nek vrtnar, Thibaud z imenom, pred svojim stanovanjem glas svoje žene, katera kliče iz tretjega nadstropja: „Ostani na ulici, hočemo igrati.“ Pri tem drži svojo 4letno hčerko pri oknu ven. Prestrašen razprostre vrtnar svoje roke; tu izgine žena. Med tem ko drvi mož po stopnicah, se žena zopet prikaže na oknu in kliče: „Tu vjami,“ vrže otroka na ulico in skoči sama za njim. Obe sta bili mrtvi. Žena, katera je bila znana pijanka, je bila šele pred kratkim prišla iz norišnice.

Švicarske železnice odpustijo takoj vsakega uslužbenca, katerega tudi le enkrat zasačijo pijanega, ker so drugače nesreče neizogibne.

Nočemo nadalje opisovati, kako se pijanec pregreši zoper druge božje zapovedi, kako greši posebno zoper 6. zapoved z nemarnim govorjenjem in dejanjem, kako krade Bogu čas in denar itd.

Pijanost odpira na stežaj vrata do vseh grehov in strasti. Najbolj žalostno pri tem je pa dejstvo, da je vrnitev iz tega pota jako redka. Francoz pravi: „Kdor je pil, bo pil,“ Slovenec: „Pijanec se izpreobrne, kadar se v jamo zvrne.“

Pri tem pa ne rečemo, da je izpreobrnitev pijančeva in njegovo zveličanje nemogoče. Nikakor ne! Česar človek ne zamore, to more Bog s svojo milostjo. Človek mora resno hoteti in rabiti potrebne pripomočke, katere mu nudi sv. vera.

Na vsak način je pa lažje, pred strastjo in grehom se varovati, kakor ozdraviti. Zato naj veljajo posebno še nepokvarjenim besede sv. apostola Pavla: „Kakor po dnevu pošteno hodimo, ne v požrečnosti in pijanosti, ne v nečistosti in nesramnosti, ne v kregu in nevošnjivosti.“ (Rimlj. 13, 13.)

Zarotim vas, ljubi bratje:
Če želite biti svatje
Nekdaj raja svetega,
Se varujte žganjevca.

A. M. Slomšež.

4. Pijančevanje uničuje blagostanje.

„Kateri pijančujejo in si pojedine napravljajo, hirajo, in dremota se s cunjami oblači.“ *Preg. 23, 21.*

Pisatelj Kalbersch pripoveduje: Leta 1851 je dobilo v vasi, ki je štela 60 števil, 16 gospodarjev, kateri niso bili revni, opomin, naj plačujejo svoje dolgove. Od teh jih je 14 samih krivih, ker pijejo, in 7 izmed njih bi mogli živeti prav gosposki, drugih 7 bi moglo dobro izhajati, a napovedati bi morali žganju vojsko. V drugi vasi, kjer je 100 števil, je 80 posestnikov, kateri so zapisani med reveže. Ali žganjar proda tam vsako leto 8000 litrov žganja; tudi drugi pri-
našajo tja svoje blago in 20 kotlov vre v vasi sami. Le dve hiši stojita na dobrih nogah! „Zakaj,“ tako sklepa imenovani pisatelj, „dokler bo voda mokra in ogenj žgal rane, ravno tako dolgo bo spravljalo žganje naše kmete in delavce z oštirji vred v revščino!“

Navedena slika in zadnje besede veljajo žal tudi o marsikaterem slovenskem selu. Komu ne krvavi srce, ko gleda, kako roma v pijači po ozkem grlu kmetija za kmetijo, posest za posestjo! Beđa in revščina se širita dan na dan, a pošast, katera ju povzročuje, raste neizmerno. Kam bomo prišli, če ne zaježimo povodnji, katera požre toliko premoženja in spravlja tisočere na beraško palico?

Kolikokrat se pač ponavlja med nami oni prizor, katerega nam tako pretresljivo in resno slika J. Stritar v pesmi „Zapravljivec“.

Kako sem izgubil hišo in polje?
Nič težko, teklo je kakor olje;
Nič nisem se trudil in potil,
Še dobre volje sem zraven bil.

In žena? — To moram reči, poštena,
Skrbna in pridna bila je žena;
Ni bilo ji prav, todà ženski rod
Molči naj v hiši, mož je gospod!

Lep dom! — Vse šlo je lepo počasi:
Šla hoja za hojo, pšenica v klasi;
Volički in zadnja je kravica šla,
Naposled hiša, kmetija vsa.

Kakó? Po noči smo popivali
In pridno pisane liste metáli;
Smo pili in kleli do belega dné,
Enako kakor zdaj — vi možjé!

Dà, res, tisočeri so prišli z vsem ob nič, vidimo njih bedo in gorjé, a le malo je ljudi, kateri bi se nekaj naučili od tega in ne

hodili po ravno istem potu. Mnogi zrejo grobove, v katere so drugi po pijančevanju pokopali svojo srečo, premoženje in blagostanje, a tudi sebi kopljejo ravno isti grob.

Tako ne more in ne sme biti. Denar, premoženje sicer ni naš namen, a neko blagostanje je tudi za večno srečo nekako potrebno. Kdor si dobro hoče, ne sme si tega blagostanja jemati v pijančevanju, ker pijančevanje in blagostanje ne moreta obstati ob enem.

Ali je sploh treba dokazovati, da sledita pijančevanju revščina in beda? Ta strast uničuje cele družine in je stori nesrečne za čas in večnost. „Kdor ljubi vino in pojedine, ne bo obogatel“ pravi sv. Duh. (Preg. 21, 17.) Picard piše: „Kjer vlada nezmernost, ji sledi beda in revščina kakor truplu senca. Na dan, ko bo izginilo pijančevanje, bo izginilo več kot polovica uboštva.“

Pivec potrebuje denarja, veliko denarja; ako tudi le malo izda vsak dan, sčasoma naraste malenkost v veliko svoto. A navadno ne ostane pri denarju; z denarjem se izgubi tudi čas, delo stoji, pijača naredi človeka, nesposobnega za delo in nezadovoljnega s svojim stanom; ob enem trpi zdravje, pri čaši se navadno tudi igra, pride nemir v srce in družino, in vse to je še večja izguba, kakor izdani denar. „Imel sem priložnost,“ pravi nek izkušen mož, „zasledovati, odkod navadno izvira uboštvo, in našel sem, da je v 10 slučajih 9krat vzrok nezumno popivanje!“ Kdor živi med ljudstvom, vidi to lahko vsak dan. Boben poje navadno onim kmetom, kateri menijo imeti dosti denarja in časa, da sedijo vsak dan pri čaši. Vse, kar se le da ločiti od hiše, mora romati v žganje skozi grlo, končno gre tudi posestvo samo; potem pride: „palca beraška — strgan rokav.“

Nič boljše ne ravnaajo delavci, rokodelci in posli. Ob nedeljah se lahko opazuje pravo tekmovanje v zapravljanju tedenskega zaslužka; in kar se v nedeljo še ne more opraviti, to mora nadomestiti znani ponedeljek. Tako gre teden za tednom, leto za letom; pride starost, bolezen in onemoglost za delo; potem je pa pomanjkanje in revščina. Prav ima dr. Ber, ko piše; „Pijančevanje je glavna zapreka, da se ne more odstraniti že obstoječa revščina, in glavni vzrok, da se širi uboštvo.“

Ogromne svote se potrosijo za pijačo vsako leto. Ako odtegnemo to, kar se izda za pijače, v kolikor so nam v zdravje in razvedrilo, ostanejo še vedno grozne številke, ki morajo sčasoma uničiti blagostanje.

Z nekako zadovoljnostjo gledajo sicer javne oblasti na davek, kateri dotaka blagajnam iz doklad in davka na pijače, a le malo se zmenijo za revščino, katera mora slediti taki nepotrebnim potratim, posebno ker dohajajo te svote iz žepov onih, ki se ne morejo ponašati s posebnim blagostanjem.

Krutost tega prostovoljnega davka občutimo posebno Slovenci, ker použijemo kot delavsk in pijači žal le preveč privajen narod velike množine pijač. Kako hira vsled tega pri nas splošno blagostanje, gledamo vsak dan, a pomagati si večinoma nočemo, akoravno nas v to bedo nihče ne sili. Sevè silita nas nespamet in strast, ki sta nas omamili; strast pa oslepi človeka, in kakor slepi drvijo mnogi

v prepad uničenega blagostanja, v katerem so izginili pred njimi že tisočeri, prav kakor pesnik pravi:

Kakó? Po noči smo popivali
In pridno pisane liste metáli;
Smo pili in kleli do belega dné,
Enako kakor zdaj — vi možje!

Da dobimo nekak pojem, koliko davka si nalagamo sami, naj sledi nekoliko številčk o vsakoletni porabi samega žganja v naših slovenskih deželah.

Žganja se je popilo l. 1899. na Koroškem: 26.177, na Štajerskem: 32.989, na Kranjskem: 16.444, na Primorskem, Goriškem in Trstu: 11.235 hektolitrov. Koliko denarja je v teh številkah! In ta denar so izdale večinoma žuljave roke ubogih delavcev in kmetov. Ministerski predsednik dr. Körber je rekel pri antialkoholičnem kongresu na Dunaju l. 1901., da jemlje Avstrija ogromne svote za vojaštvo docelega iz doklad na žgane pijače!

Naj sledi še nekaj številčk v dokaz, koliko se popije. Od leta 1873—1881 je izdala Belgija vsako leto za žganje in pivo 357 milijonov mark. Nemci zapijejo vsako leto 1760 milijonov, Francozi 1600 in Angleži 2000 milijonov. Polovica teh ogromnih svot je prava potrata in strup za ljudi.

Kako se z nezmernostjo širi socialna beda, kaže štatistika. Na Angležkem pride na glavo 2 in $\frac{1}{2}$, na Francoskem 4, na Belgijskem pa 12 litrov žganja, a tudi beda je v zadnji državi v nižjih slojih največja. Gostiln pride na Angležkem ena na 190 oseb, na Belgijskem že na 37. Zadnjih 14 let se je skrčilo število v Belgiji za 14%, poraba žganja pa povišala za 37%, in ob istem času so se pomnožili slučaji norosti in strapenja za 45%, samomorov za 80% in vagabundov za 150%! Število oseb, ki tam vsako leto zaradi žganja ponesreči, znaša nad 2000. Nekako enake so razmere tudi pri nas v Avstriji; pri tem smo slovanski narodi še na slabšem po svoji krivdi. Pri nas pride na glavo vsako leto skoraj 9 litrov žganja, 35 litrov piva in 13 litrov vina. Ena gostilna pride na 220 ljudi.

Koliko dobrega za dušni in telesni blagor ljudstva bi se moglo storiti s temi tisočaki, dà, milijoni, če bi jih ljudstvo obrnilo v pošteno, koristno rabo! A tajiti ne moremo, da so ravno te svote ljudem v škodo in pogin, da bi bilo med nami veliko boljše, če bi se vozovi denarja, kateri romajo leto za letom v gostilne, pogreznili v dno morja. Zakaj v prav občutljivi meri bi se izpraznile kaznilnice, bolnišnice, hiralnice, norišnice, in izginila bi polovica davka za uboge. Ljudstvo bi nezmerno pridobilo na blagostanju, zdravju, poštenosti, veri, časni sreči in zadovoljnosti; tisočero žrtev, ki se sedaj darujejo maliku pijančevanja, bi bilo rešenih časno in večno!

Sevè ne manjka kratkovidnih ljudi, ki trdijo, da ni vse izgubljeno pri tem, kar se izda za opojne pijače. Pravijo: s použitimi pijačami se spravi denar med ljudi, gostilničarji, prodajalci, kupci in oni, ki se pečajo z žganimi pijačami, morajo tudi živeti. Denar ostane v

deželi in dežela pri tem ne trpi. Ali taki razlogi so v resnici jako jalovi.

Pijače napravijo neizmerno več škode, kakor koristi. Ves dobiček je le navidezen in jako dvomljiv. Da navedemo le en vzgled!

Velikanske svote morajo plačevati dežele za bolnišnice, norišnice, kaznilnice itd., katerih še vedno primanjkuje. In koliko se mora za te izdajati vsako leto! Dr. Alford pravi, da stanejo Angleško sodnijski in kaznijski stroški zaradi pijanosti okoli 180 milijonov mark. In W. Hoyle meni: „Dokazati se more, da naredijo Angležem opojne pijače ravno toliko škode, kolikor stanejo!“ Leta 1860—1861 je bil v Londonu hud mraz. 130.370 oseb je dobilo podpore; ali od 7.947 delavcev in rokodelcev, kateri so bili udje zmernostnih društev, ni eden ni prosil podpore!

Vprašamo torej: Kdo napolnuje v največji meri prostore v bolnišnicah in norišnicah? Ni li tam največ takih ljudi, ki so prišli tja zaradi pijančevanja? Na eni ali drugi način je nezmernost v pijači vzrok, da si nakoplje ta ali oni bolezen, vsled katere mora iti v bolnišnico. Tega dejstva nihče ne more tajiti. Pri tem se pa še ne vé, koliko se izda za v pijači si nakopane bolezni doma! In tudi tu še nisem pri kraju. Ne samo, da se potratijo nezmerne svote, ne samo, da stori pijača svoje žrtve bolne, povzročuje hudodelstva ter tako naklada deželi in državi hudo breme policijskih stroškov. Kdor nezumno pije, zapije tudi čas in postane sčasoma za delo nesposoben. S tem si pa zamaši vir vsega časnega blagostanja. Ta izguba, ki se ne da povedati v številkah, prekorači brezdvomno svoto, katera se izda v denarjih.

Da res od pijač navadno nihče nima posebnega dobička, v ta dokaz naj služijo sledeči podatki.

Pred vsem bi se mislilo, da morajo največ dobička imeti gostilničarji. A izkušnja tega ne potrjuje. Pridnih, poštenih oštirjev, ki bi lahko mnogo zabranili, manjka žal povsod. Nekako prokletstvo le premnogokrat sledi temu dobičku in navadno velja o njem: Kakor dobljeno, tako zgubljeno! Mnogi vzgledi pričajo o tem.

Nekega večera pride k propovedi pridigarja Jurija R. Stuart-a v državi Kentuki v Ameriki revno oblečena žena ter zavpije prišedši v bližino pridigarjevo z glasom, kateri je jasno izrazil veliko materino bol: „Gospod Stuart, gospod Stuart, gostilne so mi umorile mojega otroka!“ Vseh oči se obrnejo na usmiljenja vredno ženo, katera se po teh besedah zgrudi in v solzah izlija gorjè svojega materinega srca. Pridigar odneha in vpraša pričujoče: „Kolikor žen je tu pričujočih, ki obžalujejo s to ženo enako izgubo, naj kažejo to s tem, da vzdignejo roke.“ Nepričakovano veliko rok se je dvignilo in priložnost se je po nudilavideti, koliko mater mora izkusiti, da se njih sinovi, ko so komaj zapustili šolo, odtujujejo po gostilnah materinemu srcu. Različne roke so se videle. Nekatere v rokavicah, druge bele in nežne, a druge trde in žuljave.

Ali bi ne mogla marsikatere mati tudi med nami reči: Gostilna mi je umorila mojega otroka, moža, brata itd.?

L. 1874 se je poročalo na Luksemburškem o stanju oštirjev v 66 župnijah. Od 383 oštirjev so rekli, da jih je le 79 poštenih, pridnih, in da dobro stojijo; a tretjina se peča s pijačo le postransko. Stanje 81 je povoljno. Ostane še 223, katerih osoda se ne more zavidati in ti nimajo sreče. Polovica je zadolženih in so blizu pogina; 13 jih je, ki so sami najboljši gostje, 12 je ubožanih, 12 nesrečnih, 18 spridenih. — Od l. 1884—1893 je na Prusovskem 501 oštir končal s samomorom, 308 jih je znorelo, 315 se jih je ponesrečilo, 1821 jih je zadela kap.

Kdor opazuje naše domače razmere, bo potrdil, da se tudi pri nas navadno ne godi dosti boljše. V naših vaseh največkrat zapoje znani „boben“ pri gostilnah in te največkrat menjajo svoje posestnike.

Ze navedeni pisatelj Kalbersch piše o deželi Luksemburg: „Naši oštirji (žganjarji) so zapustili svojim dedičem beraške žaklje, napravili deželi škode na milijone in niso nobenemu nič koristili. Žganje prinese korist oštirju? Ne; oštir ali njegova žena ali njih otroci ali vsi skupaj postanejo pijanci. Ali kje je bogati dedič oštirja, kateri je obogatel pri žganju?“ Velja tudi marsikje drugod.

Kmetom more pa vendar le koristiti, ker prodajo svoje pridelke, iz katerih se kuha žganje, pivo itd., in ostanki so dobra krma za živino!

Ali tudi ta je bosa. Razen tega, da se morejo poljski pridelki na drug način veliko koristnejše uporabiti, kaj bo pač kmetom pomagano, če je lepa njih živina in njive, on sam pa izpostavljen največji nevarnosti, da pogine s svojo deco vred npravno in telesno, kakor se le prepogostoma godi. Kako so prej ravno kmetje sodili o žganju, kaže sledeče: Ko so prvič začeli žgati žganje iz rži in krompirja, so se poštene kmetje pritoževali in rekli, da se izpreminja dobro žito, božji dar, v brlozgo, po kateri znori človek in žival!

V tem smislu poje tudi Slomšek:

Oh sovražniki so vstali,
Hudo reč so si izbrali,
Ljubi kruhej nam jemljó,
Strup iz njega kuhajo.

Strašne kotle so skovali,
Jih v pečice grozne djali.
V njih se ljubi kruhek žge,
Smrtna voda iz njih vre...

Kmet in kmetijstvo bi imeli še največ dobička, če bi se eno zgodilo, namreč: ako bi kmetje sami ne pili žganih pijač. A do tega nimamo upanja.

Zato pa pustoši naravnost obupno žganje in pijančevanje med kmeti. Koliko je takih, ki so imeli lepa posestva, a danes so berači. Marsikdo je podedoval po stariših lepo domačijo, hlevi so bili polni živine, v kaštah je bilo dosti žita, a prišlo je žganje, vse je romalo v gostilno in prodajalnico; danes je nekadaj premožni posestnik najemnik ali celo le hlapec na istem posestvu, in njegovi otroci, kateri so videli boljše dneve, morajo služiti kot hlapci in dekle. K župniku pride nekoč vdova in mu pripoveduje s solznimi očmi: „Ko je moj mož umrl, sem prevzela posestvo brez dolga; a vdala sem se žganju in vse lepo posestvo sem znosila polagoma v predpasniku v gostilno in sem ga zapila.“

Neki žganjski kupčevalec pripoveduje sam: „Strašna je kupčija z žganjem! Ko sem odprl svojo prodajalnico, so bili v celi okolici sami premožni posestniki. Zdaj je skoro polovica uničenih, in večina ima zahvaliti za svojo nesrečo mojo prodajalnico. In ni žganjarije v celi deželi, katera bi ne delala enako!“

Nekega dne najdejo v nekem predmestju mesta Lion moža, kateri je nekaj čudnega delal. Meril je namreč vrata nekega poslopja. Vsakokrat, ko je pomeril, je nekoliko postal in zdelo se je, kakor bi prav zamišljen hotel razvozlati težko nalogo; tuintam si potrka na čelo in, kakor bi naloge ne mogel rešiti, začne znova meriti, pravi pa, da se ni preračunal. Tako meri duri do desetokrat. Med tem se zbere velika množica okoli moža, znanega pijanca in zapravljivca. Tu nadaljuje svoj samogovor z daleč donečim glasom: „... Vendar je le res; imel sem denar, lepo opravo, vse je šlo tu skozi; imel sem več hiš, vse je romalo tu skozi; imel sem njive, travnike in gozde, vse je šlo po tej poti in vendar ne merijo ta vrata do cela dveh metrov. Vse, kar sem imel: premoženje, blagostanje, čast, družina, vse je šlo tu skozi in je zgubljeno. Le jaz ne morem več skozi, da bi tam dopolnil svojo revo..., jaz nimam več denarja, in zdaj me vržejo vun...!“

Kako žalostni so pač nasledki pijančevanja! Če kdo preveč pije in popiva cele dneve po gostilnah, kakšno bo pač njegovo blagostanje? Delo stoji, obrt gre rakovo pot, posli in delavci so brez nadzorstva, delajo, kar se jim poljubi, in morebiti celo goljufajo svoje gospodarje; v hiši pijančevi ni bogastva, ne reda in zato tudi ne blagostanja. Skozi grlo gre navadno hiša in dom, konec je telesni in duševni pogin. Koliko družin pride posebno dandanes vsled te strašne strasti do tako žalostnega konca.

In če pije posel, delavec, pomočnik? Ko pijančevanje še ni bilo tako razširjeno, je bilo poštenih, pridnih poslov in delavcev na izbiro. Pridno so delali in hranili v mladosti, ustanovili si s prihranjenim kak lasten dom in še nekaj zapustili svojim otrokom. Zdaj so delavci večinoma dobro plačani, a redko kje se najde kak delavec, ki bi mislil na stare dni in še nekaj prihranil. Vse, veliko in malo mora iti v nepotrebem uživanju skozi grlo. Ni li to strašno žalostno, da so ravno najboljši delavci pogostoma največji pijanci, in če dobijo v sobotah lepe svote izplačane, v ponedeljek so suhi kakor listje v jeseni. In konečno pridejo na občino, sebi in drugim v veliko nadlego! Kdo naj nas reši tega zla?

Če pa tudi ni vedno tako, eno je gotovo: Pijanec zapravi neznanstvo veliko denarja po nepotrebem in v svojo škodo; tudi za ta denar bo moral dajati odgovor. Če bo tirjal Bog odgovor od vsake besede, gotovo tudi od vsakega po nepotrebem in pregrešnem zapravljenega krajcarja. In mnogi ne vé, koliko zapije. Niti sluti ne, kakšne množine pijač mora prebavljati njegov želodec.

Neka gospa gre s svojim sinom na vseučilišče, ne da bi sama študirala, temveč, da bi obvarovala svojega otroka raznih nevarnosti. Sin jo ljubi in ji zaupa; dobro se razumeta. Ivan hoče se udeležiti tudi dijaških veselice. V ponedeljek pride pozno in nekako predružačen

domov. „Ivan, koliko si včeraj pil?“ ga vpraša mati zjutraj. „Osem vrčkov.“ — „Dobro mladenič!“ V torek gre zopet med pivce. „Ivan, koliko jih je bilo?“ — „Le šest, mati!“ — In tako gre cel teden brez graje ali kakega krega. — Pride nedelja. „Ivan,“ pravi mati, „pridi enkrat v kopelnico.“ Začuden gre „gospod“ dijak tja, a ne vidi ničesar, razen svoje matere in do zgoraj napolnjene posode za kopanje. — „Kaj je to? Kaj naj to pomeni?“ — „Glej, moj sinček,“ pravi mati, „tu je toliko vrčkov vode, kolikor si med tednom popil piva. Vsako jutro sem jih sama preštela, in jih sem izlila. Vse to je moral požreti tvoj želodec.“ Ivan se je čutil osramočenega. Od tega časa je zahajal tudi še med tovariše, pil tudi kak vrček piva — a pijančevanja je bilo konec. Mati ga je ozdravila, ko mu je na tak imeniten način pokazala, koliko v resnici pijanec požre!

Takemu početju mora slediti revščina. Picard pravi: „Na dan, ko bo izginilo pijančevanje, bo izginila polovica uboštva.“ Pravijo, da je pijančevanje nasledek revščine. Ni res, nasprotno, revščina sledi pijančevanju. Leta 1840 je prišlo v Belgiji na sto tisoč ljudi 70 revežev, l. 1889 pa 275; v tem času se je pa tudi neizmerno pomnožila poraba alkohola. L. 1885 je bilo v Nemčiji 32.424 revežev, kateri so se podpirali in zakrivili svojo revščino s pijančevanjem. Francoske delavce stane alkohol 960 milijonov frankov, težko prisluženih krajcarjev, in nek Anglež je izračunal, da požre na Angležkem alkohol eno tretjino celega zaslužka. Ravno tako je tudi v Ameriki.

Strah naj bi navdal vsakega pred to strastjo. Naj bi dali oni, kateri do sedaj sicer niso preveč pili, a vendar več kakor potrebno, slovi pijačam in sklenili: Predpoldnem nočemo ničesar piti in na večer gostiln ne videti. Naj potem v nekaterih tednih izračunajo, koliko so si prihranili, in gotovo se bodo svojega sklepa še trdneje oklenili. Kdor je pa preveč pil, temu le pomaga, če se nekaj časa popolnoma vzdrži pijač, in če bo videl, da je postala težja tudi njegova mošnja, naj ostane pri takem življenju.

Ker pa ni slabšega človeka od pijanca, naj bi se, kjer mogoče, naredilo tako, kakor je naredil blagi tovarnar Fr. Brandts s svojimi delavci. Da bi dal onim delavcem, kateri so se žganja popolnoma vzdržali, znamenje svojega pripoznanja, je določil: „Vsak delavec, ki se žganja popolnoma vzdrži, dobi na mesec 1 marko. Vsak prvi plačilni dan v mesecu se mu bo zapisala brez posebne opombe. Nadzorovanje pa, ali delavec res ni pil žganja, ne doma, ne v gostilni, ne v tovarni, ne drugje kje, se vrši tako, da podpiše delavec nek listič in ga vrže v neko skrinjico. Ta list se glasi: ‚Podpisani izjavljam pri svoji vesti, da v preteklem mesecu nisem zaužil nobene žgane pijače.‘ O teh listkih zvesta le nadzornik in tovarnar. Sevé, kdor goljufivo odda tak listek, ta se takoj odpusti. Brandts je prišel s to napravo do najboljših uspehov. Delavci in njih družine so mu neizmerno hvaležni. Oče ne prinese koncem meseca samo celo svojo plačo domov, temveč tudi še plačilo za svojo vzdržnost. Take naprave so vsega posnemanja vredne.

Razvidno je vsakemu, da uničuje pijančevanje blagostanje in srečo vsakega posameznika, kakor tudi cele dežele in države.

Zakaj bi se imeli posebno Slovenci ustavljati alkoholizmu? Omenili smo že, in vsakdo vé, da se ga pri nas popije ogromna množina. To stane ljudi denarja, in kam gre navadno ta denar? V žepe velikega kapitala, kateri dobiva to obrt polagoma popolnoma v roke. Ta kapital je pa skoro ves v tujih in večinoma nam sovražnih rokah. Skoro vse žganjarije po Slovenskem imajo tujci, in ravno tako tudi velike pivovarne; in koliko škode napravijo na premoženju in zdravju agentje s svojimi umetnimi in ničvrednimi vini tudi domačemu, poštemu blagu, to vé vsakdo. S svojim ljudskim premoženjem in z ogromnimi svotami krmimo svoje narodne nasprotnike, sami si pa jemljemo s tem peklenskim in dragim strupom telesno in nravno moč, v neizmerno škodo sebi in svojim potomcem. Kapital, denar se ne zmeni za strašne posledice. Kapitalizmu je le na tem ležeče, da mu nese. Kakor se veliki kapitalisti, ki dovažajo svoj strup divjakom v Afriko in Ameriko, ne zmenijo za to, da se uničujejo ti nesrečni narodi, tako tudi za naš rod nimajo srca; le veseli jih, če so dosegli s svojim strupom, da se polnijo njih žepi in se krči narodovo premoženje. Spoznajmo, česa nam je treba, in začnimo boj zoper svojega najhujšega sovražnika. Naš bojni klic bodi: **Proč z alkoholom!**

Kako pretresljivo nas opominja pesnik Rodoljub Ledinski, ki pravi:

Veš, kod se v siromaštvo gre?
Skoz hiše s smreko znamnjane!
V njih sladko vino točijo
In nove kvarte hranijo.

In v zadnji torba se dobo,
K'dar pojdeš vun, le vzemi jo.
Oh, kak' se ti lepo podá
Beraška prazna mavhica.

5. Pijančevanje uničuje zdravje.

Oj prijatelji, povejte,
Ali mi vtajiti smete,
Da ni žganje mišnica,
Ki počasen strup ima?

A. M. Slomšek.

Mogočni ruski cesarici Katarini je pisal perzijski šah pismo, v katerem so bile tudi sledeče čudne besede: „Upam, draga sestra, da te bo Bog obvaroval pred močnimi pijačami. Jaz, ki ti pišem, imam oči liki rubini, moj nos je podoben karfunkeljnu, in lica mi rdijo ognja, ker sem se vdal onemu nesrečnemu nagnenju. Tudi moram preživeti moje dneve in noči na postelji vednega zdihoavanja. Tako se maščuje, ker sem se pregrešil zoper prerokove (Muhamedove) postave. Obžaluj me, draga sestra, in pošlji mi svojega zdravnika, da me ozdravi. Moj ni boljši od mene!“

Živ popis osode pijančeve, ki je s strašnim strupom uničil svoje zdravje; koliko ljudi bi moglo enako pisati o sebi! Drugi gledajo njih žalostno osodo, a drviijo oslepljeni po isti poti v enak pogin.

Ko bi alkoholizem človeku ne napravil druge škode na svetu, kakor to, da mu sčasoma uničuje zdravje, že zaradi tega bi zaslužil, da se mu ustavlja vsak človek na vse kriplje. Telesno zdravje je človeku najdražji dar, ki ga mu dobitljivi Stvarnik podeli; zdravje je pogoj sreče in prvi vir mogočega in tudi dovoljenega veselja. Brez zdravja so vsi zemeljski zakladi nekaka ironija!

Ali zdravje ne more biti tam, kjer v nezmernosti žvenketajo polne čaše strupene pijače. Že sv. pismo pravi: „Komu gorje? Čegavemu očetu gorje? Kdo ima prepir? Kdo pade v jamo? Kdo ima rane brez vzroka? Kdo kalne oči? Ali ne oni, ki pri vinu sede, in pridno kozarce izpivajo?“ (Preg. 23, 29.) Čemu odpade pri mnogih tako hitro cvet zdravja? Čemu je njih glas tako hripav, njih oko tako kalno, njih lice tako blede, čemu je upaden njih obraz? Zakaj mrjejo mnogi v svojih najboljših letih, zapustivši zalujoče vdove in neoskrbljene otroke? Oh, nezmerno popivanje je v mnogih slučajih edini vzrok. Zato pravi sv. Duh: „Ne glej vina, kadar je rumeno, kadar se lesketa njegova barva v kozarcu; gladko teče, toda nazadnje piči kakor kača in strup razlije kakor bazilisk.“ (Preg. 23, 31.) In na drugem mestu pravi: „Vino jih je že veliko pokončalo... Kakšno življenje ima on, ki si ga z vinom krajša?“ (Šir. 31, 30. 33.) Le prerenski govori o tem sv. Bazilij: „Ker ne poslušajo opomina apostola: Ne vpijanite se z vinom (Efez. 5, 18) — žanjejo takoj sadove pijančevanja. Zakaj telo zateče, oči postanejo motne, usta suha in žgeča. Kakor so jarki navidezno z vodo napolnjeni, dokler se zlivajo v nje hudourniki, in se posušijo, kadar voda poteče, ravno tako so tudi usta nezmerneževa nekako polna in mokra, dokler je vino v njih; kmalu potem pa postanejo suha in brez vlage. Da, ker se vedno posušijo in se morajo zmerom zopet namočiti, izgubijo konečno tudi življenjsko vlago. Zakaj, kateri človek je tako trdne postave, da bi se mogel ustavljati slabim nasledkom pijančevanja? In katero sredstvo bi moglo zabraniti, da bi telo, ki je v vednem ognju in se mora v eno mer močiti, ne postalo slabo in se konečno ne razsulo? Odtod prihaja slabost in trepetanje; če je duh od nezmerno zaužitega vina oslavljen in moč živcev razvezana, potem začne celo truplo trepetati. Čemu si hočeš nakopati s svojo nezmernostjo Kajnovno prokletstvo, da trepečeš in se treseš celo svoje življenje?“

Ne bomo na široko opisovali, da je alkohol, ki se najde v večji ali manjši meri v vseh pijačah, pravi strup. Kdor noče biti slep, temu dejstvu ne bo zapiral svojih oči. Predaleč bi tudi prišli, ako bi hoteli razmotrivati, v koliko nam pijače služijo v zdravje. To spada v zdravniški poklic in vsak naj se drži tega, kar mu zdravnik odredi.

Strašna je zaradi škodljivosti pijač prevara in človeška slabost. Mnogi nočejo poslušati svoje pameti; njih voditelj je le zapeljivo čustvovanje, ki jih pa pogrezuje vedno bolj in bolj v pogin. Vse njih mišljenje in stremljenje se suče le okoli pogubnega strupa. Pretresljiv slučaj pripoveduje nek zdravnik: „Nekega dne me pokličejo na deželo, naj hitro pridem k nekemu bolniku. Najdem ga brez zavesti, obraz je bil višnjev, oči motne in krvave. Hitro je dihal in

žila se je komaj čutila; tudi srce je le malo bilo. Otroci mi pripovedujejo, da je oče v soboto šel od doma, in v ponedeljek so ga pripeljali nezavestnega na vozu. Vznemirjali se niso posebno; imel ga je zopet prav pošteno (!) in mislili so, da mu bo zopet odleglo, če se naspi. A zbuditi se ni hotel. Začelo jih je skrbeti in šli so po župnika. Oba sva prišla vkup in skupaj opazovala. Koža je postala čisto trda, v obrazu ni bilo zapaziti življenja; otroci mu kličejo na ušesa, a vse zaman. Ker sem poznal moža in vedel, da je pijanec iz navade, mu zakličem na uho: „Oče, ali hočete glažek žganja?“ Ta beseda je bila čudovita. Oči se odprejo, mož se ozre okoli sebe, usta grejo gor, jezik se raztegne, zdi se, da to pričakuje, kar sem mu naznanil. Dam mu žlico sladkorne vode, ki je bila ravno pri rokah; tekočina gre nazaj, na bolnikovem obrazu se vidi neka mržnja ali pravzaprav nek srd. Potem dam umirajočemu žlico vina; na obrazu se prikaže neko veselje, radostno vzdikne in z ustmi nekako kaže, kakor bi še hotel te tekočine. Rad bi mu dal kak protistrup, a ni ga bilo. Čez nekoliko časa umrje revež, ko je dobil še nekaj žlic tekočine. Župnik mu hitro podeli poslednje olje.“

Ta slučaj kaže, da umori alkohol vse čute razen okusa. Vse drugo je mrtvo, le to še dela vtis, kar vpliva na strašno strast pijančevanja. Pravi samomor!

Mnogi sicer vidijo pred seboj telesni pogin, v katerega so se pogreznili pred njimi drugi in se pogrezujejo po nezmernosti tudi sami, a tako slabi so, da skoraj ne morejo kreniti več na pravo pot. Ravno v tem pa obstoji strašno prokletstvo, katero zadene vsakega, ki je prišel v krepplje pijančevanja. Sv. pismo pravi: „Zaradi nezmernosti jih je že mnogo umrlo.“ (Sir. 37, 38.) To potrjuje narava sama in tako uče vsi pametni zdravniki.

Kdor naliva opojne pijače v nezmernosti v svoj želodec, izpridi svojo kri, uniči svoje živce in oslabi svoje telesne moči. Velika množina alkohola izpriduje v telesu kri; trdna krvna telesca izginejo, kri postane vodena, nasledek je, da trpi pri tem celo telo in mora razpasti. Srce bije hujše in to prisiljeno delo povzročuje razne srčne bolezni. Zdravnik dr. Parkes je ta vpliv alkohola na srce natanko preiskal. Zbral si je nekoliko mladih, zdravih ljudi ter jim dal nekaj časa le vodo piti; s posebno napravo je štel utripe srca v 24 urah. Potem jim je dal pri obedu nekaj časa $\frac{1}{2}$ litra piva. Pri slabem pivu so se utripi pomnožili na dan za 4000, pri močnem za 8000. Pri $\frac{1}{2}$ litru vina za 13000, pri četrt litru žganja za 18000. Kakšen nasledek je v tem pomnoževanju utripanja srca? Srce ni iz železa, temveč je kita, katera mora opravljati velikansko delo. Srce ne počiva nikoli, delati mora noč in dan; 70, 80 ali še več let, dokler človek živi, ne miruje. Vsak dan mora narediti 90.000 do 100.000 sunkov. Ni torej čuda, da mora pred časom obnemagati, počiti, ako se mu vsled zažitega alkohola delo tako strašno poveča.

Male krvne posodice se razširijo in se preobilno napolnijo s krvjo. Zato se opazuje pri vseh pivcih rdeč obraz. Prenapete krvne posode tudi lahko počijo, pijanca rada zadene kap, mrtvoud itd., kar

potrjuje vsakdanja izkušnja. Navidezno zdrav pijanec se zgrudi in je mrtev; nagloma je počila kaka krvna posoda, katero je izpridil alkohol.

V tem oziru pravi zdravnik Andrew Clark: „Od sto bolnikov, kateri so pod mojim varstvom, jih ima 70 zahvaliti za svojo bolezen alkohol. Morda le zlorabo alkohola? Ne trdim, da bi bili ti 70 sami pijanci; ni mi znano, da bi bil eden izmed njih pijanec v navadnem pomenu besede. In vendar je alkohol vzrok njih reve. Dobri tovariši so, pridno delajo, a le vedno nekoliko več pijejo, kolikor zahteva navadna mera. Pri tem dobro izgledajo in se precej dobro počutijo; kljub temu pa si izpodkopavajo svoje zdravje s preveliko mero. Dan na dan ima ta nezmera svoj učinek. Izpriduje želodec in druge dele telesa in po malem se poruši telo, dokler se ne zgrudi zdravi in močni mož kakor gnilo drevo. Tako izpodkoplje alkohol najtrdnejše zdravje . . . Če vse to preudarim,“ tako sklene Clark, „tako se mi zdi, da bi moral iti do najsrajnejše meje, zapustiti svoj poklic, vsega se iznebiti ter začeti sveto križarsko vojsko in oznanovati vsemu svetu: Bojte se tega sovražnika človeškega rodu!“

Če kdo tudi le malo alkohola zaužije, izdiha manj dušika kakor v normalnem (navadnem) stanu; to je dokaz, da moti alkohol delovanje v truplu in je zadržuje. Ker zabranjuje, da se zrak v pljučah ne more prav zmešati in zmenjati, se opazuje čestokrat na napitih čisto bled obraz. Seveda trpita tudi požiralnik in goltanec; glas postane hripav in na prsa leže neka tesnoba.

Kaj dela pijača, posebno žganje, v človeškem želodcu, naj kaže sledeče:

Ako najdejo kje koga mrtvega, preiščejo ga navadno zdravniki tudi znotranje, da bi se spoznalo, zakaj je prišel ob življenje. Pri takih priložnostih so opazovali ameriški zdravniki želodec takih, ki niso pili žganja, in pri takih, ki so ga pili, in so te želodce tudi fotografirali.

Osem podob je. Na prvi se vidi želodec človeka, ki nikoli ni pil žganja in je bil tudi drugače zdrav. Želodec je podoben navadni koži.

Druga podoba je od prav zmernega pivca; notranjščina je polna rdečih žilic kakor kaka mreža. Žganje vpliva nenaravno na želodec in krvne posode se napolnujejo; potem se pa tudi te posodice razširijo in se prikažejo na površju.

Mož, katerega želodec kaže tretja podoba, je že dalje časa pil; tu so tudi te žilice veliko večje in cela želodčna stena je vnet.

Na četrti podobi se vidi želodec pravega pijanca. Vnet je in poln belih turov.

Peta podoba kaže, kako izgleda želodec, če je človek močno pijan. Čisto rdeč je z mnogimi črnimi lisami od izžete in izpotene krvi.

Želodec na šesti podobi je skrčen, znotraj vnet, z močnimi krvnimi žilami in želodčna stena je polna turov, ki so podobni raku.

Na sedmi podobi je pravi rak.

Na osmi podobi se vidi želodec človeka, ki je umrl vsled pijanstva. V tem želodcu je bilo mnogo stečene, črne krvi. Vse je bilo strašno vneto in pretresljivo za pogled.

Te podobe se najdejo v Ameriki v šolah in javnih prostorih, na mnogih krajih tudi blizu žganjarn. Povsod naj bi visele, ker želodci naših pijancev so ravno taki kakor ameriških.

Najčešče zbolijo pri pivcih žejna jetra. Žganjarji prej zbolijo na jetrih, ker dovažajo alkohol jetrom v veliki množini. Vse strašne in mučne bolezni na jetrih imajo v tem svoj vir.

Res je sicer, da povzročuje alkohol po svoji razburjajoči naravi tudi v majhni množini zaužit v truplu čut toplote, človek se čuti krepkega in sitega. Zato se potem sodi, da pijače grejejo, krepčajo in redijo. A v tem je velika prevara; ves ta učinek je le navidezen, njemu sledi tem večja utrujenost in oslabiljenje moči, katero glasno kliče po zopetnem popravljanju. Tako človek ne pride do počitka in miru, in ker tepe svoje telo kakor neusmiljeni hlapec svojega onemolega konja z bičem, mesto da bi mu dal krepilne hrane in jedi, mora sčasoma čisto onemagati in oslabiljen se zgruditi na tla. Alkohol telo pač razburi, hraniti ga pa ne more, ker nima v sebi hranilnih snovi; človek mora sčasoma oslabeti, pri tem je pa umevno, da mora trpeti pred vsem telesno zdravje. Vsi izkušeni zdravniki potrjujejo, da dela v množini zaužita pijača brez izdatne, krepilne hrane delavce za delo nesposobne in jim škoduje na zdravju.

Pri rednem, nezmernem zauživanju alkohola zapade človek navadno splošnemu zastrupljenju, katero se imenuje z latinsko besedo: „delirium tremens“, t. j. norost zaradi pijače. Tak nesrečnež se trese na celem truplu in posebno trpijo možgani in hrbtanec; vse moči ga zapustijo. Prikažejo se posamezni napadi; bolnike napada velik strah; zdi se jim, da jih zasledujejo redarji, tatje ali morilci. Okoli njih mrgoli malih živali, miši in podgan; celo truplo se trese, nemir in razburjenost jih ne zapustita; pri tem pa trdijo, da se dobro počutijo in jim nič ne manjka. Po kratkem trajanju konča napad navadno s smrtjo, ali pa mu sledi dolgo spanje, iz katerega se prebude, ne da bi se spominjali prejšnjih dogodkov; umevno je, da je vsak napad nevarnejši.

Zato primerja že sv. Avgustin nezmerneža z močvirjem. Kar v močvirju raste, navadno nima vrednosti za živež; večinoma vzbuja le naš stud. Kaj se pač najde tam? Kače, žabe in ostudni črvi, pred katerimi bežimo. Kaj raste tam? Rastline, ki so le za ogenj. Ravno tako, pravi svetnik, je tudi z nezmernežem. Razen nravnih hib, katere povzročuje, in katere so podobne kačam, žabam in črvom, škoduje mnogovrstno tudi na telesu: skrnina, omotica, vnetje in razne mrzlice, ki uničujejo človeku moči in ga dovedejo do zgodnje in včasih nagle smrti, vse to raste v močvirju nezmernosti. Človeško telo je pač iz zemlje. Kakor zgubi zemlja svojo rodovitnost, če se zasuje ali preplavi z vodo, tako trpi tudi telo po nezmeri zaužitih pijač in jedi, in daljni nasledki so bolezni in smrt.

„Alkohol bolj pustoši kakor kuga, lakota in vojska.“ Resnica teh besed se kaže v vseh deželah, v katerih se je ta kuga vgnezdila, česar nam ni treba v številkah dokazovati.

Japonec pravi: „Najprej vzame mož en požirek, potem še en požirek in potem, potem — vzame požirek moža!“

Zato proč z alkoholom, ki uničuje zdravje in je vzrok rane smrti!

Koliko je žal tudi med nami ljudi, ki so postali po nesrečni pijači sami svoji morilci. Kolikokrat bi se pač tudi med Slovenci ponudila priložnost, ponoviti, kar toži prerok v sv. pismu: „Vsi umiramo razsuti, kakor voda na zemlji. Naša dedščina je prešla na tujce. Siromaki smo brez očeta, naše matere so kakor vdove. Naši očetje so grešili, in mi trpimo zaradi njih hudodelstva!“

6. Pijančevanje razdira družbinsko življenje.

Celo človeštvo je velika družina, katero tvorijo posamezne družine. Kakor je za človeško zdravje neobhodno potrebno, da so zdravi posamezni udi telesa, tako more velika človeška družba tudi le tedaj biti zdrava in izvrševati svoj poklic, ako so zdrave in lepo urejene posamezne družine, iz katerih je sestavljena. Kjer je življenje posameznih družin v lepem redu, tam bo v redu tudi cela vas, dežela in država. Nasprotno pa slabo vplivajo razuzdane, izpridene družine tudi na celo družbo.

Ne moremo opisovati vseh dolžnosti, katere slonijo na družbinskem življenju, in katere mora v svojem poklicu družina izvrševati, če hoče doseči svoj vzvišeni namen sebi in celi družbi v korist in prid. Pokazati hočemo le, da je ravno pijančevanje, če se je vgnezdilo v kako družino, največja ovira, ki izpriduje in uničuje čut za težke družbinske dolžnosti, ker podira podlago, na kateri sloni v prvi vrsti družina.

Švicarski škofje pišejo l. 1895 svojim vernikom: „Družina in gostilna sta si rojeni nasprotnici. Ako hoče razcvitati domača sreča, ne sme obiskovanje gostiln prekoračiti najskrajnejših mej; kadar se to zgodi, začne družbinsko življenje razpadati. Žal, da sta postala krščanski duh in poštenost v družinah dandanes tako slaba, da se pokažeta navadno kot slabši del v boju zoper gostilne. Svet naravnost odmeva od tožb o nesrečnih zakonih, izpridenih družinah, zanemarjenih in razuzdanih otrokih; pri tem se pa pokaže, da je zloraba alkohola ali edini ali vsaj glavni vzrok takih razmer.“ Tako pravi tudi dr. Nilty: „Devet desetink vseh zakonskih preprirov in tri četrтинke nezadostne vzgoje otrok so v zvezi s pivskimi navadami.“

Opisali smo že, kolikokrat uničuje alkohol človeku zdravje in ga pahne v razne bolezni. Z boleznijo pa pride v družino še cela truma križev, bridkosti in težav kot posledice nesrečnega alkohola. Kalbersch živo opisuje take prizore: „Tu je oče, ki žaluje v svojih starih dneh za sinom — pijancem, tam je sin, kateri se sramuje, kjerkoli gre in hodi, svojega pijanega očeta. Tu sedi bleda mati s peterimi otroci pri prazni mizi, med tem ko popiva ali igra mož v gostilni; tam pretaka solze mati za svojim sinom do polnoči, ali ga ne bo iz gostilne. Tukaj čaka nevoljno gospodar svojega posla, ki je v gostilni med vinskimi bratci; če ga odpodi iz službe, mu stori drugi in tretji ravno

tako; tam izgubi zopet posel vse spoštovanje do gospodarja-pijanca. Nesrečen je mož, ki ima ženo-pijanko, a obžalovanja vredna je tudi žena, katera ima takega moža! Za ženo moram obžalovati posebno otroke. Zastrupujejo se že pred porodom; pri žganju se rodijo, krstijo, vzgojujejo in rastejo. Že štiri- do petletnim otrokom se vsiljuje žganje za — šalo! Ne smemo se čuditi, če srečujemo take otroke blede kakor smrt; oče in mati sta bila pijanca!“

Pač marsikdo bi mogel imeti srečen dom in lepo življenje. Po dokončanem delu naj bi prišel zvečer domov in ostal pri ženi in otrocih; prizadeval naj bi si, dobro opravljati svoja dela, skrbno izvrševati svoja opravila, krščansko izrežati svoje otroke, kako lepo, kako mirno in srečno bi bilo njegovo življenje! Mnoge radosti bi se mu nudile. Otroci bi ga ljubili in spoštovali; žena bi se veselila svojega moža; vsak križ bi bil polajšan, vsako veselje podvojeno. Tako pa, če pride oče pijan domov, je le prepir in kreg in kletev; žena mu predbaciva grdo življenje; otroci ga zaničujejo in se ravnajo po njem; in tako postane hiša pravi pekel, kjer bi mogel biti nekak raj. In ni li vse res, kar smo rekli? Ali pa smo še premalo povedali? Dà, neizmerno je gorjè, katero prinaša pijanec v družino, čez ženo in otroke; ni sreče, ne miru v taki družini, pomanjkanje in revščina pride na mesto blagostanja, bridkosti in skrbi spravijo ženo v rani grob. Pijanec zapije svojo družbinsko srečo.

Sevè je mnogokrat žena kriva tega, da postane mož pijanec, posebno v naših dneh, ko pogostoma dekleta vse znajo in hočejo znati, le ne dobro gospodariti. Mnogi zakoni se jako lahkomiselno sklepajo, na mesto ljubezni, medsebojnega potrpljenja, skrbi za hišo, vlada mržnja, srd, samovolja. Žena ne skrbi za moža, mu osorno odgovarja, ga krega pred otroci in posli in ga tako nekako goni iz hiše v gostilno. Mož pije iz obupa. Žene naj bi ne zabile, da sloni na njih velik del domače sreče.

Vsekako se pa najdejo možje, ki postanejo pijanci, čeravno imajo najboljše žene. Zato nasvetujemo vsem dekletom: Ako imate namen se omožiti, skrbno pazite, da ženin ni pijanec. Naj bi imel drugače tudi najlepše lastnosti, bil priden delavec, imel lepo premoženje, za vse to se ne zmenite, ako je vdan pijaci. Če ga vzamete, bodete nesrečne, nezadovoljne, zapuščene žene; vè ne bodete imele moža in vaši otroci ne očeta. Sploh ne občujete s takimi ljudmi, bojte se pred vsem pijancev. Prej si ohranite sredi ognja svojo obleko, kakor svojo dušo med pijanimi, razuzdanimi ljudmi.

Ali kaj naj počnejo one nesrečne žene, katere imajo take može? Moramo jih obžalovati in storiti, kar storijo vsi dobri ljudje, pomagati more pa le Bog. Take žene morejo le eno storiti: moliti in trpeti.

Ko je bil slavni voditelj nemških katoličanov Windhorst še hanoverski konzistorijalni svetovalec, pride k njemu neka žena, toži na ločitev zakona in pravi, da pri možu ni mogoče več prestat; vsak večer prihaja pijan domov in celo hudourje se razlije čez njo. „In kaj storite potem?“ vpraša Windhorst. — „Da človek ne more molčati, se samo ob sebi zastopi,“ odgovori žena. „Dobra žena,“ pravi

potem Windhorst, „vam menda manjka v izbi ena oprava. Napravite si klečalnik, in če pride vaš mož pijan domov, govorite z Bogom mesto ž njim.“ To sredstvo je pomagalo.

Žganje boj in mor napravi,
V žganju brata brat zadavi;
Žganje moža tak znori,
Svojo ženo da umori.

A. M. Slomšek.

7. Pijančevanje vzame dobro ime in čast.

O, da vam bi moji zadnji glasi
V dušo segli in srce globoko.
Da b' svoje vam besede zlate
Vdolbsti mogel, ko kiparja dlcto
Črke vdolbe večne v trdi mramor.

Aškerc.

Slehernega človeka sveta dolžnost je, čuvati bližnjega čast in dobro ime. Hudobija je, opraviti bližnjega za časno blago, a veliko večji zločin je, če kdo vzame bližnjemu čast in dobro ime, saj pravi sv. pismo: „Dobro ime je boljši kakor veliko bogastvo,“ (Preg. 22, 1) in pesnik dostavlja:

Najdražja last
Je moža čast.

Vsi ljudje so udje ene družbe in navezani eden na drugega. Za medsebojno občevarje je treba spoštovanja in zaupanja. Spoštovan je pa le, kdor je na dobrem glasu, uživa dobro ime. Nekako zvezane roke pa ima oni, kateri pri drugih ni na dobrem glasu in ne uživa zaupanja. Strašen zločin je, spraviti koga v tak položaj. A ta zločin ni manjši, ako sam zakrivi, da pri drugih nima zaupanja in spoštovanja. Smelo si pa upamo trditi, da je skoraj ni reči, katera bi človeku tako uničila dobro ime pri vseh poštenjakih, kakor je grda strast pijančevanja.

Ljudje sicer jako različno sodijo o tej ali oni nravni hibi. Marsikaj imenujejo belo, kar je črno in narobe. Naš rod se je na strašno prikazen pijanega človeka privadil že tako, da mnogokrat jako mehko sodi to strast, a zaradi tega resnica ne zgubi nič na svoji pravi podobi in pijančevanje je in ostane za človeka sramotilna strast.

„Pijancu se izogni z nabasanim vozom,“ pravi naše ljudstvo; s tem je povedano, da pijanec ne zasluži, da ž njim občuješ. Ta izraz kaže, da smatra narod v obče strast pijančevanja kot za človeka poniževalno. In kako tudi ne? Pesnik pravi:

Kaj more biti bolj resničnega,
Kot naše duše glasni zdihi so?

Drag. Kette.

Koga ne pretrese prikazen pijanega človeka? Kdor ima le še količkaj poštenosti v svojem srcu, bo spoznal, da je ni strašnejše prikazni od človeka, kralja vsega stvarstva, ki se valja ponižan pod žival, v blatu!

Stari Spartanci so znali pri svojih otrokih vzbuditi ta čisto naraven čut človeške duše na prav jasen način. Da bi se jim

ostudnost pijanosti prav globoko vtisnila v mlada srca, in bi se tembolj varovali pred to grdo strastjo, so jim pokazali pijanega človeka. Usmiljenja vreden stan takega reveža in strašen tak prizor se je dostikrat tako vtisnil v srca otrok in jih napolnil s takim studom, da so se celo svoje življenje varovali pred to poniževalno strastjo. Sploh je bil čut za v človeški naravi ukorinjeno čednost zmernosti dostikrat pri poganih bolj v veljavi, kakor je pri nas, čeravno smo kristjani, žal, ravno zaradi tega pomanjkanja, le po besedi.

Stari Grki so smatrali onega za suroveža, kateri je pil vino brez vode. Kaj bi pač rekli o naših šnopsarjih, ki pijejo smrdljivo brluzgo kakor vodo in jim nikoli ni dosti močna! Kralj Želevk je sploh prepovedal trto saditi, da bi vino ne bilo ljudem povod sramotne pijanosti. Modrijan Aristotel piše: „Prva časa vina, katero si pil, ti je v zdravje, druga v razvedrilo in dobro voljo, tretja v kes in četrta v sramoto.“ Krasno primeru rabi, kakor nam poroča Ksenofon (Sympos. II. 25) znani Sokrat: „Zdi se mi, da se godi z ljudmi pri pojedinah to, kar pri rastlinah v zemlji. Te ne morejo stati po koncu in vetrovi jih ne morejo prepihati, ako so preobilno premočene; če pa imajo le potrebno mokroto, potem rastejo kvišku, cvetijo in donašajo sad. Tako tudi mi; kadar pijemo čez mero, se začne majati naše telo, se maja tudi naša duša, in v tem stanu ne moremo niti dihati, še manj kaj govoriti.“ Pitagora je svojim učencem vino popolnoma prepovedal, češ, „ker je sovražnik modrosti in privede pogostoma do norosti.“ Ko je pri Rimljanih bila še stara rimska čednost v veljavi, ni bil nihče sprejet v kako državno službo, kdor se je tudi le enkrat vpijanil.

Vse to kaže, da so smatrali ti narodi brezčastnim onega, kateri si je s strastjo pijančevanja uničil čast in dobro ime. In po pravici!

Če koga v tej dolini solz kaj zadene, upa vsaj v prihodnjosti na boljše dneve. Ali kaj naj upa nezmernež, pijanec od bodočnosti? Na boljšo osodo nima upanja, njegovo obnašanje ga naredi povsod zaničevanja vrednega. Pijanec je — to zadostuje; ta beseda otetni vse, kar je drugače dobrega storil: v življenju je s tem ožigosan, še po smrti se mu to očita. Kako ga cenijo navadno že v življenju? On more imeti drugače dobre čednosti; on moli kakor drugi, hodi v cerkev, vkljub temu misli vsak pri sebi, da je človek, ki zanemarja svoje dolžnosti, da ne zasluži časti, drugače bi se sramoval svojega življenja. On nima vesti, drugače bi resnejše delal na svojem zveličanju.

In če bi prokletstvo pijančevanja zadelo le pijanca samega! Ali tako pade ta sramota navadno na celo družino. Pijanost stori, da je človek surov, trd, brez čuta; strašno mora to občutiti žena, ki ima takega moža.

A to še ni dosti. Odkrila bi se lahko še strašna podoba nezmerneža, ki bi nas napolnjevala s strahom in studom. Sramežljivost pa zabranjuje, odkriti ta zatvor in pokazati pijanca v njegovi najnižji ostudnosti. Omeniti hočemo le, kar pravi sv. Duh: „Vino dela nečistost in pijanost razburja.“ (Preg. 20, 1.) „Ne vpijanite se z vinom, v katerem je nečistost,“ svari nas apostol Pavel. (Efez. 5, 18.) Sv. Avguštin meni: „Pijanost je mati vseh nesramnosti, sestra pohotnosti in polom čistosti,“ in sv. Janez Zlatoust: „Pijanost je kača, ki ima veliko glav,

kakor jo nam naslikajo poganski pesniki in nje glave so: nesramnost, mehkužnost in pohotnost.“ Če se razlije alkohol po žilah, se razvname poželjivo meso do najvišje vročine. Tak človek je za vse sposoben: pred njim ni varna nobena nedolžnost, on je bolj divji kakor živali v gozdu; vsak količkaj še pošten človek se ga boji in beži pred njim.

Tudi revni otroci trpijo, ako imajo takega očeta. Ne samo, da zanemarja njih vzgojo, da jim je v vedno pohujšanje, po pravici se morejo pritoževati, da je njim oni, kateri bi imel biti njih ponos in sreča, v sramoto in nesrečo. Svet obsoja navadno tudi otroke in jim prišteva v greh, in če jim drugače tudi ne more ničesar očitati, jim vendar predbaciva, da so od slabih starišev. Zato zalije rdečica ubogega otroka, ako očeta tudi le imenujejo.

V mestu Oswego pri New-Yorku je zapisal nek pijanec sledeče vrstice, preden si je vzel življenje: „Družbi zapustim slabo ime, slab vzgled in spomin, kateri bo kmalu pozabljen. Mojim starišem zapustim toliko gorjã, kolikor ga morejo v svoji slabosti ravno še prenesti. Mojim bratom in sestram zapustim toliko sramote, kolikor bi je jim sploh le povzročiti zamogel. Moji ženi zapustim potrto srce in življenje sramote. Vsakemu izmed mojih otrok volim revščino, nevednost, slabotnost, slab značaj in zavest, da je šel njih oče kot pijanec v grob.“

Res, pijanec izgubi vso čast. Kolikokrat se zgodi, da je kdo na dobrem glasu, uživa spoštovanje, vsak rad občuje ž njim. A zdaj se ga vse izogiba, nihče mu noče kaj izposoditi. Gospodarstvo gre rakovo pot, otroci so razdivjani, žena se komaj več upa med ljudi. In če vprašamo: Kako je prišlo vse to, se glasi odgovor navadno: po nezmernem pijančevanju. Mož je postal pijanec in proč je čast in dobro ime. Kako ostuden, grd je pač pijan človek. Če vidimo tako prikazen, moramo pač nehote vprašati: Ta odurna prikazen naj je človek? Človek je pač, ali za zdaj brez razuma, bolj podoben živali kakor človeku. Človek je pač, a tako ga Bog ni ustvaril, sam se je takega naredil. Ostanimo in utisnimo si to prikazen globoko v srce in vzdihnimo globoko k Bogu: O Bog, ohrani nas celo življenje pred tem strašnim poniževanjem!

Nek hlapec je imel navado, da je pogostoma pil čež žejo. Nekoč pripelje konje od korita v hlev. „Še enkrat pelji konje h koritu,“ mu zapove gospodar. Hlapec ga debelo pogleda, a zapazi na resnem glasu, da je gospodarju resnica. Godrnjaje stori, kakor mu je bilo zaukazano, in hitro pride zopet nazaj. „No,“ pravi gospodar, „ali so konji zopet pili?“ — „Noben,“ odgovori hlapec; „vsakdo ve, da živali nikoli ne pijejo, če jih ne žeja.“ Gospod ga smehljuje poslušni in pravi: „Dobro, vzemi si za prihodnost vzgled nad tvojimi konji in zapomni si, da ima človek, ki preveč pije, manj pameti kakor ljuba živina.“

Posebno žene in dekleta naj bi ne hodile v gostilne; dosti in odveč je, če možki tam posedajo. Gostilna vzame ženskemu spolu čast, zaupanje in spoštovanje ter uničuje ono нравno skromnost, katera je prava dika in kras ženskega spola. Zato je nam tudi prikazen pijane ženske dvakrat zoperna.

Ako hočeš torej biti vedno strgan, zaničevan, zasramovan in proklet, bodi pijanec. Ako hočeš biti vedno žejen, bolan, slaboten,

čmern, prepirljiv, jezast, nezadovoljen, brez moči, bolehati na očeh, živcih in pljucah, imeti rdeč nos, hirati in postati v kratkem plen smrti — potem postani pijanec.

Če hočeš biti izpriden človek, nehvaležen sin, ostuden soprog, nesmiljen oče, bodi pijanec. Ako hočeš, da oslepijo tvoji stariši od joka in bridkosti, tvoja žena prepada same žalosti in otroci začnejo hirati od sramote, lakote in reve, bodi pijanec. Hočeš li zapraviti svoj denar in se nesposobnega narediti za delo in zaslužek, oslabeti na pameti, volji in razsodnosti, postani pijanec.

Če hočeš, da te sovraži vsak poštenjak in postaneš sodrug vsakemu potepuhu ter si storiš vsako napredovanje nemogoče, bodi pijanec. Hočeš li rad živeti v prepiru, jezi, kletvi in sovraštvu, odkrivati svoje skrivnosti, preklinjati, lagati se in krasti, bodi pijanec. Če hočeš priti v kaznilnico in se rediti na državne stroške, postani pijanec. Ako si hočeš prikrajšati svoje življenje, se nekako samega sebe umoriti, bodi pijanec, zakaj pijače so strup. Če hočeš kmalu umreti v norosti in brez zavesti, in ako kmalu hočeš priti v pekel, potem bodi pijanec.

8. Varujte svoje otroke!

„Hud greh je, dajati otrokom žganja,
piva ali vina.“ *Dr. Nothnagel.*

Manjkalo ni in tudi dandanes ne manjka blagih mož, kateri bi se ne prizadevali v prav plemeniti gorečnosti oteti bližnjega pogina, če je zašel na strašno pot pijančevanja in se potaplja v tej pogubni strasti. Dandanes se je alkohol strašno razširil, a podvojili so se tudi napori, da se potlači ta podli zločinec. Ne manjka nam ne velikodušnih vzgledov, ne dejanskih žrtev, rešiti pijanca in ga spraviti zopet na pravi tir. A izkušnja vseh, ki se prizadevajo izpreobrniti pijance in jih rešiti, je ta, da se le redkokdaj posreči, dobiti tega ali onega nazaj iz zmote, v katero ga je pahnila strašna strast.

Že Latinci so spoznali, da je tako delo le prepogostoma brezuspešno ter izražali to dejstvo v izreku: „Bibulus nunquam — pijanec se nikoli ne izpreobrne!“ Slovenec pravi eno in isto po svojem, ko veleva v pregovoru: „Pijanec se izpreobrne, kadar se v jamo zvrne.“

Žal, da je v tem izreku izražana strašna resnica, katera naj bi oplašila marsikoga, da bi ne zabredel na pot, od katere skoraj ni rešenja. Razvidno je, da je delo in prizadevanje, rešiti ljudi podle strasti pijančevanja, veliko bolj uspešno, če se nastavi sekira na korenino; in ta korenina so otroci.

Na vsak način je lažje človeka pred strastjo pijančevanja obvarovati, kakor ga iz strasti rešiti. Otroci, neizpridena deca je torej naš up in zasluži našo posebno pozornost; to obvarovati, ne smemo zabiti. Temu delu ne bo sledil oni dušomorni neuspeh, katerega opazujemo le prepogostoma pri odraslih. Razume se pa tudi, da je podvojen zločin, ako kdo mladosti ne varuje pogubne strasti, če je to njemu mogoče in v dolžnost, ali v peklenski hudobiji celo naravnost zapeljuje mladino na pota, iz katerih ni rešenja in povrnitve.

Mladina je naš up in naša bodočnost, ako je krepka, čvrsta, čednostna. Strah mora pa nas obiti pred prihodnostjo, če vidimo mladino izprideno, brez uzorov in podivjano v strašnih sponah alkoholizma. Smelo si upamo trditi, da se v tem oziru nad mladino ne greši toliko v zlobnosti, kakor v nevedni nespameti. Proč torej v tej tako važni zadevi s temo nespametnih predsodkov; povsod naj zasije luč čiste resnice.

Že zdrava pamet mora povedati vsakemu, da alkohol ni za nežno otročje telo. Če opojne pijače tako strašno razdirajo že utrjeno telo odraslih, če sledi pijančevanju cel trop strašnih bolezni, ako postanejo mnogi s tem sami svoji morilci in si na desetletja skrajšajo čas svojega življenja . . . koliko bolj se bodo kazali vsi ti grozoviti nasledki alkoholizma pri mladini!

Ena vrsta otrok je pri tem v najnesrečnejšem položaju, namreč oni, ki so rojeni od starišev-pijancev. Že Plutarh je poznal to dejstvo, ko je zapisal: „Ebrii gignunt ebrios — pijanec rodi pijanca.“ Kolikokrat se opazuje pri nekaterih otrokih neko čudno nagnenje do opojnih pijač že v nežnih letih. Tu imamo razlog za to prikazen; prinesli so to nagnenje že na svet.

Ker ravno alkohol med drugim posebno vpliva na človeško voljo, katero oslabi, je razvidno, da se ravno pri takih otrokih raznim drugim strastem in zločinom duri na stežaj odprte, kar nam kaže sledeči slučaj.

Profesor Tillmann v Bonnu je zasledoval osodo neke žene, Ada Jurke z imenom, in njenega sorodstva in našel sledeče: A. Jurke se je porodila l. 1740 in umrla začetkom 19. stoletja; bila je znana pijanka. Živela je brez posebnega posla; potepala se je po deželi in kradla; nje potomcev je skupaj 834 oseb. Na 709 so zasledovali življenje in njih osodo in prišli so do sledečih dejstev: 106 jih je bilo rojenih nezakonskih, 142 je bilo beračev, 64 jih je živelo v sirotišnicah, 181 žensk je izvrševalo nenravno obrt, 76 možkih je bilo obsojenih zaradi raznih zločinov in hudodelstev, od teh 7 radi umora. Ta družina je stala državo v teku 70 let več kakor 5 milijonov mark stroškov v kaznilnicah, podpore in neposredne škode. To je sad enega samega človeka-pijanca!

Taki nesrečni otroci se seve le težko rešijo in presadijo strast tudi še na druge otroke. Nesrečne torej družine, ki zdihujejo pod tem težkim jarmom.

Drugič so vzrok vseh strašnih nasledkov alkoholizma na otrocih mnogi stariši sami po svoji grozni nespameti ali nemarnosti. Ravno z ozirom na otroke se strinjajo vsi zdravniki v tem, da povzročuje alkohol tudi v že jako mali meri razne bolezni v želodcu in drobu, ovira prebavljanje, je kriv, da začne otroke viti in da zaostanejo v telesnem razvijanju. Že omenjeni profesor Nothnagel piše: „Zločin je učiti, da vino redi, in naravnost otročje je, če reče kak zdravnik, da rdeče vino bolj krepča kakor belo. Strašna razburjenost (nervoziteta) našega časa sloni naravnost na tej prezgodnji rabi alkohola. Alkohol nekoliko oživi, a potem se prikaže tem večja utrujenost.“

Mož, kateri je že neizmerno veliko storil za rešitev človeštva iz spon alkoholizma, škof A. Egger piše: „Več kot dvajsetkrat sem že prepotoval svojo škofijo. Moj poklic je, da občujem posebno z mladino v šolah in opazujem njene duševne zmožnosti. Te izkušnje so me privedle do prepričanja, in v tem so me potrdili duhovniki, zdravniki in učitelji, da oslabe pri velikem delu mladine duševne zmožnosti vsled pijač, in da igra posebno mošt v tem oziru jako pogubno vlogo, ker se tako pogostoma daje otrokom. Ako imajo otroci le slabe zmožnosti, se tolažimo, da so jim talenti od Boga dani. Res je: Bog dá vsakemu svoje zmožnosti; ali, ljubi stariši, kar je Bog dal, to morete vi izpriditi, in to posebno storite, ako dajete otrokom opojne pijače. Nedvomno mi je, da ne trpi pri tem samo razum, temveč tudi čut, srce, s podukom je ovirana tudi vzgoja in pri mnogih otrokih se pripravljajo poznejše živčne bolezni že v tej nežni mladosti. Lahko je tudi razvidno, da je zgodnja privada na pijače vzrok poznejše nezmernosti v pijači. Zato proč s steklenico, v kateri je za otroke strup, in sem s piskrom mleka in s priprosto hrano, pri kateri so postali naši predniki zdravi in močni.“

Alkohol je strup, a dvojen strup za nežno mladino. Ta strup vzame otroku tek do mleka, od katerega naj bi se v prvi vrsti redil, zato zaostaja telesni razvitek; ovira delovanje možganov, ker jih preveč razburi; škoduje na živcih in stori, da otrok ne more prenesti raznih bolezni. Dr. Pick pravi: „Otroci, ki pijejo, prej zbolijo kakor oni, ki ne pijejo, in zbolijo hujše in podležejo boleznim v večjem številu.“

Otroci! Sežite po mleku in vodi, ta pijača je za vas. Pri mleku boste ostali čvrsti, zdravi, vedrega duha in veselega srca. V mladosti se morate že varovati strašnega morilca, da vas ne dobi pozneje v svoje zanjke. Na Angleškem je nad 3 milijone otrok, kateri so naredili obljubo, da se hočejo popolnoma vzdržati alkohola. Ta vzgled posnemajte in v veliko korist vam bo časno in večno.

Vsi naj bi pa pomagali pri delu zoper tega sovražnika; vsak naj bi se v svojem delokrogu prizadeval, da bi se posebno med mladino razširil in okreplil čut za treznost, zmernost, zatajevanje in premagovanje. Tedaj bo mladina tudi naš up na boljšo bodočnost. Že večkrat omenjeni škof A. Egger pravi: „Kdor reši le eno dušo pred pogubo pijančevanja, kdor otme le eno družino, ni živel zastonj; s tem edinim činom se je zaslužnega storil za kraljestvo božje in svojo domovino, in to delo mu bo sladek up v življenju in smrti.“

9. Proč z alkoholom!

Niso grobje žitja meje
Pač pa vir krasnejšega,
Iz grobov se tmin prismeje
Solnca svit jasnejšega.

S. Gregorič.

Odprt grob je strast, katera se je polotila tako velikega dela ljudi v današnjih dneh. Tisočeri se pogreznejo v ta grob in nevarnost

splošnega pogina postaja od dne do dne večja. Skrajšen čas je, da se zajezi kuga alkoholizma. Na antialkoholičnem shodu na Dunaju se je poudarjalo, da se mora socialno ozdravljenje pred vsem pričeti pri tem, da se potlačijo nasledki grozno pustošujočega alkoholizma. „Brez odprave pijančevanja ni mogoča socialna reforma,“ to je bilo splošno prepričanje. Resnično piše v tem oziru znani škof Egger: „Vprašanje o boju zoper pijančevanje je vprašanje, proti kateremu je marsikatero drugo, ki razburja stranke, skoro brez pomena.“ Te besede naj bi si zapomnili posebno Slovenci, ki cepimo svoje tako le slabotne moči pri malenkostih in osebnostih, med tem ko narod gine vsled te grozne kuge.

Odločen, dobro premišljen boj se mora pričeti na vseh koncih, da potlačimo podlega sovražnika, ki razjeda našemu narodu kosti in mozeg. Nihče naj se ne ustraši naporov in dela, nihče naj ne reče: to je nemogoče. „To nemogoče,“ pravi znani Carlyle, „ni srečna beseda; od onih, ki imajo to besedo vedno v ustih, ne pride nič pridedga. Kaj je ta, ki vedno pravi: Lev leži na poti? Lenuh, potem ubij leva, in pot je prosta, da hodiš po njej.“ In slavni zagovornik, grof Mirabeau je zaklical svojemu tajniku: „Nemogoče, ne imenujte mi več te neumne besede!“

Prvi naskok mora biti primeren pouk. Sevė, „kdor z lepim naukom norce brije, on sam sebi vrat zavije“ in tudi ne bo veliko maral za ta pouk; vendar pa je pogostoma nevednost v škodo. Nevednost o škodljivosti opojnih pijač največ pospešuje občni pogin. Solnce resnice naj bi razsvetlilo ljudem najpopred pamet.

Marsikaj smo povedali o našem najhujšem sovražniku; kdor sebi res dobro hoče, se bo obrnil od trinoga, ki mu najbolj zavira pot do dosegljive časne sreče. „Bodi svoje sreče kovač“ in vedi, da ti to srečo najbolj razdira podla strast pijančevanja. Pamet naj bi potem vplivala na srce in voljo. Mnogi spoznajo, da so na krivem potu in vidijo pred seboj zijoč prepad, v katerega hitijo, a manjka jim odločnosti, trde volje, da bi se rešili; strast jim je oslabil voljo in slediti ji morajo, kamor jih vleče. Tu je pred vsem treba, da krepča take uboge reveže s svojo nadnaravno milostjo Oni, o katerem piše apostol: „Vse zamorem v tem, kateri me krepča,“ namreč v Bogu.

Vera nas na eni strani svari pred grehom pijančevanja, ker nam neovrgljivo razodeva konec in večni pogin, kateri čaka pijanca, a ima na drugi strani za vsakega, ki le hoče, tudi izdatna sredstva, katerih se mora pa človek posluževati.

Med ta sredstva spada pred vsem molitev. „Brez mene ničesar ne morete storiti,“ pravi naš Zveličar, torej tudi ne varovati ali rešiti se strasti pijančevanja. Te moči si moraš izprositi od Boga v goreči molitvi in s trdno, resno voljo in strgal bodeš vezi, katere te držijo oklenjenega.

Misijonar Weninger pripoveduje: Imel sem misijon v Detroitu, Michigan; nekaj let pozneje sem tam misijon ponavljal. Tu pride nek mož k spovedi. „O, kako sem vesel,“ pravi; „vi mene ne poznate, a jaz vas poznam. Bil sem največji pijanec v mestu, ali od misijona sem nisem pil niti kapljice žganja. Zdaj sem tako zdrav in močan in

tako srečno živim s svojo ženo. A stalo me je začetkom tudi hudega premagovanja, toda s sekiro sem udarjal.“ — „Kaj pravite, s sekiro?“ — „Da, prišel sem domov in sem rekel ženi: Veseli se, zdaj ne pijem več žganja.“ — „Kaj praviš?“ je odgovorila, „ne verujem ti!“ — „Pač, obljubil sem misijonarju.“ — „Res, a obljubil si to tudi že drugim duhovnikom, in vendar nisi držal obljube.“ — „Zdaj, žena, mi je resna volja.“ — „No, kaj naj storim z žganjem, ki je še tu?“ — „Prinesi steklenico!“ Žena prinese steklenico. Mož pogleda skozi okno in vzdigne steklenico. Ona meni, da izpije vsaj še to, kar je notri; a ne, on vrže steklenico na trd les, da bi jo razdrobil. Pa steklenica ostane cela. Tu se nasmeji žena in pravi, da je to hudo znamenje; „gotovo zopet piješ.“ — „Ne,“ pravi on in gre skozi duri. Žena gleda skozi okno. On vzame steklenico. „Glejte,“ pravi, „močan mož sem, in sem udarjal na levo in desno, a steklenica se ni razbila. Tu grem v hlev, vzamem sekiro, denem steklenico na kamen in začnem trupati. Steklenica se razdrobi, žganje steče in ni več prišlo noter.“

Rešitev za pijanca je le popolno vzdržanje od vseh opojnih pijač. Kdor je zabredel na slabo pot, temu je neobhodno potrebno, da naredi obljubo popolne vzdržnosti. A to obljubo izpolnjevati, ni malenkost. V tem ga mora podpirati milost svetih zakramentov. Izpreobrnitev se mora pričeti z odkritosrčno spovedjo čez celo življenje in vsaj vsak mesec se morajo dobri sklepi ponoviti pod vodstvom gorečega spovednika. Milost sv. Duha bo krepčala izgubljeno ovčico, da bo ostala zvesta svojim obljubam. Posebno bo mu v podporo sv. obhajilo. Najčistejše Telo Kristusovo mora sčasoma ozdraviti izprideno meso, pomiriti razburjeno kri in povzdigniti v strasti že čisto poživiljeno dušo zopet v čast posinovljenca božjega. Vredno sprejeto sv. obhajilo je, katero ne očiščuje duše samo vseh grešnih nagnenj in nepopolnosti, temveč tudi obvaruje pred padcem v stare grehe.

Drug pripomoček je beseda božja, katero mora vsak rad poslušati in si tudi k srcu vzeti. Sv. Tomaž pravi: „Neizmerno koristi duši beseda božja: odvrtačuje od greha, oživlja, razsvetljuje, razvema, očiščuje, hrani, krepča, ozdravlja, stori rodovitno, omešča in stori človeka spodbudnega za vse dobro. Zakaj beseda božja je brzda, življenje, luč, svetilo, ogenj, hrana, zdravilo, moč in čistilo za srce.“

Ravno kdor je nezmeren, potrebuje brzde, katera ga varuje pred pretečo prilagoditvijo; življenje milosti mu je potrebno, da se ne potopi v brezdušno pogina; luč, da vidi svojo nesrečo in spozna nevarnost, v kateri živi; ogenj, nebeški ogenj ljubezni božje ga mora napolnjevati, da more raztrgati spono strasti, katera ga tare; treba mu je hrane, da oživlja in krepča svojo dušo za vojsko in zmago zoper telesno poželjenje; zdravilo, zakaj bolan, jako bolan je, da zopet okreva; beseda božja naj bi bila njegovemu srcu moč in čistilo, da se oprusti madežev zlega; potem more zopet Bog prebivati v očiščenem srcu. Kakor oživi hladen dež posušeno zemljo, tako okrepa tudi beseda božja našo dušo.

Žal, da se ravno nesrečni pijanci najbolj bojijo resnice, ali se nad njo najbolj hudujejo. Sevél: Resnica oči kolje, a to ne vzame božji besedi moči. Sv. Duh pravi: „Spomni se poslednjih reči in ve-

komaj ne boš grešil“; beseda božja ravno govori o smrti, sodbi, peklu in nebesih. Tu se kaže in dokazuje, da spravi strast pijanca ob vse, vero in premoženje, in ga privede do nevere, bogokletstva, skrunjenja nedelj in praznikov, nemira, zanemarjenja stanovskih dolžnosti, nečistosti, samomora in umora; duša se napolnuje s strahom in studom pred grehom ob enem pa tudi z blažilnim zaupanjem na božjo pomoč pri boju zoper tega sovražnika.

Od Kristusa postavljena cerkev ima v sebi moč rešiti nas tudi iz časnega zla. Mnogokrat sicer slišimo, da cerkev kaže le na nebesa ter ž njimi tolaži uboge, za ta svet pa ničesar ne stori. A nič ni bolj napačnega kot to. Priča nam o tem francoski modroslovec Montesquieu. „Čudovito,“ pravi, „krščanska vera, katere predmet je sicer sreča prihodnjega življenja, vtemeljuje srečo sedanjega življenja.“ Vedno je tudi obračala sv. cerkev svojo pozornost na one nesrečneže, kateri so zdihovali v sponah nezmernosti. V prvih časih sev telega ni bilo tako treba. Pridige apostolov so šle vsem do srca in treba je bilo vernike le odvrčati od prestroge vzdržnosti. Ščasoma je pa ogenj gorečnosti ponehal in tudi med kristjani se je razširila strast pijančevanja. Zato toži že sv. Avguštin: „Kje je dandanes še kdo, ki bi se še zmenil za greh nezmernega pijančevanja? Ta greh raste neizmerno, in komaj se za njega brigajo. Še so zmerni možje, a malo jih je, in celo med duhovniki se je razširil ta greh.“ Sv. Avguštin se je prizadeval, da bi posebno med svojimi Afrikanci zatrl to strast, in pogostoma jih je pozivljaj, naj bi bili tudi drugim vernikom v lep vzgled. Z materinsko skrbjo je gledala cerkev na to, da se odstrani vsako pohujšanje. Saj je znano, s kakšno strogostjo je zapovedovala post, pri katerem se od začetka tudi ni smelo piti vina, in razne cerkvene določbe so predpisovale za greh pijanosti prav občutljivo pokoro. Razen tega so vstali v vsakem času še posebno goreči in sveti pridigarji, ki so z besedo in vzgledom odvrčali od strasti tisočere in rešili cele dežele in narode. Sv. Bernard, sv. Frančišek in drugi so s svojimi spokornimi redovi prenavljali obličje zemlje.

Od te skrbi za svoje nesrečne otroke sv. cerkev tudi dandanes ne odneha in to tem manj, ker je število teh nesrečnežev dandanes večje kakor le nekdaj. Posebno sv. oče Leon XIII., ta velikan na prestolu Petrovem, je čudovito razumel vse potrebe sedanje razdrapane človeške družbe. Neizmerno gorje pride iz tega, da so jeli razni krivi nauki in razširjajoči se nazori spodkovati temelj družbinskega življenja. Zato je vpeljal Leon XIII. „družbo sv. družine“.

Tega sredstva v boju zoper pijančevanje ne smemo spregledati. V mnogih krajih se je ta družba udomačila in upati smemo, da bo mogočno vplivala na družine in posebno na one družbinske ude, kateri služijo strasti pijančevanja. Saj je tudi sv. družina mogočen vzgled za vse. Recimo tudi, nesrečni oče ali izprideni sin se še ne udeležujeta domačih pobožnosti, drugi udje, mati in otroci, bodo vsak dan, če pokleknejo pred podobo sv. družine k skupni molitvi, živo občutili, ker manjka nesrečni ud, in tem gorečnejše bodo molili za njegovo izpreobrnitev. In koliko zamore taka stanovitna molitev!

Dober vzgled in molitev ne moreta biti brez sadu. Oživi se zopet krščanski duh in ta duh prešine kmalo tudi one, kateri se odtujijo družini v nesrečni strasti. Tudi taki udje se bodo udeleževali skupne pobožnosti — in izpreobrnitev ne more več dolgo izostati. Kdor začne v krogu svojih pridno moliti, v tem se obudi ljubezen do družine, prijeten mu je zopet domači dom, on zgubi veselje nad gostilno in nad družbo ničvrednih tovarišev. Ako moli pred podobo sv. družine, čuti, kako blagodejen je oni sladki mir, kateri je vladal v hišici v Nazaretu, in kesal se bo, da je s svojim pijančevanjem tolikokrat kalil ta mir. Pogled na sv. Jožefa, kateri skrbi v zdržnosti in zatajevanju za njemu izročene sv. osebe, pelje izgubljene na pot poboljšanja. Ako prištevamo še mnogotere milosti, katere so družbi v družine podeljene, ne bomo mogli tajiti, da je v tem sredstvu mogočen zaveznik v boju zoper pijančevanje. Naj bi se to društvo razširilo po vseh krajih naše slovenske domovine, naj bi se s tem društvom omejilo in zaježilo strašno uživanje in razuzdanost današnjih dni, in se obudil in okreščal pri vseh duh pobožnosti in pravega zatajevanja.

S pravim krščanskim duhom pa pride v družine tudi domači mir in blagodejna sreča in ta veže moža ali sina na dom, ga varuje mnogoterih nevarnosti in ga zopet pridobi za svoj poklic, ako ga je zgrešil.

Med naravna sredstva omejiti kugo alkoholizma spada pouk o naravi tega strupa in njegovih nasledkih; temu naj bi se pridružilo zanimanje za koristno branje. Mnogi iščejo le v gostilnah kratkega časa in tako zabredejo sčasoma v mreže pijančevanja. Dobre knjige so najboljši prijatelji; one vplivajo na značaj in prinesejo tisočero korist. Ako je v mnogih krajih alkoholizem strašno razširjen, je na tem kriva nizka duševna izobrazba in strašna revščina. V takih krajih naj bi se pred vsem ustanovljale prekornostne čitalnice.

Kdor je zašel na krivo pot in se pridno poslužuje teh sredstev, bo gotovo zopet postal pošten in koristen ud človeške družbe; blagostanje in sreča se bosta zopet vrnila v krog njegove družine.

Karol XII., kralj švedski, je ljubil v svoji mladosti vino. Nekoč izgovori v pijanosti nad svojo materjo trde in razžaljive besede. Drugega dne odkrije dober prijatelj kralju prav odločno, kako bolešno in razžaljivo mora biti za dobro, staro mater njegovo včerajšnje obnašanje. Karol posluša mirno svojega prijatelja, spozna svojo krivico in pravi odločno in resno: „Prinesite mi najboljšega vina in kupico!“ Tako se zgodi. Potem vzame vino in kupico, gre k svoji kraljevi materi in pravi: „Mati, žalil sem vas včeraj in ožalostil vaše srce.“ Potem napolni kupico do vrha, jo izpije pred začudeno materjo do zadnje kapljice in pravi: „To je bila zadnja kupica vina, katero sem izpraznil; zdaj nikoli več, celo svoje življenje!“ In ostal je mož-beseda! Da bi pač vsi nesrečni pijanci prišli do enakega sklepa. Koliko več srečnih ljudi bi bilo na zemlji. Pred vsem morajo biti pa vsi prepričani, da za nje ni druge rešitve, kakor le popolna vzdržnost. Zato prosimo in zarotimo vse pince, naj pogostoma preberejo, kar postavimo zdaj na konec našega spisa:

Po nekem misijonu l. 1891 sklenejo župniki mesta Paderborn, da bodo vsako leto 6krat prebrali sledeči bojni klic zoper pijančevanje:

„Ob koncu misijona ste se, dragi verniki, slovesno odpovedali hudiču, njegovemu napuhu in njegovim dejanjem ter z veselim srcem obljubili, da hočete zvesto služiti Bogu, svojemu Gospodu, do smrti.

Na to sv. obljubo opominjamo mi, mestni župniki, vas vse, posebno one, kateri se, kakor uči izkušnja, najprej izneverijo, ki so vdani strasti pijančevanja. Nje pred vsem opominjamo resno in nujno: vstrajajte, bodite zvesti do konca! Pomislite na žalostne nasledke pijančevanja:

1. Pijančevanje oropa človeka za pamet in prosto voljo, one krasne božje darove, po katerih se odlikuje pred vsem vidnim stvarjenjem; ono ponižuje krasno stvar, podobo božjo, pod žival.

2. Pijančevanje uničuje telesno zdravje, stori človeka nesrečnega in povzročuje prerano smrt.

3. Pijančevanje povzročuje revščino in pomanjkanje. Pijanosti udani sin ne podpira svojih starišev, oče, ki je v sponah te strasti, pusti stradati ženo in otroke.

4. Pijančevanje podkopava družbinsko srečo. Dokaz temu je morje solz, katere pretakajo nesrečni stariši, žene in otroci pijancev.

5. Pijančevanje oropa nas po mnogih smrtnih grehih, kateri mu sledijo, za posvečujočo milost, za pravico otrok božjih in za nebesa. „Ne motite se,“ pravi apostol, „pijanci ne bodo posedli božjega kraljestva.“ (1 Kor. 6, 9. 10.)

6. Pijančevanje pahne v peklensko brezdnost. Z bogatinom bo mučen suženj svoje strasti v peklenškem ognju, v žgeči žeji bo prosil in tarnal po kaplici vode in na vekomaj je ne bo prejel.

Zato, predragi, varujte se pijančevanja!

Vam pa, ki ste do sedaj služili ti strasti, in ste pripravljeni, raztrgati spono te sramotne in sramotilne strasti, vas prosimo pri-srčno, da se poslužujete sledečih pripomočkov:

1. Mislite pogostoma na strašne nasledke pijančevanja: Vaša duša se onečasti, vaše telo uniči, v družino pride nesreča, neštevilni smrtni grehi se storijo, in večne peklenške kazni vam pretijo, ako umrjete kot pijanci.

2. Izogibajte se priložnosti do pijančevanja: Varujte se družb, katere vas hočejo skoz svoje zbadanje izneveriti vašim sklepom, hiš, v katerih ste se tolikokrat vdali grehu, alkohola, vašega najhujšega sovražnika.

3. Pogostoma molite in prosite Boga, da vam podeli milost stanovitnosti v dobrem; molite h križanemu Zveličarju, kateri je trpel v svojih zadnjih urah najstrašnejšo žejo, da bi zadostil za grehe pijančevanja, in katerega ste napojili s kisom in žolčem; priporočujte svoje duše vedno čisti Devici Mariji, sv. Jožefu in sv. angelu varihu.

4. Prejemajte pogostoma vir vseh milosti, začetnika milosti, Jezusa Kristusa samega v presv. Rešnjem Telesu, da bo vas krepčalo njegovo presveto telo in njegova dragocena kri ter vas varovalo pred nagnjenjem do opojnih pijač.

In vi vsi, očetje, matere, žene, otroci, molite, da obvaruje Bog vaše otroke, može in stariše pred strašno in ostudno strastjo pijančevanja.“

Kdor pozna naše domače razmere in vidi, kako zdihuje naš ljubljeni narod pod jarmom pijančevanja, bo pritrdil, ako izražam željo, da bi se ta bojni klic prečital in razložil večkrat v letu tudi v vseh slovenskih cerkvah.

* * *

Postavili smo si tri stopinje, ki naj bi nas dovedle do dosegljive in mogoče časne sreče.

V podanih naukih najde lahko vsakdo potrebno svarilo, katero naj bi ga odvracalo od slabih, krivih potov, ob enem pa tudi kažipot, ki mu veli iti tja, kjer je „ključ do sreče prave.“

Sklepamo z besedami našega pesnika Cimpermana, ki poje:

Prijatelj, življenja se modro veseli,
Samo od sveta premnogo ne želi,
Dokler ti sijejo dnevi mladosti,
Telesne in dušne vežbaj kreposti.
Kadar nezgoda krog tebe vihari,
Obupu se ne vdajaj nikari,
Pozorno uke mi slušaj modrakov,
A skrbno se čuvaj lisic in lisjakov,
Služabnik odločen ostani resnici
Ter klanjaj se brez upora pravici:
V srce si zapiši te svête moje
In lahko sem pôrok sreče tvoje!

Vsebina.

	Stran		Stran
Uvod	3	2. Porabi čas počitka	71
Delaj!		3. Kakšno naj bo delo in počitek?	73
1. Delo človeku dolžnost	6	4. Kakšno razveseljevanje je slovensko?	75
2. Delo kazen za greh	7	5. Zdravnik ima besedo	76
3. Delo nam v prokletstvo	9	B) Skrbi za zrak in obleko!	
4. Čemu nosimo kazen dela?	11	1. Skrbi za svež zrak!	77
5. Pogansko in krščansko delo	13	2. Skrbi za primerno obleko!	80
6. Cerkev in država	17	C) Kako naj jemo in pijemo?	
7. Delo in novodobni duh	19	1. Kakšna naj bo naša jed?	83
a) Odkod naše razmere?	21	2. Kakšna jedila so najboljša?	84
b) Kako vpliva ta duh na delo in delavsko življenje?	22	3. Kako naj jemo?	86
8. Kako naj torej delamo?	24	Č) Brzdaj svoje strasti!	
Hrani, zbiraj, množi!		1. Boj se najhujše strasti!	89
A) Čemu hraniti?		2. Drži se prave mere!	92
1. Hrani, da boš kaj imel	34	a) Bodi zmeren v jedi in pijači	92
2. Hrani, da postaneš značaj	36	b) Bodi zmeren pri tobaku	95
3. Hrani, da postaneš pošten in delaven	38	c) Bodi previden pri plesu	97
4. Hrani, da boš zadovoljen	41	3. Boj se jeze!	99
5. Hrani, da boš trezen in radodaren	44	D) Boj se najhujšega sovražnika — pijančevanja!	
B) Kako hraniti?		1. Kaj je pijanost in pijančevanje?	102
1. Začni zgodaj hraniti	50	2. Pijančevanje strašen trinog	105
2. Skrbi po zmožnosti za svojo posest	54	3. Pijančevanje in zveličanje	110
3. Plačaj takoj, kar kupiš	57	4. Pijančevanje uničuje blagostanje	118
4. Zmanjšuj svoje potrebe	59	5. Pijančevanje uničuje zdravje	125
5. Osnujmo hranilna društva!	62	6. Pijančevanje razdira družbinsko življenje	130
Skrbi za zdravje!		7. Pijančevanje vzame dobro ime in čast	132
A) Delaj in počivaj!		8. Varujte svoje otroke!	135
1. Ljubi delo!	70	9. Proč z alkoholom!	137

